

Risale-i Nur Külliyyatı'ndan

İman
Hakikatleri

Bediüzzaman

Said Nursî

İman
Hakikatleri

Bediüzzaman Said Nursî

Risale-i Nur Külliyyati'ndan

İman
Hakikatleri

Bediüzzaman

Said Nursî

İstanbul - 2010

İMAN HAKİKATLERİ

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2010

Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'ne aittir.

Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Ticaret A.Ş.'nin önceden yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.

ISBN

978-605-4038-27-5

Yayın Numarası

126

Basım Yeri ve Yılı

Çağlayan A. Ş.

TS EN ISO 9001:2000

Ser No: 300-01

Sarıncı Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR

Tel: (0232) 252 22 85

Mayıs 2010

Genel Dağıtım

Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım

Merkez Mah. Soğuksu Cad. Nu: 31 Tek-Er İş Merkezi

Mahmutbey/İSTANBUL

Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Şahdamar Yayınları

Kısıklı Mahallesi Meltem Sokak No: 5

34676 Üsküdar/İSTANBUL

Tel: (0216) 318 42 88 Faks: (0216) 318 52 20

www.sahdamaryayinlari.com

İçindekiler

Dördüncü Söz.....	1
Dokuzuncu Söz.....	5
<i>Birinci Nükte</i>	6
<i>İkinci Nükte</i>	7
<i>Üçüncü Nükte</i>	9
<i>Dördüncü Nükte</i>	9
<i>Beşinci Nükte</i>	13
Hirmi Birinci Söz.....	30
<i>Birinci Makam</i>	30
Birinci İkaz.....	31
İkinci İkaz.....	31
Üçüncü İkaz.....	33

Dördüncü İkaz.....	35
Beşinci İkaz.....	36
On Üçüncü Lem'a	43
<i>Birinci İşaret</i>	43
<i>İkinci İşaret</i>	46
<i>Üçüncü İşaret</i>	48
<i>Dördüncü İşaret</i>	51
<i>Beşinci İşaret</i>	54
<i>Altıncı İşaret</i>	58
<i>Yedinci İşaret</i>	62
<i>Sekizinci İşaret</i>	69
<i>Doğuzuncu İşaret</i>	75
<i>Onuncu İşaret</i>	82
<i>On Birinci İşaret</i>	86
<i>On İkinci İşaret</i>	90
<i>On Üçüncü İşaret</i>	98
Birinci Nokta.....	98

İçindekiler	9
İkinci Nokta	101
Üçüncü Nokta	103
On Yedinci Lem'a	108
Mukaddime	108
Birinci Nota	109
İkinci Nota	111
Üçüncü Nota	112
Dördüncü Nota	113
Beşinci Nota	115
Altıncı Nota	134
Yedinci Nota	138
Sekizinci Nota	143
Doğuzuncu Nota	155
Onuncu Nota	160
On Birinci Nota	162
On İkinci Nota	163
On Üçüncü Nota	169

Birincisi.....	169
İkinci Mesele.....	173
Üçüncü Mesele.....	174
Dördüncü Mesele.....	178
Beşinci Mesele.....	182
<i>On Dördüncü Nota</i>	184
Birinci Remiz.....	184
İkinci Remiz.....	186
Üçüncü Remiz.....	188
Dördüncü Remiz.....	189
<i>On Beşinci Nota</i>	191
Birinci Mesele.....	191
Merhum Hasan Feyzi'nin Risale-i Nur Hakkındaki Manzumesi.....	196
İndeksler	215
a. <i>Âyet İndeksi</i>	215
b. <i>Çarma İndeksi</i>	221

Dördüncü Söz

الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ¹

Namaz, ne kadar kıymetli ve mühim, hem ne kadar ucuz ve az bir masraf ile kazanılır; hem namazsız adam, ne kadar divâne ve zararlı olduğunu, iki kere iki dört eder derecesinde kat'î anlamak istersen, şu temsilî hikâyeciğe bak, gör:

Bir zaman bir büyük hâkim, iki hizmetkârını her birisine yirmi dört altın verip iki ay uzaklıkta has ve güzel bir çiftliğine ikamet etmek için gönderiyor. Ve onlara emreder ki: “Şu para ile yol ve bilet masrafı yapınız. Hem oradaki meskeninize lâzım bazı şeyleri mübâyaa ediniz. Bir günlük mesafede bir istasyon vardır. Hem araba, hem gemi, hem şimendifer, hem tayyâre bulunur. Sermayeye göre binilir.”

İki hizmetkâr; ders aldıktan sonra giderler. Birisi bah-tiyar idi ki, istasyona kadar bir parça para masraf eder.

¹ “Namaz, dinin direğidir.” (el-Hakim et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 3/135, 136; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 3/39; ed-Deylemî, *el-Müsned* 2/404)

Hâkim: Hükümdar.

Mesken: Oturulan, ikamet edilen yer.

Mübâyaa etmek: Satın almak.

Şimendifer: Tren.

Temsilî: Sembolik.

Fakat o masraf içinde, efendisinin hoşuna gidecek öyle güzel bir ticaret elde eder ki, sermayesi birden bine çıkar.

Öteki hizmetkâr; bedbaht, serseri olduğundan istasyona kadar yirmi üç altınını sarf eder. Kumara-mumara verip zâyi eder. Bir tek altını kalır. Arkadaşı ona der: “Yahu, şu liranı bir bilete ver. Tâ bu uzun yolda yayan ve aç kalmayasın. Hem bizim efendimiz kerîmdir; belki merhamet eder, ettiğin kusuru affeder. Seni de tayyâreye bindirirler. Bir günde mahall-i ikametimize gideriz. Yoksa, iki aylık bir çölde aç, yayan, yalnız gitmeye mecbur olursun.”

Acaba şu adam inat edip, o tek lirasını bir define anahtarını hükmünde olan bir bilete vermeyip, muvakkat bir lezzet için sefâhete sarf etse; gayet akılsız, zararlı, bedbaht olduğunu, en akılsız adam dahi anlamaz mı?

İşte ey namazsız adam! Ve ey namazdan hoşlanmayan nefsim!

O hâkim ise; Rabb’imiz, Hâlık’ımızdır. O iki hizmetkâr yolcu ise; biri mütedeyyin, namazını şevk ile kılar. Diğeri gafil, namazsız insanlardır. O yirmi dört altın ise yirmi dört

Bedbaht: Talihsiz.

Hâlık: Yaradan.

Kerim: Güzel huylu, asil, cömert.

Mahall-i ikamet: İkamet edilen, oturulan yer.

Muvakkat: Geçici.

Mütedeyyin: Dindar, dine bağlı.

Sefahet: Zevk ve eğlenceye aşırı derecede düşkünlük, akılsızlık.

Zâyi olma: Elden çıkma, kaybolma.

saat her gündeki ömürdür. O has çiftlik ise cennettir. O istasyon ise kabirdir. O seyahat ise kabre, haşre, ebede gidecek beşer yolculuğudur; amele göre, takvâ kuvvetine göre, o uzun yolu mütefâvit derecede kat'ederler. Bir kısım ehl-i takvâ berk gibi, bin senelik yolu bir günde keser. Bir kısmı da hayal gibi, elli bin senelik bir mesafeyi bir günde kat'eder. Kur'ân-ı Azîmüşşân şu hakikate iki âyetiyle işaret eder.¹ O bilet ise namazdır. Bir tek saat, beş vakit namaza abdestle kâfi gelir.

Acaba, yirmi üç saatini şu kısacık hayat-ı dünyeviye sarf eden ve o uzun hayat-ı ebediyeye bir tek saatini sarf etmeyen; ne kadar zarar eder, ne kadar nefesine zulmeder, ne kadar hilâf-ı akıl hareket eder! Zira, bin adamın iştirak ettiği bir piyango kumarına yarı malını vermek akıl kabul ederse –hâlbuki kazanç ihtimali binde birdir– sonra yirmi dörtten bir malını, yüzde doksan dokuz ihtimal ile kazancı musaddak bir hazine-i ebediyeye vermemek; ne

¹ Bkz.: “Gökten yere kadar her işi düzenleyip yönetir. Sonra bütün bu işler, sizin hesabınıza göre bin yıl tutan bir günde O'na yükselir.” (Secde Sûresi 32/5); “Melekler ve Ruh, O'nun Arş'ına; mikdarı elli bin sene olan bir günde yükselirler.” (Meâric Sûresi 70/4)

Ehl-i takvâ: Takvâlı insanlar, haramlardan sakınan kimseler.

Haşr: Toplama, ölümden sonra diriltme.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Hazine-i ebediye: Ebedî hazine.

Hilâf-ı akıl: Akılsızca, akla ters.

Musaddak: Doğruluğu tasdik edilmiş, kesin olan.

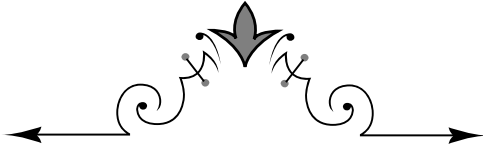
Mütefâvit: Birbirinden farklı, çeşitli.

Takvâ: Cenâb-ı Hakk'ın yasaklarından kaçınıp emirlerini yerine getirmek.

kadar hilâf-ı akıl ve hikmet hareket ettiğini, ne kadar akıldan uzak düştüğünü, kendini âkıl zanneden adam anlamaz mı?

Hâlbuki namazda ruhun, kalbin, aklın büyük bir rahatı vardır. Hem cisme de o kadar ağır bir iş değildir.

Hem namaz kılanın diğer mübah dünyevî amelleri, güzel bir niyet ile ibadet hükmünü alır. Bu sûrette bütün sermâye-i ömrünü âhirete mâl edebilir. Fânî ömrünü bir cihette ibkâ eder.

Âkıl: Akıllı.

Dünyevî: Dünya'ya ait.

Fânî: Ölümlü.

İbkâ etmek: Ebedileştirmek.

Mübah: İşlenmesi günah veya sevap olmayan işler.

Sermaye-i ömür: Ömür sermayesi.

Dokuzuncu Söz

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَحِينَ تُصْبِحُونَ * وَلَهُ الْحَمْدُ
فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ¹

Ey birâder! Benden, namazın şu muayyen beş vakte² hikmet-i tahsisini soruyorsun. Pek çok hikmetlerinden yalnız birisine işaret ederiz.

Evet her bir namazın vakti, mühim bir inkılâp başı olduğu gibi, azîm bir tasarruf-u ilâhînin aynası ve o tasarruf içinde ihsanât-ı külliye-i ilâhiyenin birer mâkesi olduğundan,

¹ “Haydi siz akşama girerken, sabaha çıkarken Allah’ı takdis ve tenzih edin, namaz kılın. * Göklerde ve yerde hamd, güzel övgü O’na mahsustur. İkinci vaktinde de, öğleye girerken de O’nu takdis ve tenzih edin, namaz kılın.” (Rûm Sûresi 30/17-18) Burada serlevha yapılan bu iki âyetin, 5 vakit namaza işaret ettiğine dair bkz.: Abdurrezzak, *el-Musannef* 1/454; Abdurrezzak, *Tefsîru’s-San’âni* 3/103; et-Taberî, *Câmiu’l-beyân* 21/29; et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-kebîr* 10/247.

² Namazın 5 vakit olarak farz kılındığına dair bkz.: Buhârî, *Zekât* 1, 41, 64, *Meğâzi* 60, *Tevhid* 1; Müslim, *İmân* 8, 29, 31, 259, *Mesâcid* 166.

Azîm: Büyük.

Hikmet-i tahsis: Tahsis edilme sebebi.

İhsanât-ı külliye-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk’ın her şeyi kapsayan ihsanları, lütufları.

İnkılâp: Değişim, devrim, büyük hâdise.

Mâkes: Aksetme, ortaya çıkma, yansıma yeri, zamanı.

Muayyen: Belirli.

Tasarruf: İdare etme, istediği gibi kullanma.

Tasarruf-u ilâhî: Cenâb-ı Hakk’ın icraatı.

Kadîr-i Zülcelâl'e o vakitlerde daha ziyâde tesbih ve tâzim ve hadsiz nimetlerinin iki vakit ortasında toplanmış yekûnuna karşı şükür ve hamd demek olan namaza emredilmiştir. Şu ince ve derin mânâyı bir parça fehmetmek için "Beş Nükte"yi nefsimle beraber dinlemek lâzım.

Birinci Nükte

Namazın mânâsı; Cenâb-ı Hakk'ı tesbih ve tâzim ve şükürdür. Yani, celâline karşı, kavlen ve fiilen "Sübhânallah" deyip takdis etmek... Hem, kemâline karşı, lafzen ve amellen "Allahu Ekber" deyip tâzim etmek... Hem, cemâline karşı, kalben ve lisanen ve bedenen "Elhamdülillâh" deyip şükretmektir.

Demek tesbih ve tekbir ve hamd, namazın çekirdekleri hükmündedirler. Ondandır ki; namazın harekât ve

Amelen: Fiilen, fiille.

Bedenen: Beden ile.

Celâl: Büyüklük, haşmet, izzet.

Cemâl: Güzellik, lütuf ve ihsan.

Fehmetmek: Anlamak.

Hamd: Mükemmel sıfatları ve verdiği nimetler sebebiyle Allah'a yapılan övgü.

Harekât: Hareketler.

Kadîr-i Zülcelâl: Celâl ve haşmet sahibi, her şeye gücü yeten Allah (c.c.).

Kalben: Kalb ile.

Kavlen: Sözle.

Kemâl: Cenâb-ı Hakk'ın bütün noksanlıklardan uzak ve en mükemmel sıfatlara sahip olması.

Lafzen: Sözle.

Lisanen: Dil ile.

Takdis etmek: Her türlü eksiklikten uzak olduğunu haykırmak, dile getirmek.

Tâzim: Saygı gösterme.

Tesbih: Allah'ın şânını yüceltme, noksan sıfatlardan uzak tutma mânâsında "Sübhânallah" deme.

ezkârında bu üç şey, her tarafında bulunuyorlar. Hem ondandır ki; namazdan sonra, namazın mânâsını tekid ve takviye için şu kelimât-ı mübareke, otuz üç defa tekrar edilir.¹ Namazın mânâsı, şu mücmel hulâsalarla tekid edilir.

İkinci Nükte

İbadetin mânâsı şudur ki: Dergâh-ı ilâhîde abd, kendi kusurunu ve acz ve fakrını görüp kemâl-i rubûbiyetin ve kudret-i samedâniyenin ve rahmet-i ilâhiyenin önünde hayret ve muhabbetle secde etmektir. Yani, rubûbiyetin saltanatı nasıl ki ubûdiyeti ve itaati ister; rubûbiyetin kudsiyeti, pâklığı dahi ister ki abd, kendi kusurunu görüp

¹ Bkz.: Müslim, *Mesâcid* 144, 146; Tirmizî, *Deavât* 25; Nesâî, *Sehv* 92; İbn Mâce, *İkâme* 32.

Abd: Kul.

Acz: Güçsüzlük, gücü bir şeye yetmeme.

Dergâh-ı ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın huzuru.

Ezkâr: Âyet, dua, tesbih gibi Allah'ı zikir sadedinde okunan her şey. Zikirler.

Fakr: Fakirlik, hadsiz şeylere muhtaç olma.

Kelimât-ı mübareke: Kutlu, bereket kaynağı sözler.

Kemâl-i rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın, varlıkları yaratıp, onlar için tayin ettiği mükemmelliği ger-

çekleştirecek nimetleri en kusursuz bir biçimde vermesi.

Kudret-i samedâniye: Cenâb-ı Hakk'ın kudreti.

Muhabbet: Sevgi.

Mücmel hulâsa: Özlü kısa söz.

Rahmet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti.

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın, varlıkları yaratıp, onlar için tayin ettiği mükemmelliği gerçekleştirecek nimetleri vermesi.

Tekit: Kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.

Ubûdiyet: Kulluk.

istiğfar ile ve Rabbini bütün nekâisten pâk ve müberrâ; ve ehl-i dalâletin efkâr-ı bâtılasından münezze ve muallâ; ve kâinatın bütün kusurâtından mukaddes ve muarrâ olduğunu tesbih ile, “*Sübhânallah*” ile ilân etsin.

Hem de rubûbiyetin kemâl-i kudreti dahi ister ki; abd, kendi zaafını ve mahlûkatın aczini görmekle kudret-i samedâniyenin azamet-i âsârına karşı istihsan ve hayret içinde “*Allahu Ekber*” deyip huzû ile rükûa gidip, O’na iltica ve tevekkül etsin.

Hem, rubûbiyetin nihayetsiz hazine-i rahmeti de ister ki; abd, kendi ihtiyacını ve bütün mahlûkatın fakr ve ihtiyâcâtını sual ve dua lisaniyla izhar ve Rabbinin ihsan ve in’âmâtını şükür ve senâ ile ve “*Elhamdülillâh*” ile ilân etsin.

Azamet-i âsâr: Eserlerinin yüceliği, büyüklüğü.

Efkâr-ı bâtıla: Bâtil, yanlış fikirler.

Ehl-i dalâlet: Dalâlette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar

Hazine-i rahmet: Rahmet hazinesi.

Huzû: Tevazu, mahviyet.

İhtiyacat: İhtiyaçlar.

İn’âmât: Nimetler.

İstihsan: Beğenmek, güzel bulmak, takdir etmek.

İzhar: Ortaya koymak.

Kemâl-i kudret: Mükemmel, noksansız kudret.

Kudret-i samedâniye: Cenâb-ı Hakk’ın kudreti.

Mahlûkat: Yaratılanlar.

Müberrâ: Fenalıklardan uzak, arınmış.

Münezze = Muallâ = Mukaddes = Muarrâ: Kötü ve eksiklik ifade eden sıfatlardan arınmış, uzak, yüce.

Nekâis: Noksanlıklar, eksiklik sayılan sıfatlar.

Sual: İstemek, talep etmek.

Tesbih: Allah’ın şânını yüceltme, noksan sıfatlardan uzak tutma mânâsında “*Sübhânallah*” deme.

Demek, namazın ef'âl ve akvâli, bu mânâları tazammun ediyor ve bunlar için taraf-ı ilâhîden vaz'edilmişler.

Üçüncü Nükte

Nasıl ki insan, şu âlem-i kebîrin bir misal-i musağğarıdır. Ve Fâtiha-yı Şerîfe, şu Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın bir timsâl-i münevveridir. Namaz dahi bütün ibadâtın envânını şâmil bir fihriste-i nurâniyedir. Ve bütün esnaf-ı mahlûkatın elvân-ı ibadetlerine işaret eden bir harita-yı kudsiyedir.

Dördüncü Nükte

Nasıl ki haftalık bir saatin sâniye ve dakika ve saat ve günlerini sayan milleri birbirine bakarlar, birbirinin misalidirler ve birbirinin hükmünü alırlar.

Akvâl: Sözcükler.

Âlem-i kebir: Büyük âlem, kâinat.

Ef'âl: Fiiller, işler, davranışlar.

Elvân-ı ibadet: İbadet çeşitleri, değişik türdeki ibadetler.

Envâ: Neviler, çeşitler.

Esnâf-ı mahlûkat: Mahlûkat türleri, cinsleri.

Fihriste-i nurâniye: Nurânî, parlak fihrist.

Harita-yı kudsiye: Kutsal harita.

İbadât: İbadetler.

Misal-i musağğar: Küçültülmüş model.

Şâmil: İçine alan, kapsayan.

Taraf-ı ilâhîden: Allah tarafından.

Tazammun etmek: İçermek, içine almak.

Timsâl-i münevver: Nurlu, parlak sembol.

Vaz'etmek: Ortaya koymak, hüküm koymak.

Öyle de, Cenâb-ı Hakk'ın bir saat-ı kübrâsı olan şu âlem-i dünyanın saniyesi hükmünde olan gece ve gündüz deverânı, ve dakikaları sayan seneler, ve saatleri sayan tabakât-ı ömr-ü insan, ve günleri sayan edvâr-ı ömr-ü âlem; birbirine bakarlar, birbirinin misalidirler, ve birbirinin hükmündedirler, ve birbirini hatırlatırlar. Meselâ:

Fecir zamanı; tulûa kadar; evvel-i bahar zamanına, hem insanın rahm-ı mâdere düştüğü âvânına, hem semâvât ve arzın altı gün hilkatinden birinci gününe benzer ve hatırlatır. Ve onlardaki şuûnât-ı ilâhiyeyi ihtar eder.

Zuhr zamanı ise; yaz mevsiminin ortasına, hem gençlik kemâline, hem ömr-ü dünyadaki hilkat-i insan devrine benzer ve işaret eder. Ve onlardaki tecelliyât-ı rahmeti ve füyûzât-ı nimeti hatırlatır.

Arz: Yeryüzü, Dünya.

Âvân: Zaman, anlar.

Edvâr-ı ömr-ü âlem: Dünya'nın, kâinatın ömrünün çağları, devreleri.

Evvel-i bahar: Baharın başlangıcı

Fecir: Şafak vakti, sabah namazı.

Füyûzât-ı nimet: Bol, hadsiz nimetler.

Gece ve gündüz deverânı: Gece ve gündüzün birbirini takip edip durması.

Hilkat: Yaratma, yaratılış.

Hilkat-i insan: İnsanın yaratılışı.

Kemâl: Mükemmellik.

Ömr-ü dünya: Dünya'nın ömrü.

Rahm-ı mâder: Ana rahmi.

Saat-i kübrâ: Büyük saat.

Semâvât: Gökler.

Şuûnât-ı ilâhiye: İlâhî tecelliler, icraatlar.

Tabakât-ı ömr-ü insan: İnsan ömrünün tabakaları, basamakları.

Tecelliyât-ı rahmet: Cenâb-ı Hakk'ın merhametinin tecellileri, yansımaları, parıltıları.

Tulû: Güneş'in doğuşu.

Zuhr: Öğle, öğle namazı.

Asr zamanı ise; güz mevsimine, hem ihtiyarlık vaktine, hem Âhirzaman Peygamberi'nin (*aleyhissalâtu vesselâm*) Asr-ı Saadet'ine benzer. Ve onlardaki şuûnât-ı ilâhiyeyi ve in'âmât-ı rahmâniyeyi ihtar eder.

Mağrip zamanı ise; güz mevsiminin âhirinde pek çok mahlûkatın gurubunu, hem insanın vefatını, hem dünyanın kıyamet ibtidâsındaki harâbiyetini ihtar ile, tecelliyât-ı celâliyeyi ifham ve beşeri gaflet uykusundan uyandırır, ikaz eder.

İşâ vakti ise; âlem-i zulümât, nehâr âleminin bütün âsârını siyah kefeni ile setretmesini, hem kışın beyaz kefeni ile ölmüş yerin yüzünü örtmesini, hem vefat etmiş insanın, bakiyye-i âsârı dahi vefat edip nisyan perdesi altına girmesini, hem bu dâr-ı imtihan olan dünyanın bütün

Âhir: Son.

Âlem-i zulümât: Karanlıklar âlemi.

Âsâr: Eserler, izler, belirtiler.

Asr: İkinci, ikinci namazı.

Asr-ı Saadet: Saadet çağı, Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) yaşadığı döneme verilen ad.

Bakiyye-i âsâr: Geride kalan eserler, izler.

Dâr-ı imtihan: İmtihan diyarı.

İbtida: Başlangıç.

İfham: Anlatma, anlaşılmasını sağlama.

İn'âmât-ı rahmâniye: Rahmeti her şeyi kuşatan Cenâb-ı Hakk'ın nimetleri.

İşâ: Yatsı namazı.

Mağrip: Güneş'in batışı, akşam, akşam namazı.

Mahlûkatın gurubu: Mahlûkatın ölümü, göçüp gitmesi.

Nehar: Gündüz.

Nisyan: Unutma, unutulma.

Setretmek: Örtmek.

Tecelliyât-ı celâliye: Cenâb-ı Hakk'ın büyüklük, izzet ve azametinin tecellileri, parıltıları.

bütün kapanmasını ihtar ile, Kakhâr-ı Zülcelâl'in celâlli tasarrufâtını ilân eder.

Gece vakti ise; hem kışı, hem kabri, hem âlem-i berzah'ı ifham ile ruh-u beşer rahmet-i Rahmân'a ne derece muhtaç olduğunu insana hatırlatır.

Ve gecede teheccüd ise; kabir gecesinde ve berzah karanlığında ne kadar lüzumlu bir ışık olduğunu¹ bildirir, ikaz eder. Ve bütün bu inkılâbât içinde Cenâb-ı Mün'im-i Hakikî'nin nihayetsiz nimetlerini ihtar ile, ne derece hamd ve senâya müstahak olduğunu ilân eder.

İkinci sabah ise; sabah-ı haşri ihtar eder. Evet, şu gecenin sabahı ve şu kışın baharı ne kadar mâkul ve lâzım ve kat'î ise; haşrin sabahı da, berzahın baharı da o kat'iyettedir.

¹ Karanlıkta namaza yönelenlerin, tam bir nura kavuşacaklarına dair bkz.: Tirmizî, *Mevâkîtü's-salât* 51; Ebû Dâvûd, *Salât* 49; İbn Mâce, *Mesâcid* 14.

Âlem-i berzah: Ruhların ölümden sonra gittikleri âlem.

Berzah: Ruhların ölümden sonra gittikleri âlem, kabir hayatı.

Celâlli tasarrufât: Haşmetli, büyük icraatlar.

Cenâb-ı Mün'im-i Hakikî: Asıl nimet veren Allah (c.c.).

Hamd: Mükemmel sıfatları ve verdiği nimetler sebebiyle Allah'a yapılan övgü.

Ifham: Anlatmak.

İnkılâbat: İnkılâplar, büyük olaylar.

Kakhâr-ı Zülcelâl: Yüce, izzet ve azamet sahibi, tek mutlak hâkim olan Allah (c.c.)

Müstahak: Hak etmiş.

Ruh-u beşer: İnsan ruhu.

Teheccüd: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) devamlı kıldığı gece namazı.

Demek bu beş vaktin her biri, bir mühim inkılâp başında olduğu ve büyük inkılâpları ihtar ettiği gibi;¹ kudret-i samedâniyenin tasarrufât-ı azîme-i yevmiyesinin işaretiyle, hem senevî, hem asrî, hem dehrî kudretin mu'cizâtını ve rahmetin hedâyâsını hatırlatır. Demek, asıl vazife-i fitrat ve esâs-ı ubûdiyet ve kat'î borç olan farz namaz, şu vakitlerde lâyıktır ve enseptir.

Beşinci Nükte

İnsan, fitraten gayet zayıftır.² Hâlbuki her şey ona ilşir, onu müteessir ve müteellim eder. Hem, gayet âcizdir. Hâlbuki belâları ve düşmanları pek çoktur. Hem, gayet

¹ Meselâ Peygamber Efendimiz'in (*sallâllâhu aleyhi ve sellem*), Tevrat ehlinin Tevrat'la gün ortasına kadar, Hıristiyanların da İncil'le ikinci vaktine kadar amel ettiklerini belirtmiş, önceki ümmetlere nazaran kendi ümmetinin ömrünü de ikinci vakti ile Güneş'in batması arasındaki müddete benzetmiştir. (Buhârî, *Mevâkitü's-salât* 17, *Enbiyâ* 50, *Fezâilü'l-Kur'ân* 17, *Tevhid* 31, 47; Tirmizî, *Edeb* 82; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/121, 124, 129)

² Bkz...: "İnsan hilkatçe zayıf yaratılmıştır." (Nisâ Sûresi 4/28)

Asrî: Asırlık.

Dehrî: Ebedî, çok uzun zamana müteallik.

Ensep: Daha münasip, en uygun.

Esas-ı ubûdiyet: Kulluğun esası, temeli.

Fitraten: Fitratı, yaratılışı itibarıyla.

Hedâyâ: Hediyeler.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Müteellim etmek: Acı vermek, üz-mek.

Müteessir: Etkilenen, tesir altında kalmış, üzüntülü.

Senevî: Senelik.

Tasarrufât-ı azîme-i yevmiye: Günlük büyük icraatlar.

Vazife-i fitrat: Yaratılıştan gelen görev, borç.

fakirdir. Hâlbuki ihtiyâcâtı pek ziyâdedir. Hem, tembel ve iktidarsızdır. Hâlbuki hayatın tekâlifi gayet ağırdır. Hem, insaniyet onu kâinatla alâkadar etmiştir. Hâlbuki sevdiği, ünsiyet ettiği şeylerin zevâl ve firâkı, mütemâdiyen onu incitiyor. Hem, akıl ona yüksek maksatlar ve bâkî meyveler gösteriyor. Hâlbuki eli kısa, ömrü kısa, iktidarı kısa, sabrı kısadır.

İşte bu vaziyette bir ruh, **fecir zamanında** bir Kadîr-i Zülcelâl'in, bir Rahîm-i Zülcemâl'in dergâhına niyaz ile, namaz ile müracaat edip arz-ı hâl etmek, tevfik ve medet istemek, ne kadar elzem ve peşindeki gündüz âleminde başına gelecek, beline yüklenecek işleri, vazifeleri tahammül için ne kadar lüzumlu bir nokta-yı istinat olduğu bedâhетен anlaşılır.

Arz-ı hâl etmek: Hâlini arz etmek, durumunu bildirmek.

Bâkî: Ebedî. Bitip tükenmek bilmeyen.

Bedâhетен: Düşünmeye gerek kalmadan, açıkça.

Dergâh: Huzur, kapı.

Elzem: Çok lüzumlu.

Fecir: Şafak vakti, sabah namazı.

Firâk: Ayrılık.

İktidarsız: Güçsüz, elinden gelmez.

Kadîr-i Zülcelâl: Celâl ve haşmet sahibi, her şeye gücü yeten Allah (c.c.).

Mütemâdiyen: Devamlı bir şekilde.

Nokta-yı istinat: Dayanak noktası, güvenecek, dayanacak yer.

Rahîm-i Zülcemâl: Bütün güzelliklerin Kendinde toplandığı, lütfu bol, rahmeti engin Allah (c.c.).

Tahammül: Taşıma, yüklenme, kaldırma.

Tekâlif: Mükellefiyetler, sorumluluklar.

Tevfik: Yardım, başarılı kılma.

Ünsiyet etmek: Alışmak, dostluk kurmak.

Zevâl: Göçüp gitmek, kaybolmak.

Ve zuhr zamanında –ki o zaman– gündüzün kemâli ve zevâle meyli, ve yevmî işlerin âvân-ı tekemmülü, ve meşâğilin tazyikinden muvakkat bir istirahat zamanı, ve fânî dünyanın bekâsız ve ağır işlerinin verdiği gaflet ve sersemlikten, ruhun teneffüse ihtiyaç vakti, ve in’âmât-ı ilâhiyenin tezâhür ettiği bir andır. Ruh-u beşer o tazyikten kurtulup, o gafletten sıyrılıp, o mânâsız ve bekâsız şeylerden çıkıp, Kayyûm-u Bâkî olan Mün’im-i Hakikî’nin dergâhına gidip el bağlayarak, yekûn nimetlerine şükür ve hamd edip ve istiâne etmek; ve celâl ve azametine karşı rükû ile aczini izhar etmek; ve kemâl-i bîzevâline ve cemâl-i bîmisaline karşı secde edip hayret ve muhabbet ve mahviyetini ilân etmek demek olan zuhr namazını kılmak; ne kadar güzel, ne kadar hoş, ne kadar lâzım ve münasip olduğunu anlamayan insan, insan değil...

Âvân-ı tekemmül: Kemâle erme vakti.

Azamet: Yücelik, büyüklük.

Bekâsız: Devamlılığı olmayan.

Celâl: Büyüklük, haşmet, izzet.

Cemâl-i bîmisal: Benzersiz güzellik.

İn’âmât-ı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk’ın nimetleri.

İstiâne etmek: Yardım istemek.

İzhar etmek: Ortaya koymak, göstermek.

Kayyûm-u Bâkî: Bütün yaratıkların idaresini bizzat yürüten, hepsinin varlığı kendisine bağlı olup, ebedî olan Allah (c.c.).

Kemâl: Mükemmellik.

Kemâl-i bîzevâl: Geçici olmayan, daimî mükemmellik.

Meşâğil: Meşgaleler, meşguliyetler, işler.

Muvakkat: Geçici.

Mün’im-i Hakikî: Nimetlerin gerçek Sahibi.

Ruh-u beşer: İnsan ruhu.

Tazyik: Baskı, zorlama, sıkıntı.

Tezâhür etmek: Ortaya çıkmak, görünmek.

Yevmî işler: Günlük işler.

Zevâl: Göçüp gitmek, kaybolmak.

Zuhr: Öğle, öğle namazı.

Asr vaktinde –ki o vakit– hem güz mevsim-i hazinânesini ve ihtiyarlık hâlet-i mahzunânesini ve âhîrzaman mevsim-i elîmânesini andırır ve hatırlattırır. Hem yevmî işlerin neticelenmesi zamanı; hem o günde mazhar olduğu sıhhat ve selâmet ve hayırlı hizmet gibi niâm-ı ilâhiyenin bir yekûn-u azîm teşkil ettiği zamanı; hem o koca Güneş'in ufûle meyletmesi işaretiyle, insan bir misafir memur ve her şey geçici, bîkarar olduğunu ilân etmek zamanıdır.

Şimdi, ebediyeti isteyen ve ebed için halkolunan ve ih-sana karşı perestîş eden ve firâktan müteellim olan ruh-u insan; kalkıp abdest alıp, şu asr vaktinde, ikinci namazını kılmak için Kadîm-i Bâkî ve Kayyûm-u Sermedî'nin

Asr: İkinci, ikinci namazı.

Bîkarar: Sabit olmayan, yerinde durmayan, göçüp gidici.

Firâk: Ayrılık.

Hâlet-i mahzunâne: Üzüntülü durum.

Halketmek: Yaratmak.

İstihsan: Beğenmek, güzel bulmak, takdir etmek.

Kadîm-i Bâkî: Ezelî ve ebedî olan Allah (c.c.).

Kayyûm-u Sermedî: Bütün yaratıkların idaresini bizzat yürüten, hepsinin varlığı kendisine bağlı olup, ebedî olan Allah (c.c.).

Mazhar: Ayna olmak,

Mevsim-i elîmâne: Kederlendiren zaman.

Mevsim-i hazinâne: Hüzünlü mevsim.

Müteellim: Acı ve elem duyan.

Niam-ı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın verdiği nimetler.

Perestîş etme: Fevkalâde muhabbet besleme.

Ruh-u insan: İnsan ruhu.

Teşkil etmek: Oluşturmak.

Üfûle meyletme: Kaybolmaya başlama, batmaya doğru gitme.

Yekûn-u azîm: Büyük yekûn.

Yevmî: Günlük.

dergâh-ı samedâniyesine arz-ı münâcât ederek, zevâlsiz ve nihayetsiz rahmetinin iltifatına iltica edip, hesapsız nimetlerine karşı şükür ve hamd ederek, izzet-i rubûbiyetine karşı zelîlâne rûkûa gidip, sermediyet-i ulûhiyetine karşı mahviyetkârâne secde ederek; hakikî bir teselli-i kalb, bir rahat-ı ruh bulup, huzur-u kibriyâsında kemerbeste-i ubûdiyet olmak demek olan asr namazını kılmak; ne kadar ulvî bir vazife, ne kadar münasip bir hizmet, ne kadar yerinde bir borc-u fitrat edâ etmek, belki gayet hoş bir sadet elde etmek olduğunu insan olan anlar.

Mağrip **vaktinde** –ki o zaman– hem kışın başlamasında yaz ve güz âleminin nâzenîn ve güzel mahlûkatının vedâ-yı hazînânesi içinde gurup etmesinin zamanını andırır. Hem,

Arz-ı münâcât etmek: Niyaz etme, sessizce içini dökme, içten içe yalvarma.

Borc-u fitrat: Yaratılıştan gelen borç.

Dergâh-ı samedâniye: Cenâb-ı Hakk'ın huzuru.

Huzur-u kibriyâsı: Yüce huzuru.

İzzet-i rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetinin izzeti.

Kemerbeste-i ubûdiyet olmak: Kulluk arz ederek el-pençe divan durmak.

Mağrip: Güneş'in batışı, akşam, akşam namazı.

Mahviyetkârâne: Mütevâzi bir şekilde.

Nâzenîn: Narin, nazlı.

Rahat-ı ruh bulmak: Ruhunu rahatlamak.

Sermediyet-i ulûhiyet: Cenâb-ı Hakk'ın ebediyen, ibadet ve itaat edilmeye ancak kendisinin müstehak olması sıfatı.

Teselli-i kalb: Kalbi teselli edecek şey.

Veda-yı hazînâne: Hüzünlü veda.

Zelîlâne: Küçüklüğünü, kıymetsizliğini kabul eder bir şekilde.

Zevâl: Yok olma, bitme, sona erme, ayrılıp gitme.

Ulvî: Yüce.

insanın vefatıyla bütün sevdiklerinden bir firâk-ı elîmâne içinde ayrılıp, kabre girmek zamanını hatırlatır. Hem, dünyanın zelzele-i sekerât içinde vefatıyla, bütün sekene-si başka âlemlere göçmesi ve bu dâr-ı imtihan lambasının söndürülmesi zamanını andırır, hatırlatır. Ve zevâlde gurup eden mahbûplara perestîş edenleri şiddetle ikaz eder bir vakittir.

İşte akşam namazı için böyle bir vakitte fitraten bir Cemâl-i Bâkî'ye âyine-i müştâk olan ruh-u beşer, şu azîm işleri yapan ve bu cesîm âlemleri çeviren, tebdil eden Kadîm-i Lemyezel ve Bâkî-i Lâyezâl'in arş-ı azametine yüzünü çevirip, bu fânîlerin üstünde "Allah Ekber" deyip, onlardan ellerini çekip, hizmet-i Mevlâ için el bağlayıp, Daim-i Bâkî'nin huzurunda kıyam edip; "Elhamdülillâh"

Arş-ı azameti: Büyüklüğünün tah-tı, yüce hâkimiyeti.

Âyine-i müştâk: İştiaqlı, şevkli ayna.

Azîm: Büyük.

Bâkî-i Lâyezâl: Varlığı ebedî olan Allah (c.c.).

Cemâl-i Bâkî: Sonsuz güzellik.

Cesîm: İri, büyük, kocaman.

Daim-i Bâkî: Varlığı ebedî olan Allah (c.c.).

Dâr-ı imtihan: İmtihan diyarı.

Fitraten: Fitratı, yaratılışı itibarıyla.

Firâk-ı elîmâne: Acı veren ayrılık.

Hizmet-i Mevlâ: Cenâb-ı Hakk'a hizmet.

Kadîm-i Lemyezel: Ezelî ve ebedî olan Allah (c.c.).

Mahbûp: Sevgili.

Perestîş etmek: Aşırı derecede sevmek.

Sekene: Sâkinler, bir yeri mesken tutan, orada ikamet edenler.

Tebdil etmek: Değişiklik yapmak, değiştirmek.

Zelzele-i sekerât: Ölüm anında geçirilen sarsıntılar.

Zevâl: Yok olma, bitme, sona erme, ayrılıp gitme.

demekle, kusursuz kemâline, misilsiz cemâline, nihayetsiz rahmetine karşı hamd ü senâ edip; ¹ **إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ** demekle, muînsiz rubûbiyetine, şeriksiz ulûhiyetine, vezirsiz saltanatına karşı arz-ı ubûdiyet ve istiâne etmek; hem nihayetsiz kibriyâsına, hadsiz kudretine ve acizsiz izzetine karşı rükûa gidip, bütün kâinatla beraber zaaf ve acizni, fakr ve zilletini izhar etmekle, ² **سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ** deyip, Rabb-i Azîm'ini tesbih edip; hem zevâlsiz Cemâl-i Zât'ına;

¹ “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız Sen'den medet umarız.” (Fâtiha Sûresi 1/5)

² “Büyük ve yüce olan Rabbimi her türlü noksandaki tenzih ederim.” Peygamber Efendimiz'in (*sallâllâhu aleyhi ve sellem*), namazın rükûunda 3 defa bunu söylediğine dair bkz.: Müslim, *Müsâfirîn* 203; Tirmizî, *Salât* 79, *Vitr* 19; Ebû Dâvûd, *Salât* 147.

Acz: Güçsüzlük.

Arz-ı ubûdiyet etmek: Kullukta bulunmak, kulluğunu arz etmek.

Cemâl-i Zâtı: Zâtının güzelliği.

Fakr: İhtiyaç, muhtaçlık.

İstiâne etmek: Yardım istemek.

İzhar etmek: Göstermek, açığa vurmak.

Kibriyâ: Büyüklük, azamet.

Muînsiz: Yardımcısız, yardımcıya ihtiyaç duymayan.

Rabb-i Azîm: Büyük Rab.

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın, varlıkları yaratıp, onlar için tayin ettiği

mükemmelliği gerçekleştirecek nimetleri vermesi.

Şerik: Ortak.

Tesbih: Allah'ın şânını yüceltme, noksan sıfatlardan uzak tutma mânâsında “Sübhânallah” deme.

Ulûhiyet: Cenâb-ı Hakk'ın, ibadet ve itaat edilmeye sadece kendisinin müstehak olması.

Zaaf: Zayıflık, kuvvetsizlik.

Zevâl: Yok olma, bitme, sona erme, ayrılıp gitme.

Zillet: Kıymetsizlik, küçüklük.

tagayyürsüz sıfât-ı kudsiyesine, tebeddüsüz kemâl-i sermediyetine karşı secde edip, hayret ve mahviyet içinde terk-i mâsivâ ile, muhabbet ve ubûdiyetini ilân edip; hem bütün fânîlere bedel bir Cemîl-i Bâkî, bir Rahîm-i Sermedî bulup, ¹ رَبِّيَ الْأَعْلَى demekle zevâlden münezze; kusurdan müberrâ Rabb-i Âlâ'sını takdis etmek...

Sonra teşehhüd edip oturup, bütün mahlûkatın tahiyât-ı mübarekelerini ve salavât-ı tayyibelerini kendi

¹ “En yüce olan Rabbimi her türlü noksandan tenzih ederim.” Peygamber Efendimiz'in (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), namazın secdelerinde 3 defa bunu söylediğine dair bkz.: Müslim, *Müsâfirîn* 203; Tirmizî, *Salât* 79, *Vitr* 19; Ebû Dâvûd, *Salât* 147.

Cemil-i Bâkî: Güzelliği, lütuf ve ih-sanları sonsuz ve ebedî olan.

Kemâl-i sermediyet: Mutlak olarak ebedî olmak, varlığını hiç kaybetmemek.

Mahlûkat: Yaratılanlar.

Müberrâ: Fenalıklardan uzak, arınmış.

Münezze: Kusur ve noksanlıktan uzak, kusursuz, mükemmel olan.

Rabb-i Âlâsı: En yüce olan Rabbi.

Rahîm-i Sermedî: Merhameti engin ve ebedî olan.

Salâvât: Dualar. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) için edilen dualar.

Sıfât-ı kudsiye: Mukaddes, her türlü mükemmelliği içinde barındıran ve her türlü eksiklikten uzak bulunan sıfatlar.

Tagayyürsüz=Tebeddüsüz: Değişmeyen, hep aynı durumunu koruyan.

Tahiyât-ı mübareke: Mübarek, güzel selâm, dualar.

Takdis etmek: Her türlü eksiklikten uzak olduğunu haykırmak, dile getirmek.

Tayyibe: Güzel, hoş. Güzel iş, amel-i sâlih.

Terk-i mâsivâ: Allah'tan (c.c.) başka her şeyi terk etmek, yalnızca O'na yönelmek.

Teşehhüd etmek: Namazda çift rekatlarda oturup belirli dualar okuma.

Ubûdiyet: Kulluk.

hesabına O Cemîl-i Lemyezel ve Celîl-i Lâyezâl'e hediye edip ve Resûl-i Ekrem'ine selâm etmekle, biatını tecdit ve evâmirine itaatini izhar edip ve imanını tecdit ile tenvir etmek için, şu kasr-ı kâinatın intizam-ı hakîmânesini müşâhede edip Sâni-i Zülcelâl'in vahdâniyetine şehâdet etmek...

Hem saltanat-ı rubûbiyetin dellâlı ve mübellîğ-i marziyâtı ve kitab-ı kâinatın tercüman-ı âyâtı olan Muhammed-i Arabî (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ın risâletine şehâdet etmek demek olan mağrip namazını kılmak; ne kadar latîf, nazîf bir vazife, ne kadar azîz, lezîz bir hizmet, ne kadar hoş ve güzel bir ubûdiyet, ne kadar ciddî bir hakikat ve bu fânî

Biatını tecdit: Bağlılığını tazelemek, sadakatini yeniden bildirmek
Celîl-i Lâyezâl: Yüceliği, azameti, haşmet ve izzeti ebedî olan Allah (c.c.).

Cemîl-i Lemyezel: Güzelliği, lütuf ve ihsanları sonsuz ve ebedî olan Allah (c.c.).

Evâmir: Emirler.

İntizam-ı hakîmâne: Çok hikmetli bir şekilde kurulmuş düzen.

Kasr-ı kâinat: Kâinat sarayı.

Kitab-ı kâinatın tercüman-ı âyâtı: Kâinat kitabının âyetlerinin tercümanı.

Latîf: Hoş, güzel, nazik.

Lemyezel=Lâyezâl: Geçici olmayan, devamlı, baki olan.

Mübellîğ-i marziyât: Hoşnut olunan şeyleri bildiren, tebliğ eden.

Müşâhede etmek: Görmek.

Nazîf: Temiz, pak, hoş.

Risalet: Peygamberlik.

Saltanat-ı rubûbiyetin dellâlı: Bütün mahlûkatı yaratıp onların her türlü ihtiyaçlarını gideren Cenâb-ı Hakk'ın saltanatını ilân eden.

Sâni-i Zülcelâl: Celâl, haşmet ve azamet sahibi Yaradan.

Şehâdet etmek: Şahitlik etmek.

Tecdit etmek: Tazelemek, yenilemek.

Tenvir etmek: Aydınlatmak, nurlandırmak.

Übûdiyet: Kulluk.

Vahdâniyet: Birlik.

misafirhanede bâkiyâne bir sohbet ve daimâne bir saadet olduğunu anlamayan adam, nasıl adam olabilir!..

İşâ vaktinde –ki o vakit– gündüzün ufukta kalan bakiyye-i âsârı dahi kaybolup gece âlemi, kâinatı kaplar, **مُقَلَّبُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ**¹ olan Kadîr-i Zülcelâl'in, o beyaz sayfayı bu siyah sayfaya çevirmesindeki tasarrufât-ı rabbâniyesiyle, yazın müzeyyen yeşil sayfasını kışın bârid beyaz sayfasına çevirmesindeki **مُسَحَّرِ الشَّمْسِ وَالْقَمَرِ**² olan Hakîm-i Zülkemâl'in icraât-ı ilâhiyesini hatırlatır.

Hem, mürûr-u zamanla ehl-i kubûrun bakiyye-i âsârı dahi şu dünyadan kesilmesiyle, bütün bütün başka

¹ “Gece ile gündüzü birbirine çeviren (dönüştüren, sürelerini uzatıp kısaltan).” (Bkz.: Nûr Sûresi 24/44)

² “Güneş'i ve Ay'ı emrine boyun eğdiren.” (Bkz.: Ra'd Sûresi 13/2; Ankebût Sûresi 29/61; Lokman Sûresi 31/29; Fâtır Sûresi 35/13; Zümer Sûresi 39/5)

Bâkiyâne: Ebedîce.

Bakiyye-i âsâr: Geride kalan eserler, izler.

Bârid: Soğuk.

Daimâne: Daimî bir şekilde.

Ehl-i kubûr: Kabirlerdeki ölüler.

Hakîm-i Zülkemâl: Her işini hikmetli ve mükemmel bir surette yapan Allah (c.c.).

İcraât-ı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın icraatları.

İşâ: Yatsı.

Kadîr-i Zülcelâl: Celâl ve haşmet sahibi, her şeye gücü yeten Allah (c.c.).

Mürûr-u zaman: Zamanın geçmesi.

Müzeyyen: Süslü, tezyin edilmiş.

Tasarrufât-ı rabbâniye: Bütün varlıkları yaratıp onların bütün ihtiyaçlarını gideren Cenâb-ı Hakk'ın icraatları.

âleme geçmesindeki “Hâlık-ı mevt ve hayat”ın şuûnât-ı ilâhiyesini andırır.

Hem, dar ve fânî ve hakir dünyanın tamamen harap olup, azîm sekerâtıyla vefat edip, geniş ve bâkî ve azametli âlem-i âhiretin inkişafında “Hâlık-ı arz ve semâvât”ın tasarrufât-ı celâliyesini ve tecelliyât-ı cemâliyesini andırır, hatırlattırır bir zamandır.

Hem, şu kâinatın Mâlik ve Mutasarrıf-ı Hakikî’si, Mâbûd ve Mahbûb-u Hakikî’si, o Zât olabilir ki; gece gündüzü, kış ve yazı, dünya ve âhireti bir kitabın sayfaları gibi sühûletle çevirir, yazar, bozar, değiştirir; bütün bunlara hükmeder bir Kadîr-i Mutlak olduğunu isbat eden bir vaziyettir. İşte nihayetsiz âciz, zayıf, hem nihayetsiz fakir, muhtaç, hem nihayetsiz bir istikbal zulümâtına dalmakta, hem

Azametli: Büyük, yüce.

Bâkî: Ebedî, daimî.

Hakîr: Kıymetsiz, adi, hor.

Hâlık-ı arz ve semâvât: Yeri ve gökleri yaratan Allah (c.c.).

Hâlık-ı mevt ve hayat: Ölümü ve hayatı yaratan Allah (c.c.).

İnkişaf: Açılma, ortaya çıkma.

Kadîr-i Mutlak: Her şeye gücü yeten Allah (c.c.).

Kâinatın Mâlik ve Mutasarrıf-ı Hakikîsi: Kâinatın gerçek sahibi ve kâinatta gerçek anlamda tasarruf hakkı kendinde bulunan, evrene hükmeden.

Mâbûd ve Mahbûb-u Hakikî: İbadet edilmeye ve gerçek anlamda sevmeye lâyık olan Allah (c.c.).

Sekerât: Can çekişirken gelen baygınlık, dalgınlık.

Sühûletle: Kolayca.

Şuûnât-ı ilâhiye: İlahî tecelliler, icraatlar.

Tasarrufât-ı celâliye: Yüce, haşmetli, heybetli icraatlar.

Tecelliyât-ı cemâliye: Cenâb-ı Hakk’ın güzelliğinin ve engin lütuflarının tecellileri, parıltıları.

Zulümût: Karanlıklar.

nihayetsiz hâdisât içinde çalkanmakta olan ruh-u beşer, yatsı namazını kılmak için şu mânâdaki işâda, İbrâhimvârî¹ لَا أُحِبُّ الْأَفْلِينَ¹ deyip, Mâbûd-u Lemyezel, Mahbûb-u Lâyezâl'in dergâhına namaz ile iltica edip ve şu fânî âlemde ve fânî ömürde ve karanlık dünyada ve karanlık istikbalde, bir Bâkî-i Sermedî ile münâcât edip, bir parçacık bir sohbet-i bâkiye, birkaç dakikacık bir ömr-ü bâkî içinde dünyasına nur serpecek, istikbalini ışıklandıracak, mevcudâtın ve ahbâbının firâk ve zevâlinden neş'et eden yaralarına merhem sürececek olan Rahmân-ı Rahîm'in iltifat-ı rahmetini ve nur-u hidâyetini görüp istemek...

Hem muvakkaten onu unutan ve gizlenen dünyayı, o dahi unutup, dertlerini kalbin ağlamasıyla dergâh-ı rahmette

¹ "Ben öyle sönüp batanları ilâh diye sevmem." (En'âm Sûresi 6/76)

Bâkî-i Sermedî: Ebedî olan, varlığı zamanla sınırlı olmayan Allah (c.c.).

Dergâh-ı rahmet: Merhameti engin olan Allah'ın huzuru.

Firâk: Ayrılık.

Hâdisât: Hâdiseler.

İbrâhimvârî: Hazreti İbrahim (a.s.) gibi.

İltifat-ı rahmet: Merhametinden kaynaklanan lütuf.

Mâbûd-u Lemyezel: İbadet edilmeye yalnız kendisinin lâyık olduğu varlığı ebedî olan Allah (c.c.).

Mahbûb-u Lâyezâl: Ebedî sevgili Allah (c.c.).

Mevcudât: Varlıklar, kâinat.

Muvakkaten: Bir zaman için. Bir süreliğine. Geçici.

Münâcât etmek: Niyaz etme, sesizce, içten içe yalvarma.

Neş'et etmek: Doğmak, ortaya çıkmak.

Nur-u hidâyet: Hidâyet nuru.

Ömr-ü bâkî: Ebedî ömür.

Rahmân-ı Rahîm: Engin merhameti her şeyi kapsayan Allah (c.c.).

Sohbet-i bâkiye: Ebedî sohbet.

Zevâl: Yok olma, bitme, sona erme, ayrılıp gitme.

döküp, hem ne olur ne olmaz, ölüme benzeyen uykuya¹ girmeden evvel son vazife-i ubûdiyetini yapıp, yevmiye defter-i amelini hüsn-ü hâtime ile bağlamak için salâta kıyam etmek; yani bütün fânî sevdiklerine bedel bir Mâbûd ve Mahbûb-u Bâkî'nin ve bütün dilencilik ettiği âcizlere bedel bir Kadîr-i Kerîm'in ve bütün titrediği muzırların şerrinden kurtulmak için bir Hafîz-i Rahîm'in huzuruna çıkmak...

Hem Fâtiha ile başlamak; yani, bir şeye yaramayan ve yerinde olmayan nâkis, fakir mahlûkları medih ve minnettarlığa bedel, bir Kâmil-i Mutlak ve Ganiyy-i Mutlak ve Rahîm ve Kerîm olan Rabbü'l-âlemîn'i medh ü senâ etmek...

¹ "Uyku, ölümün kardeşidir." mânâsındaki hadis için bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-evsat* 8/342; el-Beyhakî, *Şuabü'l-îmân* 4/183; İbnü'l-Mübarek, *ez-Zühd* s.79.

Ganiyy-i Mutlak: Hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah (c.c.).

Hafîz-i Rahîm: Hiçbir şeyi ihmal etmeyen, her şeyi muhafaza eden ve merhameti engin olan Allah (c.c.).

Hüsn-ü hâtime: Güzel son, güzel bitiriş.

Kadîr-i Kerîm: Her şeye gücü yeten, cömert, şânı yüce Allah (c.c.).

Kâmil-i Mutlak: Eksiklik ifade eden bütün sıfatlardan uzak, bütün mükemmellikleri kendinde toplayan.

Mâbûd ve Mahbûb-u Hakikî: İbadet edilmeye ve gerçek anlamda sevmeye lâyık olan Allah (c.c.).

Minnettarlık: Kendisini borçlu hissetme.

Nâkis: Noksan, eksik.

Rabbü'l-âlemîn: Bütün âlemlerin Rabbi olan Allah (c.c.).

Rahîm ve Kerîm: Merhamet-i pek engin, şanı yüce ve son derece cömert Allah (c.c.).

Salâte kıyam etmek: Namaza kalkmak, namaza durmak.

Vazife-i ubûdiyet: Kulluk vazifesi.

Yevmiye defter-i amel: Günlük amel defteri.

Hem **إِيَّاكَ نَعْبُدُ**¹ hitabına terakki etmek; yani, küçük-
lülüğü, hiçliği, kimsesizliği ile beraber Ezel ve Ebed Sultânı
olan Mâlik-i yevmi'd-dîn'e intisâbıyla şu kâinatta nazdâr
bir misafir ve ehemmiyetli bir vazifedâr makamına girip;
إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ² demekle, bütün mahlûkat nâmına
kâinatın cemaat-ı kübrâsı ve cemiyet-i uzmâsındaki ibadât
ve istiânâtı O'na takdim etmek...

Hem **إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ**³ demekle, istikbal karanlı-
ğı içinde saadet-i ebediyeye giden, nurânî yolu olan sırat-ı
müstakîme hidâyeti istemek...

¹ “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet ederiz.” (Fâtiha Sûresi 1/5)

² “(Haydi öyleyse deyiniz): Yalnız Sana ibadet eder, yalnız Sen'den medet umarız.” (Fâtiha Sûresi 1/5)

³ “Bizi doğru yola, Sana doğru varan yola ilet.” (Fâtiha Sûresi 1/6)

Cemaat-i kübrâ: Büyük topluluk.

Cemiyet-i uzmâ: Azametli cemiyet.

İbadât: İbadetler.

İntisap: Bağlanma, irtibatlı olma.

İstiânât: Yardım istemeler.

Mâlik-i yevmi'd-dîn: Ceza ve mü-
kâfat gününün sahibi, hükümrânı
Allah (c.c.).

Nazdâr: Nazlı.

Nurânî: Nurlu, parlak.

Saadet-i ebediye: Ebedî mutlu-
luk, âhîret saadeti.

Sırat-ı müstakîm: Dinin çizdiği
doğru yol.

Sultan-ı Ezel ve Ebed: Ezel ve
Ebed Hükümdarı Allah (c.c.).

Terakki etmek: Yükselmek, mer-
tebe kat etmek.

Vazifedâr: Vazifeli, memur.

Hem, şimdi yatmış nebatât, hayvanât gibi; gizlenmiş güneşler, hüşyâr yıldızlar, birer nefer misillü emrine musahhar ve bu misafirhane-i âlemde birer lambası ve hizmetkârı olan Zât-ı Zülcelâl'in kibriyâsını düşünüp “*Allahu Ekber*” deyip rükûa varmak...

Hem bütün mahlûkatın secde-i kübrâsını düşünüp, yani şu gecede yatmış mahlûkat gibi, her senede, her asırdaki envâ-ı mevcudât, hatta arz, hatta Dünya, birer muntazam ordu, belki birer mutî nefer gibi vazife-i ubûdiyet-i dünyeviyesinden, emr-i kün feyekûn ile terhis edildiği zaman, yani âlem-i gayba gönderildiği vakit, nihayet intizam ile zevâlde gurup seccadesinde “*Allahu Ekber*” deyip secde ettikleri...

Hem emr-i kün feyekûnden¹ gelen bir sayha-yı ihyâ ve ikaz ile yine baharda; kısmen aynen, kısmen mislen

¹ “(O, bir şeyi yaratmak isteyince sadece) ‘Ol!’ der, o da olur.” (Bakara Sûresi 2/117; Âl-i İmran Sûresi 3/47, 59; En’âm Sûresi 6/73; Nahl Sûresi 16/40; ...)

Âlem-i gayp: Görünmeyen, duyularla bilinemeyen âlem.

Arz: Yeryüzü, Dünya.

Emre musahhar: Emre âmâde, boyun eğmiş.

Envâ-ı mevcudât: Bütün varlıklar, her tür yaratık.

Hayvanât: Hayvanlar.

Hüşyâr: Uyanık.

Kibriyâ: Azamet, büyüklük, ululuk

Misafirhane-i âlem: Dünya misafirhanesi.

Misillü: Gibi.

Mislen: Benzer şekilde.

Mutî: İtaatkâr.

Nebatât: Bitkiler.

Sayha-yı ihyâ ve ikaz: Hayat veren, uyandıran ses, sedâ.

Secde-i kübrâ: Büyük, geniş dairedeki secde.

Terhis: İzin verme, serbest bırakma.

Vazife-i ubûdiyet-i dünyeviye:

Dünyadaki kulluk vazifesi.

haşrolup kıyam edip kemerbeste-i hizmet-i Mevlâ oldukları gibi; şu insancık, onlara iktidâen O Rahmân-ı Zülkemâl'in, O Rahîm-i Zülcemâl'in bâr-gâh-ı huzurunda hayret-âlûd bir muhabbet, bekâ-âlûd bir mahviyet, izzet-âlûd bir tezellül içinde “*Allahu Ekber*” deyip sücûda gitmek; yani, bir nevi mi'râca çıkmak demek olan işâ namazını kılmak; ne kadar hoş, ne kadar güzel, ne kadar şirin, ne kadar yüksek, ne kadar azîz, lezîz, ne kadar mâkul, münasip bir vazife, bir hizmet, bir ubûdiyet, bir ciddî hakikat olduğunu elbette anladın.

Demek şu beş vakit; her biri, birer inkılâb-ı azîmin işârâtı ve icrâât-ı cesîme-i rabbâniyenin emârâtı ve in'âmât-ı külliye-i ilâhiyenin alâmâtı olduklarından, borç ve zimmet olan farz namazın o zamanlara tahsisi, nihayet hikmettir.

Alâmât: Alâmetler, belirtiler, izler.

Bâr-gâh-ı huzurunda: Huzurunda, önünde.

Bekâ-âlûd: Ebedilikle karışık.

Emârât: Belirtiler, izler.

Haşr: Toplama, ölümden sonra diriltme.

Hayret-âlûd: Hayretle karışık, hayret dolu.

İcrâât-ı cesîme-i rabbâniye: Rab-bimizin büyük, muhteşem icrââtı.

İktidâen: Uyararak, ittiba ederek.

İn'âmât-ı külliye-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın külli nimetleri.

İnkılâb-ı azîm: Büyük inkılâp, büyük hâdise.

İşârât: İşaretler.

İzzet-âlûd: İzzetle, büyüklükle karışık.

Kemerbeste-i hizmet-i Mevlâ olmak: Allah'a hizmet için el-pençe divan durmak.

Kıyam etmek: Kalkmak.

Mi'râc: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) en büyük mucizelerinden olan, Cenâb-ı Hakk'ın huzuruna çıkması mu'cizesi.

Rahîm-i Zülcemâl: Bütün güzelliklerin Kendinde toplandığı, lütfu bol, rahmeti engin Allah (c.c.)

Sücûda gitmek: Secdeye varmak

Tezellül: Kıymetsizliğini bilmek, itiraf etmek.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹
 اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ أَرْسَلْتَهُ مُعَلِّمًا لِعِبَادِكَ لِيَعْلَمَهُمْ كَيْفِيَّةَ
 مَعْرِفَتِكَ وَالْعُبُودِيَّةَ لَكَ، وَمُعَرِّفًا لِكُنُوزِ أَسْمَائِكَ، وَتَرْجَمَانًا
 لِآيَاتِ كِتَابِ كَائِنَاتِكَ، وَمِرَاةً بِعُبُودِيَّتِهِ لِجَمَالِ رُبُوبِيَّتِكَ، وَعَلَى
 إِلِهِ وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ، وَارْحَمْنَا وَارْحَمِ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ،
 أَمِينَ بِرَحْمَتِكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ²

¹ “Sübhânsın yâ Rab! Sen’in bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan Sensin.” (Bakara Sûresi 2/32)

² “Allah’ım, kullarına Sen’i nasıl tanıyacıklarını ve Sana nasıl kulluk edeceklerini öğretmek ve isimlerinin hazinelerini tarif etmek üzere, kitab-ı kâinatının âyetlerinin tercümanı ve ubûdiyetiyle Sen’in cemâl-i rubûbiyetine bir ayna olarak gönderdiğin Zât’a, O’nun bütün âl ve ashâbına salât ve selâm et. Bize ve erkek-kadın bütün müminlere merhamet et. Rahmetine güveniyoruz, kabul buyur Erhamü’r-râhimîn olan Rabbimiz!..”

Yirmi Birinci Sûz

(İki Makam'dır.)

Birinci Makam

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا¹

Bir zaman sinnen, cismen, rütbeten büyük bir adam bana dedi: “Namaz iyidir. Fakat her gün her gün beşer defa kılmak çoktur. Bitmediğinden usanç veriyor?”

O zâtın o sözünden hayli zaman geçtikten sonra, nefsimi dinledim. İşittim ki, aynı sözleri söylüyor ve ona baktım gördüm ki; tembellik kulağıyla şeytandan aynı derisi alıyor. O vakit anladım: O zât o sözü, bütün nüfûs-u emmârenin nâmına söylemiş gibidir veya söylettirilmiştir. O zaman ben dahi dedim: “Madem nefsim emmâredir. Nefsini ıslah etmeyen, başkasını ıslah edemez. Öyle ise, nefsimden başlarım.”

¹ “Şüphesiz namaz, müminler üzerine vakitleri belli bir farzdır.” (Nisâ Sûresi 4/103)

Cismen: Yapıca

(nefs-i emmâre'nin çoğulu).

Nüfûs-u emmâre: Daima kötü şeyleri arzulayan nefisler, kişiler

Rütbeten: Rütbece.

Sinnen: Yaşça.

Dedim: Ey nefis!.. Cehl-i mürekkep içinde, tembellik dōşeğinde, gaflet uykusunda söylediğin Őu sōze mukabil “Beş İkaz”ı benden iŐit.

Birinci İkaz

Ey bedbaht nefsim! Acaba ömrün ebedî midir?.. Hiç kat’î senedin var mı ki, gelecek seneye belki yarına kadar kalacaksın?.. Sana usanç veren, tevehhüm-ü ebediyettir. Keyf için, ebedî dünyada kalacak gibi nazlanıyorsun. Eğer anlasa idin ki, ömrün azdır hem faydasız gidiyor. Elbette onun yirmi dōrtten birisini, hakikî bir hayat-ı ebediyenin saadetine medâr olacak bir güzel ve hoş ve rahat ve rahmet bir hizmete sarf etmek; usanmak Şöyle dursun, belki ciddî bir iştiyak ve hoş bir zevki tahrike sebep olur.

İkinci İkaz

Ey Őikem-perver nefsim! Acaba her gün her gün etmek yersin, su içersin, havayı teneffüs edersin; sana onlar usanç veriyor mu?.. Madem vermiyor; çünkü; ihtiyaç tekerrür ettiğinden usanç değil, belki telezzüz ediyorsun. Öyle ise: Hâne-i cismimde senin arkadaşların

Cehl-i mürekkep: Bilmediğinin de farkında olmama, zır câhillik.

Hayat-ı ebediye: Sonsuz hayat.

Medâr: Vesile, vâsita, sebep.

Őikem-perver: Obur, midesine

düşkün.

Tahrik: Kışkırtma, azdırma.

Tekerrür: Tekrarlanma.

Telezzüz: Lezzet, tat alma.

Tevehhüm: Zan, sanma.

olan kalbimin gıdası, ruhumun âb-ı hayatı ve latife-i rabbâniyemin havâ-yı nesîmini cezb ve celb eden namaz dahi, seni usandırmamak gerektir.

Evet, nihayetsiz teessürât ve elemlere maruz ve müptelâ ve nihayetsiz telezzüzâta ve emellere meftun ve pürsevda bir kalbin kut ve kuvveti, her şeye kadîr bir Rahîm-i Kerîm'in kapısını niyaz ile çalmakla elde edilebilir.

Evet, şu fânî dünyada kemâl-i süratle vaveylâ-yı firâkı koparan giden, ekser mevcudâtla alâkadar bir ruhun âb-ı hayatı ise; her şeye bedel bir Mâbûd-u Bâkî'nin, bir Mahbûb-u Sermedî'nin çeşme-i rahmetine namaz ile teveccüh etmekle içilebilir.

Âb-ı hayat: İçene ebedî hayat kazandıran efsânevî su, bengisu.

Cezb=Celb etmek: Kendine çekmek.

Çeşme-i rahmet: Rahmet çeşmesi.

Ekser: Birçok.

Firâk: Ayrılık.

Havâ-yı nesîm: Hafif ve tatlı rüzgâr.

Kemâl-i sürat: Çok hızlı.

Kût: Gıda.

Latife-i rabbâniye: İlâhî bilginin, ilhamın algılandığı, ruhun da esası kabul edilen vicdan, gönül (İlâhî mârifetin parlak bir aynası).

Mâbûd-u Bâkî: Daimî, ölümsüz Allah (c.c.).

Mahbûb-u Sermedî: Daimî, ölümsüz Sevgili.

Meftun: Sevdalı, tutulmuş, tutkun.

Mevcudât: Varlıklar.

Müptelâ: Düşkün, tutkun.

Pürsevda: Sevgiyle dolu.

Râhîm-i Kerîm: Engin merhamet ve keremin yegâne sahibi Allah (c.c.).

Teessürât: Üzüntüler, kederler.

Telezzüzât: Lezzetler

Teveccüh: Yönelme.

Vâveylâ: Feryat, çığlık.

Evet, fitraten ebediyeti isteyen ve ebed için halkolunan ve ezeli ve ebedî bir Zât'ın aynası olan ve nihayetsiz derecede nazik ve letafetli bulunan zîşuur bir sırr-ı insanî, zînur bir latife-i rabbâniye, şu kasavetli, ezici ve sıkıntılı, geçici ve zulümâtlı ve boğucu olan ahvâl-i dünyeviye içinde, elbette teneffüse pek çok muhtaçtır. Ve ancak namazın penceresiyle nefes alabilir.

Üçüncü İkaz

Ey sabırsız nefsim! Acaba geçmiş günlerdeki ibadet külfetini ve namazın meşakkatini ve musibet zahmetini, bugün düşünüp muzdarip olmak; hem gelecek günlerdeki ibadet vazifesini ve namaz hizmetini ve musibet elemi- ni, bugün tasavvur edip sabırsızlık göstermek hiç kâr-ı akıl mıdır?

Şu sabırsızlıkta misalin şöyle bir sersem kumandana benzer ki: Düşmanın sağ cenah kuvveti onun sağındaki kuvvetine iltihak etmiş ve ona taze bir kuvvet olduğu hâlde,

Ahvâl-i dünyeviye: Dünya meseleleri, gündelik işler.

Cenah: Taraf, yön.

Fitrat: Yaradılış, tabiat.

Halk: Yaratmak.

İltihak: Katılmak.

Kâr-ı akıl: Akıl kârı.

Kasâvet: Sıkıntı.

Latife-i rabbâniye: İlahî bilginin,

ilhamın algılandığı, ruhun da esas kabul edilen vicdan, gönül (İlahî mârifetin parlak bir aynası).

Sırr-ı insanî: Ruh âlemiyle açık münasebette bulunan kalb.

Tasavvur: Düşünmek.

Zînur: Nurlu, parlak.

Zişuur: Şuur sahibi.

Zulümât: Karanlıklar.

o tutar mühim bir kuvvetini sağ cenaha gönderir, merkezi zayıflştırır. Hem sol cenahta düşmanın askeri yok iken ve daha gelmeden, büyük bir kuvvet gönderir, “Ateş et!” emrini verir. Merkezi bütün bütün kuvvetten düşürtür. Düşman işi anlar; merkeze hücum eder; târumâr eder.

Evet, buna benzersin. Çünkü; geçmiş günlerin zahmeti, bugün rahmete kalbolmuş. Elemi gitmiş, lezzeti kalmış. Külfeti, kerâmete iltihak ve meşakkati, sevaba inkılâp etmiş. Öyle ise; ondan usanç almak değil, belki yeni bir şevk, taze bir zevk ve devama ciddî bir gayret almak lâzım gelir. Gelecek günler ise; madem gelmemişler, şimdiden düşünüp usanmak ve fütûr getirmek, aynen o günlerde açlığı ve susuzluğu ile bugün düşünüp bağırıp çağırmak gibi bir divâneliktir.

Madem hakikat böyledir, âkıl isen, ibadet cihetinde yalnız bugünü düşün. Ve “Onun bir saatini, ücreti pek büyük, külfeti pek az, hoş ve güzel ve ulvî bir hizmete sarf ediyorum.” de. O vakit senin acı bir fütûrun, tatlı bir gayrete inkılâp eder.

İşte ey sabırsız nefsim! Sen, üç sabır ile mükellefsin. **Birisi:** Tâat üstünde sabırdır. **Birisi:** Mâsiyetten sabırdır.

Âkıl: Akıllı.

Fütûr: Gevşeklik, usanmak.

İnkılâp: Dönüşmek.

Kalb olmak: Çevrilmek.

Mâsiyet: Günâh.

Şevk: Arzu, şiddetli istek.

Tâat: İtaat, boyun eğme.

Târumâr: Perişan, darmadağınık.

Ulvî: Yüce.

Diğeri: Musibete karşı sabırdır. Aklın varsa, şu üçüncü ikazdaki temsilde görünen hakikati rehber tut. Merdâne “*Yâ Sabûr!*” de, üç sabrı omuzuna al. Cenâb-ı Hakk’ın sana verdiği sabır kuvvetini eğer yanlış yolda dağıtmazsan her meşakkate ve her musibete kâfi gelebilir.. ve o kuvvetle dayan.

Dördüncü İkaz

Ey sersem nefsim! Acaba şu vazife-i ubûdiyet neticesiz midir? ücreti az mıdır ki, sana usanç veriyor? Hâlbuki bir adam sana birkaç para verse veyahut seni korkutsa, akşama kadar seni çalıştırır ve fütûrsuz çalışırsın. Acaba, bu misafirhane-i dünyada âciz ve fakir kalbine kut ve gınâ ve elbette bir menzilin olan kabrinde gıda ve ziyâ ve her hâlde mahkemen olan Mahşer’de senet ve berat ve ister istemez üstünden geçilecek Sırat Köprüsü’nde nur ve burak olacak bir namaz, neticesiz midir veyahut ücreti az mıdır? Bir adam sana yüz liralık bir hediye vaad etse, yüz gün seni çalıştırır. Hulfü’l-vaad edebilir o adama itimat edersin, fütûrsuz işlersin.

Hulfü’l-vaad: Sözünden dönmek.

Kâfi: Yeten, ihtiyacı karşılayan.

Kut: Gıda, azık.

Menzil: Derece, rütbe.

Merdâne: Mertçe.

Meşakkat: Zorluk, zahmet, sıkıntı.

Vazife-i ubûdiyet: Kulluk vazifesi.

Ziya: Işık.

Acaba hulfü'l-vaad hakkında muhal olan bir Zât, cennet gibi bir ücreti ve saadet-i ebediye gibi bir hediye-i sana vaad etse.. pek az bir zamanda, pek güzel bir vazife-de seni istihdam etse, sen hizmet etmezsen veya isteksiz, suhre gibi veya usançla, yarım yamalak hizmetinle O'nu vaadinde ittiham ve hediyesini istihfaf etsen, pek şiddetli bir tedibe ve dehşetli bir tâzibe müstahak olacağını düşünmüyor musun? Dünyada hapsin korkusundan en ağır işlerde fütûrsuz hizmet ettiğin hâlde, cehennem gibi bir haps-i ebedînin havfı, en hafif ve latîf bir hizmet için sana gayret vermiyor mu?

Beşinci İkaz

Ey dünya-perest nefsim! Acaba ibadetteki fütûrun ve namazdaki kusurun meşâgil-i dünyeviye'nin kesretinden midir? Veyahut derd-i maişetin meşgalesiyle vakit bula-madığından mıdır? *Acaba sırf dünya için mi yaratılmış-sın ki, bütün vaktini ona sarf ediyorsun!*

Derd-i maişet: Geçim sıkıntısı.

Dünya-perest: Dünyaya taparcasına düşkün olan.

Haps-i ebedî: Daimî hapis cezası.

Havf: Korku.

İstihdam: Kullanmak.

İstihfaf etmek: Küçümsemek, ehemmiyet vermemek.

İttiham etmek: Suçlamak.

Kesret: Çokluk, yoğunluk.

Latîf: Hoş, güzel, hafif.

Meşâgil-i dünyeviye: Gündelik işler, meseleler.

Müstahak: Hak etmiş.

Saadet-i ebediye: Ebedî, sonsuz, mutluluk; cennet.

Suhre: Maskara.

Tâzip: Azap etmek.

Tedip: Cezalandırmak.

Sen istidat cihetiyle bütün hayvanâtın fevkinde olduğunu ve hayat-ı dünyeviye'nin levâzımâtını tedârikte iktidar cihetiyle, bir serçe kuşuna yetişemediğini biliyorsun. Bundan neden anlamıyorsun ki, vazife-i asliyen hayvan gibi çabalamak değil; belki hakikî bir insan gibi, hakikî bir hayat-ı daime için sa'y etmektir. Bununla beraber meşâgil-i dünyeviye dediğin, çoğu sana ait olmayan ve fuzûlî bir sûrette karıştığın ve karıştırdığın malâyâni meşgalelerdir. En elzemini bırakıp, güya binler sene ömrün var gibi en lüzumsuz mâlûmat ile vakit geçiriyorsun. Meselâ: "Zühal'in etrafındaki halkaların keyfiyeti nasıldır? Ve Amerika tavukları ne kadardır?" gibi kıymetsiz şeylerle kıymettar vaktini geçiriyorsun. Güya, kozmoğrafya ilmin-den ve istatistikçi fenninden bir kemâl alıyorsun!..

Eğer desen: "Beni namazdan ve ibadetten alıkoyan ve fütûr veren öyle lüzumsuz şeyler değil, belki derd-i maişetin zarûrî işleridir."

Derd-i maişet: Geçim derdi.
En elzem: En lüzumlu, en gerekli.
Hayat-ı daime: Bitmeyen, daimî hayat, cennet hayatı.
Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.
Hayvanât: Hayvanlar.
İstidat: Kabiliyet.
Kozmoğrafya: Astronomi, gök bilimi.

Levâzımât: Gerekli olan şeyler.
Mâlâyâni: Boş, faydasız.
Sa'y: Çalışma.
Tedarik: Elde etme.
Vazife-i asliye: Asıl iş.
Zarûrî: Mecburi, kesin.
Zühal: Satürn gezegeni.

Öyle ise ben de sana *derim ki*: Eğer yüz kuruş bir gündelik ile çalışsan, sonra biri gelse, dese ki: “Gel on dakika kadar şurayı kaz, yüz lira kıymetinde bir pırlanta ve bir zümrüt bulacaksın.” Sen ona: “Yok, gelmem. Çünkü on kuruş gündeliğimden kesilecek, nafakam azalacak.” desen.. ne kadar dîvânece bir bahane olduğunu elbette bilirsin.

Aynen onun gibi; sen şu bağında, nafakan için işliyorsun. Eğer farz namazı terk etsen, bütün sa'yin semeresi, yalnız dünyevî ve ehemmiyetsiz ve bereketsiz bir nafakaya münhasır kalır. Eğer sen istirahat ve teneffüs vaktini, ruhun rahatına, kalbin teneffüsüne medâr olan namaza sarf etsen; o vakit bereketli nafaka-yı dünyeviye ile beraber, senin nafaka-yı uhreviyene ve zâd-ı âhiretine ehemmiyetli bir menba olan, iki mâden-i mânevî bulursun:

Birinci Mâden: Bütün bağındaki^{1(Hâşiye)} yetiştirdiğin –çiçekli olsun, meyveli olsun– her nebatın, her ağacın tesbihâtından, güzel bir niyet ile, bir hisse alıyorsun.

1 (Hâşiye) Bu makam, bir bağda bir zâta bir derstir ki, bu tarz ile beyân edilmiş.

Medâr: Sebep, vesile.

Menba: Kaynak.

Münhasır: Sınırlı, çevrili, daraltılmış.

Nafaka-yı uhreviye: Âhirete ait sevaplar, kazançlar.

Nafaka-yı dünyeviye: Günlük veya aylık gelir, kazanç.

Sa'yin semeresi: Çalışma ve gayretin meyvesi, ürünü.

Zâd-ı âhîret: Âhîret azığı.

İkinci Mâden: Hem bu bağdan çıkan mahsulâtta kim yese, –hayvan olsun, insan olsun, inek olsun, sinek olsun, müşteri olsun, hırsız olsun– sana bir sadaka hükmüne geçer.¹ Fakat o şart ile ki: Sen, Rezzâk-ı Hakikî nâmına ve izni dairesinde tasarruf etsen ve O’nun malını, O’nun mahlûkatına veren bir tevziat memuru nazarıyla kendine baksan...

İşte bak: Namazı terk eden ne kadar büyük bir hasâret eder. Ne kadar ehemmiyetli bir serveti kaybeder. Ve sa’ye pek büyük bir şevk veren ve amelde büyük bir kuvve-i mânevî temin eden o iki neticeden ve o iki mâdenden mahrum kalır, iflâs eder. Hatta ihtiyarlandıkça bahçecilikten usanır, fütûr gelir. “Neme lâzım” der.. “Ben zâten dünyadan gidiyorum. Bu kadar zahmeti ne için çekeceğim?” diyecek, kendini tembelliğe atacak. Fakat evvelki adam der: “Daha ziyâde ibadetle beraber sa’y-i helâl çalışacağım. Tâ kabrime daha ziyâde ışık göndereceğim. Âhiretime daha ziyâde zahîre tedârik edeceğim.”

¹ Bkz.: Buhârî, *Hars* 1, *Edeb* 27; Müslim, *Birr* 52; Tirmizî, *Ahkâm* 40; Dârimî, *Büyü’* 67; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 3/147, 228, 243, 5/415, 6/420.

Amel: İşlenen fiiller.

Hasâret: Kayıp, zarar.

Kuvve-i mânevî: Mânevî güç.

Mahlûkat: Yaratılanlar.

Rezzâk-ı Hakikî: Rızkın gerçek sahibi Allah (c.c.).

Sa’y-i helâl: Helâl kazanç.

Tasarruf: İdare etme, istediği gibi kullanma.

Tevziât: Dağıtım.

Zahîre: Azık.

Elhâsıl: *Ey nefis! Bil ki: Dünkü gün senin elinden çıktı. Yarın ise; senin elinde senet yok ki, ona mâliksin. Öyle ise, hakikî ömrünü, bulunduğun gün bil. Lâakal günün bir saatini ihtiyat akçesi gibi, hakikî istikbal için teşkil olunan bir sandukça-yı uhreviye olan bir mescide veya bir seccâdeye at.*

Hem bil ki; her yeni gün sana, hem herkese bir yeni âlemin kapısıdır. Eğer namaz kılmazsan, senin o günkü âlemin zulümâtli ve perişan bir hâlde gider. Senin aleyhinde âlem-i misalde şehâdet eder. Zira herkesin, her günde, şu âlemden bir mahsus âlemi var. Hem o âlemin keyfiyeti, o adamın kalbine ve ameline tâbidir.

Nasıl ki aynanda görünen muhteşem bir saray, aynanın rengine bakar. Siyah ise, siyah görünür; kırmızı ise, kırmızı görünür. Hem onun keyfiyetine bakar. O ayna şişesi düzgün ise, sarayı güzel gösterir; düzgün değil ise, çirkin gösterir. En nâzik şeyleri kaba gösterdiği misillü; sen kalbinle, aklınla, amelinle, gönlünle, kendi âleminin şeklini değiştirsin. Ya aleyhinde, ya lehinde şehâdet ettirebilirsin.

Âlem-i misal: Varlık ve hâdiselerin mânevî sûretler hâlinde, kendi özel kılıflarıyla ihsaslar dünyasına girip, görülüp hissedilmeleri, hatta bir kısım tesirlerle kendilerini zâhir veya bâtın hâsselerimize duyurdukları âlem, mânevî suret ve modellerin akis ve temessül ettikleri âlem.

Lâakal: En az.

Mâlik: Sahip.

Misillü: Gibi.

Sandukça-yı uhreviye: Âhret sandığı, kumbarası.

Tâbi: Uyan.

Zulümât: Karanlıklar.

Eğer namazı kılsan, o namazın ile, o âlemin Sâni-i Zülcelâl'ine müteveccih olsan, birden, sana bakan âlemin tenevvür eder. Âdeta namazın bir elektrik lambası ve namaza niyetin, onun düğmesine dokunması gibi, o âlemin zulümâtını dağıtır. Ve o herc ü merc-i dünyeviye'deki karmakarışık, perişaniyet içindeki tebeddülât ve harekât, hikmetli bir intizam ve mânidar bir kitabet-i kudret olduğunu gösterir. ¹ نُورُ اللَّهِ تُوْرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ 1 âyet-i pür-envârından bir nuru, senin kalbine serper. Senin o günkü âlemini, o nurun in'ikâsıyla ışıklandırır. Senin lehinde nurâniyetle şehâdet ettirir.

Sakın deme: “Benim namazım nerede.. şu hakikat-i namaz nerede!” Zira bir hurma çekirdeği, bir hurma ağacı gibi, kendi ağacını tavsif eder. Fark yalnız icmâl ve tafsil ile olduğu gibi; senin ve benim gibi bir âminin –velev

¹ “Allah göklerin ve yerin nurudur.” (Nûr Sûresi 24/35)

Âmi: Halktan, sıradan, herhangi biri.

Âyet-i pür-envâr: Pırl pırl âyet.

Hakikat-i namaz: Bütün şartlarına uyularak kılınan ideal namaz.

Harekât: Hareketler.

Herc ü merc-i dünyeviye: Dünyanın allak bullak, karmakarışıklığı.

İcmâl: Özet, kısaca ifade etmek.

İn'ikâs: Yansıma, aksetme.

Müteveccih: Yönelik, yönelmiş.

Sâni-i Zülcelâl: Her şeyi mükemmel ve harika yapan Ulu Allah.

Tafsil: Uzunca ifade etmek.

Tavsif etmek: Tanıtmak, özelliklerini bildirmek.

Tebeddülât: Değişimler.

Tenevvür: Nurlanmak, aydınlanmak.

hissetmezse– namazı, büyük bir velînin namazı gibi şu nurdan bir hissesi var, şu hakikatten bir sırrı vardır –velev şuurun taalluk etmezse–. Fakat, derecâta göre inkişaf ve tenevvürü ayrı ayrıdır.

Nasıl bir hurma çekirdeğinden, tâ mükemmel bir hurma ağacına kadar ne kadar merâtip bulunur... Öyle de; namazın derecâtında da daha fazla merâtip bulunabilir. Fakat bütün o merâtip, o hakikat-i nurâniyenin esası bulunur...

اللَّهُمَّ صَلِّ وَسَلِّمْ عَلَى مَنْ قَالَ: الصَّلَاةُ عِمَادُ الدِّينِ، وَعَلَى إِلِهِ
وَصَحْبِهِ أَجْمَعِينَ¹

¹ “Allah’ım! ‘Namaz dinin direğidir.’^{*1} buyuran Resûlullah (*sallâllâhu aleyhi ve sellem*) Efendimiz’e ve O’nun âl ve ashabına salât ve selâm eyle!..”

^{*1} Tirmizî, *Îmân* 8; İbn Mâce, *Fiten* 12; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 5/231, 237.

Derecât: Dereceler.

Hakikat-i nurâniye: Parlak hakikat, namaz gerçeği.

İnkişaf: Ortaya çıkma, belirlemek.

Merâtip: Mertebeler.

Taalluk: İlgili olma, bağlanma.

Tenevvür: Nurlanmak, aydınlanmak.

On Üçüncü Lem'a

Hikmetü'l-istiâze

¹ أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ❁

وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ²

Şeytandan istiâze sırrına dairdir. “On Üç İşaret” yazılacak. O işaretlerin bir kısmı, müteferrik bir sûrette Yirmi Altıncı Söz gibi bir kısım risalelerde beyan ve isbat edildiğinden burada yalnız icmâlen bahsedilecek.

Birinci İşaret

Sual: Şeytanların kâinatta îcâd cihetinde hiçbir medhalleri olmadığı, hem Cenâb-ı Hak rahmet ve

¹ “Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.”

² “Bir de şöyle dua et: “Rabbim, (bilhassa vazifemi yerine getirirken inkârcılarla olan münasebetlerimde ins ve cin) şeytanlarının kıskırtmalarından (ve birtakım duygularımı harekete geçirmelerinden) Sana sığınırım. ❁ Rabbim, yakınımda bulunup (beni tesir altına almalarından da) Sana sığınırım.” (Mü'minûn Sûresi 23/97-98)

Beyan: Açıklama, ifade.

Hikmetü'l-istiâze: Şeytanın şerrinden Allah'a (c.c.) sığınmanın hikmeti.

Îcâd: Var etme, vücûda getirme.

İcmâlen: Özlü, kısa anlatım olarak.

İstiâze: Allah'a (c.c.) sığınma.

Medhal: Tesir, etki, müdahale, rol.

inâyetiyle ehl-i hakka taraftar olduğu, hem hak ve hakikatin câzibedâr güzellikleri ve mehâsinleri ehl-i hakka müeyyid ve müşevvik bulunduğu, hem dalâletin müstekreh çirkinlikleri ehl-i dalâleti tenfir ettikleri hâlde, hizbü'ş-şeytanın çok defa galibe etmesinin hikmeti nedir? Ve ehl-i hak, her vakit şeytanın şerrinden Cenâb-ı Hakk'a sığınmasının sırrı nedir?

Elcevap: Hikmeti ve sırrı şudur ki: Ekseriyet-i mutlaka ile dalâlet ve şer, menfidir ve tahriptir ve ademîdir ve bozmaktır. Ve ekseriyet-i mutlaka ile hidâyet ve hayır, müsbettir ve vücûdîdir ve imar ve tâmirdir. Herkesçe mâlûmdur ki, yirmi adamın yirmi günde yaptığı bir binayı, bir adam, bir günde tahrip eder. Evet bütün âzâ-yı esasiyenin ve şerâit-i hayatiyenin vücûduyla vücûdu devam eden hayat-ı insan, Hâlık-ı Zülcelâl'in kudretine mahsus

Ademî: Yoklukla ilgili, yok olan.

Âzâ-yı esasiye: Temel organlar.

Câzibedâr: Cezbedici, çekici.

Ehl-i hak: Hakikat ehli, doğru yolda olan kimseler.

Ekseriyet-i mutlaka: Çoğunlukla.

Hâlık-ı Zülcelâl: Yüce Yaratıcı.

Hayat-ı insan: İnsan hayatı.

Hizbü'ş-şeytan: Şeytanın takımı.

İnâyet: Yardım.

Mehâsin: Güzellikler, iyilikler.

Menfi: Olumsuz.

Müeyyid: Yardım eden, destekleyen.

Müstekreh: Hoş olmayan, tiksinti duyulan.

Müşevvik: Teşvik eden.

Şerâit-i hayatiye: Hayat şartları.

Tenfir: Nefret ettirme.

Vücûdî: Var olan, yapma ile ilgili.

olduğu hâlde; bir zâlim, bir uzvu kesmesiyle, hayata nisbeten ademî olan mevte o insanı mazhar eder. Onun için ¹التَّحْرِيبُ أَسهَلٌ durûb-u emsâl hükmüne geçmiş.

İşte bu sırdandır ki, ehl-i dalâlet, hakikaten zayıf bir kuvvet ile pek kuvvetli ehl-i hakka bazen galip oluyor. Fakat ehl-i hakkın öyle muhkem bir kal'ası var ki, on- da tahassun ettikleri vakit, o müthiş düşmanlar yanaşamazlar, bir halt edemezler. Eğer muvakkat bir zarar verseler, ²وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ sırıyla ebedî bir sevap ve menfaatle o zarar telâfi edilir. O kal'a-yı metîn, o hısn-ı hasîn ise, Şeriat-ı Muhammediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) ve Sünnet-i Ahmediye'dir (*aleyhissalâtü vesselâm*).

¹ "Yıkma kolaydır."

² "Güzel âkıbet, elbette müttakilerindir." (A'râf Sûresi 7/128)

Durûb-u emsâl: Atasözleri.

Halt etmek: Karıştırmak. Yakışık olmayan bir davranışta bulunmak.

Hısn-ı hasîn: Çok sağlam kale, sağlam sığınak.

Kal'a: Kale.

Kal'a-yı metîn: Sağlam kale.

Mazhar: Ayna olmak, görünmesine vesile olmak.

Mevt: Ölüm.

Muhkem: Sağlam.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Sünnet-i Ahmediye (a.s.m.): Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.), üstün davranış, söz, hâl ve buyrukları.

Şeriat-ı Muhammediye (a.s.m.): Peygamberimiz Hazreti Muhammed'in (s.a.s.) şeriatı, İslâmiyet.

Tahassun etmek: Bir kaleye sığınmak, korunmak.

İkinci İşaret

Sual: “Şerr-i mahz olan şeytanların îcâdı ve ehl-i imana taslîtleri ve onların yüzünden çok insanlar küfre girip cehenneme girmeleri, gayet müthiş ve çirkin görünüyor. Acaba Cemîl-i ale’l-İtlak ve Rahîm-i Mutlak ve Rahmân-ı bi’l-Hakk’ın rahmet ve cemâli, bu hadsiz çirkinliğin ve dehşetli musibetin husûlüne nasıl müsaade ediyor ve nasıl cevaz gösteriyor?” Şu meseleyi çoklar sormuşlar ve çokların hatırına geliyor.

Elcevap: Şeytanın vücûdunda cüz’î şerler ile beraber birçok makâsıd-ı hayriye-i külliye ve kemâlât-ı insaniye vardır. Evet, bir çekirdekten koca bir ağaca kadar ne kadar mertebeler var; mahiyet-i insaniyedeki istidatta dahi ondan daha ziyâde merâtıp var. Belki zerreden şemse kadar

Cemâl: Güzellik.

Cemîl-i ale’l-İtlak: Güzelliği sonsuz ve kusursuz olan Allah (c.c.).

Cevaz göstermek: İzin vermek, müsaade etmek, uygun bulma.

Cüz’î: Biraz, pek az.

Husûl: Olma, meydana gelme.

Kemâlât-ı insaniye: İnsanî erdemler, mükemmellikler.

Mahiyet-i insaniye: İnsanın mahiyeti, asıl kimliği.

Makâsıd-ı hayriye-i külliye: Hayırlı genel maksadlar.

Merâtıp: Mertebeler, dereceler.

Rahîm-i Mutlak: Sonsuz merhamet ve ihsan sahibi Allah (c.c.).

Rahmân-ı bi’l-Hak: Hakikaten merhameti bütün varlıkları kapsayan Allah (c.c.).

Şerr-i mahz: Sırf şer, hiç hayır ciheti olmayan.

Taslît: Musallat etme, birini başkasıyla karşı karşıya getirme.

Zerre: Maddenin en küçük parçası, atom.

dereceleri var. Bu istidadâtın inkişafâtı, elbette bir hareket ister, bir muamele iktizâ eder. Ve o muameledeki terakki zenbereğinin hareketi, mücâhede ile olur. O mücâhede ise, şeytanların ve muzır şeylerin vücûduyla olur. Yoksa, melâikeler gibi, insanların da makamı sâbit kalırdı. O hâlde insan nev'inde, binler envâ hükmünde sınıflar bulunmayacak... Bir şerr-i cüz'î gelmemek için bin hayrı terk etmek, hikmet ve adalete münâfidir.

Çendân, şeytan yüzünden ekser insanlar dalâlete giderler. *Fakat ehemmiyet ve kıymet, ekseriyetle keyfiyete bakar, kemmiyete az bakar veya bakmaz.* Nasıl ki bin ve on çekirdeği bulunan bir zât, o çekirdekleri toprak altında bir muamele-i kimyeviye mazhar etse; ondan on tanesi ağaç olmuş, bini bozulmuş. O on ağaç olmuş çekirdeklerin o adama verdiği menfaat, elbette bin bozulmuş çekirdeğin verdiği zararı hiçe indirir. Öyle de, nefis ve şeytanlara

Çendân: Gerçi.

Ekser: Birçok.

Ekseriyetle: Çoğunlukla.

Envâ: Türler, çeşitler.

İktizâ etmek: Gerekmek.

İnkişafât: Belirmeler, ortaya çıkmalar.

İstidadât: İstidatlar, kabiliyetler.

Kemmiyet: Nicelik.

Keyfiyet: Nitelik.

Mazhar: Nail olmak, erişmek, şe-reflenmek.

Melâike: Melekler.

Muamele-i kimyeviye: Kimyasal işlem.

Muzır: Zararlı, zarar veren.

Mücâhede: Mücadele, savaş, nefsin süflî isteklerine karşı koyma.

Nev: Tür, çeşit.

Şerr-i cüz'î: Az, küçük şer, zarar.

Terakki etmek: Yükselmek, mer-tebe kat etmek.

Zemberek: Saat gibi bir sistemi iş-leten mekanizma.

karşı mücâhede ile, yıldızlar gibi nev-i insanı şerefleştiren ve tenvir eden on insan-ı kâmil yüzünden o nev'e gelen menfaat ve şeref ve kıymet, elbette, haşerât nev'inden sayılacak derecede süflî ehl-i dalâletin küfre girmesiyle insan nev'ine vereceği zararı hiçe indirip göze göstermediği için, rahmet ve hikmet ve adalet-i ilâhiye, şeytanın vücûduna müsaade edip tasallutlarına meydan vermiş.

Ey ehl-i iman! Bu müthiş düşmanlarınıza karşı zırhınız: Kur'ân tezgâhında yapılan takvâdır. Ve siperiniz, Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'ın sünnet-i seniyye-sidir. Ve silâhınız, istiâze ve istiğfar ve hıfz-ı ilâhiyeye ilticadır.

Üçüncü İşaret

Sual: Kur'ân-ı Hakîm'de ehl-i dalâlete karşı azîm şekvâları ve kesretli tahşidâtı ve çok şiddetli

Adalet-i ilâhiye: İlâhî adalet.

Azîm: Büyük.

Haşerât: Haşereler, böcekler.

Hıfz-ı ilâhiye: Cenâb-ı Hak'ın koruması.

İltica: Sığınma.

İnsan-ı kâmil: Her bakımdan mükemmel insan.

İstiâze: Allah'a (c.c.) sığınma.

İstiğfar: Cenâb-ı Hak'tan af dileme.

Kesretli: Çoklukla, sıklıkla.

Nev-i insan: İnsan türü.

Şekvâ: Şikâyetçi olma.

Süflî: Aşağı, alçak, âdi.

Sünnet-i seniyye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) üstün davranış, söz, hâl ve buyrukları.

Tahşidât: Toplamalar, yığmalar, yığınak yapmalar.

Takvâ: Dinin emir ve yasaklarına sıkı sıkıya bağlı olma. Allah'a karşı gelmekten korunma.

Tasallut: Musallat olma, rahatsız etme.

Tenvir: Aydınlatma, nurlandırma.

Vücûd: Mevcudiyet, varlık.

tehdidâtı,¹ aklın zâhirine göre adaletli ve münasebetli belâgatına ve üslûbundaki itidâline ve istikâmetine münasip düşmüyor. Âdeta âciz bir adama karşı, orduları tahşid ediyor. Ve onun cüz'î bir hareketi için, binler cinayet etmiş gibi tehdit ediyor. Ve müflis ve mülkte hiç hissesi olmadığı hâlde mütecâviz bir şerik gibi mevki verip ondan şekvâ ediyor. Bunun sırrı ve hikmeti nedir?

Elcevap: Onun sır ve hikmeti şudur ki: Şeytanlar ve şeytanlara uyanlar, dalâlete sülûk ettikleri için, küçük bir hareketle çok tahribât yapabilirler. Ve çok mahlûkatın hukukuna, az bir fiil ile çok hasâret veriyorlar.

Nasıl ki bir sultanın büyük bir ticaret gemisinde bir adam az bir hareketle, belki küçük bir vazifeyi terk

¹ Bkz.: Bakara Sûresi 2/85; Âl-i İmran Sûresi 3/88; Nisâ Sûresi 4/173; A'râf Sûresi 7/18, 27; Meryem Sûresi 19/88-95; Sâd Sûresi 38/85; Talâk Sûresi 65/8; Gâşiye Sûresi 88/23-24; Fecr Sûresi 89/25.

Belâgat: Edebiyat, güzel, düzgün, kusursuz ve yerinde ifade sanatı.

Cüz'î: Küçük, mühim olmayan.

Hasâret: Zarar etme, ziyan, kayıp.

Hukuk: Haklar.

İstikâmet: Doğru yolda olmak.

İtidâl: Denge.

Mahlûkat: Yaratılanlar.

Müflis: İflâs eden.

Mütecâviz: Hücum eden, saldırgan.

Sülûk etmek: Yola girmek, yol tutmak.

Şerik: Ortak, eş.

Tahribât: Tahripler, yıkımlar, harap etmeler.

Tahşid etmek: Yığmak, biriktirmek, toplamak.

Tehdidât: Tehditler.

Zâhir: Görünen, âşikâr olan.

etmekle, o gemi ile alâkadar bütün vazifedarların semere-i sa'ylerinin ve netice-i amellerinin mahvına ve iptaline sebebiyet verdiği için, o geminin sahib-i zîşânı, o âsîden, o gemi ile alâkadar olan bütün raiyetinin hesabına azîm şikâyetler edip dehşetli tehdit ediyor ve onun o cüz'î hareketini değil, belki o hareketin müthiş neticelerini nazara alarak ve o sahib-i zîşânın zâtına değil, belki raiyetinin hukuku nâmına dehşetli bir cezaya çarpar.

Öyle de, Sultan-ı Ezel ve Ebed dahi, küre-i arz gemisinde ehl-i hidâyetle beraber bulunan ehl-i dalâlet olan hizbü's-şeytanın zâhiren cüz'î hatîatlarıyla ve isyanlarıyla pek çok mahlûkatın hukukuna tecavüz ettikleri ve mevcudâtın vezâif-i âliyelerinin neticelerinin iptal etmesine sebebiyet verdikleri için, onlardan azîm şikâyet ve dehşetli tehdidât ve tahribâtlarına karşı mühim tahşidât etmek, ayn-ı belâgat içinde

Ayn-ı belâgat: Belâgatın tâ kendisi.

Azîm: Büyük.

Ehl-i dalâlet: Dalâlette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar

Ehl-i hidâyet: Hidâyette ve doğru yolda olanlar.

Hatîât: Hatalar, günahlar.

Hizbü's-şeytan: Şeytanın takımı.

Küre-i arz: Yerküre.

Mevcudât: Varlıklar.

Netice-i amel: İşin sonucu.

Raiyet: Halk, yönetilenler.

Sahib-i Zîşân: Şanlı Sahip.

Semere-i sa'y: Çalışma ve gayretin neticesi.

Sultan-ı Ezel ve Ebed: Ezel ve Ebed Hükümdarı Allah (c.c.).

Tecavüz: Sınırı aşma, saldırma.

Vezâif-i âliye: Yüce vazifeler.

Zâhiren: Görünüşte, görünüşe göre.

mahz-ı hikmettir ve gayet münasip ve muvâfıktır. Ve mutâbık-ı muktezâ-yı hâldir ki; belâgatın tarifidir¹ ve esasıdır ve israf-ı kelâm olan mübalâğadan münezzehtir.

Mâlûmdur ki, böyle az bir hareketle çok tahribât yapan dehşetli düşmanlara karşı gayet metîn bir kal'aya iltica etmeyen, çok perişan olur. İşte ey ehl-i iman! O çelik ve semâvî kal'a, Kur'ân'dır. İçine gir, kurtul.

Đördüncü İşaret

Adem, şerr-i mahz ve vücûd hayr-ı mahz olduğunu, ehl-i tahkik ve ashab-ı keşif ittifak etmişler. Evet ekseriyet-i mutlaka ile hayır ve mehâsin ve kemâlât,

¹ Bkz.: el-Hamevî, *Hızânetü'l-edeb* 2/482; el-Kazvînî, *el-İzâh fi ulûmi'l-belâğa* 1/15, 16.

Ashab-ı keşif: Gaybî bazı hakikatleri Cenâb-ı Hakk'ın lütuf ve ihsanı ile bilen kimseler.

Ehl-i tahkik: Hakikatleri delilleri ile bilen âlimler.

Ekseriyet-i mutlaka: Büyük çoğunluk.

Hayr-ı mahz: Sırf hayır, hiç şer ciheti olmayan.

İltica etmek: Sığınmak.

İsraf-ı kelâm: Söz israfı.

Kal'a: Kale.

Kemâlât: Güzellikler, faziletler, mükemmellikler.

Mahz-ı hikmet: Hikmetin tâ kendisi.

Mehâsin: Güzellikler, iyilikler.

Mutâbık-ı muktezâ-yı hâl: Hâlin gereğine uygun.

Muvâfık: Uygun, münasip.

Mübalâğa: Abartma, bir konuyu büyütmeye.

Münezzehtir: Kusur ve noksanlıktan uzak, kusursuz, mükemmel olan.

Semâvî: İlahî, Allah tarafından olan.

Şerr-i mahz: Sırf şer, hiç hayır ciheti olmayan.

vücûda istinat eder ve ona râci olur. Sûreten menfî ve ademî de olsa, esasî sübûtîdir ve vücûdîdir. Dalâlet ve şer ve musibetler ve mâsiyetler ve belâlar gibi bütün çirkinliklerin esasî, mâyesi ademdir, nefiydir. Onlardaki fenalık ve çirkinlik, ademden geliyor. Çendân sûret-i zâhirîde müs- bet ve vücûdî de görünseler, esasî ademdir, nefiydir.

Hem bilmüşâhede sâbittir ki, bina gibi bir şeyin vücûdu, bütün eczâsının mevcudiyetiyle takarrur eder. Hâlbuki onun harabiyeti ve ademi ve in'idamı, bir rük- nün ademiyle hâsıl olur. Hem vücûd, her hâlde mevcut bir illet ister. Muhakkak bir sebebe istinat eder. Adem ise, ademî şeylere istinat edebilir. Ademî bir şey, mâdum bir şeye illet olur.

Adem: Yokluk.

Ademî: Yoklukla ilgili, olumsuz.

Bilmüşâhede: Görerek.

Çendân: Gerçi.

Eczâ: Parçalar.

Harabiyet: Harap olma, yıkılma, yıkılış.

Hâsıl olmak: Meydana gelmek.

İllet: Herhangi bir şeyin var olması için şart olan, asil sebep.

İn'idam: Yok olma.

İstinat etmek: Dayanmak.

Mâdum: Mevcut olmayan, bulun- mayan, yok.

Mâsiyet: İsyan, günah.

Mâye: Maya.

Menfi: Olumsuz.

Nefiy: İnkâr, red, olumsuzluk.

Râci olmak: Dönmek. Ait olmak.

Rükün: Şart, temel direk.

Sübûtî: Sabit, var olan, müs- bet, olumlu.

Sûreten: Şekil ve biçim olarak.

Sûret-i zâhirî: Dış görünüş.

Takarrur: Karar kılmak, yerleşmek

Vücûd: Var olma.

Vücûdî: Varlığa dair. Var olan şey ile alâkalı.

İşte bu iki kâideye binaendir ki, şeytan-ı ins ve cinnin kâinattaki müthiş âsâr-ı tahripkârâneleri ve envâ-ı küfür ve dalâlet ve şer ve mehâliki yaptıkları hâlde, zerre mikdar îcâda ve hilkate müdahaleleri olmadığı gibi, mülk-ü ilâhîde bir hisse-i iştirakleri olamıyor. Ve bir iktidar ve bir kudretle o işleri yapmıyorlar, belki çok işlerinde iktidar ve fiil değil, belki terk ve atâlettir. Hayrı yaptırmamakla, şerleri yapıyorlar. Yani, şerler oluyorlar. Çünkü mehâlik ve şer, tahribât nev'inden olduğu için, illetleri, mevcut bir iktidar ve fâil bir îcâd olmak lâzım değildir. Belki bir emr-i ademî ile ve bir şartın bozulmasıyla koca bir tahribât olur.

İşte bu sır, Mecusîlerde inkişaf etmediği içindir ki, kâinatta “Yezdan” nâmıyla bir hâlik-ı hayr, diğeri “Ehri-man” nâmıyla bir hâlik-ı şer itikat etmişlerdir.¹ Hâlbuki

¹ eş-Şehristânî, *el-Milel ve'n-nihal* 1/232, 233, 237; el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/65; Tâhir İbn Muhammed, *et-Tabsîr fi'd-dîn* 1/91, 113, 142.

Âsâr-ı tahrip-kârâneler: Tahrip edici, yıkıcı davranışlar.

Atâlet: Çalışmama, boş durma.

Emr-i ademî: Yokluk yani ademe ait.

Envâ-ı küfür ve dalâlet: Küfür ve dalâlet çeşitleri.

Hâlik-ı hayr: Hayrı yaratan.

Hâlik-ı şer: Kötülüğün yaratıcısı.

Hisse-i iştirak: Ortaklık payı.

Îcâd: Var etme, vücûda getirme.

İnkişaf etmek: Belirmek, ortaya çıkmak.

Mecûsî: Ateşe tapan, ateşperest, zerdüş.

Mehâlik: Tehlikeler, tehlikeli işler.

Mülk-ü ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın mülkü.

Şeytan-ı ins ve cin: İnsan ve cin şeytanı.

onların Ehriman dedikleri mevhum ilâh-ı şer, bir cüz-ü ihtiyârıyla ve îcâdsız bir kesble şerlere sebebiyet veren mâlûm şeytandır.

İşte, ey ehl-i iman! Şeytanların bu müthiş tahribâtına karşı en mühim silâhınız ve cihazât-ı tâmiriyeniz istiğfardır ve اَعُوْذُ بِاللّٰهِ¹ demekle Cenâb-ı Hakk'a ilticadır. Ve kal'anız sünnet-i seniyyedir.

Beşinci İşaret

Cenâb-ı Hak, Kütüb-ü Semâviye'de beşere karşı cennet gibi azîm mükâfat ve cehennem gibi dehşetli mücâzâtı göstermekle beraber, çok irşad, ikaz, ihtar, tehdit ve teşvik ettiği hâlde; ehl-i iman, bu kadar esbab-ı hidâyet ve istikamet varken, hizbü'ş-şeytanın mükâfatsız çirkin zayıf desiselerine karşı mağlûp olmaları, bir zaman beni çok düşündürüyordu. Acaba iman varken, Cenâb-ı Hakk'ın

¹ "Allah Teâlâ'ya sığınırım."

Azîm: Büyük.

Cihazât-ı tamiriye: Tamir donanımı, onarım malzemeleri.

Cüz-ü ihtiyâr: İnsanın zayıf, küçük iradesi.

Desise: Hile, oyun, düzen.

Esbab-ı hidâyet ve istikamet: Hidâyet ve istikamet sebepleri, yolları.

Hizbü'ş-şeytan: Şeytanın takımı.

İlâh-ı şer: Kötülük ilâhı.

İrşad: Doğruyu anlatma, gösterme.

Kesb: Kazanma, elde etme.

Kütüb-ü Semâviye: Mukaddes kitaplar, semâvî kitaplar.

Mevhum: Olmadığı hâlde var sanılan, kuruntu edilen, hayalî.

Mücâzât: İşlenilen bir kötülüğün, bir günahın karşılığı.

o kadar şiddetli tehdidâtına ehemmiyet vermemek nasıl oluyor? Nasıl iman gitmiyor? ¹ إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا¹ sırrıyla şeytanın gayet zayıf desiselerine kapılıp Allah'a isyan ediyor? Hatta benim arkadaşlarımdan bazıları, yüz hakikat dersini kalben tasdik ile beraber benden işittiği ve bana karşı da fazla hüsn-ü zannı ve irtibatı varken, kalbsiz ve bozuk bir adamın ehemmiyetsiz ve riyâkârâne iltifatına kapıldı, onun lehinde, benim aleyhimde bir vaziyete geldi. “Fesübhânallah!” dedim, “İnsanda bu derece sukut olabilir mi? Ne kadar hakikatsiz bir insan idi!” diye o bîçareyi gıybet ettim, günaha girdim.

Sonra, sâbık işaretlerdeki hakikat inkişaf etti, karanlıklı çok noktaları aydınlattı. O nur ile, –lillâhilhamd– hem Kur’ân-ı Hakîm’in azîm terğîbât ve teşvikatı tam yerinde olduğunu, hem ehl-i imanın desâis-i şeytaniyeye kapılmaları, imansızlıktan ve imanın zayıflığından olmadığını, hem

¹ “Şeytanın hilesi, cidden zayıftır.” (Nisâ Sûresi 4/76)

Bîçare: Çaresiz, zavallı.

Desâis-i şeytaniye: Şeytanın hileleri.

Fesübhânallah: Aman Allah'ım!

Gıybet: Bir kimsenin hoşuna gitmeyecek bir özelliğini o kişinin gıyabında söylemek.

Hüsn-ü zan: Birisi hakkında iyi düşünce besleme.

Lillâhilhamd: Allah'a hamd olsun!

Riyâkârâne: İki yüzlülükle, gösteriş düşününü bir tarzda.

Sâbık: Geçen, önceki.

Sukût: Düşme, seviye kaybetme.

Tehdidât: Tehditler.

Terğîbât: İmrendirme, teşvik etme, arzu uyandırma.

Teşvikat: Teşvik etme, cesaretlendirme.

günah-ı kebâiri işleyen küfre girmediğini, hem Mu'tezile Mezhebi ve bir kısım Hâriciye Mezhebi "Günah-ı kebâiri irtikâp eden kâfir olur veya iman ve küfür ortasında kalır."¹ diye hükümlerinde hata ettiklerini, hem benim o bîçare arkadaşım da yüz ders-i hakikati bir herifin iltifatına feda etmesi, düşündüğüm gibi çok sukut ve dehşetli alçaklık olmadığını anladım. Cenâb-ı Hakk'a şükrettim, o vartadan kurtuldum. Çünkü sâbikan dediğimiz gibi, şeytan cüz'î bir emr-i ademî ile insanı mühim tehlikelere atar. Hem insandaki nefis ise, şeytanı her vakit dinler. Kuvve-i sheviye ve gadabiye ise, şeytanın desiselerine hem kâbile, hem nâkile iki cihaz hükmündedirler.

¹ Bkz.: el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkıf* 3/548; İbn Ebi'l-izz, *Şerhu Akîdeti't-Tahâviyye* 1/356-362.

Cüz'î: Biraz, pek az.

Ders-i hakikat: Hakikat dersi.

Emr-i ademî: Yokluğa ait iş.

Günah-ı kebâir: Büyük günahlar.

Hâriciye Mezhebi: Hazreti Ali'ye (r.a.) halifeliği döneminde karşı çıkarak itaatten ayrılanlara Havâric/Hâriciler denmiş. Mezheplerine de Hâricilik adı verilmiş.

İrtikâp etmek: Kötü, fena, günah sayılacak bir şey yapma.

Kâbile: Kabul edici, alıcı.

Kuvve-i gadabiye: Öfke, sinirlenme duygusu.

Kuvve-i sheviye: Yemek, içmek, uyumak ve nesli devam ettirmek gücü.

Mu'tezile: Hicrî 2. asırda oluşmaya başlayan ve Kur'ân'ı yorumlamada kendi akli anlayışlarına öncelik veren, kader ve başka bazı inanç konularında Ehl-i Sünnet'ten ayrılan fırka.

Nâkile: Nakledici.

Sâbikan: Geçtiği üzere.

Varta: Uçurum, tehlike, yanlış, kurtuluşun zor olduğu yer.

İşte, bunun içindir ki, Cenâb-ı Hakk'ın “Gafûr”, “Rahîm” gibi iki ismi, tecelli-i âzamla ehl-i imana teveccüh ediyor. Ve Kur'ân-ı Hakîm'de peygamberlere en mühim ihsanı, mağfiret olduğunu gösteriyor ve onları, istiğfar etmeye davet ediyor. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ kelime-i kudsiyesini her sûre başında tekrar ile ve her mübarek işlerde zikrine emretmesiyle,¹ kâinatı ihata eden rahmet-i vâsiasını melce' ve tahassungâh gösteriyor ve فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ² emriyle أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ³ kelimesini siper yapıyor.

¹ Besmele'siz başlanılan bir işin eksik kalacağına dair bkz.: İbn Mâce, *Nikâh* 19; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/359; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/127-128.

² “Hemen Allah'a sığın.” (A'râf Sûresi 7/200; Nahl Sûresi 16/98; Mü'min Sûresi 40/56; Fussilet Sûresi 41/36.

³ “Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.”

Gafûr: Kullarını çok çok affeden Allah (c.c.).

İhata: Kuşatma, içine alma, kapsama.

İstiğfar: Cenâb-ı Hak'tan af dileme.

Kelime-i kudsiye: Mukaddes, yüce kelime.

Mağfiret: Cenâb-ı Hakk'ın kullarının günahlarını örtmesi, affetmesi.

Melce: Sığınak.

Rahîm: Çok merhamet ve ihsanı olan Allah (c.c.).

Rahmet-i vâsia: Engin rahmet.

Tahassungâh: Sağlam sığınak.

Tecelli-i âzam: En büyük tecelli.

Teveccüh: Yönelme, sevgi, yakınlık.

Altıncı İşaret

Şeytanın en tehlikeli bir desisesi şudur ki: Bazı hassas ve sâfi-kalb insanlara tahayyül-ü küfrîyi tasdik-i küfürle iltibâs ettiriyor. Tasavvur-u dalâleti, dalâletin tasdiği sûretinde gösteriyor. Ve mukaddes zâtlar ve münezzeş şeyler hakkında gayet çirkin hâtıraları hayaline gösteriyor. Ve imkân-ı zâtîyi imkân-ı aklî şeklinde gösterip imandaki yakînine münâfî bir şek tarzını veriyor. Ve o vakit o bîçare hassas adam, kendini dalâlet ve küfür içine düştüğünü tevehhüm edip imandaki yakîninin zâil olduğunu zanneder, ye'se düşer, o yeisle şeytana maskara olur. Şeytan hem ye'sini, hem o zayıf damarını, hem o iltibâsını çok işlettirir, ya dîvâne olur yahut “her-çibâd-âbâd” der, dalâlete gider.

Dîvâne: Deli, aptal.

Her-çibad-âbâd: Nasılsa olan oldu, artık çare yok!

İltibâs: Karıştırmak.

İmkân-ı aklî: Meydana gelmesi aklen mümkün olma, akla aykırı olmama.

İmkân-ı zâtî: Bir şeyin kendi zâtında, yani varlığı icabı mümkün olması.

Münâfî: Ters, uymayan.

Münezzeş: Arı, duru, temiz, uzak.

Sâfi-kalb: Saf kalbli.

Tahayyül-ü küfrî: Küfrü hayal etme, düşünme.

Tasavvur-u dalâlet: Sapıklığı zihinde şekillendirmek.

Tasdik-i küfür: Küfrü doğrulama.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, vehimlenme, zannetme.

Yakîn: Şüphe etmeden, kesin bir şekilde inanma.

Yeis: Ümitsizlik

Zâil olmak: Geçmek, tükenmek, bitmek.

Şeytanın bu desisesinin mâhiyeti ne kadar esassız olduğunu, bazı risalelerde beyan ettiğimiz gibi, burada icmâlen bahsedeceğiz. Şöyle ki:

Nasıl ki aynada yılanın sûreti ısırılmaz ve ateşin misali yandırmaz ve murdarın aksi, telvis etmez. Öyle de, hayal veya fikir aynasında küfriyâtın ve şirkin akisleri ve dalâletin gölgeleri ve şetimli çirkin sözlerin hayalleri, itikadı bozmaz, imanı tağyir etmez, hürmetli edebi kırmaz. Çünkü meşhur kâidedir ki: *Tahayyül-ü şetim, şetim olmadı gibi, tahayyül-ü küfür dahi, küfür değil ve tasavvur-u dalâlet de dalâlet değil.*

İmandaki şek meselesi ise, imkân-ı zâtîden gelen ihtimaller, o yakîne münâfi değil ve o yakîni bozmaz. İlm-i Usûl-ü Din'de kavâid-i mukarreredendir ki,

إِنَّ الْإِمْكَانَ الذَّاتِيَّ لَا يُنَافِي الْيَقِينَ الْعِلْمِيَّ¹

¹ “İmkân-ı zâtî, yakîn-i ilmîye münâfi değildir.” Yakın mânâdaki kâideler için bkz.: el-Gazâlî, *el-Menhûl* s.122; el-Müceddidî, *Kavâidü'l-fıkh* s.11, 143.

İcmâlen: Kısaca, ayrıntısız olarak.

İlm-i Usûl-ü Din: İslâm'ın inanç esaslarını inceleyen Akâid İlmi.

Kavâid-i mukarrere: Herkes tarafından kabul edilmiş, kesin kâideler, kurallar.

Küfriyât: İnkâra, inançsızlığa ait şeyler.

Murdar: Kirli, pis.

Şek: Şüphe, zan, tereddüt.

Şetimli: Küfürlü.

Şirk: Allah'a (c.c.) ortak koşma.

Tağyir: Değiştirme.

Tahayyül-ü küfür: Küfrü hayal etme, düşünme.

Tahayyül-ü şetim: Küfrü hayal etme, düşünme.

Tasavvur-u dalâlet: Dalâletizinde şekillendirme, göz önüne getirme.

Telvis: Kirletme, pisletme.

Meselâ, Barla Denizi su olarak yerinde bulunduğuna yakînımız var. Hâlbuki zâtında mümkündür ki, o deniz, bu dakikada batmış olsun ve batması mümkünâtandır. Bu imkân-ı zâtî, madem bir emâreden neş'et etmiyor, zihnî bir imkân olamaz ki, şek olsun. Çünkü yine İlm-i Usûl-ü Din'de bir kâide-i mukarreredir ki, لَا عِبْرَةَ لِلْإِحْتِمَالِ Yani, “Bir emâreden gelmeyen bir ihtimal-i zâtî ise, bir imkân-ı zihnî olmaz ki, şüphe verip, ehemmiyeti olsun.” İşte bu desise-i şeytaniyeye mâruz olan biçare adam, hakâik-i imaniyeye yakînini, böyle zâtî imkânlar ile kaybediyor zanneder. Meselâ, Hazreti Peygamber (*aleyhissalâtü vesselâm*) hakkında beşeriyet itibarıyla çok imkân-ı zâtîye hatırına geliyor ki, imanın cezm

¹ Bkz.: *Mecelle* s.24; el-Müceddidî, *Kavâidü'l-fıkh* s.105; Ömer Nasuhî Bilmen, *Hukuk-i İslâmiye ve istilâhât-ı fıkhıyye kamusu* 1/279.

Barla Denizi: Eğirdir Gölü.

Beşeriyet: İnsanlık.

Cezm: Kesinlik.

Desise-i şeytaniye: Şeytanın hile ve entrikaları.

Emâre: İz, alâmet, ipucu.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri.

İhtimal-i zâtî: Meydana gelmesinin, varlığının mümkün olması, bir şeyin asıl itibarıyla varlığının imkân dâhilinde olması, henüz varlık hâline gelmemiş ancak var

olması muhtemel.

İmkân-ı zihnî: Zihinde varlığı mümkün olan.

Kâide-i mukarrere: Herkesin kabul ettiği kesin kâide.

Mümkînât: Gerçekleşmesi imkân dâhilinde durumlar.

Neş'et: Doğmak, ortaya çıkma.

Zâtî imkân: Bir şeyin kendi zâtında, yani varlığı icabı mümkün olması.

Zihnî: Zihne ait

ve yakînine zarar vermez. Fakat o, zarar verdi zanneder, zarara düşer.

Hem bazen şeytan, kalb üstündeki lümmesi cihetinde Cenâb-ı Hak hakkında fena sözler söyler. O adam zanneder ki, onun kalbi bozulmuş ki böyle söylüyor; titiyor. Hâlbuki onun titremesi ve korkması ve adem-i rızası delildir ki, o sözler, kalbinden gelmiyor, belki lümme-i şeytaniyeden geliyor veya şeytan tarafından ihtar ve tahayyül ediliyor.

Hem insanın letâifi içinde teşhis edemediğim biriki latîfe var ki, ihtiyâr ve iradeyi dinlemezler; belki de mes'uliyet altına da giremezler. Bazen o latîfeler hükmediyorlar, hakkı dinlemiyorlar, yanlış şeylere giriyorlar. O vakit şeytan o adama telkin eder ki: "Senin istidadın hakka ve imana muvâfık değil ki, böyle ihtiyârsız bâtil şeylere giriyorsun. Demek senin kaderin, seni şekâvete mahkûm etmiştir." O bîçare adam, ye'se düşüp, helâkete gider.

Adem-i rıza: Rız olmama, kabul etmeme.

Bâtil: Gerçek olmayan, hak olmayan.

Helâket: Yıkılma, mahvolma.

İhtiyâr: Seçme, tercih etme kabiliyeti.

Latife: Mânevî duygu.

Letâif: Mânevî duygular.

Lümme: İnsanın manevî kalbinde şeytanın vesvese verdiği yer.

Lümme-i şeytaniye: İnsanın manevî kalbinde şeytanın vesvese verdiği yer.

Muvâfık: Uygun, münasip.

Şekâvet: Bahtsızlık, talihsizlik.

Tahayyül: Hayal etme, hayalde canlandırma.

İşte şeytanın evvelki desiselerine karşı müminin tahassungâhı, muhakkikîn-i asfiyânın düsturlarıyla hudutları taayyün eden hakâik-i imaniye ve muhkemât-ı Kur'âniye'dir. Ve âhirdeki desiselerine karşı, istiâze ile, ehemmiyet vermemektir. Çünkü ehemmiyet verdikçe, nazar-ı dikkati celb ettirip büyür, şişer. Müminin böyle mânevî yaralarına tiryak ve merhem, sünnet-i seniyyedir.

Yedinci İşaret

Sual: Mu'tezile imamları, şerrin îcâdını şer telâkki ettikleri için, küfür ve dalâletin hilkatini Allah'a vermiyorlar. Güya onunla Allah'ı takdis ediyorlar. "Beşer kendi ef'âlinin hâlıkıdır." diye dalâlete gidiyorlar.¹

¹ Bkz.: el-Mâtürîdî, *et-Tevhîd* 1/92, 169, 314, 315; İbn Hazm, *el-Fasl fi'l-milel* 2/121, 3/57, 59.

Asfiya-yı muhakkikîn: İncelemelerini derinlemesine ve alabildiğince hassasiyetle yapan, eşyanın iç yüzüne vâkıf olabilen Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) vârisleri.

Celb etmek: Kendine çekmek.

Ef'âl: Fiiller.

Hâlık: Yaratıcı.

Hilkat: Yaratılış.

Îcâd: Var etme, vücûda getirme.

İstiâze: Allah'a (c.c.) sığınma.

Muhkemât-ı Kur'âniye: Yoruma

açık olmaksızın hüküm ifade eden âyetler.

Nazar-ı dikkat: Dikkatli bakış.

Taayyün: Belirgin olma, sınırları belli olma.

Tahassungâh: Sağlam sığınak.

Takdis etmek: Her türlü eksiklikten uzak olduğunu haykırmak, dile getirmek.

Telâkki: Anlama, anlayış, kabul etme.

Tiryak: İlâç.

Hem derler, “Bir günah-ı kebîreyi işleyen bir müminin imanını gider.¹ Çünkü Cenâb-ı Hakk’a itikat ve cehennemi tasdik etmek, öyle günahı işlemekle kâbil-i tevfiik olamaz. Çünkü dünyada gayet cüz’î bir hapis korkusuyla kendini hilâf-ı kanun her şeyden muhafaza eden adam, ebedî bir azab-ı cehennemi ve Hâlık’ın gazabını nazar-ı ehemmiyete almayacak derecede büyük günahları işlerse, elbette imansızlığa delâlet eder.”

Elcevap:

• **Birinci şikkın cevabı şudur ki:** Kader Risalesi’nde izah edildiği gibi, *halk-ı şer, şer değil; belki kesb-i şer, şerdir. Çünkü halk ve îcâd umum neticelere bakar. Bir şerrin vücûdu, çok hayırlı neticelere mukaddime olduğu için, o şerrin îcâdı, neticeler itibarıyla hayır olur, hayır hükmüne geçer. Meselâ, ateşin yüz hayırlı neticeleri var.*

¹ Bkz.: el-Îcî, *Kitâbü'l-Mevâkîf* 3/548; İbn Ebi'l-izz, *Şerhu Akîdeti't-Tahâviyye* 1/356-362.

Azab-ı cehennem: Cehennem azabı.

Günah-ı kebîre: Büyük günah.

Hâlık: Yaradan, Hazreti Allah.

Halk etme: Yaratma.

Halk-ı şer: Şerri yaratmak.

Hilâf-ı kanun: Kanuna aykırı.

İtikat etmek: İnanmak.

Kâbil-i tevfiik olmak: Bağdaştırılabilir.

Kesb-i şer: Şer olan bir fiili işlemek.

Mukaddime: Ön söz, giriş.

Nazar-ı ehemmiyet: Önemseme, değer verme.

Tasdik: Kabul etme, inanma.

Fakat bazı insanlar sû-i ihtiyârıyla ateşi kendilerine şer yapmakla “Ateşin îcâdı şerdir.” diyemezler. Öyle de, şeytanların îcâdı, terakkiyât-ı insaniye gibi çok hikmetli neticeleri olmakla beraber, sû-i ihtiyârıyla ve yanlış kesbiyle şeytanlara mağlûp olmakla, “Şeytanın hilkatî şerdir.” diyemez. Belki o, kendi kesbiyle kendine şer yaptı.

Evet, kesb ise, mübâşeret-i cüz’iye olduğu için, hususî bir netice-i şerriyenin mazharı olur; o kesb-i şer, şer olur. Fakat îcâd, umum neticelere baktığı için, îcâd-ı şer, şer değil, belki hayırdır. İşte Mu’tezile bu sırrı anlamadıkları için, “Halk-ı şer, şerdir ve çirkinin îcâdı çirkindir.” diye Cenâb-ı Hakk’ı takdis için şerrin îcâdını O’na vermemişler, dalâlete düşmüşler. ¹ وَبِالْقَدْرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ olan bir rûkn-ü imanîyi² tevîl etmişler.

• **İkinci şık ki:** “Günah-ı kebîreyi işleyen, nasıl mümin kalabilir?” diye suallerine cevap ise:

¹ “Başa gelen ister hayır olsun ister şer olsun, kadere her yönüyle inanmak.”

² Kaderin, imanın bir rûknü olduğuna dair bkz.: Müslim, *İmân* 39; Tirmizî, *İmân* 4; Ebû Dâvûd, *Sünnet* 17.

Kesb etmek: Kazanmak, elde etmek, işlemek.

Mazhar: Ayna olmak.

Mübâşeret-i cüz’iye: Küçücük teşebbüs.

Netice-i şerriye: Kötü sonuç.

Rûkn-ü imanî: İmanın şartı.

Sû-i ihtiyâr: İradenin kötüye kullanılması, yanlış seçim yapma.

Terakkiyât-ı insaniye: İnsanlığa ait ilerleme ve yükselişler.

Tevîl: Yorum.

Evvelâ, sâbık işaretlerde onların hatası kat'î bir sûrette anlaşılmiştir ki, tekrara hâcet kalmamıştır. Sâniyen, nefsi insaniye, muaccel ve hazır bir dirhem lezzeti, müeccel, gâip bir batman lezzete tercih ettiği gibi, hazır bir tokat korkusundan, ileride bir sene azaptan daha ziyâde çekinir.

Hem insanda hissiyât galip olsa, aklın muhâkemesini dinlemez. Heves ve vehmi hükmedip, en az ve ehemmiyetsiz bir lezzet-i hazırayı, ileride gayet büyük bir mükâfata tercih eder. Ve az bir hazır sıkıntıdan, ileride büyük bir azab-ı müecceleden ziyâde çekinir. Çünkü tevehhüm ve heves ve his, ileriye görmüyor belki inkâr ediyorlar. Nefis dahi yardım etse, mahall-i iman olan kalb ve akıl susarlar, mağlûp oluyorlar. *Şu hâlde kebâiri işlemek, imansızlıktan gelmiyor, belki his ve hevesin ve vehmin galebesiyel akıl ve kalbin mağlûbiyetinden ileri gelir.*

Azab-ı müeccel: Ertelenmiş, daha sonraki azap.

Gâip: Göz önünde bulunmayan, hazırda olmayan.

Galebe etmek: Üstün gelmek, yenmek.

Hâcet: İhtiyaç.

Heves: Nefsin istek ve arzusu.

Hissiyât: Duygular, sezisler.

Kebâir: Büyük günahlar.

Lezzet-i hazır: Peşin lezzet.

Mahall-i iman: İman yeri.

Muaccel: Peşin.

Muhâkeme: Hüküm verme, yargılama, değerlendirme.

Müeccel: Ertelenmiş, sonra.

Nefsi insaniye: İnsan nefsi.

Sâniyen: İkinci olarak.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, vehimlenme, zannetme.

Vehim: Kuruntu, şüphe, tereddüt.

Ziyâde: Fazla.

Hem sâbık işaretlerde anlaşıldığı gibi, fenalık ve hevesât yolu, tahribât olduğu için gayet kolaydır. Şeytan-ı ins ü cinnî, çabuk insanları o yola sevk ediyor. Gayet cây-ı hayret bir hâldir ki, âlem-i bekânın nass-ı hadisle sinek kanadı kadar bir nuru, ebedî olduğu için, bir insanın müddet-i ömründe dünyadan aldığı lezzet ve nimete mukabil geldiği hâlde;¹ bazı bîçare insanlar, bir sinek kanadı kadar bu fânî dünyanın² lezzetini, o bâkî âlemin, bu fânî dünyasına değer lezzetlerine tercih edip, şeytanın arkasında gider.

İşte bu sırlar içindir ki, Kur'ân-ı Hakîm, müminleri pek çok tekrar ve ısrar ile, tehdit ve teşvik ile günahahtan zecr ve hayra sevk ediyor.³

¹ Bkz.: el-Kurtubî, *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân* 13/7.

² Bkz.: "Allah katında, Dünya'nın sinek kanadı kadarlık bir kıymeti olsaydı, kâfirler ondan bir yudum su bile içemezlerdi." (Tirmizî, *Zühd* 13; İbn Mâce, *Zühd* 3)

³ Bkz.: "Allah başkalarına adaleti, hatta adaletten de fazla olarak ihsanı, en güzel davranışı ve muhtaç oldukları şeyleri yakınlarına vermeyi emreder. Hayasızlığı, çirkin işleri, zulüm ve tecavüzü yasaklar. Düşünüp tutasınız diye size öğüt verir." (Nahl Sûresi 16/90)

Âlem-i bekâ: Ebedî âlem, âhiret yurdu.

Bâkî: Ebedî, daimî.

Cây-ı hayret: Hayret uyandıran nokta.

Fânî: Ölümlü.

Hevesât: Nefsin istek ve arzuları, hevesler.

Mukabil: Karşılık.

Müddet-i ömür: Ömür müddeti.

Nass-ı hadis: Hadisin metni, hükmü, hadisin kesin anlamı.

Şeytan-ı ins ü cin: İnsan ve cin şeytanı.

Zecr: Sakındırma.

Bir zaman Kur'ân-ı Hakîm'in bu tekrar ile şiddetli irşadâtı bana bu fikri verdi ki; bu kadar mütemâdî ihtarlar ve ikazlar, mümin insanları sebatsız ve hakikatsiz gösteriyorlar. İnsanın şerefine yakışmayacak bir vaziyet veriyorlar. Çünkü bir memur, âmirinden aldığı bir tek emri itaatine kâfi iken, aynı emri on defa söylese, o memur cidden gücenecek. Beni ittiham ediyorsun, ben hâin değilim, der. Hâlbuki en hâlis müminlere Kur'ân-ı Hakîm musırrâne mükerrer emrediyor.

Bu fikir benim zihnimi kurcaladığı bir zamanda iki üç sâdık arkadaşlarım vardı. Onları şeytan-ı insânin desiselerine kapılmamak için pek çok defa ihtar ve ikaz ediyordum. "Bizi ittiham ediyorsun." diye güvenmiyorlardı. Fakat ben kalben diyordum ki: "Bu mütemâdiyen ihtarlarımınla bunları gücendiriyorum, sadâkatsizlikle ve sebatsızlıkla ittiham ediyorum."

Sonra birden sâbık işaretlerde izah ve isbat edilen hakikat inkişaf etti. O vakit o hakikatle hem Kur'ân-ı Hakîm'in

Hâlis: İhlâslı, safi.

İrşadât: Hak yolu, doğru yolu göstermeler, uyarmalar.

İttiham etmek: Suçlamak, töhmet altında bırakmak.

Musırrâne: Israrlı bir şekilde.

Mükerrer: Tekrar, tekrar.

Mütemâdi: Devamlı, sürekli olarak.

Mütemâdiyen: Devamlı olarak.

Sâdık: Doğru, dürüst, vefalı kimse.

Şeytan-ı insî: Şeytanlaşmış insan.

tam mutâbık-ı muktezâ-yı hâl ve yerinde ve israfsız ve hikmetli ve ittihamsız bir sûrette ısrar ve tekrarâtı yaptığını ve ayn-ı hikmet ve mahz-ı belâgat olduğunu bildim. Ve o sâdık arkadaşlarımla gücenmediklerinin sırrını anladım. O hakikatin hulâsası şudur ki:

Şeytanlar tahribât cihetinde sevk ettikleri için, az bir amel ile çok şerleri yaparlar. Onun için tarik-i hakta ve hidâyette gidenler, pek çok ihtiyat ve şiddetli sakinmaya ve mükerrer ihtarâta ve kesretli muâvenete muhtaç olduklarından ki, Cenâb-ı Hak, o tekrarât cihetinde bin bir ismi ile ehl-i imana muâvenetini takdim ediyor ve binler merhamet ellerini imdadına uzatıyor. Şerefini kırmıyor, belki vikâye ediyor. İnsanın kıymetini küçük düşürmüyor, belki şeytanın şerrini büyük gösteriyor.

İşte, ey ehl-i hak ve ehl-i hidâyet! Şeytan-ı ins ve cinnînin mezkûr desiselerinden kurtulmak çaresi:

Ayn-ı hikmet: Hikmetin tâ kendisi.

Ehl-i hak: Hakikat ehli, doğru yolda olan kimseler.

Ehl-i hidâyet: Doğru yolda olanlar.

Hidâyet: Doğruluk.

Hulâsa: Öz, özet.

İhtarât: İhtarlar.

Kesretli: Çoklukla, sıklıkla.

Mahz-ı belâgat: Belâgatın tâ kendisi.

Muâvenet: Yardım.

Mutâbık-ı muktezâ-yı hâl: Hâlin gereğine uygun.

Tarik-i hak: Doğru yol.

Tekrarât: Tekrarlar.

Vikâye: Koruma.

Ehl-i Sünnet ve Cemaat olan ehl-i hak mezhebini karargâh yap ve Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın muhkemât ka-lesine gir ve sünnet-i seniyyeyi rehber yap, selâmeti bul.

Sekizinci İşaret

Sual: Sâbık işaretlerde isbat ettiniz ki: Dalâlet yolu, kolay ve tahrip ve tecavüz olduğu için, çoklar o yola sülûk ediyorlar. Hâlbuki sâir risalelerde kat'î deliller ile isbat etmişsiniz ki, küfür ve dalâlet yolu o kadar müşkülâtlı ve suubetlidir ki, hiç kimse ona girmemek gerekti ve kâbil-i sülûk değil. Ve iman ve hidâyet yolu o kadar kolay ve zâhirdir ki, herkes ona girmeli idi.

Elcevap: Küfür ve dalâlet iki kısımdır:

Bir kısmı, amelî ve fer'î olmakla beraber, iman hü- kümlerini nefyetmek ve inkâr etmektir ki, bu tarz dalâlet

Amelî: Fiil, davranışlarla ilgili, pratik.

Ehl-i Sünnet ve Cemaat: İnanç- larında ve amellerinde Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) ve O'nun nur- lu ashabının yoluna tâbi olanlar.

Fer'î: Talî, aslî olmayan, ikinci de- recede.

Kâbil-i sülûk: Girmesi mümkün, yol tutması mümkün.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Muhkemât: Tevile açık olmaksızın hüküm ifade eden Kur'ân âyetleri.

Müşkülâtlı: Güçlüklerle dolu, zor- luklarla dolu, problemlî.

Nefyetmek: İnkâr etmek, yok say- ma, olmadığını iddia etmek.

Suûbetli: Zor, çetin.

Sülûk etmek: Yola girmek, yol tutmak.

Zâhir: Açık, görünür.

kolaydır. Hakkı kabul etmemektir, bir terktir, bir ademdir, bir adem-i kabuldür. İşte bu kısım ki, risalelerde kolay gösterilmiş.

İkinci kısım ise, amelî ve fer'î olmayıp, belki itikadî ve fikrî bir hükümdür. Yalnız imanın nefyini değil, belki imanın zıddına gidip bir yol açmaktır. Bu ise, bâtili kabuldür, hakkın aksini isbattır. Bu kısım, imanın yalnız nefyi ve nakîzi değil, imanın zıddıdır. Adem-i kabul değil ki kolay olsun, belki kabul-ü ademdir. Ve o ademi isbat etmekle kabul edilebilir. ¹ **لَا يُبْتَأُ الْعَدَمُ** kâidesiyle, ademin isbatı elbette kolay değildir.

İşte sâir risalelerde imtinâ derecesinde subetli ve müşkülâtli gösterilen küfür ve dalâlet bu kısım ki, zerre mikdar şuûru bulunan, bu yola sâlik olmamak lâzımdır. Hem bu yol, risalelerde kat'î isbat edildiği gibi o kadar dehşetli elemleri var ve boğucu karanlıkları var ki, zerre mikdar akli bulunan, o yola talip olmaz.

¹ “Mutlak yokluk, (ancak pek büyük güçle) isbat edilebilir.” (Bkz.: İbn Nüceym, *el-Bahru'r-râik* 2/122; İbn Kayyim, *es-Savâiku'l-mürsele* 4/1310; İbn Kayyim, *er-Rûh fi'l-keâm* 1/198)

Adem-i kabul: Gerçeği kabul etmeme, onunla ilgilenmeme.

Bâtil: Gerçek olmayan, hak olmayan.

İmtinâ: İmkânsızlık, mümkün olmayış.

İtikadî: İnanca, imana ait.

Kabul-ü adem: Yok olduğuna inanma, Ateizm.

Nakîz: Muhalif, zıt.

Sâlik: Yolda giden.

Eğer denilse: Bu kadar elîm ve karanlıklı, müşkülâtlı yola nasıl ekser insanlar gidiyorlar?

Elcevap: İçine düşmüş bulunuyorlar, çıkamıyorlar. Hem insandaki nebatî ve hayvanî kuvveleri, âkıbeti görmedikleri, düşünemedikleri ve o insandaki letâif-i insaniyeye galebe ettikleri için, çıkmak istemiyorlar ve hazır ve muvakkat bir lezzetle müteselli oluyorlar.¹

Sual: Eğer denilse: Dalâlette öyle dehşetli bir elem ve bir korku var ki; kâfir, değil hayattan lezzet alması, hiç yaşamaması lâzım geliyor. Belki o elemden ezilmeli ve o korkudan ödü patlamalı idi. Çünkü insaniyet itibarıyla hadsiz eşyaya müştâk ve hayata âşık olduğu hâlde, küfür vasıtasıyla mevtini bir idam-ı ebedî ve bir firâk-ı lâyezâlî ve zevâl-i mevcudâtı ve ahbabının vefatlarını ve bütün sevdiklerini idam ve müfârakat-ı ebediye sûretinde

¹ Bkz.: Kiyâmet Sûresi 75/20-21; Dehr Sûresi 76/27.

Ahbab: Dostlar.

Firâk-ı lâyezâlî: Ebedî, sonsuz ayrılık.

Galebe etmek: Galip gelmek, üstün gelmek, yenmek.

Hayvanî: Hayvan cinsinden olan.

İdam-ı ebedî: Ebedî bir yok oluş.

Letâif-i insaniye: İnsanın mânevî duyguları.

Mevt: Ölüm.

Müfârakat-ı ebediye: Ebedî ayrılık.

Müştâk: Arzulu, istekli.

Müteselli: Teselli olan, avunan.

Nebatî: Bitki cinsinden.

Zevâl-i mevcudât: Yaratılmışların hayatının sona ermesi, yok olması.

gözü önünde daima küfür vasıtasıyla gören insan, nasıl yaşayabilir? Nasıl hayattan lezzet alabilir?

Elcevap: Acîp bir mağlata-yı şeytaniye ile kendini aldatır, yaşar. Surî bir lezzet alır zanneder. Meşhur bir temsil ile onun mâhiyetine işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Deniliyor: Deve kuşuna demişler, “Kanatların var, uç.” O da kanatlarını kısıp, “Ben deveyim.” demiş, uçmamış. Fakat avcının tuzağına düşmüş. Avcı beni görmesin diye başını kuma sokmuş. Hâlbuki koca gövdesini dışarıda bırakmış, avcıya hedef etmiş. Sonra ona demişler, “Madem deveyim diyorsun, yük götür.” O zaman kanatlarını açivermiş, “Ben kuşum.” demiş, yükün zahmetinden kurtulmuş. Fakat hâmisiz ve yemsiz olarak avcılarının hücumuna hedef olmuş.

Aynen onun gibi, kâfir, Kur’ân’ın semâvî ilânâtına karşı küfr-ü mutlakı bırakıp meşkûk bir küfre inmiş. Ona denilse, “Madem mevt ve zevâlî, bir idam-ı ebedî biliyorsun,

Acîp: Hayret veren, dikkat çeken.

Hâmi: Himaye eden, koruyan.

İlânât: İlânlar.

Kâfir: Hak din İslâmiyet’i inkâr eden.

Küfr-ü mutlak: Kesin ve tam bir inkâr.

Mağlata-yı şeytaniye: Şeytanın

şaşırtmak ve yanıltmak için söylediği zihin karıştırıcı, saçma sapan sözler.

Meşkûk: Şüpheli.

Semâvî: Semâya ait, Allah’tan olan.

Zevâl: Yok olma, bitme, sona erme, ayrılıp gitme.

kendini asacak olan darağacı göz önünde... Ona her vakit bakan, nasıl yaşar? Nasıl lezzet alır?” O adam, Kur’ân’ın umumî vech-i rahmet ve şümûllü nurundan aldığı bir hisse ile der: “Mevt idam değil, ihtimal bekâ var.” Veyahut deve kuşu gibi başını gaflet kumuna sokar, tâ ki ecel onu görmesin ve kabir ona bakmasın ve zevâl-i eşya ona ok atmasın!

Elhâsıl, o meşkûk küfür vasıtasıyla deve kuşu gibi mevt ve zevâli idam mânâsında gördüğü vakit Kur’ân ve semâvî kitapların iman-ı bi’l-âhirete dair kat’î ihbarâtı ona bir ihtimal verir; o kâfir, o ihtimale yapışır, o dehşetli ele mi üzerine almaz. O vakit ona denilse, “Madem bâkî bir âleme gidilecek; o âlemde güzel yaşamak için tekâlif-i diniye meşakkatini çekmek gerektir.” O adam şekk-i küfrî cihetiyle der, “Belki yoktur, yok için neden çalışayım?” Yani, vaktâ ki o hükm-ü Kur’ân’ın verdiği ihtimal-i bekâ

Bâkî: Ebedî, sonsuz.

Bekâ: Ebedilik, sonsuzluk.

Elhâsıl: Netice olarak.

Hükm-ü Kur’ân: Kur’ân’ın hükmü.

İhbarât: Haber vermeler, bildirmeler.

İhtimal-i bekâ: Ebedî hayatı muhtemel görmek.

İman-ı bi’l-âhiret: Âhiret inancı.

Meşakkat: Zorluk, zahmet, sıkıntı.

Şekk-i küfrî: Kâfirin kendi inancı hakkında şüphe etmesi.

Şümullü: Kapsamlı.

Tekâlif-i diniye: Dinin yükümlülükleri.

Vaktâ ki: Ne vakit ki.

Vech-i rahmet: Rahmet tarafı.

Zevâl-i eşya: Varlıkların geçip gitmesi, yok olması.

cihetiyle idam-ı ebedî âlâmından kurtulur; ve meşkûk küfürün verdiği ihtimal-i adem cihetiyle tekâlif-i diniye meşakkati ona müteveccih olur, ona karşı küfür ihtimaline yapışır, o zahmetten kurtulur. Demek bu nokta-yı nazarda, müminden ziyâde bu hayatta lezzet alır zannediyor. Çünkü tekâlif-i diniyenin zahmetinden ihtimal-i küfrî ile kurtuluyor ve âlâm-ı ebediyeden ise ihtimal-i imanî cihetiyle kendi üzerine almaz. Hâlbuki bu mağlata-yı şeytaniyenin hükmü, gayet sathî ve faidesiz ve muvakkattır.

İşte, Kur'ân-ı Hakîm'in küffârlar hakkında da bir nevi cihet-i rahmeti vardır ki, hayat-ı dünyeviyeyi onlara cehennem olmaktan bir derece kurtarıp bir nevi şek vererek, şek ile yaşıyorlar. Yoksa âhiret cehennemini andıracak bu dünyada dahi mânevî bir cehennem azabı çekeceklerdi ve intihara mecbur olacaklardı.

İşte, ey ehl-i iman! Sizi idam-ı ebedîden ve dünyevî ve uhrevî cehennemlerden kurtaran Kur'ân'ın himayeti

Âlâm: Elemler.

Âlâm-ı ebediye: Sonsuz elemler, acılar.

Cihet-i rahmet: Rahmet tarafı.

Hayat-ı dünyeviye: Dünya hayatı.

Himayet: Himaye, koruma.

İhtimal-i adem: Bir şeyin olmama ihtimali.

İhtimal-i imanî: Müminin inandığı durum, var olma ihtimali.

İhtimal-i küfrî: Kâfirin düşündüğü ihtimal, olmama ihtimali.

Küffâr: Kâfirler.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Müteveccih: Yönelik, yönelmiş.

Nokta-yı nazar: Görüş, bakış açısı.

Sathî: Yüzeysel.

Uhrevî: Âhirete ait.

altına müminâne ve mûtemidâne giriniz ve sünnet-i seniyyesinin dairesine teslimkârâne ve müstahsinâne dâhil olunuz, dünya şekâvetinden ve âhirette azaptan kurtulunuz!

Doğuzuncu İşaret

Sual: Hizbullah olan ehl-i hidâyet, başta enbiya ve onların başında Fahr-i Âlem (*aleyhissalâtü vesselâm*), o kadar inâyet ve rahmet-i ilâhiye ve imdad-ı sübhâniyeye mazhar oldukları hâlde, neden çok defa hizbü'ş-şeytan olan ehl-i dalâlete mağlûp olmuşlar? Hem Hâtemü'l-Enbiya'nın güneş gibi parlak nübüvvet ve risâleti ve iksir-i âzam gibi tesirli i'câz-ı Kur'ânî vasıtasıyla irşadı

Ehl-i dalâlet: Dalâlette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar

Ehl-i hidâyet: Doğruluk üzere olanlar, dalâlet ve bâtil yoldan uzak olanlar.

Enbiya: Nebiler, peygamberler.

Fahr-i Âlem: Âlemin övünç kaynağı, iftihar tablosu, Peygamber Efendimiz (s.a.s.).

Hâtemü'l-Enbiya: Son Peygamber. Peygamberlik mesleğine vurulan son mühür (s.a.s.).

Hizbullah: Allah tarafında olanlar.

Hizbü'ş-şeytan: Şeytanın takımı.

i'câz-ı Kur'ânî: Kur'ân'ın mu'cize oluşu.

İksir-i âzam: En büyük şifa, deva.

İmdad-ı sübhâniye: Cenâb-ı Hakk'ın yardımı.

İnâyet: Yardım, destek.

Mûtemidâne: Bağlanarak, güvenerek, itimat etmek sûreti ile.

Müminâne: Mümince.

Müstahsinâne: Seve seve, hoşnutluk içinde, takdir ederek, beğenerek.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Rahmet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti.

Risâlet: Elçilik, peygamberlik.

Şekâvet: Bahtsızlık, talihsizlik.

Teslimkârâne: Teslim olarak.

ve câzibe-i umumiye-i kâinattan daha câzibedâr hakâik-i Kur'âniye'nin komşuluğunda ve yakınında olan Medine münafıklarının dalâlette ısrarları ve hidâyete girmemeleri ne içindir ve hikmeti nedir?

İncevap: Bu iki şık müthiş sualin halli için, derince bir esas beyan etmek lâzım gelir. Şöyle ki:

Şu kâinat Hâlık-ı Zülcelâl'inin hem cemâlî, hem celâlî iki kısım esmâsı bulunduğundan ve o cemâlî ve celâlî isimler, hükümlerini ayrı ayrı cilvelerle göstermek iktizâ ettiklerinden, Hâlık-ı Zülcelâl, kâinatta ezdâdı birbirine mezc edip birbirine mukabil getirip ve birbirine mütecâviz ve müdafî bir vaziyet verip, hikmetli ve menfaattar bir nevi mübâreze sûretine getirip, ondan zıdları birbirinin hududuna geçirip ihtilâfât ve tagayyürât meydana getirmekle

Cazibedâr: Cezbedici, çekici, alımlı.

Câzibe-i umumiye-i kâinat: Kâinatın genel olarak göz alıcılığı, çekiciliği.

Celâlî esmâ: Cenâb-ı Hakk'ın birliğini, yüceliğini ve bütün eşyadaki umumi tecellilerini ifade eden isimleri.

Cemâlî esmâ: Cenâb-ı Hakk'ın güzelliğini, şefkat ve merhametini ve her bir varlığa hususi tecellilerini ifade eden isimleri.

Cilve: Tecellî, edâ, yansıma.

Ezdât: Zıtlar.

Hakâik-i Kur'âniye: Kur'ân-ı Kerîm'in hakikatleri.

Hâlık-ı Zülcelâl: Yüce Yaratıcı.

Hudut: Sınırlar.

İhtilâfât: İhtilâflar, farklılıklar.

Menfaattar: Menfaat, fayda gören.

Mezc etmek: Katmak, karıştırmak.

Mukabil: Karşılık.

Mübâreze: Çarpışma, mücadele etme.

Müdafî: Müdafaa eden, savunan.

Mütecâviz: Hücum eden, saldırgan.

Tagayyürât: Değişiklikler, başkalaşmalar.

kâinatı kanun-u tagayyür ve tahavvül ve düstur-u terakki ve tekâmüle tâbi kıldığı için; o şecere-i hilkatin câmi bir semeresi olan insan nev'inde o kanun-u mübârezeyi daha acîp bir şekilde getirip bütün terakkiyât-ı insaniyeye medâr bir mücâhede kapısını açıp, hizbullaha karşı meydana çıkabilmek için hizbü'ş-şeytana bazı cihazât vermiş.

İşte bu sırr-ı dakîk içindir ki, enbiyalar çok defa ehl-i dalâlete karşı mağlûp oluyor.¹ Ve gayet zaaf ve aczde olan dalâlet ehli, mânen gayet kuvvetli olan ehl-i hakka muvakkaten galip oluyorlar ve mukavemet ediyorlar. Bu acîp mukavemetin sırr-ı hikmeti şudur ki:

¹ Meselâ Hazreti Nûh (*aleyhisselâm*), kavmine karşı çok darda kaldığı andaki yakarışı Kur'ân'da meâlen şöyle yer alır: "O da: "Yâ Rabbi, ben mağlûbum, artık Sen bana yardım et!" dedi." (Kamer Sûresi 54/10)

Acz: Güçsüzlük.

Câmi: Geniş, kapsamlı.

Cihazât: Donanımlar, duyular, organlar.

Düstur-u tekâmül: Canlı veya cansız her hangi bir varlığın tedricen, ya da yavaş yavaş belirli bir olgunluğa erişmesi, mükemmel hâle gelmesi kanunu.

Düstur-u terakki: Yükseliş kanunu.

Enbiya: Nebiler, peygamberler.

Kanun-u mübâreze: Çekişme, kavga, çarpışma kanunu.

Kanun-u mübâreze: Çekişme, kavga, çarpışma kanunu.

Kanun-u tagayyür: Değişme kanunu.

Kanun-u tahavvül: Bir hâlden başka hâle dönüşme kanunu..

Medâr: Sebep, vesile.

Mücâhede: Mücadele, savaş.

Semere: Meyve, ürün.

Sırr-ı dakîk: İnce nükte, sır.

Sırr-ı hikmet: Hikmetin sırrı.

Şecere-i hilkat: Yaratılış ağacı.

Tâbi kılmak: İtaat ettirmek, arkası sıra gitmesini sağlamak.

Terakkiyât-ı insaniye: İnsanlığın ilerlemeleri ve yükselişleri.

Zaaf: Zayıflık, kuvvetsizlik.

Dalâlette ve küfürde hem adem ve terk var ki, pek kolaydır, hareket istemez. Hem tahrip var ki, çok sehildir ve âsandır; az bir hareket yeter. Hem tecavüz var ki, az bir amel ile çoklarına zarar verip, ihâfe noktasında ve firavniyet cihetinden onlara bir makam kazandırır. Hem âkıbeti görmeyen ve hazır zevke müptelâ olan insandaki nebâtî ve hayvanî kuvvelerin tatmini, telezzüzü, hürriyeti vardır ki, akıl ve kalb gibi letâif-i insaniyeyi insaniyet-kârâne ve âkıbet-endişâne olan vazifelerinden vazgeçiriyorlar.¹

Ehl-i hidâyet ve başta ehl-i nübüvvet ve başta Habîb-i Rabbü'l-âlemîn olan Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'ın meslek-i kudîsî, hem vücûdî, hem sübûtî,

¹ Bkz.: “Ey Ehl-i kitap! Niçin bile bile hakkı bâtl ile karıştırıyor, niçin bile bile hakikati gizliyorsunuz? ● Ehl-i kitaptan bir gürûh birbirlerine, şöyle dediler: Şu Müslümanlara indirilen Kitab’a günün başlangıcında (zâhiren) iman edin, sonunda da inkâr edin, olur ki onlar da şüpheye düşüp dinlerinden dönerler.” (Âl-i İmran Sûresi 3/71-72)

Âkıbet-endişâne: Sonunu, neticeyi düşünür şekilde.

Âsân: Kolay.

Ehl-i nübüvvet: Peygamberler.

Firavniyet: Firavunluk.

Habîb-i Rabbü'l-Âlemîn: “Âlemlerin Rabbi Allah’ın en çok sevdiği kişi” anlamında Peygamber Efendimiz’e (s.a.s.) ait bir sıfat.

Hayvanî: Hayvan cinsinden olan.

İhâfe: Korkutma.

İnsaniyet-kârâne: İnsanlığa yakıştır şekilde.

Kuvve: His, duyu.

Letâif-i insaniye: İnsanın mânevî duyguları.

Meslek-i kudîsî: Mukaddes yol.

Müptelâ: Düşkün, tutkun.

Nebâtî: Bitki cinsinden.

Resûl-i Ekrem: En yüce, en şerefli Peygamber (s.a.s.).

Sehil: Kolay.

Sübûtî: Sabit, var olan, müsbet, olumlu.

Telezzüz: Tat ve zevk almak.

Vücûdî: Varlığa dair. Var olan şey ile alâkalı.

hem tâmir, hem hareket, hem hudutta istikamet, hem âkıbeti düşünmek, hem ubûdiyet, hem nefsi emmârenin firavniyetini,¹ serbestliğini kırmak gibi esasât-ı mühimme bulunduğundandır ki, Medine-i Münnevver'e de bulunan o zamanın münafıkları, o Parlak Güneş'e karşı yarasa kuşu gibi gözlerini yumup, o Câzibe-i Azîme'ye karşı şeytanî bir kuvve-i dâfiaya kapılıp, dalâlette kalmışlar.

Eğer denilirse: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*) madem Habib-i Rabbü'l-âlemîn'dir.² Hem elindeki hak ve lisanındaki hakikattir.³ Ve ordusundaki askerlerin bir kısmı melâikedir.⁴ Ve bir avuç

¹ Nefsin daima fenalığı isteyip, kötülüğe sevk ettiğine dair bkz.: "Rabbimin merhamet edip korudukları hâric, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder." (Yûsuf Sûresi 12/53) Ayrıca insanın en büyük düşmanı, kendi nefsi olduğuna dair bkz.: el-Beyhakî, *ez-Zühd* s.157; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/4; ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/408.

² Bkz.: Tirmizî, *Menâkıb* 1; Dârimî, *Mukaddime* 8.

³ Bkz.: "Biz Kur'ân'ı hak olarak indirdik. O da hakkın ve gerçeğin ta kendisi olarak indi. Seni de ey Resûlüm, sadece rahmetle müjdellemen ve inanmayanları ise azapla uyarman için gönderdik." (İsrâ Sûresi 17/105)

⁴ Bkz.: Âl-i İmran Sûresi 3/123-125; Buhârî, *Meğâzî* 11.

Câzibe-i azîme: Büyük çekim gücü.

Esasât-ı mühimme: Önemli esaslar, şartlar.

Kuvve-i dâfia: İtme gücü.

Nefs-i emmâre: İnsana sürekli kötülükleri emreden nefis.

Şeytanî: Şeytana ait.

Ubûdiyet: Kulluk.

su ile bir orduyu sular.¹ Ve dört avuç buğday ve bir oğlağın etiyle bin adamı doyuracak bir ziyafet verir.² Ve küffâr ordusunun gözlerine bir avuç toprak atmakla, o bir avuç topraktan her küffârın gözüne bir avuç toprak girmesiyle onları kaçıırır.³ Ve daha bunun gibi bin mu'cizât sahibi olan bir Kumandan-ı Rabbânî, nasıl oluyor Uhud'un nihayetinde⁴ ve Huneyn'in bidâyetinde mağlûp oluyor?⁵

Elcevap: Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*), nev-i beşere muktedâ ve imam ve rehber olarak gönderilmiştir. Tâ ki, o nev-i insanî, hayat-ı içtimâiye ve şahsiyedeki

¹ Bkz.: Buhârî, *Vudû'* 32, *Menâkıb* 25, *Meğâzi* 35; Müslim, *İmâre* 72, 73, *Fezâil* 5, 6.

² Buhârî, *Menâkıb* 25, *Meğâzi* 35; Müslim, *Fezâil* 6, 7, *İmâre* 72, 73.

³ Müslim, *Cihâd* 81; Dârimî, *Siyer* 16; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/303, 368.

⁴ Bkz.: Buhârî, *Cihâd* 65, *Bed'ü'l-halk* 11, *Menâkıbü'l-ensâr* 22, *Meğâzi* 18, *Eymân* 15, *Diyât* 16; Ebû Dâvûd, *Cihâd* 106; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 4/293, 294.

⁵ Bkz.: Buhârî, *Meğâzi* 54, *Cihâd* 52, 61, 97, 167; Müslim, *Cihâd* 79; Tirmizî, *Cihâd* 15.

Bidâyet: Baş, başlangıç.

Hayat-ı içtimâiye ve şahsiye: Toplum ve fert hayatı.

Kumandan-ı rabbânî: Cenâb-ı Hakk'ın emrindeki Komutanı.

Mu'cizât: Mu'cizeler.

Muktedâ: Kendisine uyulan, örnek alınan.

Nev-i beşer: İnsan türü.

Nev-i insanî: İnsan türü.

Nihayetinde: Sonunda.

düsturları ondan öğrensin ve Hakîm-i Zülkemâl'in kavânîn-i meşîetine itaate alışsınlar ve desâtir-i hikmetine tevfik-i hareket etsinler. Eğer Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtu vesselâm*), hayat-ı içtimâiye ve şahsiyesinde daima hârikulâdelere ve mu'cizelere istinat etseydi, o vakit İmam-ı Mutlak ve Rehber-i Ekber olamazdı.

İşte bu sır içindir ki, yalnız dâvâsını tasdik ettirmek için ara sıra indelhâce, münkirlerin inkârını kırmak için mu'cizeler gösterirdi. Sâir vakitlerde nasıl ki herkesten ziyâde evâmîr-i ilâhiyeye itaat etmiştir. Öyle de, hikmet-i rabbâniye ile ve meşîet-i sübhâniye ile tesis edilen âdetullah kavânînine herkesten ziyâde mürâat ve itaat ederdi. Düşmana karşı zırh giyerdi,¹ "Sipere giriniz!"

¹ Bkz.: Ebû Dâvûd, *Cihâd* 75; İbn Mâce, *Cihâd* 18; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 3/449.

Âdetullah kavânîni: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatta yürürlükte olan kanunları.

Desâtir-i hikmet: Hikmet prensipleri, kâideleri.

Düstur: Kâide, prensip, kanun.

Evâmîr-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın emirleri.

Hakîm-i Zülkemâl: Her işini hikmetli yapan, noksanlıklardan uzak ve en mükemmel sıfatların sahibi Allah (c.c.).

Hikmet-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın hikmet dâiresindeki tedbir, terbiye ve idaresi.

İmam-ı Mutlak: Her hususta kendisine uyulan İmam.

İndelhâce: Gerektiğinde, icap ettiğinde.

Kavânîn-i meşîet: İrade kanunları.

Meşîet-i sübhâniye: Her türlü kusur ve noksandan uzak Cenâb-ı Hakk'ın dilemesi.

Münkir: İnkâr eden, inanmayan.

Mürâat: Uymak, tatbik etmek.

Rehber-i Ekber: En büyük Rehber.

Tevfik-i hareket: Uygun hareket etmek.

emrederdi.¹ Yara alırdı, zahmet çekerdi.² Tâ tamamıyla hikmet-i ilâhiye kanununa ve kâinattaki şeriat-ı fitriye-i kübrâya mürâat ve itaati göstereceğini.

Onuncu İşaret

İblisin en mühim bir desisesi: Kendini, kendine tâbi olanlara inkâr ettirmektir. Şu zamanda, hususan maddiyûnların felsefeleriyle zihni bulanık olanlar, bu bedîhî meselede tereddüt gösterdikleri için, şeytanın bu desisesine karşı bir-iki söz söyleyeceğiz. Şöyle ki:

• *İnsanlarda şeytan vazifesini gören cesetli ervâh-ı habîse bilmüşâhede bulunduğu gibi, cinnîden cesetsiz ervâh-ı habîse dahi bulunduğu, o kat'iyettedir. Eğer onlar maddî ceset giyseydiler, bu şerîr insanların aynı olacaktılar. Hem eğer bu insan sûretindeki insî şeytanlar*

¹ Bkz.: Buhârî, *Meğâzî* 29, *Cihâd* 34, 161, *Kader* 16, *Temennî* 7; Müslim, *Cihâd* 125.

² Bkz.: Buhârî, *Cihâd* 80, 85, 163, *Vudû'* 72, *Meğâzî* 24, *Nikâh* 123, *Tıb* 27; Müslim, *Châd* 101.

Bedîhî: İsbati gerekmeyecek kadar açık, belli olan.

Bilmüşâhede: Görerek.

Cinnî: Cinlerden.

Ervâh-ı habîse: Kötü, zararlı ruhlar.

Hikmet-i ilâhiye: İlâhî hikmet, gaye, maksat.

İblis: Şeytan, şeytanların atası.

İnsî şeytanlar: İnsanlardan şeytanlık yapanlar.

Maddiyûn: Maddeciler, materyalistler.

Şeriat-ı fitriye-i kübrâ: Allah'ın yaratılışa koyduğu büyük kanun.

Şerîr: Çok şerli.

Tâbi: Uyan.

cesetlerini çıkarabilse idiler, o cinnî iblisler olacaktılar. Hatta bu şiddetli münasebete binaendir ki, bir mezheb-i bâtil hükmetmiş ki: “İnsan sûretindeki gayet şerîr ervâh-ı habîse, öldükten sonra şeytan olur.”

Mâlûmdur ki, âlâ bir şey bozulsa, ednâ bir şeyin bozulmasından daha ziyâde bozuk olur. Meselâ, nasıl ki süt ve yoğurt bozulsalar, yine yenilebilir. Yağ bozulsa, yenilmez, bazen zehir gibi olur. Öyle de, mahlûkatın en mükerremi, belki en âlâsı olan insan, eğer bozulsa, bozuk hayvandan daha ziyâde bozuk olur. Müteaffin madde-lerin kokusuyla telezzüz eden haşerât gibi ve ısırma ile zehirlendirmekten lezzet alan yılanlar gibi, dalâlet bataklığındaki şerler ve habîs ahlâklar ile telezzüz ve iftihar eder ve zulmün zulümâtındaki zararlardan ve cinayetlerden lezzet alırlar; âdeta şeytanın mâhiyetine girerler. Evet, cinnî şeytanın vücûduna kat'î bir delili, insî şeytanın vücûdudur.

Âlâ: Kaliteli, değerli.

Cinnî iblisler: Cinlerden şeytanlık yapanlar.

Ednâ: En değersiz, en basit.

Haşerât: haşereler, böcekler.

İftihar etmek: Övünmek.

Mahlûkat: Yaratılmışlar, varlıklar.

Mezheb-i bâtil: Hak olmayan, sapık yol.

Mükerrem: Şerefli, asil.

Müteaffin: Çürümüş, kokuşmuş, fena koku yayan.

Telezzüz: Tat ve zevk almak.

Zulümât: Karanlıklar, haksızlıklar, eziyetler.

• **Sâniyen:** Yirmi Dokuzuncu Söz'de yüzer delil-i kat'î ile ruhânî ve meleklerin vücûdunu isbat eden umum o deliller, şeytanların dahi vücûdunu isbat ederler. Bu ciheti o Söz'e havale ediyoruz.

• **Sâlisen:** Kâinattaki umûr-u hayriyedeki kanunların mümessili, nâzırı hükmünde olan meleklerin vücûdu, ittifak-ı edyân ile sâbit olduğu gibi, umûr-u şerriyenin mümessilleri ve mübâşirleri ve o umûrdaki kavânînin medârları olan ervâh-ı habîse ve şeytaniye bulunması, hikmet ve hakikat noktasında kat'îdir. Belki umûr-u şerriyede zîşuûr bir perdenin bulunması daha ziyâde lâzımdır. Çünkü Yirmi İkinci Söz'ün başında denildiği gibi, herkes, her şeyin hüsn-ü hakikîsini göremediği için, zâhirî şerriyet ve noksaniyet cihetinde Hâlık-ı Zülcelâl'e karşı itiraz etmemek ve rahmetini ittiham etmemek ve hikmetini tenkid etmemek ve haksız şekvâ etmemek için, zâhirî bir vasıtayı perde ederek, tâ itiraz ve tenkid ve şekvâ, o perdelere

Delil-i kat'î: Kesin delil.

Hüsn-ü hakikî: Gerçek güzellik.

İttifak-ı edyân: Dinlerin ortak inancı.

Kavânîn: Kanunlar.

Medâr: Sebep.

Mübâşir: İşi doğrudan doğruya kendisi yapan, temsilci.

Mümessil: Temsilci.

Nâzır: Nezaret eden, gözeten, yöneten.

Ruhânî: Vücûdu maddî olmayan, ruh sahibi varlık (melek, cin gibi).

Umûr: İşler.

Umûr-u hayriye: Hayırlı işler.

Umûr-u şerriye: Şerli işler.

Zâhirî şerriyet ve noksaniyet: Görünürdeki kötülük ve noksanlık.

Zîşuûr: Akıllı, şuûrlu.

gidip, Hâlık-ı Kerîm ve Hakîm-i Mutlak'a teveccüh etmesin. Nasıl ki vefat eden ibâdın küsmesinden Hazreti Azrâil'i kurtarmak için hastalıkları ecele perde etmiş.¹ Öyle de, Hazreti Azrail'i (*aleyhisselâm*) kabz-ı ervâha perde edip, tâ merhametsiz tevehhüm edilen o hâletlerden gelen şekvâlar, Cenâb-ı Hakk'a teveccüh etmesin. Öyle de, daha ziyâde bir kat'iyetle şerlerden ve fenalıklardan gelen itiraz ve tenkid, Hâlık-ı Zülcelâl'e teveccüh etmemek için, hikmet-i rabbâniye, şeytanın vücûdunu iktizâ etmiştir.

• **Râbian:** İnsan küçük bir âlem olduğu gibi, âlem dahi büyük bir insandır. Bu küçük insan, o büyük insanın bir fihristesi ve hulâsasıdır. İnsanda bulunan numûnelerin büyük asılları, insan-ı ekberde bizzarûre bulunacaktır. Meselâ, nasıl ki insanda kuvve-i hâfızanın vücûdu, âlemde Levh-i Mahfuz'un vücûduna kat'î delildir. Öyle de, insanda

¹ Bkz.: Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 5/51; el-Hakîm et-Tirmizî, *Nevâdiru'l-usûl* 1/177-178; es-Suyûtî, *ed-Dürri'l-mensûr* 6/543.

Bizzarûre: İster istemez, kaçınılmaz olarak.

Fihriste: İndeks, kitabın "içindeki" kısmı.

Hakîm-i Mutlak: Her işini hikmetle yapan Hazreti Allah (c.c.).

Hâlık-ı Kerîm: Yarattıklarına daima bol bol veren Yaradan.

Hulâsa: Öz.

İbâd: Kullar.

İnsan-ı ekber: En büyük insan.

Kabz-ı ervâh: Ruhları almak.

Kuvve-i hâfıza: Hâfıza kuvveti.

Levh-i Mahfuz: Olmuş ve olacak her şeyin yazıldığı asıl kütük. Allah'ın (c.c.) takdir buyurduğu hükümlerin bulunduğu asıl levha. (Bkz.: Burûc Sûresi 85/22)

Numûne: Örnek.

Teveccüh etmek: Yönelmek.

Tevehhüm: Sanmak, zannetmek.

kalbin bir köşesinde lümme-i şeytaniye¹ denilen bir âlet-i vesvese ve kuvve-i vâhimenin telkinâtıyla konuşan bir şeytanî² lisan ve ifsat edilen kuvve-i vâhime, küçük bir şeytan hükmüne geçtiğini ve sahiplerinin ihtiyârına zıt ve arzusuna muhalif hareket ettiklerini hissen ve hadsen herkes nefsinde görmesi, âlemde büyük şeytanların vücûduna kat'î bir delildir. Ve bu lümme-i şeytaniye ve şu kuvve-i vâhime, bir kulak ve bir dil olduklarından, ona üfleyen ve bunu konuşturan hâricî bir şahs-ı şerîrenin vücûdunu ih-sas ederler.

On Birinci İşaret

Ehl-i dalâletin şerrinden kâinatın kızdıklarını ve anâsır-ı külliye'nin hiddet ettiklerini ve umum mevcudâtın galeyana

¹ Bkz.: Tirmizî, *Tefsîru sûre (35) 2*; en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 6/305; el-Bezzâr, *el-Müsned* 5/394; Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 8/417.

² “Şeytan gagasını Âdemoğlunun kalbi üzerine koymuş vaziyette durur. O kul Allah'ı anarsa, şeytan susar; kul Allah'ı anmayı unutursa şeytan vesvese verir.” anlamındaki hadis için bkz.: Ebû Ya'lâ, *el-Müsned* 7/278.

Âlet-i vesvese: Vesvese veren âlet.

Anâsır-ı külliye: Ateş, hava, su ve toprak gibi ana unsurlar.

Galeyan: Kaynama, çalkanma, coşma.

Hads: Sezerek, ani ve doğru idrak ederek, delilden neticeye çabuk vararak.

Hâricî: Hârice, dışarıya ait.

İfsat etmek: Bozmak, fesada uğratmak.

İhsas etmek: Hissettirmek, belli etmek.

Kuvve-i vâhime: Vehim veren kuvvet.

Lümme-i şeytaniye: İnsanın mânevî kalbinde şeytanın vesvese verdiği yer.

Mevcûdât: Varlıklar.

Şahs-ı şerîre: Şerli, çok kötü şahıs.

Şeytanî: Şeytana ait.

Telkinât: Fikir aşılama, telkinler.

geldiklerini, Kur'ân-ı Hakîm mu'cizâne ifade ediyor. Yani, kavm-i Nûh'un başına gelen tufan ile semâvât ve arzın hücumunu¹ ve kavm-i Semûd ve Âd'in inkârından ha-va unsurunun hiddetini² ve kavm-i Firavun'a karşı su unsurunun ve denizin galeyânını³ ve Karun'a karşı toprak unsurunun gayzını⁴ ve ehl-i küfre karşı âhirette تَكَادُ تَمَيَّرُ سَرِيْرًا⁵ sırıyla cehennemın gayzını ve öfkesini ve sâir mevcudâtın ehl-i küfür ve dalâlete karşı hiddetini gösterip ilân ederek gayet müthiş bir tarzda ve i'câzkârâne ehl-i dalâlet ve isyanı zecrediyor.

¹ Bkz.: Hâkka Sûresi 69/11; Kamer Sûresi 54/11-12.

² Bkz.: Hâkka Sûresi 69/5-6.

³ Bkz.: A'râf Sûresi 7/136; Tâhâ Sûresi 20/78; Kasas Sûresi 28/40.

⁴ Bkz.: Kasas Sûresi 28/81.

⁵ "Cehennem, öfkesinden neredeyse çatlayacak hâldedir..." (Mülk Sûresi 67/7-8)

Ehl-i dalâlet: Doğru yoldan ayrılanlar.

Ehl-i isyan: İsyân eden kimseler.

Ehl-i küfür: Kâfirler.

Gayz: Hiddet, kırgınlık öfke.

i'câzkârâne: İnsanları âciz bırakacak şekilde, mu'cizevî.

Karun: Kur'ân-ı Kerîm'de zenginliği dillere destan olup firavun düzeninin üç sacayağından biri olan kişi.

Kavm-i Âd: Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçen ve kendilerine peygamber olarak Hazreti Hûd'un (a.s.) gönderildiği, Ahkâf'ta -Yemen ile Umman arasındaki geniş alan- yaşamış eski bir Arap kavmi.

Kavm-i Firavun: Hazreti Musa (a.s.) dönemindeki Mısırlılar. Firavun'un kavmi.

Kavm-i Nûh: Hazreti Nûh'un (a.s.) kavmi.

Kavm-i Semûd: Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçen ve kendilerine peygamber olarak Hazreti Salih'in (a.s.) gönderildiği, Hicaz ile Suriye arasında Vâdi'l-Kurâ'da yaşamış eski bir Arap kabilesi.

Mu'cizâne: Mu'cizeli bir şekilde.

Semâvât ve arz: Gökler ve yer yüzü.

Ünsur: Madde, element.

Zecr: Sakındırma.

Sual: Ne için böyle ehemmiyetsiz insanların ehemmiyetsiz amelleri ve şahsî günahları, kâinatın hidde-tini celb ediyor?

Elcevap: Bazı risalelerde ve sâbık işaretlerde isbat edildiği gibi, küfür ve dalâlet, müthiş bir tecavüzdür ve umum mevcudâtı alâkadar edecek bir cinayettir. Çünkü hilkat-i kâinatın bir netice-i âzamı, ubûdiyet-i insaniyedir ve rubûbiyet-i ilâhiyeye karşı iman ve itaatle mukabeledir. Hâlbuki ehl-i küfür ve dalâlet ise, küfürdeki inkârıyla, mevcudâtın ille-i gâiyeleri ve sebep-i bekâları olan o netice-i âzamı reddettikleri için, umum mahlûkatın hukukuna bir nevi tecavüz olduğu gibi, umum masnûâtın âyinelerinde cilveleri tezâhür eden ve masnûâtın kıymetlerini, âyinedarlık cihetinde âlî eden esmâ-yı ilâhiyenin cilvelerini inkâr ettikleri için, o esmâ-yı kudsiyeye karşı

Âli: Yüksek, yüce.

Âyine: Ayna.

Âyinedarlık: Ayna olma.

Esmâ-yı ilâhiye / Esmâ-yı-hüsnâ: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.

Esmâ-yı kudsiye: Allah'ın pek yüce sıfatları, isimleri. Esmâ-yı-hüsnâ.

Hilkat-i kâinat: Kâinatın yaratılışı.

İlle-i gâiye: Asıl sebep, asıl maksat.

Masnûât: Her biri bir sanat eseri olan varlıklar. Allah'ın yarattığı her şey.

Mukabele: Karşılık verme.

Netice-i âzam: En büyük netice.

Rubûbiyet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın herkesi ve her şeyi kuşatan engin terbiye ve idaresi.

Sâbık: Geçen, önceki.

Sebeb-i bekâ: Var olma sebebi.

Tecavüz: Sınırı aşma, saldırma.

Ubûdiyet-i insaniye: İnsanın Allah'a karşı yaptığı kulluğu.

bir tezyif olduğu gibi, umum masnûâtın kıymetini tenzil ile, o masnûâta karşı bir tahkir-i azîmdir. Hem umum mevcudâtın her biri birer vazife-i âliye ile muvazzaf birer memur-u rabbânî derecesinde iken, küfür vasıtasıyla sukut ettirip, câmid, fânî, mânâsız bir mahlûk menzilesinde gösterdiğinden, umum mahlûkatın hukukuna karşı bir nevi tahkirdir.

İşte envâ-ı dalâlet derecâtına göre az çok kâinatın yaratılmasındaki hikmet-i rabbâniyeye ve dünyanın bekâsındaki makâsıd-ı sübhâniyeye zarar verdiği için, ehl-i isyana ve ehl-i dalâlete karşı kâinat hiddete geliyor, mevcudât kızıyor, mahlûkat öfkeleniyor.

Ey cirmi ve cismi küçük ve cürmü ve zulmü büyük¹ ve ayıp ve zenbi azîm bîçare insan! Kâinatın hiddetinden, mahlûkatın nefretinden, mevcudâtın öfkesinden

¹ Bkz.: Ahzâb Sûresi 33/72.

Bekâ: Kalıcı olmak, devam etmek.

Câmid: Cansız, donuk.

Cirm: Cisim.

Cürm: Hata, isyan, günah.

Derecât: Seviyeler, makamlar.

Envâ-ı dalâlet: Dalâlet türleri.

Hikmet-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın hikmeti, mahlûkatın yaratılışında Allah'ın gayeleri.

Makâsıd-ı sübhâniye: Yüce, kusursuz, maksatlar.

Memur-u rabbânî: Allah'ın memuru.

Menzil: Derece, rütbe.

Muvazzaf: Görevli, vazifeli.

Sukut: Düşme, seviye kaybetme.

Tahkir: Hakaret etme, basit ve değersiz görme.

Tahkir-i azîm: Aşırı derecede küçük görme, aşağılama, hor görme.

Tenzil: Aşağı düşürme.

Tezyif: Küçültme, değersiz hâle getirme.

Vazife-i âliye: Yüce vazife.

Zenb: Günah.

kurtulmak istersen, işte kurtulmanın çaresi: Kur'ân-ı Hakîm'in daire-i kudsiyesine girmektir. Ve Kur'ân'ın mübelliği olan Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü vesselâm)'ın sünnet-i seniyyesine ittibâdır. Gir ve tâbi ol!

On İkinci İşaret

Dört sual ve cevaptır.

Birinci Sual: Mahdut bir hayatta, mahdut günahlara mukabil, hadsiz bir azap ve nihayetsiz bir cehennem nasıl adalet olur?

Elcevap: Sâbık işaretlerde, hususan bundan evvelki On Birinci İşaret'te kat'iyen anlaşıldı ki: Küfür ve dalâlet cinayeti, nihayetsiz bir cinayettir ve hadsiz bir hukuka tecavüzdür.

İkinci Sual: Şeriatta denilmiştir ki: “Cehennem cezası ameldir, fakat cennet fazl-ı ilâhî iledir.”¹ Bunun sırr-ı hikmeti nedir?

¹ Bkz.: Nisâ Sûresi 4/79; Yûnus Sûresi 10/58; Buhârî, *Rikak* 18, *Merdâ* 19; Müslim, *Münâfikîn* 71-73, 75, 76, 78.

Ceza-yı amel: Yapılan işin, ibadetin karşılığı.

Daire-i kudsiye: Mukaddes, kutsal daire.

Fazl-ı ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın lütfu ve ihsanı.

Hukuk: Haklar.

İttibâ: Uyuma, tâbi olma.

Mahdut: Sınırlı.

Mübelliğ: Bildiren, peygamber.

Sırr-ı hikmet: Hikmetinin sırrı.

Sünnet-i seniyye: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) üstün davranış, söz, hâl ve buyrukları.

Elcevap: Sâbık işaretlerde tebeyyün etti ki; insan, îcâdsız bir cüz-ü ihtiyârî ile ve cüz'î bir kesb ile, bir emr-i ademî veya bir emr-i itibarî teşkil ile ve sübût vermekle müthiş tahribâta ve şerlere sebebiyet verdiği gibi, nefsi ve hevâsı daima şerlere ve zararlara meyyâl olduğu için, o küçük kesbin neticesinden hâsıl olan seyyiâtın mes'uliyetini, o çeker. Çünkü onun nefsi istedi ve kendi kesbiyle sebebiyet verdi. Ve şer ademî olduğu için, abd ona fâil oldu. Cenâb-ı Hak da halk etti. Elbette o hadsiz cinayetin mes'uliyetini, nihayetsiz bir azap ile çekmeye müstehak olur.

Amma hasenât ve hayrât ise, madem ki vücûdîdirler; kesb-i insanî ve cüz-ü ihtiyârî onlara illet-i mûcide olamaz. İnsan, onda hakikî fâil olamaz. Ve nefsi emmâresi de

Abd: Kul.

Ademî: Yoklukla ilgili, yok olan.

Cüz-ü ihtiyârî: İnsanın zayıf, küçücük tercih gücü, iradesi.

Emr-i ademî: Yokluk yani ademe ait.

Emr-i itibarî: Gerçekten var olmayıp, var sayılan, farazî durum.

Fâil: Yapan.

Halketme: Yaratma.

Hasenât: İyi ameller, sevaplar.

Hayrât: Hayırlar.

Hevâ: Nefsin isteği, nefsin zararlı ve günah olan arzuları.

Îcâd: Var etme, vücûda getirme.

İllet-i mûcide: Yaratın sebep.

Kesb: Kazanma, elde etme.

Kesb-i insanî: İnsanın yaptığı işlediği şey.

Meyyâl: Çok istekli, düşkün.

Müstehak: Hak etmiş.

Nefsi emmâre: İnsanı daima kötü şeylere sevk eden nefis.

Seyyiât: Fenalıklar, kötülükler, günahlar.

Sübût: Var olma, meydana gelme.

Tahribât: Tahripler, yıkımlar, harap etmeler.

Tebeyyün: Belli olma, ortaya çıkma, anlaşılma.

hasenâta taraftar değildir,¹ belki rahmet-i ilâhiye onları ister ve kudret-i rabbâniye îcâd eder. Yalnız insan, iman ile, arzu ile, niyet ile sahip olabilir. Ve sahip olduktan sonra, o hasenât ise, ona evvelce verilmiş olan vücûd ve iman nimetleri gibi sâbık hadsiz niam-ı ilâhiyeye bir şükürdür, geçmiş nimetlere bakar. Vaad-i ilâhî ile verilecek cennet ise, fazl-ı rahmânî ile verilir. Zâhirde bir mükâfattır, haki-katte fazıldır.

Demek seyyiâtta sebep, nefistir; mücâzâta bizzât müstehaktır. Hasenâtta ise sebep Hak'tandır, illet de Hak'tandır. Yalnız, insan iman ile tesâhub eder. "Mükâfatını isterim." diyemez, "Fazlını beklerim." diyebilir.

Üçüncü Soru: Beyanât-ı sâbıkadan da anlaşılıyor ki; seyyiât, intişar ve tecavüz ile taaddüt ettiğinden, bir seyyie bin yazılmalı, hasene ise vücûdî olduğu

¹ Bkz.: "Rabbimin merhamet edip korudukları hâriç, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder." (Yûsuf Sûresi 12/53)

Beyanât-ı sâbika: Önceki açıklamalar.

Fazl-ı rahmânî: Sonsuz merhamet sahibi Cenâb-ı Hakk'ın lütfu ve ih-sanı.

Hasene: İyilik, sevap.

İntişar: Yayılmak, yaygın olmak.

Kudret-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın bütün bir varlığı kuşatan eşsiz kudreti.

Mücâzât: İşlenen bir kötülüğün, bir günahın karşılığı.

Niam-ı ilâhiye: İlâhî nimetler.

Rahmet-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti.

Seyyie: Fenalık, kötülük, günah.

Taaddüt: Sayısı birden fazla olma, artma, çoğalma.

Tesâhub: Sahiplenme, sahip çıkma

Vaad-i ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın verdiği söz.

Zâhir: Dış yüz, görünüş.

için maddeten taaddüt etmediğinden ve abdin îcâdıyla ve nefsin arzusuyla olmadığından hiç yazılmamalı veya bir yazılmalı idi. Neden seyyie bir yazılır, hasene on ve bazen bin yazılır?¹

Elcevap: Cenâb-ı Hak, kemâl-i rahmet ve cemâl-i rahîmiyetini o sûretle gösteriyor.

Dördüncü Soru: Ehl-i dalâletin kazandıkları muvaffakiyet ve gösterdikleri kuvvet ve ehl-i hidâyete galebeleri gösteriyor ki; onlar bir kuvvete ve bir hakikate istinat ediyorlar. Demek ya ehl-i hidâyette zaaf var, ya onlarda bir hakikat var?

Elcevap: Hâşâ! Ne onlarda hakikat var, ne ehl-i hakta zaaf vardır. Fakat maatteessüf kasîrû'n-nazar muhâkemesiz bir kısım avâm tereddüde düşüp vesvese ediyorlar, akidelerine hâle geliyor. Çünkü diyorlar: "Eğer ehl-i hakta

¹ Hasenenin on kat yazıldığına dair bkz.: En'âm Sûresi 6/160. Ayrıca seyyinenin bir yazıldığı hâlde, hasenenin on kattan yedi yüz kata kadar yazıldığına dair bkz.: Buhârî, *İmân* 31; Müslim, *İmân* 206, 207.

Akîde: İnanç.

Avâm: Halk, ilim ve ihtisas sahibi olmayan geniş kitle.

Cemâl-i rahîmiyet: Engin merhametinin güzelliği.

Hâle: Zarar.

Hâşâ: Asla, kat'iyen.

İstinat etmek: Dayanmak.

Kasîrû'n-nazar: Dar görüşlü.

Kemâl-i rahmet: Mükemmel, kursesiz rahmet.

Maatteessüf: Maalesef.

Muhâkemesiz: Doğru değerlendiremeyen.

Zaaf: Zayıflık, kuvvetsizlik.

tam hak ve hakikat olsaydı, bu derece mağlûbiyet ve zillet olmamak gerekti. Çünkü hakikat kuvvetlidir. **الْحَقُّ يَغْلُو وَلَا** ¹ **يُغْلَى عَلَيْهِ** olan kâide-i esasiye ile, kuvvet haktır. Eğer o ehl-i hakka mukabil galibâne gelen ehl-i dalâletin hakikî bir kuvveti ve bir nokta-yı istinadı olmasaydı bu derece galibiyet ve muvaffakiyet olmamak lâzım gelecekti?"

Elcevap: Ehl-i hakkın mağlûbiyeti kuvvetsizlikten, hakikatsizlikten gelmediği, sâbık işaretlerle kat'î isbat edildiği gibi; ehl-i dalâletin galebesi kuvvetlerinden ve iktidarlarından ve nokta-yı istinat bulmalarından gelmediği, yine o işaretlerle kat'î isbat edildiğinden; bu سوالin cevabı, sâbık işaretlerin hey'et-i mecmûasıdır. Yalnız burada desiselerinde istîmal ettikleri bir kısım silâhlarına işaret edeceğiz. Şöyle ki:

Ben kendim mükerreren müşâhede etmişim ki, yüzde on ehl-i fesat, yüzde doksan ehl-i salahı mağlûp ediyordu.

¹ "Hak yücedir ve ona üstün gelinmez." (Bkz.: Buhârî, *Cenâiz* 79; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-ewsat* 6/128)

Ehl-i fesat: Bozguncu kimseler.

Ehl-i salah: Salih, dindar, doğru kimseler.

Galebe: Yenmek.

Galibâne: Galip gelmiş bir edayla.

Hey'et-i mecmûa: Bütünü, hepsi, genel durum.

İktidar: Kudret, güç.

İstîmal: Kullanma.

Kâide-i esasiye: Temel kural.

Mükerreren: Tekrar tekrar.

Müşâhede etmek: Görmek.

Nokta-yı istinat: Dayanak noktası, güvенеcek, dayanacak yer.

Hayretle merak ettim, tetkik ederek kat'iyen anladım ki, o galebe kuvvetten, kudretten gelmiyor, belki fesattan ve alçaklıktan ve tahripten ve ehl-i hakkın ihtilâfından istifade etmesinden ve içlerine ihtilâf atmaktan ve za-yıf damarları tutmaktan ve aşulamaktan ve hissiyât-ı nefsâniyeyi ve aġrâz-ı şahsiyeyi tahrik etmekten ve insanın mâhiyetinde muzır madenler hükmünde bulunan fena istidatları işlettirmekten ve şan ve şeref nâmıyla riyâkârâne nefsin firavniyetini okşamaktan ve vicdansızca tahribâtlarından herkes korkmasından geliyor. Ve o misillü şeytanî desiseler vasıtasıyla muvakkaten ehl-i hakka galebe ederler. Fakat وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ¹ sırrıyla, وَالْحَقُّ يَغْلُو وَلَا يُغْلَى عَلَيْهِ, onların o muvakkat galebeleri, menfaat cihetinden onlar için ehemmiyetsiz olmakla beraber, cehennemi kendilerine ve cenneti ehl-i hakka kazandırmalarına sebeptir.

İşte, dalâlette, iktidarsızlar muktedir görünmeleri ve ehemmiyetsizler şöhret kazanmaları içindir ki,

¹ "Güzel âkıbet, elbette müttakilerindir." (A'râf Sûresi 7/128)

Aġrâz-ı şahsiye: Şahsî hedefler, gayeler.

Firavniyet: Firavunluk, azgınlık ve inkârcılık.

Hissiyât-ı nefsâniye: Nefsin istek ve arzuları.

İhtilâf: Birbirinden farklı olma.

Misillü: Gibi, benzeri.

Muktedir: Kuvvetli, güç yetiren.

Muzır: Zararlı, zarar veren

Riyâkârâne: İki yüzlülükle, gösteriş düşkününü bir tarzda.

Tahribât: Tahripler, yıkımlar, harap etmeler.

Tahrik: Kışkırtma, azdırma.

Tetkik etmek: Araştırmak.

hodfürûş, şöhret-perest, riyâkâr insanlar ve az bir şeyle iktidarlarını göstermek ve ihâfe ve ızzar cihetinden bir mevki kazanmak için ehl-i hakka muhalefet vaziyetine girerler. Tâ görünsün ve nazar-ı dikkat ona celb olunsun. Ve iktidar ve kudretle değil, belki terk ve atâletle sebebiyet verdiği tahribât ona isnat edilip, ondan bahsedilsin. Nasıl ki böyle şöhret dîvânelerinden birisi, namazgâhı telvis etmiş, tâ herkes ondan bahsetsin. Hatta ondan lânetle de bahsedilmiş de, şöhret-perestlik damarı kendisine bu lânetli şöhreti hoş göstermiş diye darb-ı mesel olmuş.

Ey âlem-i bekâ için yaratılan ve fânî âleme müptelâ olan bîçare insan! ¹ فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ âyetinin

¹ “(Merhamete lâyük olma haklarını kaybettiklerinden) perişan hâllerine gök de ağlamadı, yer de ağlamadı.” (Duhân Sûresi 44/29)

Âlem-i bekâ: Ebedî âlem, âhiret yurdu.

Atâlet: Çalışmama, boş durma.

Darb-ı mesel: Bir durumu temsil yoluyla anlatmak maksadıyla eskiden beri söylenegelmiş hikmetli, meşhur söz, atasözü.

Dîvâne: Deli, aptal.

Fânî âlem: Ölümlü, geçici âlem, dünya.

Hodfürûş: Kendini beğendirmeye çalışan. Kendini beğenmiş.

Izzar: Zarar verme.

İhâfe: Korkutma.

İsnat etmek: Nisbet etmek, mal etmek.

Müptelâ: Düşkün, tutkun.

Namazgâh: Mescid. Namaz kılınan yer.

Nazar-ı dikkat celb olunmak: İnsanların dikkatlerinin çekilmesi.

Şöhret-perest: Şöhret düşkünü.

Tahribât: Tahripler, yıkımlar, harap etmeler.

Telvis: Kirletme, pisletme.

sırrına dikkat et, kulak ver! Bak ne diyor! Mefhûm-u sarîhiyle ferman ediyor ki: “Ehl-i dalâletin ölmesiyle, insan ile alâkadar olan semâvât ve arz, onların cenazeleri üstünde ağlamıyorlar, yani, onların ölmesiyle memnun oluyorlar.” Ve mefhûm-u işarîsiyle ifade ediyor ki: “Ehl-i hidâyetin ölmesiyle semâvât ve arz, onların cenazeleri üstünde ağlıyorlar, firâklarını istemiyorlar.” Çünkü ehl-i iman ile bütün kâinat alâkadardır, ondan memnundur. Zira iman ile Hâlık-ı Kâinat'ı bildikleri için, kâinatın kıymetini takdir edip hürmet ve muhabbet ederler. Ehl-i dalâlet gibi tahkir ve zımnî adâvet etmezler.

Ey insan, düşün! Sen alâküllihâl öleceksin. Eğer nefis ve şeytana tâbi isen, senin komşuların, belki akrabalarının senin şerrinden kurtulmak için mesrûr olacaklar.¹ Eğer

¹ “Mümin kul (ölünce), dünyanın yorgunluk ve ağrılarından kurtulur. Fâcir ise (ölünce) ondan da kullar, memleket, ağaçlar ve hayvanlar kurtulur.” anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *Rikak* 42; Müslim, *Cenâiz* 61, 62.

Adâvet: Düşmanlık.

Alâküllihâl: Her hâlükârda, mutlaka.

Ehl-i dalâlet: Dalâlette olanlar, doğru yoldan çıkanlar, sapıtanlar

Ehl-i hidâyet: Hidâyette ve doğru yolda olanlar.

Ehl-i iman: İnananlar, müminler.

Firâk: Ayrılık.

Hâlık-ı Kâinat: Kainatın yaratıcısı Allah (c.c.).

Mefhûm-u işarî: İmâ yoluyla anlatılan mânâ, üstü kapalı anlam.

Mefhûm-u sarîh: Açık, âşikâr mânâ.

Mesrur olmak: Sevinmek, mutlu olmak.

Semâvât ve arz: Gökler ve yeryüzü.

Tahkir: Küçük görme.

Zımnî: Üstü kapalı.

¹ *أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ* deyip Kur'ân'a ve Habîb-i Rahmân'a tâbi isen, o vakit semâvât ve arz ve mevcudât, herkesin derecesine nisbeten, senin derecene göre senin firâkından müteessir olup mânen ağlarlar. Ulvî bir mâtem ile ve haşmetli bir teşyî ile, kabir kapısıyla girdiğin bekâ âleminde senin derecene nisbeten senin için bir hüsn-ü istikbal var olduğuna işaret ederler.²

On Üçüncü İşaret

“Üç Nokta”dır.

Birinci Nokta

Şeytanın en büyük bir desisesi, hakâik-i imaniyenin azameti cihetinde dar kalbli ve kısa akıllı ve kâsır fikirli insanları aldatır, *der ki*: “Bir tek zât, umum zerrât ve

¹ “Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.”

² Bkz.: Tirmizî, *Kıyâmet* 26; İbn Mâce, *Zühd* 31; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/364, 6/140.

Habîb-i Rahmân: Hazreti Rahmân'ın en çok sevdiği kulu, gözdesi mânâsına Peygamber Efendimiz (s.a.s.).

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri.

Haşmet: Büyüklük, ihtişam.

Hüsn-ü istikbal: Güzel karşılama.

Kâsır fikirli: Kıt, dar fikirli.

Mâtem: Musibet, hüzn ve keder vaktinde ağlama yas tutma.

Mevcûdât: Varlıklar.

Müteessir olmak: Üzülmek.

Teşyî: Uğurlama, yolcu etme.

Ulvî: Yüce.

Zerrât: Zerreler. Atom veya molekül gibi maddenin çok küçük parçaları.

seyyârât ve nücûmu ve sâir mevcudâtı bütûn ahvâliyle tedbir-i rubûbiyetinde çeviriyor, idare ediyor, deniliyor. Böyle hadsiz acîp büyük meseleye nasıl inanılabilir? Nasıl kalbe yerleşir? Nasıl fikir kabul edebilir?” der. Acz-i insanî noktasında bir hiss-i inkârî uyandırıyor.

Elcevap: Şeytanın bu desisesini susturan sır: ¹ اللهُ أَكْبَرُ 'dir. Ve cevab-ı hakikîsi de اللهُ أَكْبَرُ 'dir. Evet اللهُ أَكْبَرُ 'in ziyâde kesretle şeâir-i İslâmiye'de tekrarı, bu desiseyi mahvetmek içindir. Çünkü insanın âciz kuvveti ve zayıf kudreti ve dar fikri, böyle hadsiz büyük hakikatleri اللهُ أَكْبَرُ nuruyla görüp tasdik ediyor ve اللهُ أَكْبَرُ kuvvetiyle o hakikatleri taşıyor ve اللهُ أَكْبَرُ dairesinde yerleştiriyor ve vesveseye düşen kalbine diyor ki, bu kâinatın gayet muntazamca tedbir ve tedviri bilmüşâhede görünüyor. Bunda iki yol var:

¹ “Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.”

Acîp: Hayret veren, dikkat çeken.

Acz-i insanî: İnsanın âcizliği, güçsüzlüğü.

Ahvâl: Hâller, durumlar.

Bilmüşâhede: Görerek.

Cevab-ı hakikî: Gerçek cevap.

Hiss-i inkârî: İnkâr hissi.

Kesretle: Çoklukla, sıklıkla.

Muntazamca: İntizamlıca, derli topluca, tertiplice.

Nücûm: Yıldızlar.

Seyyârât: Gezegenler.

Şeâir-i İslâmiye: İslâm'ı temsil eden, ezan, namaz, oruç, Kâbe gibi semboller.

Tedbir: Yönetme, idare etme.

Tedbir-i rubûbiyet: Kâinatı yaratan Cenâb-ı Hakk'ın yönetmesi, idaresi.

Tedvir: Çekip çevirme, idare etme.

Birinci yol: Mümkündür, fakat gayet azîmdir ve hârikadır. Zâten böyle hârika bir eser, bir hârika sanat ile, çok acîp bir yol ile olur. O yol ise, mevcudât belki zerrât adedince vücûdunun şâhidleri bulunan bir Zât-ı Ehad ve Samed'in rubûbiyetiyle ve irade ve kudretiyle olmasıdır.

İkinci yol: Hiçbir cihet-i imkânı olmayan ve imtinâ derecesinde müşkülâtlı ve hiçbir cihette mâkul olmayan şirk ve küfür yoludur. Çünkü Yirminci Mektup ve Yirmi İkinci Söz gibi çok risalelerde gayet kat'î isbat edildiği üzere, o vakit kâinatın her bir mevcudunda ve hatta her bir zeresinde bir ulûhiyet-i mutlaka ve bir ilm-i muhît ve hadsiz bir kudret bulunmak lâzım geliyor. Tâ ki, mevcudâta bilmüşâhede görünen nihayet derecede nizam ve intizam

Azîm: Büyük.

Cihet-i imkân: Mümkün olma yönü.

İlm-i muhît: Her şeyi kuşatan ilim.

İmtinâ: İmkânsızlık, mümkün olmama.

İntizam: Düzenli olma.

Küfür: İmansızlık, Allah'a (c.c.) inanmamak, hakkı kabul etmemek.

Mâkul: Akıllıca, akla uygun.

Müşkülâtlı: Güçlüklerle dolu, zorluklarla dolu, problemlî.

Nizam: Düzen, sistem.

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi kuşatan terbiye, idare ve hâkimiyeti.

Şirk: Allah'a (c.c.) ortak koşma.

Ulûhiyet-i mutlaka: Cenâb-ı Hakk'ın kâinattaki mutlak, sınırsız hâkimiyeti ve ibadete, itaate lâayık tek ilâh olması.

Vücûd: Mevcûdiyet, varlık.

Zât-ı Ehad ve Samed: Tek olan ve her şey Kendisine muhtaç bulunduğu hâlde Kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah (c.c.).

ve gayet hassas mîzan ve imtiyaz ile mükemmel ve müzeyyen olan nukûş-u sanat vücûd bulabilsin.

Elhâsıl: Eğer tam lâyük ve tam yerinde olan azametli ve kibriyâlı rubûbiyet olmazsa, o vakit her cihetçe gayr-ı mâkul ve mümtenî bir yol takip etmek lâzım gelecek. Lâyık ve lâzım olan azametten kaçmakla, muhal ve imtinâa girmeyi, şeytan dahi teklif edemez.

İkinci Nokta

Şeytanın mühim bir desisesi, insana kusurunu itiraf ettirmemektir. Tâ ki, istiğfar ve istiâze yolunu kapasın. Hem nefis-i insaniyenin enâniyetini tahrik edip, tâ ki nefis kendini avukat gibi müdafaa etsin; âdeta taksirâtтан takdis etsin.

Evet şeytanı dinleyen bir nefis, kusurunu görmek istemez; görse de, yüz tevil ile tevil ettirir.

Azametli: Büyük, yüce.

Enâniyet: Benlik.

Gayr-ı mâkul: Mâkul olmayan, akıl dışı.

İmtiyaz: Benzerlerinden ayrılma, belirgin olma.

İstiâze: Allah'a (c.c.) sığınma.

Kibriya: Ululuk, büyüklük.

Mîzan: Ölçü.

Mümtenî: İmkânsız.

Müzeyyen: Ziyetli, süslü.

Nefis-i insaniye: İnsan nefsi.

Nukûş-u sanat: Sanatlı nakışlar, işlemler.

Takdis etmek: Her türlü eksiklikten uzak olduğunu haykırmak, dile getirmek.

Taksirât: Kusurlar ve günahlar.

Tevil: Yorum.

¹ وَعَيْنُ الرِّضَا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ rıza ile baktığı için ayıbını görmez. Ayıbını görmediği için itiraf etmez, istiğfar etmez, istiâze etmez; şeytana maskara olur. Hazreti Yusuf (aleyhisselâm) gibi bir Peygamber-i Âlîşan, وَمَا أُبْرِيءُ نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ, إِلَّا مَا رَحِمَ رَبِّي ² dediği hâlde, nasıl nefse itimat edilebilir?

Nefsini ittiham eden, kusurunu görür. Kusurunu itiraf eden, istiğfar eder. İstiğfar eden, istiâze eder. İstiâze eden, şeytanın şerrinden kurtulur.³ Kusurunu görmemek o kusurdan daha büyük bir kusurdur. Ve kusurunu itiraf etmemek, büyük bir noksanlıktır. Ve kusurunu görse, o kusur kusurluktan çıkar; itiraf etse, affa müstehak olur.⁴

¹ Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî'ye ait olan bu beyit için bkz.: İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* 33/219, 36/319; el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/36; el-Kalkaşendî, *Subhu'l-a'sâ* 9/196.

² “Doğrusu ben nefsimi temize çıkarmam. Çünkü Rabbimin merhamet edip korudukları hâric, nefis daima fenalığı ister, kötülüğe sevk eder.” (Yûsuf Sûresi 12/53)

³ Bkz.: “Kim kötülük eder veya günah işleyerek nefsine zulmeder de sonra Allah'tan af dilerse, Allah'ı gafûr ve rahîm (affı ve merhameti bol) bulur.” (Nisâ Sûresi 4/110)

⁴ Bkz.: ed-Deylemî, *el-Müsned* 5/199; el-Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb* 2/44.

İttiham etmek: Suçlamak, töhmet altında bırakmak.

Müstehak olma: Hak etmek.

Nazar-ı rıza: Hoşgörü.

Üçüncü Nokta

İnsanın hayat-ı içtimâyesini ifsat eden bir desise-i şeytaniye şudur ki: Bir müminin bir tek seyyiesiyle, bütün hasenâtını örter. Şeytanın bu desisesini dinleyen insafsızlar, o mümine adâvet ederler. *Hâlbuki Cenâb-ı Hak, haşirde adalet-i mutlaka ile mîzan-ı ekberinde a'mâl-i mükellefîni tarttığı zaman, hasenâtı seyyiâta galibiyeti, mağlûbiyeti noktasında hükmeyleyler.*¹ *Hem seyyiâtın esbabı çok ve vücûdları kolay olduğundan, bazen bir tek hasene ile çok seyyiâtını örter.*

Demek bu dünyada, o adalet-i ilâhiye noktasında muamele gerektir. Eğer bir adamın iyilikleri fenalıklarına kemmiyeten veya keyfiyeten ziyâde gelse, o adam muhabbete ve hürmete müstehaktır. Belki kıymettar bir tek hasene

¹ Bkz.: A'râf Sûresi 7/8-9; Mü'minûn Sûresi 23/102-103; Kâria Sûresi 101/6-9.

A'mâl-i mükellefîn: İslâmî emirleri yapmakla yükümlü olanların amelleri.

Adalet-i ilâhiye: İlâhî adalet.

Adalet-i mutlaka: Her şeyin hukukunu gözeten tam, eksiksiz adalet.

Adâvet: Düşmanlık.

Esbap: Sebepler.

Hasenât: İyi ameller, sevaplar.

Hasene: İyilik, sevap.

Haşir: Dirilmek, mahşer meydanında toplanmak.

Hayat-ı içtimâiye ve şahsiye: Toplum hayatı.

İfsat etmek: Bozmak, fesada uğratmak.

Kemmiyeten: Nicelik, sayı olarak.

Keyfiyeten: Durum, hâl, nitelik olarak.

Mîzan-ı ekber: Pek büyük terazi, mahşerde herkesin amellerinin tartılacağı büyük terazi.

Seyyie: Fenalık, kötülük, günah.

ile, çok seyyiâtına nazar-ı af ile bakmak lâzımdır. Hâlbuki insan, fitratındaki zulüm damarıyla, şeytanın telkiniyle, bir zâtın yüz hasenâtını bir tek seyyie yüzünden unuttur, mümin kardeşine adâvet eder, günahlara girer. Nasıl bir sinek kanadı göz üstüne bırakılsa bir dağ setreder, göstermez. Öyle de, insan garaz damarıyla, sinek kanadı kadar bir seyyie ile dağ gibi hasenâtı örter, unuttur, mümin kardeşine adâvet eder, insanların hayat-ı içtimâiyesinde bir fesat âleti olur.

Şeytanın bu desisesine benzer diğer bir desise ile, insanın selâmet-i fikrini ifsat ediyor, hakâik-i imaniyeye karşı sıhhat-i muhâkemeyi bozuyor ve istikamet-i fikriyeyi ihlâl ediyor. Şöyle ki:

Bir hakikat-i imaniyeye dair yüzer delâil-i isbatiyenin hükmünü, nefyine delâlet eden bir emâre ile kırmak ister. Hâlbuki kâide-i mukarreredir ki: “Bir isbat edici,

Delâil-i isbatiye: İsbat delilleri.

Emâre: İz, alâmet, ip ucu.

Fitrat: Tabiat, yaratılış.

Garaz: Kasıt, kin kötü niyet.

Hakâik-i imaniye: İman hakikatleri.

Hakikat-i imaniye: İman hakikati.

İstikamet-i fikriye: Fikir istikameti, düşünce tutarlılığı.

Kâide-i mukarre: Herkesin kabul ettiği kesin kâide.

Nazar-ı af: Affedici, bağışlayıcı bakış, yaklaşım.

Selâmet-i fikir: Zihnin derli toplu olması.

Setretmek: Örtmek.

Seyyiât: Fenalıklar, kötülükler, günahlar.

Seyyie: Fenalık, kötülük, günah.

Sihhat-i muhâkeme: Doğru değerlendirme, hüküm verme.

çok nefyedıcilere tereccuh ediyor.” Bir dâvâya müsbıt bir şâhidin hükmü, yüz nâfilere râcih olur. Bu hakikate bu temsil ile bak. Şöyle ki:

Bir saray, yüzer kapalı kapıları var. Bir tek kapı açılmasıyla, o saraya girilebilir, öteki kapılar da açılır. Eğer bütün kapılar açık olsa, bir-iki tanesi kapansa, o saraya girilemeyeceği söylenemez.

İşte, hakâik-i imaniye o saraydır. Her bir delil, bir anahattır, isbat ediyor, kapıyı açıyor. Bir tek kapının kapalı kalmasıyla o hakâik-i imaniyeden vazgeçilmez ve inkâr edilemez. Şeytan ise, bazı esbaba binaen, ya gaflet veya cehâlet vasıtasıyla, kapalı kalmış olan bir kapıyı gösterir; isbat edici bütün delilleri nazardan iskat ediyor. “İşte, bu saraya girilmez, belki saray değildir, içinde bir şey yoktur.” der kandırır.

İşte ey şeytanın desiselerine müptelâ olan bîçare insan! Hayat-ı diniye, hayat-ı şahsiye ve hayat-ı içtimâiyenin selâmetini dilersen ve sıhhat-i fikir ve istikamet-i nazar

Hayat-ı diniye: Dinî hayat.

Hayat-ı şahsiye: Ferdin hayatı.

Iskat etmek: Düşürmek.

İstikamet-i nazar: Doğru bakış.

Müsbıt: İsbat eden.

Nâfi: Bir şeyin yokluğunu veya olmadığını iddia eden kimse.

Nefyedici: Bir şeyin yokluğunu veya olmadığını iddia eden kimse.

Râcih: Üstün olan, ağır basan.

Sıhhat-i fikir: Doğru düşünme.

Temsil: Misal, örnek.

Tereccuh etmek: Üstün olmak, ağır basmak.

ve selâmet-i kalb istersen; muhkemât-ı Kur'âniye'nin mîzanlarıyla ve sünnet-i seniyyenin terazileriyle a'mâl ve hâtîrâtını tart ve Kur'ân'ı ve sünnet-i seniyyeyi daima rehber yap. Ve ¹أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ de, Cenâb-ı Hakk'a ilticada bulun.

İşte bu On Üç İşaret, on üç anahtardır. Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan'ın en âhirkî sûresi ve ²أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ'in mufassalî ve madeni olan

أَسْتَعِيذُ بِاللَّهِ² بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَهِ النَّاسِ ﴿٣﴾

﴿٤﴾ مَنْ شَرَّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٥﴾ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿٦﴾
مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ³

¹ “Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâ'ya sığınırım.”

² “Allah'a sığınırım.”

³ “De ki: İnsanların Rabbine, ﴿١﴾ İnsanların yegâne Hükümdarına, ﴿٢﴾ İnsanların İlâhına sığınırım: ﴿٣﴾ O sinsi şeytanın şerrinden ﴿٤﴾ O ki insanların kalblerine vesvese verir, ﴿٥﴾ O şeytan, cinlerden de olur, insanlardan da olur.” (Nâs Sûresi 114/1-6)

A'mâl: Ameller.

Âhirkî: Sonuncu.

Hâtîrât: Hâtîralar.

İltica: Sığınma.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Maden: Kaynak.

Muhkemât-ı Kur'âniye: Yoruma açık olmaksızın hüküm ifade eden âyetler.

Selâmet-i kalb: Kalb sağlığı. Kalbin arı ve duru oluşu.

sûresinin hısn-ı hasîni ve kal'a-yı metîninin kapısını o on üç anahtarla aç, gir, selâmeti bul!

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ¹
وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ۝ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ
أَنْ يَحْضُرُونِ²

¹ “Sübhânsın yâ Rab! Sen’in bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan Sensin.” (Bakara Sûresi 2/32)

² “Bir de şöyle dua et: “Rabbim, (bilhassa vazifemi yerine getirirken inkârcılarla olan münasebetlerimde ins ve cin) şeytanlarının kışkırtmalarından (ve birtakım duygularımı harekete geçirmelerinden) Sana sığınırım. ۝ Rabbim, yakınımda bulunup (beni tesir altına almalarından da) Sana sığınırım.” (Mü’minûn Sûresi 23/97-98)

On Yedinci Lem'a

Zühre'den gelmiş "On Beş Nota"dan ibarettir.¹

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

Mukaddime

Bu lem'anın telifinden on iki sene evvel,^{2(*)} inâyet-i rabbâniye ile, mârifet-i ilâhiyede bir hareket-i fikriye ve bir seyahat-i kalbiye ve bir inkişâfât-ı ruhiyede tezâhür eden bazı lemeât-ı tevhidiyeyi Arabî olarak notalar sûretinde *Zühre*, *Şûle*, *Habbe*, *Şemme*, *Zerre*, *Katre* gibi risalelerde

¹ On Yedinci Lem'a, on yedi nota olarak düşünülmüş, fakat burada on beş notaya yer verilmiş. On Altıncı Nota, Tabiat Risalesi olarak Yirmi Üçüncü Lem'a'da; On Yedinci Nota ise, İhlâs Risaleleri olarak Yirminci ve Yirmi Birinci Lem'a'da iki ayrı risale olarak neşredilmiştir.

² (*) "On iki sene evvel" denilen tarih, hicrî 1340, milâdî 1921 seneleridir.

Arabi: Arapça.

Habbe: Tane.

Hareket-i fikriye: Düşünce faaliyeti sonucunda fikrin ilerlemesi.

İnâyet-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın ihsan ve lütfu.

İnkişâfât-ı ruhiye: Ruha ait ilerlemeler, gelişme, terakkî etmeler.

Katre: Damla.

Lemeât-ı tevhidiye: Tevhide dair parıltılar.

Mârifet-i ilâhiye: Allah'ı (c.c.) tanıma, bilme.

Mukaddime: Giriş, önsöz.

Nota: Bir şeyi sonradan hatırlamak için konulan işaret. Mülâhaza, düşünce fikir.

Seyahat-i kalbiye: Mânevî âlemde kalb ile yapılan seyahat.

Şemme: Bir defa koklamak. Bir kokucuk.

Şu'le: Alev.

Tezâhür etmek: Görünmek.

Zerre: Maddenin en küçük parçası, atom.

kaydetmiştim. Uzun bir hakikatin yalnız bir ucunu göstermek ve parlak bir nurun yalnız bir şuaını irâe etmek tarzında yazıldığından, yalnız kendi kendime birer hâtıra ve birer ihtar şeklinde olduğundan, başkalarının istifadesi mahdut kalmıştı. Hususan en mümtaz ve en has kardeşlerimin kısım-ı âzamı Arabî okumamışlar. Bunların ısrarı ve ilhâhıyla o notaların, o lem'aların kısmen izahlı ve kısmen kısa bir meâlini Türkçe olarak yazmaya mecbur oldum. Şu notalar ve Arabî risaleler, Yeni Said'in en evvel hakikat ilminden bir derece şuhûd sûretinde gördüğü için tağyir edilmeden meâlleri yazıldı. Onun için bazı cümleler sâir Sözlere'de de zikredilmekle beraber burada da zikrediliyor; ve bir kısmı gayet mücmel olmakla beraber izah edilmiyor, tâ letâfet-i asliyesini kaybetmesin.

Birinci Nota

Kendi nefsime hitaben demiştim: Ey gafil Said! Bil ki: Şu âlemin fenâsından sonra sana refâkat etmeyen ve

Fenâ: Yokluk, yok olma.

Hususan: Hususî olarak, özellikle.

İhtar: Hatırlatmak, dikkati çekmek.

İrâe etmek: Göstermek.

İzah: Açıklama.

Kısım-ı âzam: Büyük bir kısmı.

Letâfet-i asliye: Aslî güzellik.

Mahdut: Sınırlı.

Meâl: Mânâ, anlam.

Mücmel: Kısa, öz.

Mümtaz: Seçkin.

Refâkat: Arkadaşlık, yoldaşlık.

Şua: Işın.

Şuhûd: Görme, şahid olma.

Tağyir: Değiştirme.

Zikredilmek: Anılmak, hatırlatılmak.

dünyanın harabıyla senden müfârakat eden bir şeye kalbini bağlamak sana lâyük değildir. Hususan senin asrının inkırazıyla seni terk edip arka çeviren ve bâhusus berzah seferinde arkadaşlık etmeyen ve hususan seni kabir kapısına kadar teşyi' etmeyen,¹ hususan bir-iki sene zarfında ebedî bir firâk ile senden ayrılıp günahını senin boyuna takan, hususan senin rağmına olarak husûlü anında seni terk eden fânî şeylerle kalbini bağlamak, kâr-ı akıl değildir.

Eğer aklın varsa, uhrevî inkılâbâtında, berzahî etvârında ve dünyevî inkılâbâtının müsâdemâtı altında ezilen, bozulan ve ebedî seferde sana arkadaşlığa muktedir olmayan işleri bırak, ehemmiyet verme, onların zevâlinden kederlenme.

¹ Ölüyü, mezara kadar takip eden üç şeyden ikisinin (ailesi ve malının) geriye dönüp, ölünün sadece ameliyle başbaşa kalacağına dair bkz.: Buhârî, *Rikak* 42; Müslim, *Zühd* 5; Tirmizî, *Zühd* 46.

Berzah: Ruhların ölümden sonra gittikleri âlem, kabir hayatı.

Berzahî: Berzaha ait.

Dünyevî: Dünyaya ait.

Ebedî: Sonsuz, nihayetsiz.

Ehemmiyet: Önem, değer.

Etvâr: Tavırlar, davranışlar, yaşama biçimi.

Firâk: Ayrılık.

Husûl: Olma, meydana gelme.

İnkılâbât: Değişmeler, başka bir hâle dönmeler.

İnkıraz: Sona erme, tükenme, kaybolma.

Kâr-ı akıl: Akıl kârı.

Muktedir: Güçlü.

Müfârakat: Ayrılık.

Müsâdemât: Vuruşmalar, çarpışmalar.

Teşyi': Uğurlama, yolcu etme.

Uhrevî: Âhirete ait.

Zevâl: Sona erme, yok olma.

Sen kendi mâhiyetine bak ki: *Senin latîfelerin içinde öyle bir latîfe var ki, ebedden ve Ebedî Zât'tan başkasına râzı olamaz. O'ndan başkasına teveccüh edemiyor, mâsivâsına tenezzül etmez. Bütün dünyayı ona versen, o fitrî ihtiyacı tatmin edemez. O şey ise, senin duygularının ve latîfelerinin sultanıdır. Fâtır-ı Hakîm'in emrine mutî olan o sultanına itaat et, kurtul!..*

İkinci Nota

Hakikattar bir rüyada gördüm ki, insanlara diyordum: “*Ey insan! Kur'ân'ın desâtirindendir ki, Cenâb-ı Hak'ın mâsivâsından hiçbir şeyi O'na taabbüd edecek bir derecede kendinden büyük zannetme. Hem sen kendini hiçbir şeyden tekebbür edecek derecede büyük tutma. Çünkü mahlûkat, mâbûdiyetten uzaklık noktasında müsâvi oldukları gibi, mahlûkiyet nisbetinde de birdirler.*”

Desâtir: Düsturlar, kâideler, prensipler.

Fâtır-ı Hakîm: Her işini hikmetle yapan Yaradan.

Fitri: Doğuştan, yaratılıştan, fıtrata âit ve yaratılışla ilgili.

Hakikattar: Hakikatli.

Lâtifeler: Mânevî duygular.

Mâbudiyet: İlâhlık.

Mahlûkat: Yaratılanlar.

Mahlûkiyet: Yaratılmışlık, yaratılmış olma.

Mâsivâ: Cenâb-ı Hak'tan başka her şey.

Muti: İtaatkâr.

Müsâvi: Eşit.

Taabbüd: Kulluk etme, ibadet etme.

Tatmin: İkna etme, doyurma, ihtiyacını karşılama.

Tekebbür: Kibirleşmek, gururlanmak.

Tenezzül: Bulunduğu seviyeden daha aşağıya inme.

Teveccüh: Yönelme.

Üçüncü Nota

Ey gafil Said! Bil ki: *Galat-ı his nev'inden gayet muvakkat dünyayı lâyemut ve daimî görüyorsun. Etrafına ve dünyaya baktığın zaman bir derece sâbit ve müstemir gördüğünden, fânî nefsinin de o nazar ile sâbit telâkki ettiğinden, yalnız kıyametin kopacağından dehşet alıyorsun. Güyâ kıyametin kopmasına kadar yaşayacaksın gibi, yalnız ondan korkuyorsun.*¹ Aklını başına al. Sen ve hususî dünyan, daimî zevâl ve fenâ darbisine mâruzsunuz. Senin bu galat-ı hissin ve mağlatan şu misale benzer ki:

Bir adam elinde olan aynasını bir hane veya bir şehir veya bir bahçeye karşı tutsa; misalî bir hane, bir şehir, bir bahçe o aynada görünür. Ednâ bir hareket ve küçük bir tagayyür aynanın başına gelse, o misalî hane ve şehir ve

¹ Ölen insanın, kendi kıyameti kopmuş olacağına dair bkz: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 4/64; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/368.

Edna: En küçük, en aşağı.

Gafil: Gaflette bulunan, gerçekten habersiz.

Galat-ı his: His yanılması.

Lâyemut: Ölümsüz, ölmez.

Mağlata: Birini şaşırtmak, yanıltmak için söylenen zihin karıştırıcı, saçma sapan söz.

Mâruz olmak: Bir hâle uğramak.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Müstemir: Sürekli.

Nazar: Bakış.

Tagayyür: Değişiklik, başkalaşma.

Telâkki: Anlayış, kabul etme, öğrenme.

Zevâl: Bitme, sona erme.

bahçede herc ü merc ve karışıklık düşer. Hâriçteki hakikî hane, şehir ve bahçenin devam ve bekâsı sana fayda vermez. Çünkü senin elindeki aynadaki hane ve sana âit şehir ve bahçe, yalnız aynanın sana verdiği mikyas ve mîzan iledir.

Senin hayatın ve ömrün, aynadır. Senin dünyanın direği ve aynası ve merkezi, senin ömrün ve hayatındır. Her dakikada o hane ve şehir ve bahçenin ölmesi mümkün ve harap olması muhtemel olduğundan, her dakika senin başına yıkılacak ve senin kıyametin kopacak bir vaziyettedir. Madem öyledir; sen, bu hayatına ve dünyana, çeke-medikleri ve kaldıramadıkları yükleri yükletme!..

Dördüncü Nota

Bil ki: Ekseriyetle Fâtır-ı Hakîm'in âdetidir, ehemmiyetli ve kıymettar şeyleri aynıyla iade ediyor. Yani, ekser eşyanın misliyle tazelenmesi, mevsimlerin tebeddülünde, asırların değişmesinde o kıymettar ehemmiyetli şeyleri

Bekâ: Ebedî olmak, sürekli varolmak.

Ehemmiyet: Önem, değer, kıymet.

Fâtır-ı Hakîm: Her işini hikmetle yapan Yaradan.

Herc ü merc: Karmakarışıklık, dar-madağınıklık.

Kıymettar: Kıymetli, değerli.

Mikyas: Ölçü, ölçek.

Misl: Benzer, kat.

Mîzân: Ölçü.

Muhtemel: Olması mümkün, ihtimal dahilinde.

Tebeddül: Değişme, başkalaşma.

aynıyla iade ediyor. Yevmî ve senevî ve asrî haşirlerin umumunda, şu kâide-i âdetullah ekseriyetle muttarid görünüyor.

İşte bu sâbit kâideye binâen deriz: *Madem fünûnun ittifakıyla ve ulûmun şehâdetiyle,*

- *hilkat şeceresinin en mükemmel meyvesi insandır.*
- *Ve mahlûkat içinde en ehemmiyetli insandır.*
- *Ve mevcudât içinde en kıymettar insandır.*
- *Ve insanın bir ferdi, sâir hayvanâtın bir nev'i hükmündedir.*

Elbette, kat'î bir hads ile hükmedilir ki, haşir ve neşr-i ekberde beşerin her bir ferdi aynıyla, cismiyle, ismiyle, resmiyle iade edilecektir.

Asrî: Asırlık.

Beşer: İnsan.

Ekseriyet: Çoğunluk.

Ferd: Tek, birey.

Fünûn: Fenler, bilim dalları.

Hads: Sezgi. Ani ve doğru idrak.

Haşir ve neşr-i ekber: Kıyâmetten sonra bütün insanların bir yere toplanmaları.

Haşirler: Diriltirme, toplama.

Hilkat şeceresi: Yaratılış ağacı.

İttifak: Sözbirliği, oybirliği.

Kâide-i âdetullah: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatta yürürlükte olan kanunu.

Kat'î: Kesin.

Mahlûkat: Yaratılmışlar.

Mevcûdat: Varlıklar.

Muttarid: Kurala göre, muntazaman devam eden.

Nev': Tür.

Sair: Diğer, başka.

Senevî: Senelik.

Şehâdet: Şahidlik, tanıklık.

Ulûm: İlimler.

Umum: Bütün, herkes.

Yevmî: Günlük.

Beşinci Nota

Şu notada, Avrupa fûnûnu ve medeniyeti, Eski Said'in fikrinde bir derece yerleştiği için, Yeni Said harekât-ı fikriyede seyrettiği zaman, Avrupa'nın fûnûn ve medeniyeti, o seyahat-i kalbiyede emrâz-ı kalbiyeye inkılâp ederek ziyâde müşkülâta medâr olduğundan, bilmeceburiye Yeni Said zihnini silkeleyip, müzahraf felsefeyi ve sefih medeniyeti atmak isterken, kendi ruhunda Avrupa'nın lehinde şehâdet eden hissiyât-ı nefsanîyeyi susturmak için, Avrupa'nın şahs-ı mânevîsi ile bir cihette gayet kısa, bir cihette uzun, gelecek muhavereye mecbur olmuştur.

Yanlış anlaşılmasın, Avrupa ikidir: **Birisi**, İsevîlik din-i hakikîsinden aldığı feyz ile hayat-ı içtimâiye-i beşeriye nâfi' sanatları ve adâlet ve hakkaniyete hizmet eden

Bilmeceburiye: Mecburen, zorunlu olarak.

Cihet: Yön, taraf.

Emrâz-ı kalbiye: Kalb hastalıkları.

Feyz: Bereket, ihsan.

Hakkaniyet: Hak ve adâlete uygunluk, hakka riâyet etme.

Harekât-ı fikriye: Fikrî hareketler, düşünce faaliyeti sonucunda fikrî ilerleme.

Hayat-ı içtimâiye-i beşeriye: Toplum hayatı.

Hissiyat-ı nefsanîye: Nefse ait hisler, duygular.

İnkılâp etme: Dönüşme.

İsevîlik din-i hakikîsi: Hazreti İsa'nın (a.s.) izinden giden gerçek Hıristiyanlık dini.

Medâr: Vesile, sebep.

Muhavere: Karşılıklı konuşma.

Müşkülât: Güçlükler, zorluklar.

Müzahraf: Yaldızlı, sahte, yalancı.

Nâfi': Faydalı.

Sefih: Helâl olmayan zevk ve eğlencelere düşkün.

Seyahat-i kalbiye: Kalb ile yapılan seyahat.

Şahs-ı mânevî: Mânevî kişilik, hükmi şahsiyet.

fünûnları takip eden bu birinci Avrupa'ya hitap etmiyorum. Belki felsefe-i tabiiyenin zulmetiyle, medeniyyetin seyyiâtını mehâsin zannederek, beşeri sefâhete ve dalâlete sevk eden bozulmuş **ikinci** Avrupa'ya hitap ediyorum. Şöyle ki:

O zaman, o seyahat-i ruhiyede, mehâsin-i medeniyet ve fûn-ü nâfiadan başka olan malâyâni ve muzır felsefeyi ve muzır ve sefih medeniyeti elinde tutan Avrupa'nın şahs-ı mânevîsine karşı demiştim:

Bil ey ikinci Avrupa! Sen sağ elinle sakîm ve dalâletli bir felsefeyi ve sol elinle sefih ve muzır bir medeniyeti tutup dâvâ edersin ki, beşerin saâdeti bu ikisi ilemdir. Senin bu iki elin kırılınsın ve şu iki pis hediyen senin başını yesin ve yiyecek.

Dalâlet: Hak ve hakikatten sapma, dinden ayrılma.

Dâvâ etmek: İddia etmek.

Felsefe-i tabiiye: Her şeyi tabiata dayandıran felsefe.

Fünûn-u nâfia: Faydalı ilimler.

Mâlâyâni: Faydasız, lüzumsuz, boş iş.

Mehâsin: Güzellikler, iyilikler.

Mehâsin-i medeniyet: Medeniyyetin güzellikleri, iyilikleri.

Muzır: Zararlı, zarar veren.

Sakîm: Hasta, sağlam olmayan, sakat.

Sefâhet: Zevk ve eğlenceye -aşırı derecede- düşkünlük, akılsızlık.

Sevk eden: İleri süren, gönderen, yollayan.

Seyahat-i ruhiye: Rûhî seyahat.

Seyyiât: Kötülükler, kötü hasletler.

Zulmet: Karanlık.

Ey küfr ü küfrânı dağıtıp neşreden bedbaht ruh! Acaba, hem ruhunda, hem vicdanında, hem aklında, hem kalbinde dehşetli musibetlerle musibettede olmuş ve azaba düşmüş bir adamın cismiyle, zâhirî bir sûrette aldatici bir ziynet ve servet içinde bulunmasıyla saâdeti mümkün olabilir mi? Ona mesut denilebilir mi?

Âyâ, görmüyor musun ki, bir adamın cüz'î bir emirden me'yûs olması ve vehmî bir emelden ümidi kesilmesi ve ehemmiyetsiz bir işten inkisar-ı hayale uğraması sebebiyle tatlı hayaller ona acılaşıyor, şirin vaziyetler onu tâzip ediyor, dünya ona dar geliyor, zindan oluyor? Hâlbuki, senin şeâmetinle, kalbinin en derin köşelerinde ve ruhunun tâ esasında dalâlet darbesini yiyen ve o dalâlet ciyetiyle bütün emelleri inkıtaa uğrayan ve bütün elemeleri ondan neş'et eden bir bîçare insana hangi saâdeti temin ediyorsun? Acaba, zâil, yalancı bir cennette cismi bulunan

Âyâ: "Acaba?" "Ne o!"

Bedbaht: Talihsiz, mahrum.

Bîçare: Çaresiz.

Cüz'î: Biraz, pek az.

Emel: Ümit, şiddetli arzu.

Esas: Temel.

İnkıta: Kesilme, tükenme, sona erme, bitme.

İnkisar-ı hayal: Hayâl kırıklığı.

Küfr ü küfrân: İmânsızlık ve nankörlük.

Me'yus: Ümitsiz.

Musibettede: Belâya uğrayan.

Neş'et: Çıkma, kaynaklanma.

Şeâmet: Uğursuzluk.

Şirin: Tatlı, lezzetli, cana yakın, hoş.

Tâzip: Azap verme.

Vehmî: Gerçekte olmayan, fakat olduğu sanılan.

Zâhirî: Görünen, görünürdeki.

Zâil: Geçici.

ve kalbi, ruhu cehennemde azap çeken bir insana mesut denilebilir mi? İşte, sen, bîçare beşeri böyle baştan çıkardın, yalancı bir cennet içinde cehennemî bir azap çektiriyorsun.

Ey beşerin nefis-i emmâresi! Bu temsile bak, beşeri nereye sevk ettiğini bil. Meselâ bizim önümüzde iki yol var.

Birisinden gidiyoruz. Görüyoruz ki, her adım başında bîçare âciz bir adam bulunur. Zâlimler hücum edip malını, eşyasını gasp ederek kulübeciğini harap ediyorlar, bazen de yaralıyorlar. Öyle bir tarzda ki, acınacak hâline semâ ağlıyor. Nereye bakılsa hâl bu minval üzere gidiyor. O yolda işitilen sesler, zâlimlerin gürültüleri, mazlumların ağlayışları olduğundan umumî bir mâtem, o yolu kaplıyor. İnsan, insaniyet cihetiyle gayrın elemiyle müteellim olduğundan, hadsiz bir eleme giriftâr oluyor. Hâlbuki vicdan bu derece teellüme tahammül edemediğinden; o

Âciz: Gücsüz, kifayetsiz.

Cehennemî: Cehenneme ait, cehennem gibi.

Cihet: Taraf, yön.

Gasp: Zorla ele geçirme.

Gayr: Başkası.

Giriftar: Tutulmuş, yakalanmış.

Harap etmek: Yıkamak, virâne hâline getirmek.

İnsaniyet: İnsanlık.

Matem: Yas.

Minval: Tarz, usûl, yol, uslûb.

Müteellim: Acı ve elem duyan.

Nefs-i emmâre: Sürekli günah arzusunda olan nefis.

Semâ: Gökyüzü.

Tahammül: Sabretme, katlanma, dayanma.

Teellüm: Elem, keder, acı alma, tasalanma.

Temsil: Benzetme, örnek.

Umumî: Genel.

yolda giden, iki şeyden birisine mecbur olur. Ya insaniyetten tecerrüt edip ve nihayetsiz vahşeti iltizam ederek öyle bir kalbi taşıyacak ki, kendi selâmetiyle beraber ummun helâketi onu müteessir etmesin veyahut kalb ve aklın muktezâsını iptal etsin.

Ey sefâhet ve dalâletle bozulmuş ve İsevî dininden uzaklaşmış Avrupa! Deccal gibi bir tek gözü taşıyan¹ kör dehan ile ruh-u beşere bu cehennemî hâleti hediye ettin! Sonra anladın ki, bu öyle ilâçsız bir illettir ki, insanı âlâ-yı illiyînden, esfel-i safilîne atar. Hayvanâtın en bedbaht derecesine indirir. Bu illete karşı bulduğun ilâç, muvakkaten

¹ Bkz.: Buhârî, *Enbiyâ* 48, *Libâs* 68, *Ta'bîr* 11, 33, *Fiten* 26; Müslim, *Îmân* 273-276.

A'lâ-yı illiyîn: En yüksek mertebe.

Aklın muktezâsı: Aklın icâbı, gereği.

Bedbaht: Talihsiz, mahrum.

Cehennemî: Cehennem'e ait, Cehennem gibi.

Dalâlet: Dinden sapma.

Deccal: Kıyâmete yakın bir dönemde çıkıp İslâm Dini'ni ve ümmetini ifsad edip kötülöklere sürükleyecek olan yalancı ve hilekâr şahıs.

Esfel-i sâfilin: En aşağı tabaka.

Hâlet: Durum, hâl, vaziyet.

Helâket: Yıkılma, mahvolma.

İbtâl etme: Hükümsüz hâle getirme, yürürlükten kaldırma.

İllet: Hastalık.

İltizam: Benimseme, kabul etme.

İsevî dini: Hıristiyanlık.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Müteessir: Etkilenen, tesir altında kalmış, üzüntülü.

Ruh-i beşer: İnsanın ruhu.

Sefâhet: Zevk ve eğlenceye -aşırı derecede- düşkünlük, beyinsizlik.

Selâmet: Esenlik.

Tecerrüd: Sıyrılmak, uzaklaşmak.

Vahşet: Ürküntü, ıssızlık, yabanilik.

iptal-i his hizmeti gören câzibedâr oyuncakların ve uyutucu hevesât ve fantaziyelerindir. Senin bu ilâcın, senin başını yesin ve yiyecek! İşte beşere açtığın yol ve verdiğin saâdet, bu misale benzer.

İkinci yol ki, Kur'ân-ı Hakîm, hidâyetiyle beşere hediye etmiştir. Şöyledir: Görüyoruz ki o yolun her menziline, her mekânında, her şehrinde bir Sultan-ı Âdil'in müstakîm askerleri her tarafta bulunuyorlar, geziyorlar. Ara sıra O Sultan'ın emriyle o askerlerin bir kısmını terhis ediyorlar. Silâhlarını, atlarını ve mîrî levâzımâtlarını alıyorlar, onlara izin tezkeresini veriyorlar. O terhis olunan neferler, çendan ünsiyet ettikleri at ve silâhların teslim alınmasından zâhiren mahzun oluyorlar. Fakat hakikat noktasında terhisle müferrah olup, Sultan'ın ziyaretine ve

Beşer: İnsanlar, insanlık.

Câzibedar: Cezbedici, çekici.

Çendan: Gerçi.

Fantaziyeler: Hayali ve yalan, boş gösterişler.

Hevesât: Nefsî istek ve arzular, hevesler.

Hidayet: Doğru yol.

İptal-i his: Hisleri uyuşturma.

İzin (terhis) tezkeresi: Askerlik vazifesinin bittiğini belirten resmi vesika.

Kur'ân-ı Hakîm: Her şeyi yerli yerince açıklayan Kur'ân.

Levâzımât: Gerekli olan, lüzumlu şeyler.

Mahzun olmak: Üzülmek, tasalanmak, kederlenmek, hüzünlenmek.

Menzil: Yer, konaklama yeri, mesken.

Mîrî: Devlete ait, devlet hazinesine ait.

Müferrah: Ferahlanmış, sıkıntıdan kurtulmuş, mutlu.

Müstakim: Doğru yolda olan.

Neferler: Erler, askerler.

Sultan-ı Âdil: Adaletli Sultan.

Terhis: İzin verme, serbest bırakma.

Ünsiyet etme: Alışkanlık kurma, birine ısınma, dost olma.

Zâhiren: Görünürde.

Padişah'ın payitahtına dönmesi ve Padişah'ı ziyaret etmesi cihetinde gayet memnun oluyolar.

Bazen terhis memurları acemî bir nefere rast geliyorlar. Nefer onları tanımıyor. “Silâhını teslim et!” diyorlar. Nefer diyor: “Ben Padişah'ın askeriyim, O'nun hizmetindeyim; sonra O'nun yanına gideceğim. Siz neci oluyorsunuz? Eğer O'nun izin ve rızasıyla gelmiş iseniz, göz ve baş üstüne geldiniz, emrini gösteriniz; yoksa çekiliniz, benden uzak olunuz. Ben tek başımla kalsam, sizler binler dahi olsanız, yine sizinle dövüşeceğim. Kendi nefsim için değil, çünkü nefsim benim değil, benim Sultan'ımındır. Belki bendeki nefsim ve silâhım, Mâlik'imın emanetidir. Emaneti muhafaza ve Sultan'ımın haysiyetini himaye ve izzetini vikâyeye için size baş eğmeyeceğim!”

İşte, o ikinci yoldaki medâr-ı sürûr ve saâdet olan binler ahvâlden bu hâl bir numûnedir. Sâir ahvâli sen kıyas et. Bütün o ikinci yolun seferinde, tevellüdât nâmında sevinç ve şenlikle bir tahşidât ve sevkîyât-ı askeriye vardır

Ahval: Hâller, durumlar.

Cihet: Taraf, yön.

Haysiyet: Şeref, itibar.

İzzet: Aziz olma, yücelik, üstün kudret.

Mâlik: Sahip.

Medâr-ı sürûr: Sevinç ve mutluluk sebebi.

Numûne: Örnek, misal.

Pâyitaht: Başkent.

Sair: Diğer, başka.

Sevkîyât-ı askeriye: Askere gönderme ve askere alma.

Tahşidât: Yığınak yapma, kuvvet toplama.

Tevellüdât: Doğmalar, doğumlar.

Vikâyeye: Koruma.

ve vefiyât nâmında sürûr ve muzıka ile terhisât-ı askeriye görünüyorlar. İşte Kur'ân-ı Hakîm beşere bu yolu hediye etmiştir. Bu hediyeyi kim tam kabul etse, böyle iki cihanın saâdetine giden bu ikinci yoldan gider. Ne geçmiş şeyden mahzun ve ne de gelecek şeyden havf eder.

Ey ikinci bozuk Avrupa! Senin çürük ve esassız esaslarının bir kısmı şunlardır ki: “En büyük melekten en küçük semeğe kadar her bir zîhayat kendi nefesine mâliktir ve kendi zâtı için çalışır ve kendi lezzeti için çabalar. Onun bir hakk-ı hayatı var. Gaye-i himmeti ve hedef-i maksadı, yaşamak ve bekâsını temin etmektir.” diyorsun. Ve Hâlık-ı Kerîm’in kerem düsturlarından ve erkân-ı kâinatta kemâl-i itaatle imtisâl edilen düstur-u teâvünle, nebatât hayvanâtın imdadına ve hayvanât insanların yardımına

Bekâ: Ebedî olmak, sürekli var olmak.

Düstur: Kâide, prensip.

Düstur-u teâvün: Yardımlaşma prensibi.

Erkân-ı kâinatta: Kâinatın rükunleri, esasları.

Gaye-i himmet: Gayret ve çabanın gâyesi.

Hakk-ı hayat: Hayat hakkı. Yaşama hakkı.

Hâlık-ı Kerîm: Yarattıklarına daima bol bol veren Yaradan.

Havf etmek: Korkmak.

Hayvanât: Hayvanlar.

Hedef-i maksat: Asıl gâye.

İmtisâl: Alınan emre boyun eğme, gerekeni yapma.

Kemâl-i itaat: Tam bir itaat.

Kerem: Cömertlik.

Mâlik: Sahip.

Nebatât: Bitkiler.

Semek: Balık.

Temin: Sağlamak.

Terhisât-ı askeriye: Askerleri, sivil ve serbest hayata geçirmeler, izin vermeler.

Vefiyât: Vefatlar, ölümler.

Zihayat: Canlı, hayat sahibi.

koşmasından tezâhür eden o umumî kanunun rahîmâne, kerîmâne cilvelerini cidal zannedip, "Hayat bir cidaldir." diye, ahmakâne hükmetmişsin. Acaba, o düstur-u teâvünün cilvesinden olan zerrât-ı taamiyenin, kemâl-i şevk ile beden hüceyrelerinin gıdalandırılması için koşmaları nasıl cidaldir? Nasıl bir çarpışmaktır? Belki o imdat ve o koşmak, Kerîm bir Rabb'in emriyle bir teâvündür.

Hem çürük bir esasın: "Her şey kendi nefesine mâliktir." diyorsun. Hiçbir şey kendi nefesine mâlik olmadığına kat'î bir delil şudur ki: Esbabın içinde en eşrefi ve ihtiyâr noktasında en geniş iradelisi, insandır. Hâlbuki bu insanın düşünmek, söylemek ve yemek gibi en zâhir ef'âl-i ihtiyâriyesinden yüz cüzünden onun dest-i ihtiyârına verilen ve daire-i iktidarına giren yalnız meşkûk tek bir cüzdür.

Ahmakâne: Ahmakçasına.

Cidâl: Kavga, mücadele, çarpışma, çekişme.

Cilve: Tecelli, görüntü, yansıma.

Cüz': Parça.

Daire-i iktidar: Güç, kuvvet dairesi, iktidar alanı.

Dest-i ihtiyâr: İrade eli.

Ef'âl-i ihtiyâriye: İsteyerek yapılan fiiller

Esbap: Sebepler, maddî şartlar.

Eşref: En şerefli, en onurlu.

Hüceyrelere: Hücrecikler.

İhtiyâr: Seçme, tercih etme.

Kat'i: Kesin.

Kemâl-i şevk: Tam bir arzu ve istek.

Kerîm: Yarattıklarına daima bol bol veren Cenâb-ı Hak.

Kerîmâne: Cömertçe, bol ihsan ve ikram ederek.

Meşkûk: Şüpheli.

Nefs (nefis): Can, kişi, kendi, insandaki benlik.

Rahîmâne: Merhamet ederek.

Tezâhür: Ortaya çıkma, görünme.

Umumî: Genel.

Zâhir: Görünen, aşikâr olan.

Zerrât-ı taâmiye: Yiyecek zerrelere. Yemek tanecikleri.

Böyle en zâhir fiilin yüz cüz'ünden bir cüz'üne mâlik olmayan, nasıl kendine mâliktir denilir?

Böyle en eşref ve ihtiyârı en geniş, bu derece hakikî tasarruftan ve temellükten eli bağlanmış bulunsa; "Sâir hayvanât ve cemâdât kendi kendine mâliktir." diyen, hayvandan daha ziyâde hayvan ve cemâdâttan daha ziyâde câmid ve şuûrsuz olduğunu isbat eder.

Seni bu hataya atıp bu vartaya düşüren, bir gözlü dehandır. Yani, hârîka, menhus zekândır. O kör dehan ile, her şeyin Hâlık'ı olan Rabb'ini unuttun, mevhum bir tabiata isnat ettin, âsârını esbaba verdin, O Hâlık'ın malını bâtil mâbûd olan tâğutlara taksim ettin. Şu noktada ve o dehan nazarında her zîhayat, her bir insan, tek başıyla hadsiz a'dâya karşı mukavemet etmek ve nihayetsiz

A'dâ: Düşmanlar.

Âsâr: Eserler, izler, alâmetler.

Bâtil: Gerçek olmayan, hak olmayan.

Câmid: Cansız, donuk.

Cemadât: Cansız varlıklar.

Hâlık: Yaradan, Yaratıcı.

Hayvanât: Hayvanlar.

İsnat etmek: Dayandırmak.

Mâbud: Kendisine ibadet edilen.

Menhus: Uğursuz, kötü.

Mevhum: Olmadığı hâlde var sanılan.

Mukâvemet: Dayanma, karşı koyma, direnme, direnç.

Nazar: Bakış.

Sair: Diğer başka.

Tâğut: Zâlim, şeytan, Allah'ın dışında ibadet edilen her şey.

Taksim: Paylaştırmak.

Tasarruf: İdare etme, istediği gibi kullanma.

Temellük: Sahiplenmek, kendine mâl etmek.

Zâhir: Görünen, açık.

hâcâtın tahsiline çabalamak lâzım geliyor. Ve zerre gibi bir iktidar, ince tel gibi bir ihtiyâr, zâil lem'a gibi bir şuûr, çabuk söner şûle gibi bir hayat, çabuk geçer dakika gibi bir ömür ile, o hadsiz a'dâyâ ve hâcâta karşı dayanmaya mecbur oluyor. Hâlbuki o bîçare zîhayatın sermayesi, binler matluplarından birisine kâfi gelmiyor. Musibete giriftâr olduğu zaman; sağır, kör esbaptan başka derdine derman beklemiyor, ¹ وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ¹ na mazhar oluyor.

Senin karanlıklı dehan, nev-i beşerin gündüzünü geceye kalbetmiş. Yalnız o sıkıntılı, zulümlü ve zulmetli geceye ısındırmak için, yalancı, muvakkat lambalarla tenvir

¹ "İşte kâfirlerin duası öyle boşâ gider." (Ra'd Sûresi 13/14; Mü'min Sûresi 40/50)

Bîçare: Çaresiz.

Derman: İlâç, tâkat, güç, kurtuluş sebebi.

Giriftar: Tutulmuş, yakalanmış.

Hâcât: İhtiyaçlar.

İktidar: Güç yetme, yapabilme, kudret.

Kâfi: Yeten, ihtiyacı karşılayan.

Kalb etmek: Değiştirmek, başka hâle getirmek.

Lem'a: Parıltı.

Matlup: Talep edilen, istenilen şey.

Mazhar: Bir şeyin görüldüğü, tezahür ettiği yer.

Musibet: Âfet, belâ, felâket, hastalık, dert sıkıntı, ezâ, başa gelen acı durumlar.

Muvakkat: Geçici.

Nev-i beşer: İnsan türü.

Şu'le: Alev.

Tahsil: Elde etme.

Tenvir etmek: Nurlandırmak, aydınlatmak.

Zâil: Geçici.

Zerre: Maddenin en küçük parçası, atom.

Zulmetli: Karanlıklı.

ettin. O lambalar sürûr ile beşerin yüzüne tebessüm etmiyorlar. Belki beşerin ağlanacak acı hâllerindeki eblehâne gülmesine, o ışıklar müstehziyâne gülüp eğleniyor.

Her bir zîhayat senin şâkirtlerin nazarında zâlimlerin hücumuna mâruz, miskin birer musibetzededirler. Dünya bir matemhâne-i umumiye'dir. Dünyadaki sadâlar ölüm-lerden, elem-lerden gelen vaveylâlardır. Senden tam ders alan şâkirdin, bir firavun olur. Fakat en hasis şeye ibadet eden ve menfaat gördüğü her şeyi, kendine rab telâkki eden bir firavun-u zelildir. Hem senin şâkirdin mütemerrittir. Fakat bir lezzeti için nihayet zilleti kabul eden miskin bir mütemerrittir. Hasis bir menfaat için şeytanın ayağını öper derecede alçaklık gösterir. Hem cebbardır fakat kalbinde bir nokta-yı istinat bulamadığı için, zâtında gayet

Cebbâr: Zorba, despot, baskıcı.

Eblehâne: Ahmakça, aptalcasına.

Firavun olmak: İlâhlık iddia etmek, dinsiz olmak.

Firavun-u zelil: Alçak firavun.

Hasîs: Ufak, değersiz.

Mâruz: Bir şeyin karşısında ve tesiri altında bulunan.

Mâtemhâne-i umumî: Herkesin ağlayıp, yas tuttuğu yer.

Miskin: Zavallı, uyuşuk, tembel, hareketsiz.

Musibetzedede: Başına belâ gelen.

Müstehziyâne: Alay edercesine, alay ederek.

Mütemerrit: İnatçı, dik kafalı, kibirlî.

Nazarında: Bakışında, gözünde.

Nokta-yı istinat: Dayanak noktası, güvenecek, dayanacak yer.

Sadâlar: Sesler, yankılar.

Sürûr: Sevinç, neşe.

Şâkirtler: Talebeler, öğrenciler.

Telâkki: Anlayış, kabul etme, öğrenme.

Vaveylâlar: Feryatlar.

Zîhayat: Hayat sahibi, canlı.

Zillet: Alçalma, alçaklık, küçülme.

âciz bir cebbar-ı hodfûrûştur. O şâkirdin gaye-i himmeti, hevesât-ı nefsanîyeyi tatmin ve hamiyet ve fedakârlık perdesi altında kendi menfaat-i nefsinı arayan ve hırs ve gururunu teskin etmeye çalışan bir dessastır. Nefsinden başka ciddî olarak hiçbir şeyi sevmiyor. Her şeyi nefesine feda ediyor.

Amma Kur'ân'ın hâlis ve tam şâkirdi ise, bir abddir. Fakat âzam-ı mahlûkata karşı da ubûdiyete tenezzül etmez ve cennet gibi en büyük ve âzam bir menfaati gaye-i ubûdiyet yapmaz bir abd-i azîzdir. Hem halim selimdir. Fakat Fâtır-ı Zülcelâl'inden başkasına, izni ve emri olmadan tezellüle tenezzül etmez bir halim-i âlîhimmettir. Hem fakirdir fakat onun Mâlik-i Kerîm'i

Âzam: En büyük, en yüksek.

Âzam-ı mahlûkat: Yaratıkların en büyüğü.

Abd-i azîz: İzzetli ve şerefli kul.

Cebbâr-ı hodfûruş: Devamlı kendini beğendirmeye çalışan, zorba.

Dessas: Hilebâz, hileci.

Fâtır-ı Zülcelâl: Ululuk sahibi Yaradan.

Fedakârlık: Kendini veya şahsî menfaatlerini feda etmek.

Gâye-i himmet: Gayret ve çabanın gâyesi.

Gaye-i ubûdiyet: Kulluğun maksadı, hedefi.

Halim selim: Yumuşak huylu, sakin tabiatlı.

Halim-i âlî-himmet: İdeali yüksek olan mutevazi insan.

Hamiyet: İnsanda bulunan din, vatan, millet, soy ve aile gayreti.

Hevesât-ı nefsanîye: Nefsin gelip geçici ve arzuları.

Mâlik-i Kerîm: Yarattıklarına daima bol-bol veren Cenâb-ı Hak.

Menfaat-i nefis: Nefsin menfaati.

Tatmin: İknâ etmek, doyurma.

Tenezzül: Bulunduğu seviyeden daha aşağıya inme, alçalma.

Teskin: Yatıştırma, sakinleştirme.

Tezellül: Zillete katlanmak.

Ubûdiyet: Kulluk.

ona ileride iddihâr ettiği mükâfât ile bir fakir-i müstağnidir. Hem zayıftır fakat kudreti nihayetsiz olan Seyyid'inin kuvvetine istinat eden bir zaîf-i kavîdir ki, Kur'ân hakikî bir şâkirdine cennet-i ebediyeyi dahi gaye-i maksat yaptırmadığı hâlde;¹ bu zâil fânî dünyayı ona gaye-i maksat hiç yapar mı? İşte iki şâkirdin himmetlerinin ne derece birbirinden farklı olduğunu anla!

Hem felsefe-i sakîmenin şâkirtleriyle Kur'ân-ı Hakîm'in tilmizlerinin hamiyetkârlık ve fedakârlıklarını bununla müvâzene edebilirsiniz. Şöyle ki:

Felsefenin şâkirdi, kendi nefsi için kardeşinden kaçır, onun aleyhinde dâvâ açar. Kur'ân'ın şâkirdi ise, semâvât ve arzdaki umum sâlih ibâdî kendine kardeş telâkki ederek,

¹ En mühim gâyenin Allah Teâlâ'nın rızası olduğuna dair bkz.: Tevbe Sûresi 9/72.

Arz: Yeryüzü.

Cennet-i ebediye: Sonsuz cennet hayatı.

Fakir-i müstağni: İhtiyacını bildirmeyen gönlü zengin insan.

Fânî: Ölümlü.

Felsefe-i sakîme: Sakat felsefe.

Gaye-i maksat: Asıl gaye.

Hamiyetkâr: Mukaddesleri koruma duygusuna ve onuruna sahip.

Himmet: Gayret, emek, çalışma.

İbaâd: Kullar.

İddihar: Yığılma, biriktirme, depolama.

İstinat eden: Dayanan.

Kudret: Güç.

Müvâzene: Karşılaştırma, denge.

Sâlih: Dinin emir ve yasaklarına uyan, iyi ahlâk sahibi, müttaki.

Semâvât: Gökler, yedi kat gök.

Seyyid: Efendi.

Şâkird: Talebe, öğrenci, çırak.

Telâkki: Anlama, anlayış, kabul etme.

Tilmiz: Talebe, öğrenci, çırak.

Zaif-i kavî: Kuvvetli zayıf.

Zâil: Geçici.

gayet samimî bir sûrette onlara dua eder.¹ Ve saâdetleriyle mesut oluyor. Ve ruhunda şedit bir alâkayı onlara karşı hisseder ki, duasında ² **اَللّٰهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِيْنَ وَالْمُؤْمِنَاتِ** der. Hem en büyük şey olan Arş ve Şems'i, musahhar birer memur ve kendi gibi bir abd, bir mahlûk telâkki eder.

Hem iki şâkirdin ulviyet ve inbisât-ı ruhlarını bundan kıyas et ki: Kur'ân, kendi şâkirtlerinin ruhuna öyle bir inbisât ve ulviyet verir ki; doksan dokuz taneli tesbihe bedel, doksan dokuz esmâ-yı ilâhiyenin cilvelerini gösteren doksan dokuz âlemlerin zerrâtını, birer tesbih taneleri olarak şâkirtlerinin ellerine verir. "Evrâdlarınızı bununla okuyunuz." der. İşte Kur'ân'ın tilmizlerinden Şâh-ı Geylânî, Rufâî, Şâzelî (*kadde-sallahu sirrahüm*) gibi şâkirtleri, virdlerini okudukları vakit dinle, bak! Ellerinde

¹ Müminlerin birbiri hakkında duâlarının yer aldığı âyet-i kerîmelerden bir kısmı için bkz.: Bakara Sûresi 2/286; Âl-i İmran Sûresi 3/16, 147, 193; A'râf Sûresi 7/151; ...

² "Allah'ım! Erkeğiyle kadınıyla bütün müminleri bağışla!.."

Abd: Kul.

Arş: Semâ, gök,

Cilve: Tecelli, yansıma, görünme.

Esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın isimleri.

Evrâd: Devamlı olarak yapılan zikir ve dersler.

İnbisat: Açılmak, genişlemek, inkişaf etmek.

İnbisat-ı ruh: Ruh genişliği.

Kıyas etmek: Karşılaştırma, mukayese etme.

Mahlûk: Yaratık.

Musahhar: Emre amade kılınmış, hizmetine verilmiş.

Şedit: Şiddetli, kuvvetli.

Şems: Güneş.

Ülviyet: Yücelik, yükseklik.

Vird: Devamlı olarak yapılan zikir ve ders.

Zerrât: Zerrelere, atomlar.

silsile-i zerrâtı, katarât adetlerini, mahlûkatın aded-i enfâsını tutmuşlar, onunla evrâdlarını okuyorlar. Cenâb-ı Hakk'ı zikir ve tesbih ediyorlar.

İşte Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân'ın mu'cizâne terbiyesine bak ki: *Nasıl ednâ bir kederle ve küçük bir gam ile başı dönüp sersemleşen ve küçük bir mikroba mağlûp olan bu küçük insan, terbiye-i Kur'ân ile ne kadar teâli ediyor. Ve ne derece letâifi inbisât eder ki: Koca dünya mevcudâtını, virdine tesbih olmakta kısa görüyor. Ve cenneti zikir ve virdine gaye olmakta az gördüğü hâlde, kendi nefsinin Cenâb-ı Hakk'ın ednâ bir mahlûkunun üstünde büyük tutmuyor.*¹ Nihayet izzet içinde, nihayet tevazuu cem' ediyor. Felsefe şâkirtlerinin

¹ Peygamber Efendimiz (sallâllâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmaktadır: “Keşke sökülen bir ağaç olsaydım.” (Tirmizî, Zühd 9; İbn Mâce, Zühd 19)

Aded-i enfâs: İnsanların nefislerinin sayısı.

Cem' etmek: Bir araya getirmek.

Edna: En küçük, en aşağı.

İnbisât: Açılmak, genişlemek, inkişaf etmek.

İzzet: Aziz olma, yücelik, üstün kudret.

Katarât: Damlalar.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Letâif: İncelikler, güzellikler.

Mahlûkat: Yaratılanlar.

Mevcudât: Varlıklar.

Mu'cizâne: Mu'cizeli bir şekilde.

Silsile-i zerrât: Zerreler zinciri.

Teâli etmek: Yükselmek.

Terbiye-i Kur'ân: Kur'ân'ın terbiyesi.

Tesbih: Allah'ın şânını yüceltme, noksan sıfatlardan uzak tutma mânâsında “Sübhanallah” deme.

Tevazu: Alçak gönüllülük, kibirsizlik.

Vird: Devamlı olarak yapılan zikir ve ders.

Zikir etmek: Allah'ı (c.c.) anmak, hatırlamak.

buna nisbeten ne derece pest ve aşağı olduğunu kıyas edebilirsin.

İşte felsefe-i sakîme-i Avrupaiye'den yek-çeşm olan dehasının yanlış gördüğü hakikatleri; iki cihana bakan, gayb-âşına parlak iki gözü ile iki âleme nazar eden, beşer için iki saâdete iki eliyle işaret eden hüdâ-yı Kur'ânî der ki:

“Ey insan! Senin elinde bulunan nefis ve malın senin mülkün değil, belki sana emanettir. O emanetin Mâlik’i, her şeye kadîr, her şeyi bilir bir Rahîm-i Kerîm’dir. O, senin yanındaki mülkünü senden satın almak istiyor. Tâ senin için muhafaza etsin, zâyî olmasın. İleride mühim bir fiat sana verecek. Sen muvazzaf ve memur bir askersin. O’nun nâmıyla çalış ve hesabıyla amel et. O’dur ki, muhtaç olduğun şeyleri sana rızık olarak gönderiyor ve senin tâkatin yetmediği şeylerden seni muhafaza eder. Senin şu hayatının gayesi, neticesi; O Mâlik’in esmâsına ve şuûnâtına

Esmâ: İsimler.

Felsefe-i sakîme-i Avrupaiye: Sakat Avrupa felsefesi.

Gayb-âşına: Gaybdan haberi olan.

Hüdâ-yı Kur’ânî: Kur’ân’ın hidayet. Kur’ân’ın doğru yolu.

Mâlik: Sahip.

Muvazzaf: Görevli, vazifeli.

Pest: Alçak, aşağı, hafif.

Rahîm-i Kerîm: Rahmetini fiilleleriyle ortaya koyan, pek çok merhameti, ihsanı olan.

Şuûnat: İlâhi tecelliler, icraatlar, fiiller.

Takat: Güç, kuvvet.

Yek-çeşm: Tek gözlü.

bir mazhariyettir. Sana bir musibet geldiği vakit, de: *إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ*¹ Yani, “Ben Mâlik’imin hizmetindeyim. Ey musibet! Eğer O’nun izin ve rızasıyla geldin ise, merhaba, safa geldin! Çünkü elbette bir vakit O’na döneceğiz ve O’nun huzuruna gideceğiz ve O’na müştâkız. Madem her hâlde bir zaman bizi hayatın tekâlifinden âzat edecektir. Haydi ey musibet! O terhis ve o âzat etmek, senin elinle olsun, râzıyım. Eğer benim emanet muhafazasında ve vazife-perverliğimi tecrübe sûretinde sana emir ve irade etmiş, fakat sana teslim olmaklığıma izin ve rızası olmazsa; benim tâkatim yettikçe, emin olmayana Mâlik’imin emanetini teslim etmem!” der.

İşte, binden bir numûne olarak, deha-yı felsefinin ve hüdâ-yı Kur’ânî’nin verdikleri derslerin derecelerine bak. Evet, iki tarafın hakikat-i hâli sâbıkan beyân edilen tarz

¹ “Biz Allah’a âidiz ve vakti geldiğinde elbette O’na döneceğiz.” (Bakara Sûresi 2/156)

Beyan etmek: Açıklamak, ifade etmek.

Deha-yı felsefi: Felsefe dehası.

Hakikat-ı hâl: Gerçek durum.

Hüdâ-yı Kur’ânî: Kur’ân’ın hidâyeti. Kur’ân’ın doğru yolu.

Mâlik: Sahip.

Mazhariyet: Nail olma, elde etme.

Musibet: Belâ, felâket, hastalık gibi başa gelen acı durumlar.

Müştak: Arzulu, istekli.

Numûne: Örnek, misal.

Sâbıkan: Daha önce.

Tarz: Şekil. Biçim.

Tekâlif: Yükümlülükler.

Terhis: İzin ve ruhsat verme, serbest bırakma.

Vazife-perver: Vazifeye düşkün.

ile gidiyor. Fakat hidâyet ve dalâlette insanların dereceleri mütefâvittir. Gafletin mertebeleri muhtelifdir. Herkes her mertebede bu hakikati tamamıyla hissedemez. Çünkü gaflet, hissi iptal ediyor. Ve bu zamanda öyle bir derecede iptal-i his etmiş ki, bu elîm elemin acısını ehl-i medeniyet hissetmiyorlar. Fakat hassasiyet-i ilmiyenin tezâyüdüyle ve her günde otuz bin cenazeyi gösteren mevtin ikazatıyla o gaflet perdesi parçalanıyor. Ecnebilerin tâğutlarıyla ve fünûn-u tabiiyeleriyle dalâlete gidenlere ve onları körü kö-rüne taklit edip ittibâ edenlere binler nefrin ve teessüfler!¹

Ey bu vatan gençleri! Firenkleri taklide çalışmanız! Âyâ, Avrupa'nın size ettikleri hadsiz zulüm ve

¹ Bkz.: “Ey iman edenler! Eğer Ehl-i kitaptan bir kısmına uyacak olursanız, iyi bilin ki onlar sizi imanınızdan sonra küfre çevirmek isterler.” (Âl-i İmran Sûresi 3/100)

Âyâ: “Acaba?” “Ne o!”

Dalâlet: Dinden sapma.

Ecnebilir: Yabancılar, Müslüman olmayanlar.

Ehl-i medeniyet: Medenî insanlar.

Elîm: Acı ve üzüntü verici.

Firenkler: Avrupalılar.

Fünûn-u tabiiye: Tabiat ilimleri.

Gaflet: Gerçeklerden habersiz olma.

Hassasiyet-i ilmiye: İlmî hassasiyet, bilimsel dikkat ve titizlik.

İptal etme: Hükümsüz hâle getirme.

İptal-i his: Hisleri uyuşturma.

İkazat: Dikkati çekmeler, uyarmlar.

İttiba: Tabi olma, arkasından gitme, itaat etme.

Mevt: Ölüm.

Mütefâvit: Çeşitli, farklı.

Nefrin: Lânet, beddua okuma.

Tâğutlar: İnsanları Allah'a (c.c.) karşı isyana sevk edenler. İsyankârlar, zalimler.

Teessüf: Üzüntü.

Tezâyüd: Artma, çoğalma.

adâvetten sonra, hangi akıl ile onların sefâhet ve bâtil efkârlarına ittibâ edip emniyet ediyorsunuz? Yok! Yok! Sefihâne taklit edenler, ittibâ değil, belki şuûrsuz olarak onların safına iltihak edip kendi kendinizi ve kardeşlerinizi idam ediyorsunuz. Âgâh olunuz ki, siz ahlâksızcasına ittibâ ettikçe, hamiyet dâvâsında yalancılık ediyorsunuz!.. Çünkü şu sûrette ittibâınız, milliyetinize karşı bir istihfaftır ve millete bir istihzadır!..

هَدَيْنَا اللَّهُ وَإِيَّاكُمْ إِلَى الصِّرَاطِ الْمُسْتَقِيمِ¹

Altıncı Nota

Ey kâfirlerin çokluklarından ve onların bazı hakâik-i imaniyenin inkârındaki ittifaklarından telâşa düşen ve itikadını bozan bîçare insan! Bil ki, kıymet ve ehemmiyet,

¹ “Allah bizi de, sizi de sırat-ı müstakîme hidâyet etsin.”

Adâvet: Düşmanlık.

Âgâh: Bilgili, haberli, uyanık.

Bâtil: Gerçek olmayan, hak olmayan.

Bîçare: Çaresiz.

Ehemmiyet: Mühimlik, önem, değer, kıymet.

Efkâr: Fikirler.

Hakâik-i imaniye: İmân hakikatleri.

Hamiyet: İnsanda bulunan din, vatan, millet, soy ve aile gayreti.

İdam: Yok etme.

İltihak: Bitişme, kavuşma.

İstihfaf: Küçümsemek, hafife almak.

İstihza: Alay etme, alay.

İtikat: İnanç.

İttifak: Sözbirliği, oybirliği.

Sefâhet: Zevk ve eğlenceye –aşırı derecede- düşkünlük, beyinsizlik.

Sefihâne: Beyinsizce ve eğlenceye düşkün bir şekilde.

kemmiyette ve adet çokluğunda değil. Çünkü insan eğer insan olmazsa, şeytan bir hayvana inkılâp eder. İnsan, bazı firenkler ve firenk-meşrepler gibi ihtirâsât-ı hayvaniyede terakki ettikçe, daha şiddetli bir hayvaniyet mertebesini alır. Sen görüyorsun ki; hayvanâtın kemmiyet ve adet itibarıyla hadsiz bir çokluğu varken, ona nisbeten insan gayet az iken, umum envâ-ı hayvanât üstünde sultan ve halife ve hâkim olmuştur.

İşte, muzır kâfirler ve kâfirlerin yolunda giden sefipler, Cenâb-ı Hak'ın hayvanâtından bir nevi habîslerdir ki, Fâtır-ı Hakîm onları dünyanın imareti için halk etmiştir. Mümin ibâdına ettiği nimetlerin derecelerini bildirmek için, onları bir vâhid-i kıyasî yapıp, âkıbetinde müstehak oldukları cehenneme teslim eder.

Âkıbet: Bir şeyin sonu; nihayet, netice.

Fâtır-ı Hakîm: Her şeyi hikmetlerle Yaradan.

Firenkler: Avrupalılar.

Firenk-meşrepler: Batılları taklid edenler, onlar gibi yaşayanlar.

Habis: Pis, kötü, hilekâr.

Halk etmek: Yaratmak.

Hayvanât: Hayvanlar.

Hayvaniyet: Hayvanlık.

İbâd: Kullar.

İhtirâsât-ı hayvaniye: Hayvanî hırslar, istekler.

İmaret: Mamur etmek, şenlendirme.

İnkılâp etme: Dönüşme.

Kemmiyet: Nicelik, sayı.

Muzır: Zararlı, zarar veren.

Müstehak: Hak etmiş.

Nev: Çeşit, tür.

Sefihler: Helâl olmayan zevk ve eğlencelere düşkünler, beyinsizler.

Terakki: Yükselme, ilerleme.

Umum envâ-ı hayvanât: Bütün hayvan türleri.

Vâhid-i kıyasî: Ölçü birimi.

İşte, küffârın ve ehl-i dalâletin bir hakikat-i imaniyeyi inkâr ve nefyetmelerinde kuvvet yoktur. Çünkü nefiy sırrıyla ittifakları kuvvetsizdir. Bin nefyedici, bir tek hükümdedir. Meselâ, bütün İstanbul ahali, Ramazan'ın başında ayı görmediğinden nefyetse, iki şâhidin isbatıyla o cemm-i gafîrin nefiy ve ittifakı sukut eder.¹ Madem küfürün ve dalâletin mâhiyeti nefiydir ve inkârdır, cehildir ve ademdir, küffârın kesret ile ittifakı ehemmiyetsizdir.² Ehl-i hakkın, hak ve sâbit ve sübûtu isbat olunan mesâil-i imaniyede şuhûda istinat eden iki müminin hükmü, hadsiz o ehl-i dalâletin ittifakına râcih olur, galebe eder.

¹ Bkz.: Ebû Dâvûd, *Savm* 14; es-Serahsî, *el-Mebsût* 3/139-140; el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 2/81-82. Ayrıca, bir kişinin şahitliğine göre hükmedildiği de olmuştur: Tirmizî, *Savm* 7; Ebû Dâvûd, *Savm* 15; Nesâî, *Sıyâm* 8.

² Bkz.: "Kendi aralarındaki çatışmaları pek şiddetlidir. Sen dışardan onları birlik içinde sanırsın. Hâlbuki kalpleri darmadağıniktır." (Haşır Sûresi 59/14)

Adem: Yokluk.

Ahali: Halk.

Cehil: Cehalet, bilgisizlik.

Cemm-i gafîr: Ekseriyet, çoğunluk.

Ehl-i dalâlet: Batıl yolda olanlar.

Ehl-i hak: Hakikat ehli, doğru yolda olan kimseler.

Galebe etmek: Galip gelmek, üstün gelmek, yenmek.

Hakikat-i imaniye: İmâna ait hakikat.

İnkâr etme: Reddetme, tanımama, kabul etmeme.

İstinat eden: Dayanan.

İttifak: Sözbirliği, oybirliği.

Kesret: Çokluk.

Küffar: Kâfirler.

Küfür: İmansızlık.

Mâhiyet: Bir şeyin asıl iç yüzü, esası.

Mesâil-i imaniye: İmâna ait meseleler.

Nefyetmek: İnkâr etmek, yok sayma.

Râcih: Üstün olan, ağır basan.

Sukut: Düşme, seviye kaybetme.

Sübût: Var olma, varlık.

Şuhûd: Görme, şâhid olma.

Bu hakikatin sırrı şudur ki: Nefyedenlerin dâvâları sûreten bir iken, müteaddittir; birbiriyle ittihat edemez ki kuvvetlensin. İsbat edicilerin dâvâları ittihat ediyor, birbiri-nden kuvvet alır. Çünkü gökteki hilâl-i Ramazan'ı gör-meyen der ki: “Benim nazarımda ay yoktur; benim ya-nımda görünmüyor.” Başkası da, “Nazarımda yoktur.” der. Daha başkası da öyle der. Her biri kendi nazarın-da “yoktur” der. Her birinin nazarları ayrı ayrı ve nazara perde olan esbap dahi ayrı ayrı olabildiği için, dâvâları da ayrı ayrı olur; birbirine kuvvet veremez. Fakat isbat eden-ler demiyor ki: “Benim nazarımda ve gözümde hilâl var.” Belki “Nefsü'l-emirde, göğün yüzünde hilâl vardır, görü-nür.” der. Görenler bütün aynı dâvâyı ve “Nefsü'l-emirde vardır.” der. Demek bütün dâvâlar birdir. Nefyedenlerin nazarları ayrı ayrı olduğundan, dâvâları da ayrı ayrı olur. Nefsü'l-emre hükmedemiyorlar. Çünkü nefsü'l-emirde nefiy isbat edilmez. Çünkü ihâta lâzımdır. وَالْعَدَمُ الْمَطْلُوقٌ وَإِلَّا بِمُشْكِلَاتٍ عَظِيمَةٍ¹ bir kâide-i usûldür. Evet, bir

¹ “Mutlak yokluk, ancak pek büyük güçlkle isbat edilebilir.” (Bkz.: İbn Nüceym, *el-Bahru'r-râik* 2/122; İbn Kayyim, *es-Savâiku'l-mürsele* 4/1310; İbn Kayyim, *er-Rûh fi'l-keîâm* 1/198)

Esbap: Sebepler, maddî şartlar.

Hilâl-i Ramazan: Ramazan hilâli.

İhâta: Tam kavrayış, anlayış.

İttihad: Birleşme, aynı fikirde olma.

Kâide-i usûl: Mantık kâidesi, temel kural.

Müteaddit: Ayrı ayrı, bir çok.

Nazar: Bakma, bakış.

Nefiy: İnkâr, reddetme.

Nefsü'l-emir: Aslında, işin hakikati.

Nefyedenler: İnkâr edenler, olma-dığını iddia edenler.

Sûreten: Görünüşte.

şeyi dünyada var desen, yalnız o şeyi göstermek kâfi gelir. Eğer yok deyip nefyetsen, bütün dünyayı eleyip göstermek lâzım gelir ki, tâ o nefiy isbat edilsin.

İşte bu sırra binâen; ehl-i küfrün bir hakikati nefyetmesi ise, bir meseleyi halletmek veyahut dar bir delikten geçmek veyahut bir hendekten atlamak misalindedir ki; bin de, bir de, birdir. Çünkü birbirine yardımcı olamaz. Fakat isbat edenler nefsü'l-emirde hakikat-i hâle baktıkları için, müddeâları ittihat ediyor. Kuvvetleri birbirine yardım eder. Büyük bir taşın kaldırmasına benzer ki, ne kadar eller yapışsa daha ziyâde kaldırması kolay olur ve birbirinden kuvvet alır.

Yedinci Nota

Ey Müslümanları dünyaya şiddetle teşvik eden ve sanat ve terakkiyât-ı ecnebiyeye cebr ile sevk eden bedbaht hamiyet-füruş! Dikkat et, bu milletin bazılarının din ile bağlandıkları râbitaları kopmasın! Eğer böyle ahmakâne körü körüne topuzların altında bazılarının dinden râbitaları kopsa, o vakit hayat-ı içtimâiyede

Ahmakane: Ahmakça.

Bedbaht: Bahtsız, talihsiz, mahrum.

Cebr: Zorlama.

Ehl-i küfür: Kâfirler.

Hakikat-i hâl: İşin asıl gerçeği.

Hamiyet-füruş: Hamiyet taslayan.

Hayat-ı içtimâiye: Toplum hayatı.

Kâfi: Yeterli.

Müddea: Dava, iddia.

Râbita: Münasebet, alâka, bağ.

Terakkiyât-ı ecnebiye: Yabancıların sağladığı gelişmeler.

bir semm-i kâtil hükmünde o dinsizler zarar verecekler. Çünkü mürtedin vicdanı tamam bozulduğundan, hayat-ı içtimâiye zehir olur.¹ Ondandır ki, İlm-i Usûl'de "Mürtedin hakk-ı hayatı yoktur. Kâfir eğer zimmî olsa veya musâlaha etse, hakk-ı hayatı var." diye Usûl-ü Şeriat'ın bir düsturudur.² Hem Mezheb-i Hanefiye'de, ehl-i zimmeden olan bir kâfirin şehâdeti makbuldür.³ Fakat fâsık, merdûdü'ş-şehâdettir, çünkü haindir.⁴

¹ Bkz.: "Kâfirler, ellerinden gelse, sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşmaktan geri durmazlar. Sizden her kim dininden döner ve kâfirlikte devam ederek ölürse, işte onların dünyada da, âhirette de yaptıkları boşa gider. Bunlar cehennemlik olup orada ebedî kalacaklardır." (Bakara Sûresi 2/217)

² Bkz.: Buhârî, *Cihâd* 149, *İstitâbetü'l-mürteddîn* 2; Tirmizî, *Hudûd* 25; İbn Mâce, *hudûd* 2. Ayrıca "mürted"iñ durumuyla ilgili bkz.: el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 7/134; eş-Şâfiî, *el-Ümm* 1/257.

³ Kâfirin şehâdetinin makbul olup olmamasıyla ilgili, farklı durumlara göre çok farklı hükümlerin olduğuna dair bkz.: el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 2/254-255, 6/266.

⁴ Hâin fâsıkın şehâdetinin câiz olmadığını belirten hadis için bkz.: Tirmizî, *Şehâdât* 2; Ebû Dâvûd, *Akdiye* 16; İbn Mâce, *Ahkâm* 30; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 2/181, 204, 208. Ayrıca bu konunun fikhî hükmü için bkz.: el-Kâsânî, *Bedâiu's-sanâi'* 1/156; el-Merğînânî, *el-Hidâye* 3/124; İbn Âbidîn, *Hâşiye* 7/112.

Düstur: Kâide, prensip, kanun.

Ehl-i zimme: Zimmîler.

Fâsık: Haram ve günah işlemeyi alışkanlık hâline getiren kimse.

Hakk-ı hayat: Hayat hakkı.

İlm-i Usûl: İslâm'ın inanç esaslarını inceleyen Akâid İlmi.

Merdudü'ş-şehâdet: Şahitliği kabul edilmeyen.

Mezheb-i Hanefiye: Hanefî Mezhebi.

Musâlaha: Barışma, karşılıklı anlaşma.

Mürted: İslâm Dini'nden dönen kişi.

Semm-i kâtil: Öldürücü zehir.

Şehâdet: Şahidlik, tanıklık.

Usûl-ü Şeriat: Dinin esasları, prensipleri.

Zimmî: Mal, can, ırz ve dini konusunda İslâm devleti tarafından güvence verilmiş olan gayr-i müslim.

Ey bedbaht fâsık adam! Fâsıkların kesretine bakıp aldanma ve “Ekseriyetin efkârı benimle beraberdir.” deme! Çünkü fâsık adam, fısık isteyerek ve bizzât talep edip girmemiş; belki içine düşmüş çıkamıyor. Hiçbir fâsık yoktur ki, sâlih olmasını temenni etmesin ve âmirini ve reisini mütedeyyin görmek istemesin. İllâ ki, –el-iyâzü billâh!– irtidat ile vicdanı tefessüh edip, yılan gibi zehirlemekten lezzet alsın.

Ey dîvâne baş ve bozuk kalb! Zanneder misin ki, Müslümanlar dünyayı sevmiyorlar veyahut düşünmüyorlar ki, fakr-ı hâle düşmüşler ve ikaza muhtaçtırlar; tâ ki dünyadan hissesini unutmasınlar? Zannın yanlışır, tahminin hatadır. Belki hırs şiddetlenmiş, onun için fakr-ı hâle düşüyorlar. Çünkü müminde hırs,

Bedbaht: Talihsiz, mahrum.

Bizzât: Şahsen, kendi, kendisi.

Dîvâne: Deli, aptal.

Efkâr: Fikirler.

Ekseriyet: Çoğunluk.

El-iyâzübillâh: “Allah’a (c.c.) sığınırız!” “Allah korusun!”.

Fakr-ı hâl: Fakirlik hâli, muhtaç hâlde bulunma.

Fısk: Günah ve haram işlemek.

Hisse: Pay.

İkazât: Dikkat çekmeler, uyarılar.

İrtidat: Bir Müslüman’ın İslâm Dini’ni terk etmesi veya başka bir dine girmesi.

Kesret: Çokluk, yoğunluk.

Mütedeyyin: Dindar, dine bağlı.

Tefessüh: Bozulma, çürüme, kopuk dağılma.

Vicdan: İnsanın içindeki iyiyi kötüden ayırabilen mânevî bir his.

sebeb-i hasârettir ve sefalettir. 1 الْحَرِيصُ خَائِبٌ خَاسِرٌ¹
dürûb-u emsâl hükümüne geçmiştir.

Evet, insanı dünyaya çağıran ve sevk eden esbap çoktur. Başta nefis ve hevâsı ve ihtiyaç ve havassı ve duyguları ve şeytanı ve dünyanın surî tatlılığı ve senin gibi kötü arkadaşları gibi çok dâîleri var. Hâlbuki bâkî olan âhirete ve uzun hayat-ı ebediyeye davet eden azdır. Eğer sende zerre mikdar bu bîçare millete karşı hamiyet varsa ve ulüvv-ü himmetten dem vurduğun yalan olmazsa, hayat-ı bâkiyeye yardım eden azlara imdat etmek lâzım gelir. Yoksa, o az dâîleri susturup, çoklara yardım etsen şeytana arkadaş olursun.

¹ “Aşırı hırs gösteren, umduğunu bulamaz ve kaybeder.” (Bkz.: İbn Kays, *Kıra'd-dayf* 4/301; el-Meydânî, *Mecmeu'l-emsâl* 1/214)

Bâkî: Ebedî, sonsuz.

Bîçare: Çaresiz.

Dâî: Çağıran, sebep.

Dem vurmak: İddia etmek, bahsetmek.

Dürub-u emsâl: Atasözleri.

Hamiyet: İnsanda bulunan din, vatan, millet, soy ve aile gayreti.

Havas: Hasseler, duygular.

Hayat-ı bâkiye: Sonsuz hayat, âhîret hayatı.

Hayat-ı ebediye: Sonsuz hayat.

Hevâ: Nefsin zararlı ve günah olan arzuları.

Nefis: Can, kişi, kendi, insanın benliği.

Sebeb-i hasâret: Zarar ve ziyan sebebi.

Sefâlet: Perişanlık, yoksulluk.

Sûrî: Hakikî olmayan, görünürde olan.

Ulüvv-ü himmet: Ciddî gayret, yüksek ideal.

Âyâ zanneder misin; bu milletin fakr-ı hâli, din-den gelen bir zühd ve terk-i dünyadan gelen bir tembellikten neş'et ediyor? Bu zanda hata ediyorsun. Acaba görmüyor musun ki, Çin ve Hind'deki Mecusî ve Berâhime ve Afrika'daki zenciler gibi, Avrupa'nın tasallutu altına giren milletler bizden daha fakirdirler? Hem görmüyor musun ki, zarurî kûttan ziyâde Müslümanların elinde bırakılmıyor? Ya Avrupa kâfir zâlimleri veya Asya münafıkları, desîseleriyle ya çalar veya gasp ediyor.

Sizin cebren böyle ehl-i imanı mimsiz medeniyete sevk etmekteki maksadınız, eğer memlekette âsâyîş ve emniyet ve kolayca idare etmek ise, kat'iyen biliniz ki; hata ediyorsunuz, yanlış yola sevk ediyorsunuz. Çünkü itikad-ı sarsılmış, ahlâkı bozulmuş yüz fâsıkın idaresi ve onlar

Âsâyîş: Emniyet, güvenlik.

Âyâ: "Acaba?" "Ne o!"

Cebren: Zorla.

Desise: Hile.

Ehl-i iman: Müminler.

Gasp: Zorla ele geçirme.

Kût: Gıda, yiyecek.

Mimsiz medeniyet: Başında mim harfi olmayınca "alçaklık" demek olan "deniyet" kalır.

Münafık: Dış görünüşü Müslüman

olmakla birlikte içi kâfir olan kimse.

Neş'et etme: Çıkma, kaynaklanma.

Tasallut: Musallat olma, rahatsız etme.

Terk-i dünya: Dünyayı terk etme.

Zarûri: Mecbûri, kesin.

Ziyade: Fazla.

Zühd: Nefsî, dünyevî arzu ve heveslere rağbet etmeme.

içinde âsâyîş temini, binler ehl-i salâhatın idaresinden daha müşküldür.

İşte bu esaslara binâen ehl-i İslâm, dünyaya ve hırssa sevk etmeye ve teşvik etmeye muhtaç değildirler. Terakkiyât ve âsâyîşler, bununla temin edilmez. Belki mesailerinin tanzimine ve mâbeynlerindeki emniyetin tesisine ve teâvün düsturununun teshiline muhtaçtırlar. Bu ihtiyaç da, dinin evâmîr-i kudsiyesiyle ve takvâ ve salâbet-i diniye ile olur.

Señizinci Nota

Ey sa'y ve ameldeki lezzet ve saadeti bilmeyen tembel insan! Bil ki: *Cenâb-ı Hak, kemâl-i kereminden, hizmetin mükâfâtını, hizmet içinde derc etmiştir. Amelin ücretini, nefsi amel içine koymuştur. İşte bu sır içindir*

Amel: İş, çalışma.

Derc etmek: İçine koymak, yerleştirmek.

Düstur: Kâide, prensip kanunu.

Ehl-i İslâm: Müslümanlar.

Ehl-i salâhat: İyi ve salih kişiler.

Evâmîr-i kudsiye: Kutsal emirler.

Kemâl-i kerem: Mükemmel cömertlik.

Mabeynlerinde: Aralarında.

Mesai: Çalışmalar, çabalamalar.

Müşkül: Güç, zor.

Nefsi amel: Amelin kendisi.

Sa'y: Çalışma, gayret.

Salâbet-i diniye: Din konusunda ciddiyet ve sağlamlık.

Takvâ: Allah'ın (c.c.) emirlerini tutup, yasaklarından kaçınmak sûretiyle O'nun azabından korunma cehdi.

Tanzim: Düzenleme.

Teâvün: Yardımlaşma.

Terakkiyât: İlerleme.

Teshil: Kolaylaştırma.

Tesis: Kurma.

ki, mevcudât hatta bir nokta-yı nazarda câmidât da-
hi, evâmîr-i tekvîniye tâbir edilen hususî vazifelerin-
de, kemâl-i şevk ile ve bir çeşit lezzet ile evâmîr-i rab-
bâniyeyi imtisâl ederler. Arıdan, sinekten, tavuktan
tut; tâ Şems ve Kamer'e kadar her şey kemâl-i lezzet-
le vazifesine çalışıyorlar. Demek hizmetlerinde bir lez-
zet var ki, akılları olmadığından âkıbeti ve neticeleri
düşünmeden, mükemmel vazifelerini îfâ ediyorlar.

Eğer desen: Zihayatta lezzet kâbildir, cemâdâtta nasıl
şevk ve lezzet olabilir?

Elcevap: Cemâdât kendi hesaplarına değil, on-
larda tecelli eden esmâ-yı ilâhiye hesabına bir şeref,
bir makam, bir kemâl, bir güzellik, bir intizam is-
terler, arıyorlar. O vazife-i fitriyelerinin imtisâlinde,

Âkıbet: Bir işin sonu, netice.

Câmidât: Cansızlar.

Cemâdât: Cansız varlıklar.

Esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın isimleri.

Evâmîr-i rabbâniye: Cenâb-ı Hakk'ın emirleri.

Evâmîr-i tekvîniye: Allah'ın (c.c.) koyduğu tabiat kanunları.

İfâ: Yerine getirme.

İmtisâl etmek: Emre uymak.

İntizam: Düzen.

Kâbil: Mümkün.

Kamer: Ay.

Kemâl: Mükemmellik.

Kemâl-i lezzet: Tam bir lezzet.

Kemâl-i şevk: Tam bir istek ve neşe.

Mevcûdat: Varlıklar, yaratılmışlar.

Nokta-yı nazar: Görüş, bakış açısı.

Şems: Güneş.

Tâbir: İfade etme.

Tecelli: Cenâb-ı Hakk'ın isimleri-
nin varlıklarda ortaya çıkması.

Vazife-i fitrîye: Yaratılışa ait vazife.

Zihayat: Canlı, hayat sahibi.

Nuru'l-Envâr'ın isimlerine birer mâkes, birer ayna hükmüne geçtiğinden tenevvür eder, terakki eder.

Meselâ, nasıl ki bir katre su, bir zerrecik cam parçası zâtında ziyâsız, ehemmiyetsiz iken, sâfi kalbiyle Güneş'e yüzünü çevirse, o vakit o ehemmiyetsiz, ziyâsız katre ve cam parçası, Güneş'in bir nevi arşı olup senin yüzüne de tebessüm eder. İşte bu misal gibi, zerrât ve mevcudât, cemâl-i mutlak ve kemâl-i mutlak sahibi olan Zât-ı Zülcelâl'in isimlerine vazife-perverlik cihetinde ayna olmalarıyla, o katre ve zerrecik şişe gibi gayet aşâğı bir dereceden gayet yüksek bir derece-i zuhura ve tenevvüre çıkıyorlar. Madem vazife cihetinde gayet nurânî ve yüksek bir makam alıyorlar; lezzet mümkün ve kâbilse, yani hayat-ı âmmeden hissedar iseler, gayet lezzet ile o vazifeleri görüyorlar, denilebilir.

Cemâl-i mutlak: Sonsuz, kusursuz güzellik.

Derece-i zuhur: Görünme, meydana çıkma derecesi.

Ehemmiyet: Önem, değer.

Hayat-ı âmme: Bütün canlıların yararlandığı hayat gücü.

Katre: Damla.

Kemâl-i mutlak: Sonsuz, kusursuz mükemmellik.

Mâkes: Akseden yer, bir şeyin yansıdığı yer, görüntü yeri, ayna.

Mevcûdat: Varlıklar.

Nev: Çeşit, tür.

Nurânî: Nurlu, parlak.

Nuru'l-Envâr: Nurların Nuru Cenâb-ı Hak.

Sâfi: Duru, temiz, berrak.

Tenevvür: Nurlanmak, aydınlanmak.

Terakki: Yükselme, ilerleme.

Vazife-perver: Vazifeye düşkün.

Zât: Kendi, öz.

Zât-ı Zülcelâl: Sonsuz yücelik ve heybet sahibi Hazreti Allah.

Zerrât: Zerreler, atomlar.

Zerrecik: Çok küçük parça, en küçük parça.

Ziya: Işık.

Vazifede lezzet bulunduğu en zâhir bir delil, sen kendi âzâ ve duygularının hizmetlerine bak. Her biri bekâ-yı şahsî ve bekâ-yı nev'î için ettikleri hizmetlerinde ayrı ayrı lezzetleri var. Nefs-i hizmet, onlara bir telezzüz hükmüne geçiyor. Hatta hizmeti terk etmek, o uzvun bir nevi azâbıdır.

Hem en zâhir bir delil dahi, horoz veya yavrulu tavuk gibi hayvanâtın vazifelerinde gösterdikleri fedakârâne ve merdâne vaziyetleridir ki, horoz aç olduğu hâlde tavukları nefsine tercih edip bulduğu rızka onları çağırır; yemez, onlara yedirir. Ve bir şevk ve iftihar ve telezzüz ile o vazifeyi gördüğü, görünür. Demek o hizmette, yemekten fazla bir lezzet alır.

Hem küçük yavrularına çobanlık eden tavuk dahi, yavrularının hatırı için ruhunu feda eder, ite atılır.¹ Kendini

¹ “Cenâb-ı Hak, rahmeti yüz parçaya böldü. Bunun doksan dokuz parçasını nezd-i ulûhiyetinde tuttu. Birtek parçayı da yeryüzüne indirdi. Varlıklar arasındaki merhametin kaynağı işte bu parçadır. Atın yavrusuna basma endişesiyle ayağını kaldırması da bu merhamet sebebiyledir.” anlamındaki hadis için bkz.: Buhârî, *Edeb* 19, *Rikak* 19; Müslim, *Teube* 17; Tirmizî, *Deavât* 107-108; İbn Mâce, *Zühd* 35.

Âzâ: Uzuvlar, organlar.

Bekâ-yı nev'î: Türün varlığının devamı.

Bekâ-yı şahsî: Kişinin varlığının devamı.

Fedakârâne: Şahsî menfaatlerini feda eder, özverili bir şekilde.

Hayvanât: Hayvanlar.

İftihar: Öğünmek.

Merdâne: Erkekçesine.

Nefs-i hizmet: Hizmetin özü, hizmetin esası ve içi.

Telezzüz: Lezzet alma.

Zâhir: Görünen, âşikâr olan.

aç bırakıp onları doyurur. Demek o hizmette öyle bir lezzet alır ki; açlık acısına ve ölmek elemine tereccuh eder, ziyâde gelir.

Hayvanî vâlideler yavrularını, küçük iken vazifeleri bulunduğundan lezzetle himayeye çalışır. Büyük olduktan sonra vazife kalkar, lezzet de gider. Yavrusunu döver, elinden taneyi alır. Yalnız, insan nev'indeki vâlidelerin vazifeleri bir derece devam eder. Çünkü insanlarda zaaf u acz itibârıyla daima bir nevi çocukluk var, her vakit de şefkate muhtaçtır.

İşte, umum hayvanâtın horoz gibi çobanlık eden erkelerine ve tavuk gibi vâlidelerine bak, anla ki; bunlar kendi hesabına ve kendileri nâmına, kendi kemâlleri için o vazifeyi görmüyorlar. Çünkü hayatını, vazifede lâzım gelse feda ediyorlar. Belki vazifeleri, onları o vazife ile tavzif eden ve o vazife içinde rahmetiyle bir lezzet derc eden Mün'im-i Kerîm'in hesabına ve Fâtır-ı Zülcelâl'in nâmına görüyorlar.

Acz: Güçsüzlük.

Elem: Acı.

Fâtır-ı Zülcelâl: Ululuk sahibi Yaradan.

Hayvanî: Hayvan cinsinden.

Kemâl: Olgunluk, mükemmellik.

Kerîm: Yarattıklarına daima bol bol veren.

Mün'im: Nimet veren, ihsanda bulunan.

Tavzif etmek: Görevlendirmek.

Tereccuh: Üstün olmak.

Zaaf: Zayıflık, kuvvetsizlik.

Hem nefsi hizmette ücret bulunduğuna bir delil de şudur ki: Nebatât ve eşcar, bir şevk u lezzeti ihsâs eden bir tavır ile Fâtır-ı Zülcelâl'in emirlerini imtisâl ediyorlar. Çünkü dağıttığı güzel kokular ve müşterilerin nazarını celb edecek ziynetlerle süslenmeleri ve sümbülleri ve meyveleri için çürüyünceye kadar kendilerini feda etmeleri, ehl-i dikkate gösterir ki: Onların, emr-i ilâhînin imtisâlinde öyle bir lezzetleri var ki; nefisini mahvedip çürütüyor.

Bak, başında çok süt konserveleri taşıyan Hindistan cevizi ve incir gibi meyvedâr ağaçlar, rahmet hazinesinden lisan-ı hâl ile süt gibi en güzel bir gıdayı ister, alır, meyvelerine yedirir; kendi bir çamur yer. Nar ağacı sâfi bir şarabı, hazine-i rahmetten alıp meyvesine yedirir; kendisi çamurlu ve bulanık bir suya kanaat eder.

Hatta hububatta dahi sümbüllenmek vazifesinde zâhir bir iştîyak görünür. Nasıl ki dar bir yerde hapsedilen bir zât, bir bostana, geniş bir yere çıkmayı müştâkâne

Celb etmek: Kendine çekmek.

Ehl-i dikkat: Dikkat sahipleri.

Emr-i ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın emri.

Eşcar: Ağaçlar.

Hazine-i rahmet: Rahmet hazinesi.

Hububat: Tahıl ürünleri.

İhsas etmek: Sezdirme, hissettirme.

İmtisâl etmek: Emre uymak.

İştîyak: Arzu, ileri derecedeki istek.

Kanaat: Aç gözlü olmayıp kısmetine râzî olmak.

Lisan-ı hâl: Davranışların ifade ettiği mânâ.

Meyvedâr: Meyve veren, meyveli.

Nazar: Bakış.

Nebatât: Bitkiler.

Sâfi: Duru, temiz, berrak.

Şarap: İçilecek şey, şerbet.

ister. Öyle de, hububatta, sümbüllenmek vazifesinde öyle sürûrlü bir vaziyet, bir iştiyak görünüyor.

İşte “Sünnetullah” tâbir edilen, kâinatta cereyân eden bu sırlı uzun düsturdandır ki, işsiz, tembel, istirahatle yaşayan ve rahat döşeğinde uzananlar, ekseriyetle sa'yeden, çalışanlardan daha ziyâde zahmet ve sıkıntı çeker. Çünkü daima işsizler ömründen şikâyet eder; eğlence ile çabuk geçmesini ister. Sa'yeden ve çalışan ise; şâkirdir, hamdeder, ömrün geçmesini istemez.

الْمُسْتَرْيِحُ الْعَاطِلُ شَاكٍ مِنْ عُمْرِهِ، وَالسَّاعِي الْعَامِلُ شَاكِرٌ¹
külli düsturdur. Hem o sır iledir ki: “Rahat, zahmette; zahmet, rahattadır.” cümlesi darb-ı mesel olmuştur.

Evet cemâdâta dikkatle nazar edilse: Bilkuvve yalnız istidât ve kabiliyet cihetinde nâkıs kalıp inkişâf etmeyenlerin,

¹ “Atâlet içinde istirahat eden, ömründen şikâyetçidir. Çalışan ve iş gören ise hâline şükreder.”

Bî'l-kuvve: Daha fiiliyâta geçmemiş, kâbiliyet ve potansiyel hâlinde.

Cemâdât: Cansız varlıklar.

Cereyân: Hareket, akış.

Darb-ı mesel: Atasözü.

Ekseriyetle: Çoğunlukla.

Hamd: Mükemmel sıfatları ve verdiği nimetler sebebiyle Allah'a yapılan övgü.

Inkişâf: Ortaya çıkmak.

İstidat: Kabiliyet, yetenek.

Külli düstur: Genel prensip.

Nâkıs: Noksan, eksik.

Sa'yeden: Çalışan, gayret sarf eden.

Sünnetullah: Allah'ın (c.c.) koyduğu nizam.

Sürûrlü: Sevinçli.

Şâkir: Şükreden.

Ziyade: Fazla.

gayet bir içtihad ve sa'y ile inbisat edip bilkuvveden bilfi-
il sûretine geçmesinde, mezkûr sünnet-i ilâhiye düsturuy-
la bir tavır görünüyor. Ve o tavır işaret eder ki: O vazife-i
fitriyede bir şevk ve o meselede bir lezzet vardır. Eğer o
câmidin umumî hayattan hissesi varsa, şevk kendisi-
nin olur; yoksa, o câmidi temsil eden, nezâret eden şeye
âittir. Hatta bu sırra binâen denilebilir: Latîf, nazik su in-
cimat emrini aldığı vakit, öyle şiddetli bir şevk ile o emre
imtisâl eder ki, demiri şak eder, parçalar. Demek bürûdet
ve tahte's-sıfır soğuşun lisanıyla ağız kapalı demir kaptaki
suya "Genişlen!" emr-i rabbânîsini tebliğinde, şiddet-i
şevk ile kabını parçalar, demiri bozar, kendisi buz olur.

Ve hâkezâ, her şeyi buna kıyas et ki, güneşlerin
deverânından ve seyr u seyahatlerinden tut, tâ zerrelerin

Bî'l-fil: Uygulama hâlinde.

Bî'l-kuvve: Düşünce hâlinde, ta-
savvur hâlinde.

Bürûdet: Soğukluk.

Câmid: Cansız.

Deverân: Dolaşım.

Emr-i rabbânî: Cenâb-ı Hakk'ın
emri.

Hâkezâ: Bunun gibi, yine böyle.

İçtihad: Gücü kuvveti yettiği ka-
dar çalışma.

İmtisâl: Alınan emre boyun eğme.

İnbisat: Açılmak, genişlemek, inki-
şaf etmek.

İncimat: Donma, katılaşıma.

Kıyas etmek: Karşılaştırma, mu-
kayese etme.

Latîf: Şeffaf.

Lisan: Dil.

Mezkûr: Adı geçen. Anılan.

Nezaret: Bakma, gözetme.

Seyr u seyahat: Gezi ve yolculuk.

Sünnet-i ilâhiye: Allah'ın (c.c.)
koyduğu nizam.

Şak etmek: Yarmak, çatlatmak.

Şiddet-i şevk: Şiddetli arzu.

Tahte's-sıfır: Sıfırın altında.

Tebliğ: Bildirmek, ulaştırmak.

Umumî: Genel.

Vazife-i fitriye: Fitri görev, karak-
terinin gereğini yerine getirme.

mevlevî gibi devretmelerine ve dönmelerine ve ihtizazlarına kadar kâinattaki bütün sa'y ü hareket, kanun-u kader-i ilâhî üzerine cereyân ediyor. Ve dest-i kudret-i ilâhîden sudûr eden ve irade ve emir ve ilmi tazammun eden emr-i tekvinî ile zuhur eder.

Hatta her bir zerre, her bir mevcud, her bir zîhayat, bir nefer askere benzer ki; orduda muhtelif dairelerde, o neferin ayrı ayrı nisbetleri, vazifeleri olduğu gibi; her bir zerre, her bir zîhayatın dahi öyledir. Meselâ, senin gözünde bir zerre, gözün hüceyresinde ve gözde ve âsâb-ı vechiyede ve bedeninin şerâyin tâbir edilen damarlarında, birer nisbeti ve o nisbete göre birer vazifesi ve o vazifeye göre birer faydası vardır. Ve hâkezâ, her şeyi ona kıyas et. Buna binâen

Âsâb-ı vechiye: Yüz sinirleri.

Cereyân etmek: Hareket etmek, akmak.

Dest-i kudret-i ilâhî: Allah'ın kudret eli.

Emr-i tekvinî: Kâinata yaratılıştan konulan emir ve kânunlar.

Hüceyre: Hücrecik.

İhtizaz: Titreme, deprenme.

Kâinat: Yaratılmışlar, varlıklar.

Kanun-u kader-i ilâhî: İlâhî kader kanunu.

Mevcud: Varlık.

Mevlevî: Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin tarikatine mensup olan kimse.

Muhtelif: Farklı, çeşitli.

Nefer: Er.

Sa'y ü hareket: Çalışma ve hareket.

Sudûr etmek: Zuhur etmek, ortaya çıkmak.

Şerayin: Atardamarlar.

Tazammun etmek: İçermek, içine almak.

Zihayat: Canlı, hayat sahibi.

Zuhur: Görünme, meydana çıkma.

her bir şey, bir Kadîr-i Ezelî'nin vücûb-u vücûduna iki cihetle şehâdet eder:

Biri: Tâkatinin binler derece fevkinde vazifeleri görmekteki acz-i mutlak lisanıyla O Kadîr'in vücûduna şehâdet eder.

İkincisi: Her bir şey, nizam-ı âlemi teşkil eden düsturlara ve müvâzene-i mevcudâtı idame eden kanunlara tatbik-i hareket etmekle, O Alîm-i Kadîr'e şehâdet eder. Çünkü zerre gibi bir câmid, arı gibi küçük bir hayvan, Kitab-ı Mübîn'in mühim ve ince meseleleri olan nizam ve mîzanı bilmez. Câmid bir zerre, arı gibi küçük bir hayvan nerede? Semâvât tabakalarını bir defter sayfası gibi

Acz-i mutlak: Tam bir güçsüzlük, tam âcizlik.

Alîm: Her şeyi bilen Allah (c.c.).

Câmid: Cansız.

Fevk: Üst, üst derece.

İdame etme: Devam ettirme, sürdürme.

Kadîr: Her şeye gücü yeten Allah (c.c.).

Kadîr-i Ezelî: Güç ve kuvvetinin başlangıcı ve sonu olmayan Allah (c.c.).

Kitab-ı Mübîn: Allah'tan geldiği açık ve gerçekleri açıklayan kitap.

Mîzan: Ölçü, denge.

Müvâzene-i mevcûdat: Varlıkta bulunan denge.

Nizam: Düzen, sistem.

Nizam-ı âlem: Kâinatta Allah'ın (c.c.) koyduğu genel nizam.

Semâvât: Gökler, yedi kat gök.

Şehâdet etmek: Şahidlik etmek, tanıklık etmek.

Tâkat: Güç.

Tatbik-i hareket: Uygun hareket etmek.

Teşkil etmek: Oluşturmak.

Vücûb-u vücûd: Varlığının kesinliği.

Vücûd: Mevcudiyet, varlık.

Zerre: Maddenin en küçük parçası, atom.

açıp, kapayıp toplayan Zât-ı Zülcelâl'in elindeki Kitab-ı Mübîn'in mühim ince meselelerini okumak nerede? Eğer sen dîvânelik edip; zerrede, o kitabın ince hurûfâtını okuyacak kadar bir göz bulunduğunu tevehhüm etsen; o vakit o zerrenin şehâdetini redde çalışabilirsin.

Evet, Fâtır-ı Hakîm, Kitab-ı Mübîn'in düsturlarını gayet güzel bir sûrette ve muhtasar bir tarzda ve has bir lezzette ve mahsus bir ihtiyaçta icmâl edip derc eder. Her şey öyle has bir lezzet ve mahsus bir ihtiyaç ile amel etse, o Kitab-ı Mübîn'in düsturlarını bilmeyerek imtisâl eder. Meselâ, hortumlu sivrisinek dünyaya geldiği dakikada hanesinden çıkar; durmayarak insanın yüzüne hücum eder, uzun asâsıyla vurur, âb-ı hayat fıskırtır, içer. Hücumdan kaçmakta, erkân-ı harp gibi maharet gösterir. Acaba bu küçük, tecrübesiz, yeni dünyaya gelen mahlûka bu sanatı ve bu fenn-i harbi ve su çıkarmak sanatını kim öğretmiş ve nerede öğrenmiş? Ben, yani bu bîçare Said itiraf

Âb-ı hayat: İçene ebedî hayat kazandıran efsânevî su, bengisu.

Asâ: Değnek, sopa.

Bîçare: Çaresiz.

Derc etmek: İçine koymak, yerleştirmek.

Dîvânelik: Delilik, aptallık.

Erkân-ı harp: Askerlik ilmi konusunda ihtisas yapmış kimse, kurmay.

Fâtır-ı Hakîm: Her işini hikmetle yapan Yaradan.

Fenn-i harp: Savaş sanatı.

Hurûfât: Harfler.

İcmâl: Çok kısa bir özet.

Mahlûk: Yaratık.

Muhtasar: Kısaltılmış, özet.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, zannetme.

Zât-ı Zülcelâl: Sonsuz yücelik ve heybet sahibi Allah.

ediyorum ki: Eğer ben o hortumlu sineğin yerinde olsaydım; bu sanatı, bu kerr u fer harbini ve su çıkarmak hizmetini çok uzun dersler ve çok müteaddit tecrübelerle ancak öğrenebilirdim.

İşte, ilhama mazhar olan arı, örümcek ve yuvasını çorap gibi yapan bülbül gibi hayvanâtı bu sineğe kıyas et. Hatta nebatâtı da aynen hayvanâta kıyas edebilirsin. Evet Cevâd-ı Mutlak (*cellê celâlüh*), her ferd-i zîhayatın eline lezzet midâdıyla ve ihtiyaç mürekkebiyle yazılmış bir tezkereyi vermiş. Onunla evâmîr-i tekvîniyenin programını ve hizmetlerinin fihristesini tevdi' etmiştir. Bak O Hakîm-i Zülcelâl'e; nasıl Kitab-ı Mübîn'in düsturlarından arı vazifesine âit mikdarını bir tezkerede yazmış, arının başındaki sandukçaya koymuştur. O sandukçanın anahtarı da, vazife-perver arıya has bir lezzettir. Onunla

Cevâd-ı Mutlak: Sonsuz cömertlik sahibi Hazreti Allah.

Evâmîr-i tekvîniye: Allah'ın (c.c.) koyduğu tabiat kanunları.

Fihriste: Kitabın içindekiler kısmı.

Hakîm-i Zülcelâl: Her işini hikmetli yapan, ululuk ve azamet sahibi Allah (c.c.).

Has: Özel.

Hayvanât: Hayvanlar.

Her ferd-i zîhayat: Her bir canlı.

İlham: Allah (c.c.) tarafından mâ-nâların bazı kalblere bildirilmesi.

Kerr u fer: Savaşta geri çekilerek yeniden hücum etme taktiği.

Mazhar: Bir şeyin görüldüğü, tezahür ettiği yer, nail olmuş.

Midâd: Yazı mürekkebi.

Müteaddit: Ayrı ayrı, bir çok.

Nebatât: Bitkiler.

Sandukça: Küçük sandık.

Tevdi etmek: Emanet etmek, bırakmak.

Tezkere: Bilgi notu.

Vazife-perver: Vazifeye düşkün.

sandukçayı açar, programını okur, emri anlar, hareket eder. ¹ التَّحْلِ وَأَوْحَى رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ

İşte eğer bu Sekizinci Nota'yı tamam işittin ve tam anladınsa, bir hads-i imanî ile ² وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ 'nin bir sırrını, ³ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يَسْبِغُ بِحَمْدِهِ 'nin bir hakikatini, ⁴ إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ 'nun bir düsturunu, ⁵ فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ 'nun bir nüktesini anlarsın.

Dokuzuncu Nota

Bil ki, nev-i beşerde nübüvvet, beşerdeki hayır ve kemâlâtın fezlekesi ve esasıdır. Din-i hak, saâdetin

¹ “Rabbin bal arısına vahyetti.” (Nahl Sûresi 16/68)

² “Rahmetim her şeyi kaplar.” (A'râf Sûresi 7/156)

³ “Hiç bir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın.” (İsrâ Sûresi 17/44)

⁴ “Bir şeyi dilediğinde O'nun buyruğu, sadece ‘Ol!’ demektir, hemen olur...” (Yâsîn Sûresi 36/83)

⁵ “Sübhândır, münezzehtir O Zât ki, her şey üzerinde hâkimiyet elindedir. Ve... hepinizin de dönüşü, O'na olacaktır.” (Yâsîn Sûresi 36/83)

Din-i hak: Hak din.

Fezleke: Hülâsa. Netice, özet.

Hads-i imanî: İmânî sezgi.

İzhar etmek: Ortaya koymak, göstermek.

Kemâlât: Mükemmellikler.

Nev-i beşer: İnsan türü.

Nota: Mülâhaza, düşünce fikir.

Nübüvvet: Peygamberlik.

Nükte: Bir söz veya ibâreden ancak dikkatle anlaşılabilen mânâ.

fihristesidir. İman, bir *hüsn-ü münezzeh ve mücerred*dir. Madem şu âlemde parlak bir hüsn, geniş ve yüksek bir hayr, zâhir bir hak, faik bir kemâl görünüyor. *Bilbedâhe* hak ve hakikat, nübüvvet içindedir ve *nebiler* elindedir. *Dalâlet*, *şer* ve *hasâret*; onun muhalifindedir.

Mehâsin-i ubûdiyetin binlerinden yalnız buna bak ki, Nebi (*aleyhisselâm*), ubûdiyet cihetiyle muvahhidînin kalblerini îd ve Cuma ve cemaat namazlarında ittihat ettiriyor ve dillerini bir kelimedede cem ediyor. Öyle bir sûrette ki, şu insan, Mâbûd-u Ezeli'nin azamet-i hitabına, hadsiz kalblerden ve dillerden çıkan sesler, dualar, zikirler ile mukâbele ediyor. O sesler, dualar, zikirler birbirine tesânüd ederek ve birbirine yardım edip ittifak ederek

Azamet-i hitap: Hitabının yüceliği.

Bî'l-bedâhe: Apaçık bir şekilde.

Cem etmek: Bir araya getirmek.

Cihet: Yön, taraf.

Dalâlet: Dinden sapma.

Faik: Üstün, yüksek.

Feyiz: İlâhi ihsan, bereket.

Hadsiz: Sayısız, sınırsız.

Hasâret: Zarar etme, zıyan, kayıp.

Hüsn-ü münezzeh ve mücerred: Son derece nezih, mukaddes ve soyut güzellik.

İd: Bayram.

İttihat ettirmek: Birleştirmek.

İttifak: Sözbirliği, oybirliği.

Kemâl: Mükemmellik.

Mâbud-u Ezeli: Ezeli Mâbud Allah (c.c.).

Mehâsin-i ubûdiyet: Kulluğun güzelliği.

Muhâlif: Uymayan, aykırı.

Mukabele: Karşılık verme.

Muvahhidîn: Cenâb-ı Hakk'ın birliğine inananlar.

Nebi (aleyhisselâm): Peygamber Efendimiz (s.a.s).

Nebiler: Peygamberler.

Şer: kötülük, günahkârlık, iyi olmayan iş.

Tesânüt etmek: Dayanışma.

Ubûdiyet: Kulluk.

Zâhir: Görünen, görünürdeki.

öyle geniş bir sûrette Mâbûd-u Ezeli'nin ulûhiyetine karşı bir ubûdiyet gösteriyor ki; güyâ küre-i arz kendisi o zikri söylüyor, o duayı ediyor ve aktarıyla namaz kılıyor ve etrafıyla semâvâtın fevkinde izzet ve azametle nâzil olan ¹أَقِيمُوا الصَّلَاةَ emrini, küre-i arz imtisâl ediyor. Bu sırr-ı ittihat ile, kâinat içinde bir zerre gibi zayıf, küçük bir mahlûk olan şu insan, ubûdiyetin azameti cihetiyle Hâlık-ı arz ve semâvât'ın mahbûp bir abdi ve arzın halifesi,² sultanı ve hayvanâtın reisi ve hilkat-i kâinatın neticesi ve gayesi oluyor.

¹ "Siz namazı hakkıyla ifâ etmeye devam edin." (Bakara Sûresi 2/43, 83, 110; Nisâ Sûresi 4/77, 103; En'âm Sûresi 6/72; Yûnus Sûresi 10/87; Hac Sûresi 22/78; Nûr Sûresi 24/56; Rûm Sûresi 30/31; Mücadele Sûresi 58/13; Müzzemmil Sûresi 73/20)

² Bkz.: Bakara Sûresi 2/30.

Abd: Kul.

Aktâr: Her taraf.

Azamet: Yücelik, büyüklük.

Etraf: Dört bir yan.

Fevk: Üst.

Hâlık-ı arz ve semâvât: Yeryüzünün ve semâların Yaratıcısı.

Halife: Yeryüzünde Allah adına icraat yapma yetkisi verilen ve O'nun emirlerini yerine getirmekle sorumlu olan insan.

Hayvanât: Hayvanlar.

Hilkat-i kâinat: Kâinatın yaratılışı.

İmtisâl etmek: Emre uymak.

İzzet: Aziz olma, yücelik, üstün kudret.

Küre-i arz: Yerküre.

Mahbûp: Sevgili.

Mahlûk: Yaratık.

Nâzil olan: İnen, vahyedilen.

Semâvât: Yedi kat semâ, gökler.

Sırr-ı ittihat: İttifak sırrı, birlik sırrı.

Ulûhiyet: Cenâb-ı Hakk'ın ibadet ve itaate lâayık tek varlık olması.

Zerre: Maddenin en küçük parçası.

Evet, eğer namazların arkasında hususan bayram namazlarında bir anda **اللَّهُ أَكْبَرُ**¹ diyen yüzer milyon insanların sesleri, âlem-i gaypta ittihat ettikleri gibi, âlem-i şehâdette dahi birbiriyle ittihat edip içtimâ etse, küre-i arz tamamıyla büyük bir insan olup, azametine nisbeten büyük bir sadâ ile söylediği **اللَّهُ أَكْبَرُ** 'e müsâvi geldiğinden, o muvahhidînin ittihadı ile bir anda **اللَّهُ أَكْبَرُ** demeleri, küre-i arzın büyük bir **اللَّهُ أَكْبَرُ**'i hükmüne geçiyor. Âdetâ bayram namazlarında Âlem-i İslâm'ın zikr u tesbihiyle zemin zelzele-i kübrâya mazhar olup, aktar u etrafıyla **اللَّهُ أَكْبَرُ** deyip, kıblesi olan Kâbe-i Mükerrerme'nin samimî kalbiyle niyet edip, Mekke ağzıyla, Cebel-i Arefe diliyle **اللَّهُ أَكْبَرُ** diyerek, o tek kelime etraf-ı arzdaki umum müminlerin mağara-misal ağızlarındaki havada temessül ediyor. Bir tek

¹ “Sadece büyüklükte değil hiçbir konuda eşi ve benzeri olmayan, başka bir şey Kendisiyle kıyas bile edilemeyecek yegâne büyük, Allah'tır.”

Âlem-i şehâdet: Görünen âlem, bu dünya.

Allahu Ekber: Allah büyüktür.

Cebel-i Arefe: Mekke'de Arafat Dağı.

Etraf-ı Arz: Dünyanın dört bir yanı.

İctimâ etmek: Toplanmak.

İttihat: İttifak etme, birleşme, aynı fikirde olma.

Kâbe-i Mükerrerme: Şerefli Kâbe.

Kible: İbadette dönülen yön.

Mağara-misal: Mağara benzeri.

Müsâvi: Eşit.

Sadâ: Ses.

Temessül: Cisimleşme. Görünmek, belirlemek.

الله أَكْبَرُ kelimesinin aks-i sadâsıyla hadsiz اللهُ أَكْبَرُ vukû bulduğu gibi, o makbul zikir ve tekbir, semâvâtı dahi çınlatıp berzah âlemlerine de temevvüc ederek sadâ veriyor.

İşte bu arzı böyle Kendine sâcid¹ ve âbid ve ibâdına mescid² ve mahlûklarına beşik³ ve Kendine müsebbih⁴ ve mükebbir eden Zât-ı Zülcelâl'e, yerin zerrâtı adedin- ce hamd ve tesbih ve tekbir edip ve mevcudâtı adedince

¹ Bkz.: Ra'd Sûresi 13/15; Nahl Sûresi 16/49; Hac Sûresi 22/18.

² Bkz.: Buhârî, *Salât* 56 (bab başlığında); Tirmizî, *Salât* 119; Ebû Dâvûd, *Salât* 24; İbn Mâce, *Mesâcid* 4.

³ Bkz.: Bakara Sûresi 2/22; Tâhâ Sûresi 20/53; Zuhuf Sûresi 43/10; Nebe Sûresi 78/6.

⁴ Bkz.: "Hiçbir şey yoktur ki, O'nu hamd ile beraber tesbih (tenzih) ediyor bulunmasın." (İsrâ Sûresi 17/44). Ayrıca bkz.: Fâtîha Sûresi 1/2; En'âm Sûresi 6/1; Kehf Sûresi 18/1; ...

Âbid: İbadet eden. Kulluk eden.

Aks-i sadâ: Sesin yankılanması.

Berzah: Ruhların ölümden sonra gittikleri âlem, kabir hayatı.

Hadsiz: Sınırsız, hesapsız, sayısız.

Hamd: Mükemmel sıfatları ve verdiği nimetler sebebiyle Allah'a yapılan övgü.

İbâd: Kullar.

Makbul: İtibar gören, beğenilen.

Mevcûdat: Varlıklar.

Mükebbir: "Allahu Ekber" diyen.

Müsebbih: Tesbih eden, Allah'ı (c.c.) anan.

Sâcid: Secde eden.

Tekbir: "Allahu Ekber" demek.

Temevvüc: Dalgalanma.

Tesbih: "Sübhânallah" deme.

Vuku bulmak: Olmak, meydana gelmek.

Zât-ı Zülcelâl: Sonsuz yücelik ve heybet sahibi Hazreti Allah.

Zerrât: Zerreler, atomlar.

Zikir: Allah'ı (c.c.) anmak.

hamdediyoruz ki; bize bu nevi ubûdiyeti ders veren Resûl-i Ekrem (*aleyhissalâtü vesselâm*)'ına ümmet eylemiş.

Onuncu Nota

Bil ey gafil, müşevveş Said! Cenâb-ı Hakk'ın nur-u mârifetine yetişmek ve bakmak ve âyât ve şâhidlerin aynalarında cilvelerini görmek ve berâhin ve deliller mesâmâtıyla temâşâ etmek iktizâ ediyor ki; senin üstünden geçen, kalbine gelen ve aklına görünen her bir nuru tenkid parmaklarıyla yoklama ve tereddüt eliyle tenkid etme! Sana ışıklanan bir nuru tutmak için elini uzatma; belki gaflet esbabından tecerrüt et, onlara müteveccih ol, dur. Çünkü ben müşâhede ettim ki: Mârifetullahın şâhidleri, burhanları üç çeşittir.

Bir kısmı: Su gibidir; görünür, hissedilir, lâkin parmaklarla tutulmaz. Bu kısımda hayalâtтан tecerrüt

Âyât: Deliller.

Berâhin: Deliller.

Burhan: Delil.

Cilve: Tecelli, yansıma, görünme.

Esbap: Sebepler, maddî şartlar.

Gafil: Gerçeklerden habersiz, dik-katsiz, zihni karışık.

Hayalât: Hayaller, hülyalar.

İktiza: Gerektirmek.

Mârifetullah: Allah'ı (c.c.) tanıma, bilme.

Mesâmât: Derideki gözenekler.

Müşâhede etmek: Görmek.

Müşevveş: Karmakarışık, anlamsız.

Müteveccih: Yönelik, yönelmiş.

Nur-u mârifet: Bilgi, ilim nuru.

Tecerrüt etmek: Sıyrılmak, uzaklaşmak.

Ümmet: Bir peygambere inananların oluşturdukları topluluk.

etmek, külliyetle ona dalmak gerektir. Tenkid parmaklarıyla tecessüs edilmez; edilse akar, kaçır. O âb-ı hayat, parmağı mekân ittihâz etmez.

İkinci kısım: Hava gibidir; hissedilir, fakat ne görünür, ne de tutulur. Ona karşı sen, yüzün, ağzın, ruhunla o rahmet nesîmine karşı teveccüh et, kendini mukâbil tut, tenkid elini uzatma, tutamazsın. Ruhunla teneffüs et. Tereddüt eliyle baksan, tenkid ile el atsan, o yürür gider; senin elini mesken ittihâz etmez, ona râzı olmaz.

Üçüncü kısım ise: Nur gibidir; görünür, fakat ne hissedilir, ne de tutulur. Öyle ise, sen kalbinin gözüyle, ruhunun nazarıyla kendini ona mukâbil tut ve gözünü ona tevcih et, bekle; belki kendi kendine gelir. Çünkü nur; el ile tutulmaz, parmaklar ile avlanmaz, belki o nur ancak basiret nuruyla avlanır. Eğer harîs ve maddî elini uzatsan ve maddî mîzanlarla tartsan, sönmese de gizlenir. Çünkü öyle nur, maddîde hapse râzı olmadığı

Âb-ı hayat: İçene ebedî hayat kazandıran efsânevî su, bengîsu.

Basiret: Kalb gözü.

İttihâz etmek: Kabul etmek, edinmek.

Külliyet: Genellik, kapsamlılık.

Mesken: Ev.

Mukabil: Karşılık.

Nazarıyla: Bakışıyla.

Nesîm: Hafif, tatlı rüzgâr.

Tecessüs etmek: Gizlice araştırmak, iç yüzünü araştırmak.

Tevcih etmek: Yöneltmek.

Teveccüh: Yönelme.

gibi, kayda da giremez, kesifi kendine mâlik ve seyyid kabul etmez.

On Birinci Nota

Bil ki, *Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyân*'ın ifadesinde çok şefkat ve merhamet var. Çünkü muhâtapların ekserisi, cumhur-u avâmdır. Onların zihinleri basittir. Nazarları dahi dakîk şeyleri görmediğinden, onların besatet-i efkârını okşamak için tekrar ile semâvât ve arzın yüzlerine yazılan âyetleri tekrar ediyor. O büyük harfleri kolaylıkla okutturuyor. Meselâ, semâvât ve arzın hil-kati ve semâdan yağmurun yağdırılması ve arzın dirilmesi gibi bilbedâhe okunan ve görünen âyetleri ders veriyor. O hurûf-u kebîre içinde küçük harflerle yazılan ince âyâta nazarı nâdiren çevirir, tâ zahmet çekmesinler.

Arz: Yeryüzü, dünya.

Avâm: Halkın büyük kısmı, sıradan insanlar.

Âyât: Âyetler, deliller.

Âyetler: Deliller.

Basit: Düz, yalın, sade.

Besâtet-i efkâr: Fikirlerin sadeliği, yalınlığı.

Bî'l-bedâhe: Apaçık bir şekilde.

Dakik: İnce, hassas.

Hilkat: Yaratma, yaratılış.

Hurûf-u kebîre: Büyük harfler.

Kesif: Şeffaf olmayan, yoğun.

Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan: Açıklama ve ifadesiyle mu'cize olan Kur'ân.

Mâlik: Sahip.

Nâdiren: Çok az, çok seyrek.

Nazarlar: Bakışlar.

Semâ: Gök.

Semâvât: Gökler, yedi kat gök.

Seyyid: Efendi.

Hem üslûb-u Kur'ânî'de öyle bir cezâlet ve selâset ve fitrîlik var ki, güyâ Kur'ân bir hâfızdır; kudret kalemiyle kâinat sayfalarında yazılan âyâtı okuyor. Güyâ Kur'ân, kâinat kitabının kıraâtıdır ve nizamâtının tilâvetidir ve Nakkaş-ı Ezelî'sinin şuûnâtını okuyor ve fiillerini yazıyor. Bu cezâlet-i beyâniyeyi görmek istersen, hüşyâr ve müdakkik bir kalb ile, Sûre-i ¹﴿عَمَّ﴾ ve ²﴿قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكِ الْمُلْكِ﴾ ayetleri gibi fermanları dinle!..

On İkinci Nota

Ey bu Notaları dinleyen dostlarım! Biliniz ki; ben hilâf-ı âdet olarak, gizlemesi lâzım gelen Rabb'ime karşı kalbimin

¹ Nebe Sûresi 78/1.

² “De ki: “Ey mülk ve hâkimiyet sahibi Allah'ım!” (Âl-i İmran Sûresi 3/26)

Cezâlet: İfadenin düzgünlüğü, sağlamlığı, tatlılığı ve güzelliği.

Cezâlet-i beyâniye: İfadenin düzgünlüğü, sağlamlığı, tatlılığı ve güzelliği.

Fitriilik: Yararıya uygunluk.

Hâfız: Kur'ân-ı Kerim'i ezberleyen ve usûlüne uygun olarak okuyan kimse.

Hilâf-ı âdet: Âdete aykırı. Alışılmı-şın aksine.

Hüşyar: Uyanık, akıllı, duyarlı.

Kıraat: Okuma.

Müdakkik: İnceden inceye araştıran.

Nakkâş-ı Ezelî: Her şeyin nakşını yapan ezeli Zât (c.c.). Kâinatta harika desenleri çizen ezeli Sanatkâr.

Nizamât: Âsayış ve düzen.

Nota: Mülâhaza, düşünce fikir.

Selâset: İfadenin düzgünlüğü ve akıcılığı.

Sûre-i Amme: Kur'ân Kerim'in 78. sûresi olan Nebe Sûresi.

Şuûnat: İşler, icraatlar, tecelliler.

Tilâvet: Okuma.

Üslûb-u Kur'ânî: Kurân'ın üslûbu.

tazarrû ve niyaz ve münâcâtını bazen yazdığımın sebebi; ölüm, dilimi susturduğu zamanlarda, dilime bedel kitabımın söylemesinin kabulünü rahmet-i ilâhiyeden rica etmektir. Evet kısa bir ömürde, hadsiz günahlarıma keffâret olacak, muvakkat lisanımın tevbe ve nedâmetleri kâfi gelmiyor. Sâbit ve bir derece daim olan kitabın lisanı daha ziyâde o işe yarar. İşte on üç sene¹(Hâşiye) evvel,² dağdağalı bir fırtına-yı ruhiye neticesinde, Eski Said'in gülmeleri, Yeni Said'in ağlamalarına inkılâp edeceği hengâmda; gençliğin gaflet uykusundan ihtiyarlık sabahıyla uyandıgım bir anda, şu münâcât ve niyaz Arabî yazılmıştır. Bir kısmının Türkçe meâli şudur ki:

1 (Hâşiye) Bu risalenin telifinden on üç sene evvel.

2 1920 tarihidir.

Arabî: Arapça.

Bedel: Karşılık.

Dağdağalı: Gürültülü ve patırtılı.

Daim: Sürüp giden, devam eden..

Fırtına-yı ruhiye: Ruhî fırtına.

Hâşiye: Sayfa kenarındaki açıklayıcı not.

Hengâm: Zaman.

İnkılâp etme: Dönüşme.

Kâfi: Yeterli.

Keffâret: Günahların affı karşılığında yapılması istenen yükümlülük.

Lisan: Dil.

Meâl: Mânâ, anlam.

Muvakkat: Geçici, belli bir süre için olan.

Münâcât: Yakarış, sessizce, içten içe duâ etme.

Nedâmet: Pişmanlık, pişman olmak.

Niyaz: Yalvarma, yakarma, duâ.

Rahmet-i ilâhiye: İlâhî rahmet.

Sabit: Varlığı kesin.

Tazarru: Yakarış, kendi kusurlarını bilip kibirden vazgeçip tevâzu ile Allah'a (c.c.) yalvarma.

Telif: Eser yazmak, kitap yazmak.

Tevbe: İsyandan itaate dönmek.

Ey Rabb-i Rahîm'im ve ey Hâlık-ı Kerîm'im! Benim sû-i ihtiyârımla ömrüm ve gençliğim zâyî olup gitti. Ve o ömür ve gençliğin meyvelerinden elimde kalan, elem verici günahlar, zillet verici elemeler, dalâlet verici vesveseler kalmıştır. Ve bu ağır yük ve hastalıklı kalb ve hacâletli yüzümle kabre yakınlaşıyorum. Bilmüşâhede göre göre gayet süratle, sağa ve sola inhiraf etmeyerek, ihtiyârsız bir tarzda, vefat eden ahbap ve akran ve akârîbim gibi kabir kapısına yanaşıyorum.

O kabir, bu dâr-ı fânîden firâk-ı ebedî ile ebedü'l-âbâd yolunda kurulmuş, açılmış evvelki menzil ve birinci kapıdır.¹ Ve bu bağlandığım ve meftun olduğum şu

¹ Bkz.: "Kabir, âhiret menzillerinin birinci menzildir. Kişi ondan kurtulabilirse, ondan sonrakiler daha kolaydır. Ondan kurtulamazsa ondan ↪

Ahbap: Dostlar, sevgililer, sevilenler.

Akârip: Yakınlar, akrabalar.

Akran: Yaşlılar.

Bi'l-müşâhede: Apaçık.

Dalâlet: Dinden sapma.

Dâr-ı fânî: Ölümlü yurt, dünya.

Ebedü'l-âbâd: Tükenmez ebedî hayat.

Firâk-ı ebedî: Ebedî, sonsuz ayrılık.

Hacâlet: Utanç, utanma.

Hâlık: Yaradan, Hazreti Allah.

İhtiyâr: Seçme, tercih etme.

İnhiraf: Dönme, sapma.

Kerîm: Pek cömert, yarattıklarına daima bol bol veren Hazreti Allah.

Meftun: Tutkun, vurgun.

Menzil: Durak, konak.

Rab: Her şeyin sahibi ve yetiştiricisi Ulu Allah.

Rahîm: Kullarına karşı sonsuz lütuf ve merhamet eden, onları gözeten Hazreti Allah.

Sû-i ihtiyâr: Yanlış seçim yapma; hatalı tercih.

Vesvese: Şüphe, vehim, kuruntu.

Zâyî olma: Elden çıkma, kaybolma.

Zillet: Aşağılık, horluk, alçaklık.

dâr-ı dünya da, kat'î bir yakîn ile anladım ki; hâliktir gider ve fânîdir ölür. Ve bilmüşâhede, içindeki mevcudât dahi, birbiri arkasından kâfile kâfile göçüp gider, kaybolur. Hususan benim gibi nefis-i emmâreyi taşıyanlara şu dünyaya çok gaddardır, mekkârdır. Bir lezzet verse, bin elem tazar çektirir. Bir üzüm yedirse, yüz tokat vurur.

كُلُّ أُمَّتٍ
Ey Rabb-i Rahîm'im ve ey Hâlık-ı Kerîm'im! كَلِّبْ قَرِيبًا¹
sırrıyla ben şimdiden görüyorum ki: Yakın bir zamanda ben kefenimi giydim, tabutuma bindim, dostlarımla veda eyledim. Kabrime teveccüh edip giderken, Sen'in dergâh-ı rahmetinde, cenazemin lisan-ı hâliyle, ruhumun lisan-ı kâliyle bağırarak derim:

sonrakiler bundan daha zordur, daha şiddetlidir." (Tirmizî, *Zühd* 5; İbn Mâce, *Zühd* 32; Ahmed İbn Hanbel, *el-Müsned* 1/63)

¹ "Her gelecek şey yakındır." (es-Suyûtî, ed-Düeru'l-müntesira s.15; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/149. Ayrıca bkz.: İbni Mâce, mukaddime 7; Dârimî, mukaddime 23)

Dâr-ı dünya: Dünya yurdu.

Dergâh-ı rahmet: Cenâb-ı Hak'ın huzuru.

Elem: Acı.

Fânî: Ölümlü.

Gaddar: Aldatıcı.

Hâlık: Yaratan, Yaratıcı.

Hâlık (هَالِكٌ): Yok olan, helâk olan, mahvolan.

Kat'î: Kesin.

Kefen: Ölünün sarıldığı bez.

Kerîm: Yarattıklarına daima bol bol veren Cenâb-ı Hak.

Lisan-ı hâl: Davranışların ifade ettiği mânâ.

Lisan-ı kâl: Dil ile anlatılan mânâ.

Mekkâr: Hilekâr, düzenbaz.

Mevcudât: Varlıklar.

Nefis-i emmâre: Sürekli günah arzusunda olan nefis.

Rab: Her şeyin sahibi ve yetiştiricisi Ulu Allah.

Rahîm: Çok merhamet ve ihsanı olan Allah (c.c.).

Teveccüh: Yönelme.

Yakîn: Kesin bilgi.

El-Amân el-Amân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Beni günahlarımın hacâletinden kurtar!

İşte, kabrimin başına ulaştım, boynuma kefenimi ta-kıp kabrimin başında uzanan cismimin üzerine durdum. Başımı dergâh-ı rahmetine kaldırıp bütün kuvvetimle fer-yat edip nida ediyorum:

El-Amân el-Amân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Beni günahlarımın ağır yüklerinden halâs eyle!

İşte kabrime girdim, kefenime sarıldım. Teşyîciler beni bırakıp gittiler. Sen'in afv u rahmetini intizar ediyorum. Ve bilmüşâhede gördüm ki, Sen'den başka melce' ve mence' yok. Günahların çirkin yüzünden ve mâsiyetin vahşi şek-linden ve o mekânın darlığından bütün kuvvetimle nida edip diyorum:

El-Amân, el-Amân! Yâ Rahmân! Yâ Hannân! Yâ Mennân! Yâ Deyyan! Beni çirkin günahlarımın arkadaş-lıklarından kurtar, yerimi genişlettir. İlâhî! Sen'in rahmetin

Afv u rahmet: Af ve rahmet.

Deyyân: Kullarını yaptıklarından hesaba çeken Cenâb-ı Hak.

El-amân: Eman diliyoruz Sen'den.

Hacâlet: Utanç, utanma.

Halâs etmek: Kurtarmak.

Hannân: Şefkat ve merhameti bol.

İntizar: Gözleme, ümit ederek bekleme.

Mâsiyet: İsyan, günah.

Melce: Sığınak.

Mence: Kurtuluş yeri.

Mennân: İyilik ve ihsanı bol.

Nidâ: Çağırma, seslenme, bağırma.

Teşyîciler: Uğurlayanlar, yolcu edenler.

Vahşi: Ürkütücü, korkunç.

melceimdir ve Rahmeten li'l-âlemîn olan Habib'in Sen'in rahmetine yetişmek için vesilemdir. Sen'den şekvâ değil, belki nefsimi ve hâlimi Sana şekvâ ediyorum.

Ey Hâlık-ı Kerîm'im ve ey Rabb-i Rahîm'im! Sen'in Said ismindeki mahlûkun ve masnûun ve abdin hem âsî, hem âciz, hem gafil, hem cahil, hem alîl, hem zelil, hem müsî', hem müsin, hem şakî, hem Seyyid'inden kaçmış bir köle olduğu hâlde, kırk sene sonra nedâmet edip Sen'in dergâhına avdet etmek istiyor. Sen'in rahmetine iltica ediyor. Hadsiz günah ve hatîatlarını itiraf ediyor. Evhâm ve türlü türlü illetlerle müptelâ olmuş. Sana tazarrû ve niyaz eder. Eğer kemâl-i rahmetinle onu kabul etsen,

Abd: Kul.

Âciz: Güçsüz, kifâyetsiz.

Alîl: Hasta.

Âsî: İsyan eden.

Avdet etmek: Geri gelmek, dönmek.

Câhil: Bilgisiz.

Dergâh: Huzur, kapı.

Evhâm: Kuruntular, zanlar.

Gâfil: Gerçeklerden habersiz, dikkatsiz, zihni karışık.

Habip: Allah'ın (c.c.) en çok sevdiği kul.

Hadsiz: Hesapsız, sayısız, sınırsız.

Hatîât: Günahlar, kabahatler, suçlar.

İllet: Hastalık.

İltica etmek: Sığınmak.

Kemâl-i rahmet: Mükemmel rahmet.

Mahlûk: Yaratık.

Masnû: Sanat eseri.

Musî: İtaatsiz, kötülük işleyen.

Müptelâ: Tutkun, tutulmuş.

Müsin: Yaşlı, ihtiyar.

Nedâmet etmek: Pişman olmak.

Niyaz: Yalvarma, yakarma, duâ.

Rahmeten li'l-âlemîn: Bütün varlıklar için rahmet olan Peygamber Efendimiz (s.a.s.).

Seyyid: Efendi.

Şakî: Bahtsız, talihsiz, mahrum.

Şekvâ: Şikâyetçi olma, sızlanma.

Tazarru: Tevâzu ile Allah'a (c.c.) yalvarma.

Zelil: Hor hakir.

mağfiret edip rahmet etsen; zâten o, Sen'in şânındır. Çünkü Erhamü'r-râhimîn'sin. Eğer kabul etmezsen, Sen'in kapından başka hangi kapıya gideyim? Hangi kapı var? Sen'den başka Rab yok ki, dergâhına gidilsin. Sen'den başka hak Mâbûd yoktur ki, ona iltica edilsin!..”

لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ أَخِرُ الْكَلَامِ فِي الدُّنْيَا وَأَوَّلُ
الْكَلَامِ فِي الْأَخِرَةِ وَفِي الْقَبْرِ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ
مُحَمَّدًا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ¹

On Üçüncü Nota

Medâr-ı iltibâs olmuş olan beş meseledir.

Birincisi

Tarik-i hakta çalışan ve mücâhede edenler, yalnız kendi vazifelerini düşünmek lâzım gelirken, Cenâb-ı Hakk'a

¹ “Sen'den başka ilâh yoktur. Sen birsin. Sen'in hiçbir ortağın yoktur. Dünyada son sözü müz, âhirette ve kabirde de ilk sözü müz şudur: Şehâdet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur; yine şehâdet ederim ki Muhammed (*sallâllâhu aleyhi ve sellem*) Allah'ın Resûlü'dür.”

Erhamü'r-râhimîn: Merhamet edenlerin en merhametlisi.

Mâbûd: Kendisine ibadet edilen.

Mağfiret etmek: Cenâb-ı Hakk'ın kullarının günahlarını affetmesi.

Medâr-ı iltibâs: Yanlışlık ve karışıklık sebebi.

Mücâhede: Savaşma, mücadele etme.

Şân: İş.

Tarik-i hak: Doğru yol.

âit vazifeyi düşünüp, harekâtını ona bina ederek hataya düşerler. Edebü'd-Dünya ve'd-Dîn Risalesi'nde vardır ki: Bir zaman şeytan, Hazreti İsa (aleyhisselâm)'a itiraz edip demiş ki: "Madem ecel ve her şey kader-i ilâhî ilemdir; sen kendini bu yüksek yerden at, bak nasıl öleceksin." Hazreti İsa (aleyhisselâm) demiş ki:

إِنَّ لِلَّهِ أَنْ يَخْتَبِرَ عَبْدَهُ وَلَيْسَ لِلْعَبْدِ أَنْ يَخْتَبِرَ رَبَّهُ¹

Yani, "Cenâb-ı Hak, abdini tecrübe eder ve der ki: 'Sen böyle yapsan sana böyle yaparım, göreyim seni yapabilir misin?' diye tecrübe eder. Fakat abdin hakkı yok ve haddi değil ki, Cenâb-ı Hakk'ı tecrübe etsin ve desin: Ben böyle işlesem, Sen böyle işler misin? diye tecrübevâri bir sûrette Cenâb-ı Hakk'ın rubûbiyetine karşı imtihan tarzı sû-i edeptir, ubûdiyete münâfidir."

Madem hakikat budur; insan kendi vazifesini yapıp Cenâb-ı Hakk'ın vazifesine karışmamalı.

¹ Bkz.: el-Mâverdî, *Edebü'd-dünyâ ve'd-dîn* s.12. Ayrıca bkz.: Ma'mer İbn Râşid, *el-Câmi'* 11/113; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 4/12; Kitâb-ı Mukaddes (Türkçe tercüme), Matta, *bâb: 4, cümle: 1-11*.

Abd: Kul.

Ecel: Ölüm vakti.

Edebü'd-Dîn ve'd-Dünya Risalesi: Maverdî'nin (450/1058) İslâm

Ahlâkî'na dair eseri.

Harekât: Hareketler.

Kader-i ilâhî: İlâhî kader.

Münâfi: Ters, uymayan.

Rubûbiyet: Cenâb-ı Hakk'ın her-kesi ve her şeyi içine alan engin terbiye ve idaresi.

Sû-i edep: Edepsizlik.

Tecrübe etmek: Denemek, sınamak.

Tecrübe-vâri: Deneyen bir şekilde.

Ubûdiyet: Kulluk.

Meşhurdur ki, bir zaman İslâm kahramanlarından ve Cengiz'in ordusunu müteaddit defa mağlûp eden Celâleddin-i Harzemşah harbe giderken, vüzerâsı ve etbâi ona demişler:

“Sen muzaffer olacaksın, Cenâb-ı Hak seni galip edecek.”

O demiş:

“Ben Allah'ın emriyle, cihad yolunda hareket etmeye vazifedarım, Cenâb-ı Hakk'ın vazifesine karışmam; muzaffer etmek veya mağlûp etmek O'nun vazifesidir.”

İşte o zât, bu sırr-ı teslimiyeti anlamasıyla, hârîka bir sûrette çok defa muzaffer olmuştur.

Evet, insanın elindeki cüz-ü ihtiyârî ile işledikleri ef'âllerinde, Cenâb-ı Hakk'a âit netâici düşünmemek gerektir. Meselâ, kardeşlerimizden bir kısım zâtlar, halkların Risale-i Nur'a iltihakları şevklerini ziyâdeleştiriyor, gayrete getiriyor. Dinlemedikleri vakit zayıfların kuvve-i mâneviyeleri

Cihad: Allah'ın dinini insanlara ulaştırmak için gerekli her türlü gayret.

Cüz-i ihtiyârî: İnsan iradesi.

Ef'âl: Fiiller, işler.

Etbâ: Tabi olanlar.

İltihak: Katılmak.

Kuvve-i mâneviye: Mânevî kuvvet. Moral.

Muzaffer: Zafer kazanmış, galip.

Müteaddit: Ayrı ayrı, bir çok.

Netâic: Neticeler.

Şevk: Arzu, şiddetli istek.

Vazifedar: Vazifeli, görevli.

Vüzerâ: Vezirler.

Ziyadeleştirmek: Artırmak, fazla-
laştırma.

kırılıyor, şevkleri bir derece sönüyor. Hâlbuki, *Üstad-ı Mutlak*, *Muktedâ-yı Küll*, *Rehber-i Ekmel* olan *Resûl-i Ekrem* (*aleyhissalâtü vesselâm*), ¹ *وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ*, olan ferman-ı ilâhîyi kendine rehber-i mutlak ederek, insanların çekilmesiyle ve dinlememesiyle daha ziyâde sa'y ü gayret ve ciddiyetle tebliğ etmiş. Çünkü ² *إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ* anlamış ki, insanlara dinlettirmek ve hidâyet vermek, *Cenâb-ı Hakk*'ın vazifesidir. *Cenâb-ı Hakk*'ın vazifesine karışmazdı.

Öyle ise, işte ey kardeşlerim! Siz de, size âit olmayan vazifeye harekâtınızı bina etmekle karışmayınız ve *Hâlık*'ınıza karşı tecrübe vaziyetini almayınız!

¹ “Peygamberin görevi, açıkça tebliğ etmekten başka bir şey değildir.” (Nûr Sûresi 24/54; Ankebût Sûresi 29/18)

² “Sen dilediğin kimseyi doğru yola erdirmemezsin, lâkin ancak Allah dilediğini doğruya hidâyet eder.” (Kasas Sûresi 28/56. Ayrıca bkz.: Bakara Sûresi 2/272)

Ferman-ı ilâhî: İlâhî buyruk.

Hâlık: Yaradan.

Harekât: Hareketler.

Muktedâ-yı Küll: Her hususta kendisine uyulan İmam.

Rehber-i Ekmel: Mükemmel Rehber.

Rehber-i Mutlak: Her bakımdan Rehber.

Sa'y ü gayret: Çalışma ve gayret etme.

Tebliğ: Bildirmek, ulaştırmak.

Üstad-ı Mutlak: Mutlak Rehber.

İkinci Mesele

Ubûdiyet, emr-i ilâhîye ve rıza-yı ilâhîye bakar. Ubûdiyetin dâîsi emr-i ilâhî ve neticesi rıza-yı Hak'tır. Semerâtı ve fevâidi, uhreviyedir. Fakat ille-i gâiye olmamak, hem kasden istenilmemek şartıyla, dünyaya âit faydalar ve kendi kendine terettüp eden ve istenil-meyerek verilen semereler, ubûdiyete münâfî olmaz. Belki zayıflar için müşevvik ve müreccih hükmüne geçerler. Eğer o dünyaya âit faydalar ve menfaatler; o ubûdiyete, o virde veya o zikre illet veya illetin bir cüz'ü olsa; o ubûdiyeti kısmen iptal eder. Belki o hâsiyetli virdi akîm bırakır, netice vermez.

İşte bu sırrı anlamayanlar, meselâ yüz hâsiyeti ve faydası bulunan Evrâd-ı Kudsiye-i Şâh-ı Nakşibendî'yi veya bin hâsiyeti bulunan Cevşenü'l-Kebîr'i, o faydaların bazılarını maksûd-u bizzât niyet ederek okuyorlar.

Akîm: Neticesiz, sonuçsuz, verimsiz, kısır.

Cüz: Parça.

Dâî: Sebep.

Emr-i ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın emri.

Fevâid: Faydalar, yararlar.

Hâsiyet: Özellik; tesir.

İptal etme: Yürürlükten kaldırma.

İlle-i gâiye: Asıl gaye.

İllet: Sebep.

Kasden: Bile bile, isteyerek.

Maksûd-u bizzât: Doğrudan hedeflenen.

Müreccih: Tercih ettiren sebep.

Müşevvik: Teşvik edici.

Rıza-yı Hak: Cenâb-Hakk'ın rızası, hoşnutluğu.

Rıza-yı ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın rızası, hoşnutluğu.

Semerât: Meyveler.

Semere: Meyve.

Terettüp etme: İcâb etme, gerekme.

Uhreviye: Âhirete ait.

Vird: Devamlı olarak yapılan zikir ve ders.

O faydaları göremiyorlar ve göremeyecekler ve görme-ye de hakları yoktur. Çünkü o faydalar, o evrâdların illeti olamaz ve ondan, onlar kasden ve bizzât istenil-meyecek. Çünkü onlar fazlî bir sûrette, o hâlis virde talepsiz terettüp eder. Onları niyet etse, ihlâsı bir dere-ce bozular. Belki ubûdiyetten çıkar ve kıymetten düşer. Yalnız bu kadar var ki; böyle hâsiyetli evrâdı okumak için zayıf insanlar bir müşevvik ve müreccihe muh-taçtırlar. O faydaları düşünüp, şevke gelip; evrâdı sırf rıza-yı ilâhî için, âhiret için okusa zarar vermez. Hem de makbuldür. Bu hikmet anlaşılmadığından; çoklar, aktaptan ve selef-i sâlihînden mervî olan faydaları gör-mediklerinden şüpheyeye düşer, hatta inkâr da eder.

Üçüncü Mesele

طُوبَى لِمَنْ عَرَفَ حَدَّهُ وَلَمْ يَتَجَاوَزْ طُورَهُ¹ Yani, “Ne mut-lu o adama ki, kendini bilip haddinden tecâvüz etmez.”

¹ Bkz.: el-Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir* 3/338; et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 5/71; el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-kübrâ* 4/182.

Aktap: Kutup insanlar, büyük ve-liler.

Bizzât: Kendi, kendisi.

Evrâd: Devamlı olarak yapılan zi-kir ve ders.

Fazlî: Allah'ın (c.c.) lütfu, ihsânı.

Hâlis: Samimî, ihlâslı.

İhlâs: Sırf Allah rızası için yapmak.

İnkâr etme: Reddetme, tanımama.

Makbul: İtibar gören, beğenilen.

Mervî: Rivâyet edilen. Nakledilen.

Selef-i sâlihîn: İslâm'ın ilk üç nes-lindeki büyükler.

Tecâvüz: Sınırı aşma.

Nasıl bir zerre camdan, bir katre sudan, bir havuzdan, denizden, Kamer'den seyyarelere kadar Güneş'in cilveleri var. Her birisi kabiliyetine göre Güneş'in aksini, misalini tutuyor ve haddini biliyor. Bir katre su, kendi kabiliyetine göre "Güneş'in bir aksi bende vardır." der. Fakat "Ben de deniz gibi bir aynayım." diyemez. Öyle de: Esmâ-yı ilâhiyenin cilvesinin tenevvüüne göre, makamât-ı evliyâda öyle merâtip var. Esmâ-yı ilâhiyenin her birisinin bir Güneş gibi kalbden Arş'a kadar cilveleri var. Kalb de bir arştır, fakat "Ben de Arş gibiyim." diyemez.

İşte, ubûdiyetin esası olan, acz ve fakr ve kusur ve naksını bilmek ve niyaz ile dergâh-ı ulûhiyete karşı secde etmeye bedel, naz ve fahir sûretinde gidenler; zerrecik kalbini Arş'a müsâvi tutar. Katre gibi makamını, deniz

Acz: Güçsüzlük.

Aks: Yansıma.

Arş: Semâ, gök.

Bedel: Karşılık.

Cilveler: Tecelliler, görüntüler, yansımalar.

Dergâh-ı ulûhiyet: Cenâb-ı Hakk'ın kapısı, huzuru.

Esmâ-yı ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'ın güzel isimleri.

Fahr: Övünme, böbürlenme.

Fakr: İhtiyaç, muhtaçlık.

Kamer: Ay.

Katre: Damla.

Kusur: Eksiklik, ayıp, suç.

Makamât-ı evliyâ: Velilerin dostlarının makamları, dereceleri.

Merâtip: Mertebeler, dereceler.

Misal: Benzer, örnek.

Müsâvi: Eşit.

Naks: Noksan, eksiklik.

Naz: Kendini ağıra satma.

Niyaz: Yalvarma, yakarma, duâ.

Seyyareler: Gezegenler.

Tenevvü: Çeşitlilik.

Übûdiyet: Kulluk.

Zerre: Maddenin en küçük parçası.

gibi evliyânın makamâtıyla iltibâs eder. Kendini o büyük makamâta yakıştırmak ve o makamda kendini muhafaza etmek için tasannuâta, tekellüfâta, mânâsız hodfuruşluğa ve birçok müşkülâta düşer.

Elhâsil, hadiste vardır ki:

هَلَكَ النَّاسُ إِلَّا الْعَالِمُونَ وَهَلَكَ الْعَالِمُونَ إِلَّا الْعَامِلُونَ وَهَلَكَ
الْعَامِلُونَ إِلَّا الْمُخْلِصُونَ وَالْمُخْلِصُونَ عَلَى خَطَرٍ عَظِيمٍ¹

Yani, *medâr-ı necat ve halâs, yalnız ihlâstır. İhlâsı kazanmak çok mühimdir. Bir zerre ihlâslı amel, batmanlarla hâlis olmayana müreccahtır.*² İhlâsı kazandıran

- ¹ “İnsanlar helâk oldu; âlimler müstesna. Âlimler de helâk oldu; ilmiyle amel edenler müstesna. Amel edenler de helâk oldu; ihlâs sahipleri müstesna. İhlâs sahiplerine gelince, onlar da pek büyük bir tehlike ile karşı karşıyadırlar.” (Bkz.: el-Gazâlî, *İhyâu ulûmi'd-dîn* 3/414, 4/179, 362; el-Gazâlî, *Meâricü'l-Kuds* s.88; el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 2/415)
- ² Peygamber Efendimiz (*sallâllâhu aleyhi ve sellem*), dinde ihlâslı olmak kaydıyla az bir amelin dahi yeteceğini beyan buyurmaktadır. (Bkz.: el-Hâkim, *el-Müstedrek* 4/341; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-evliyâ* 1/244) Efendimiz (*sallâllâhu aleyhi ve sellem*), Allah Teâlâ'nın ancak ihlâsla ⇨

Amel: İş, çalışma.

Batman: 7692 gramlık ağırlık ölçüsü.

Hadîs: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) sözleri ve davranışları.

Halas: Kurtuluş.

Hâlis: İhlâslı, samimî.

Hodfuruş: Kendini beğendirmeye çalışan.

İhlâs: Sırf Allah rızası için yapmak.

İltibâs: Birbirine benzer şeyleri karıştırmak.

Makamât: Makamlar, dereceler.

Medâr-ı necat: Kurtuluş sebebi.

Müreccah: Tercihe şayan, tercih edilir.

Müşkülât: Güçlükler, zorluklar.

Tasannuât: Yapmacık hareketler

Tekellüfât: Zorlamayla yapılan işler.

harekâtındaki sebebi, sırf bir emr-i ilâhî ve neticesi rıza-yı ilâhî olduğunu düşünmeli ve vazife-i ilâhiyeye karışmamalı.

Her şeyde bir ihlâs var. Hatta muhabbetin de ihlâs ile bir zerresi, batmanlarla resmî ve ücretli muhabbete terrecuh eder. İşte bir zât bu ihlâslı muhabbeti böyle tâbir etmiş:

وَمَا أَنَا بِالْبَاغِي عَلَى الْحُبِّ رِشْوَةً ضَعِيفٌ هَوَى يُبْغِي عَلَيْهِ ثَوَابٌ¹

Yani “Ben muhabbet üzerine bir rüşvet, bir ücret, bir mukâbele, bir mükâfât istemiyorum. Çünkü mukâbilinde bir mükâfat, bir sevap istenilen muhabbet zayıftır, devamsızdır.” Hatta hâlis muhabbet, fitrat-ı insaniyede ve umum vâlidelerde derc edilmiştir. İşte bu hâlis muhabbete

yapılan amelleri kabul edeceğini buyurmaktadır. (Bkz.: et-Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* 8/140; ed-Dârakutnî, *es-Sünen* 1/51)

¹ Ebu't-Tayyib el-Mütenebbî'ye ait olan bu beyit için bkz.: İbn Kays, *Kıra'd-dayf* 1/95, 237; ez-Zehabî, *Târihu'l-İslâm* (354 tarihi vefatları) s.103.

Derc etmek: İçine koymak, yerleştirmek.

Emr-i ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın emri.

Fitrat-ı insaniye: İnsan karakteri, yapısı.

Harekât: Hareketler.

Muhabbet: Sevgi.

Mukabele: Karşılık verme.

Mukabilinde: Karşılığında.

Mükâfat: Ödül.

Resmî: Merasimli, zâhirî.

Rıza-yı ilâhî: Cenâb-ı Hakk'ın rızası.

Sevap: Mükâfat.

Tâbir etmek: İfade etmek.

Tereccuh: Üstün olmak.

Umum: Genel, bütün.

Vazife-i ilâhiye: Cenâb-ı Hakk'a ait iş.

Zerre: Maddenin en küçük parçası, atom.

tam mânâsıyla vâlidelerin şefkatleri mazhardır. Vâlideler o sırr-ı şefkat ile, evlâdlarına karşı muhabbetlerine bir mükâfat, bir rüşvet istemediklerine ve talep etmediklerine delil; ruhunu, belki saâdet-i uhreviyesini de onlar için feda etmeleridir. Tavuğun bütün sermayesi kendi hayatı iken, yavrusunu itin ağzından kurtarmak için –Hüsrev’in müşâhedeyle– kafasını ite kaptırır.

Dördüncü Mesele

Esbab-ı zâhiriye eliyle gelen nimetleri, o esbap hesabına almamak gerektir. Eğer o sebep ihtiyâr sahibi değilse –meselâ hayvan ve ağaç gibi– doğrudan doğruya o nimeti Cenâb-ı Hak hesabına verir. Madem o, lisan-ı hâl ile بِسْمِ اللّٰهِ¹ der, sana verir. Sen de Allah hesabına olarak بِسْمِ اللّٰهِ² de, al. Eğer o sebep ihtiyâr sahibi ise; o بِسْمِ اللّٰهِ² demeli, sonra ondan al, yoksa alma. Çünkü وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللّٰهِ عَلَيْهِ² âyetinin

¹ “Allah’ın adıyla”

² “Allah adına kesilmeyen hayvanın etini yemeyin!” (En’âm Sûresi 6/121)

Bismillâh: Allah’ın (c.c.) ismiyle.

Esbab-ı zâhiriye: Görünen sebepler, maddî şartlar.

İhtiyâr: Seçme, tercih etme.

Lisan-ı hâl: Davranışların ifade ettiği mânâ.

Müşâhede : Görme.

Saadet-i uhreviye: Âhiret mutluluğu.

Şefkat: Acıma, merhamet.

Valide: Anne.

mânâ-yı sarîhinden başka bir mânâ-yı işaretisi şudur ki: "Mün'im-i Hakikî'yi hatıra getirmeyen ve O'nun nâmıyla verilmeyen nimeti yemeyiniz!" demektir.

O hâlde hem veren بِسْمِ اللّٰهِ demeli, hem alan بِسْمِ اللّٰهِ demeli. Eğer o بِسْمِ اللّٰهِ demiyor fakat sen de almayaya muhtaç isen; sen بِسْمِ اللّٰهِ de, onun başı üstünde rahmet-i ilâhiyenin elini gör, şükür ile öp, ondan al. Yani, nimetten in'ama bak, in'amdan Mün'im-i Hakikî'yi düşün. Bu düşünmek bir şükürdür. Sonra o zâhirî vasıtaya istersen dua et. Çünkü o nimet onun eliyle size gönderildi.

Esbab-ı zâhiriyei perestiş edenleri aldatan; iki şeyin beraber gelmesi veya bulunmasıdır ki, "iktiran" tâbir edilir, birbirine illet zannetmeleridir. Hem bir şeyin ademi, bir nimetin mâdum olmasına illet olduğundan, tevehhüm eder ki, o şeyin vücûdu dahi, o nimetin vücûduna illettir.

Adem: Yokluk.

İktiran: İki şeyin beraber olması.

În'âm: Nimet vermek. İhsan etmek.

Mâdum: Mevcut olmayan, bulunmayan.

Mânâ-yı işaretî: İşaret ettiği mânâ.

Mânâ-yı sarîhi: Açık mânâsı.

Mün'im-i Hakikî: Nimetlerin gerçek Sahibi.

Nâm: İsim, ün, şan.

Perestiş etmek: Aşırı derecede sevmek.

Rahmet-i ilâhiye: Allah'ın rahmeti.

Tevehhüm: Kuruntuya düşme, vehimlenme, zannetme.

Zâhirî: Görünen, görünürdeki.

Şükrünü, minnettarlığını o şeye verir, hataya düşer. Çünkü bir nimetin vücûdu, o nimetin umum mukaddemâtına ve şerâitine terettüp eder. Hâlbuki o nimetin ademi, bir tek şartın ademiyle oluyor. Meselâ, bir bahçeyi sulayan cetvelin deliğini açmayan adam, o bahçenin kurumasına ve o nimetlerin ademine sebep ve illet oluyor. Fakat o bahçenin nimetlerinin vücûdu, o adamın hizmetinden başka, yüzer şerâitin vücûduna tevakkufla beraber, illet-i hakikî olan kudret ve irade-i rabbâniye ile vücûda gelir. İşte bu mağlatanın ne kadar hatası zâhir olduğunu anla ve esbap-perestlerin ne kadar hata ettiklerini bil!

Evet, iktiran ayırdır, illet ayırdır. Bir nimet sana geliyor; fakat bir insanın sana karşı ihsan niyeti, o nime-te mukarin olmuş; fakat illet olmamış. İllet, rahmet-i ilâhiyedir. Evet, o adam ihsan etmeyi niyet etmeseydi,

Adem: Yokluk.

Esbap-perest: Her şeyi maddî sebeplere bağlayan.

İhsan etmek: İyilik etmek.

İktiran: İki şeyin beraber olması

İllet-i hakikî: Sebep, bir şeyin vücûdunun kendisine bağlı olduğu asıl sebep.

Kudret ve irade-i rabbâniye: İlâhî kudret ve irade.

Mağlata: Birini şaşkırtmak, yanıltmak için söylenen zihin karıştırıcı, saçma sapan söz.

Minnettarlık: Kendisini borçlu hissetme.

Mukaddemât: Bir şeyin meydana gelmesi için gerekli sebepler.

Mukarin: Yakın.

Rahmet-i ilâhiye: İlâhî rahmet.

Sebep: Maddî şart, bir şeyin var olması için şart olan şey.

Şerâit: Şartlar, durumlar.

Terettüp etme: İcap etme, gerekme.

Tevakkuf: İrtibatlı, ilişkili olma.

Ümum: Genel.

Zâhir: Açık.

o nimet sana gelmezdi. Nimetin ademine illet olurdu. Fakat mezkûr kâideye binâen; o meyl-i ihsan, o nimete illet olamaz. Ancak yüzer şerâitin bir şartı olabilir. Meselâ, Risale-i Nur'un şâkirtleri içinde Cenâb-ı Hakk'ın nimetlerine mazhar bazı zâtlar (Hüsrev, Re'fet gibi), iktiranı illetle iltibâs etmişler; Üstadına fazla minnettarlık gösteriyorlardı. Hâlbuki Cenâb-ı Hak onlara ders-i Kur'ânî'de verdiği nimet-i istifade ile, Üstadlarına ihsan ettiği nimet-i ifadeyi beraber kılmış, mukarenet vermiş. **Onlar derler ki:** "Eğer Üstadımız buraya gelmeseydi, biz bu dersi alamazdık. Öyle ise onun ifadesi, istifademize illettir." *Ben de derim:*

"Ey kardeşlerim! Cenâb-ı Hakk'ın bana da sizlere de ettiği nimet beraber gelmiş, iki nimetin illeti de rahmet-i ilâhiyedir. Ben de sizin gibi iktiranı illetle iltibâs ederek, bir vakit Risale-i Nur'un sizler gibi elmas kalemli yüzer şâkirtlerine çok minnettarlık hissediyordum. Ve diyordum ki: "Bunlar olmasaydı, benim gibi yarım ümmî bir bîçare nasıl hizmet edecekti?" Sonra anladım ki, sizlere kalem vasıtasıyla olan kudsî nimetten sonra, bana da bu hizmete

Bîçare: Çaresiz.

Ders-i Kur'ânî: Kur'ân dersi.

İltibâs: Birbirine benzer şeyleri karıştırmak.

Kudsî: Kutsal.

Meyl-i ihsan: İhsanda bulunma meyl-i eğilimi.

Mukarenet: Beraber olma.

Nimet-i ifade: İfade etme nimeti.

Nimet-i istifade: İstifade nimeti.

Şâkirt: Talebe, öğrenci.

Yarım ümmî: Yazması iyi olmayan.

muvaffakiyet ihsan etmiş. Birbirine iktiran etmiş, birbirinin illeti olamaz. Ben size teşekkür değil, belki sizi tebrik ediyorum. Siz de bana minnettarlığa bedel, dua ve tebrik ediniz.”

Bu dördüncü meselede, gafletin ne kadar dereceleri bulunduğu anlaşılır.

Beşinci Mesele

Nasıl ki bir cemaatin malı bir adama verilse zulüm olur. Veya cemaate âit vakıfları bir adam zabtetsen zulmeder. Öyle de, cemaatin sa'yleriyle hâsıl olan bir neticeyi veya cemaatin haseneleriyle terettüp eden bir şerefi, bir fazileti, o cemaatin reisine veya üstadına vermek; hem cemaate, hem de o üstad veya reise zulümdür. Çünkü enaniyeti okşar, gurura sevk eder. Kendini kapıcı iken, padişah zannettirir. Hem kendi nefesine de zulmeder. Belki bir nevi şirk-i hafîye yol açar.

Cemaat: Topluluk.

Enâniyet: Benlik.

Gaflet: Dikkatsizlik, gerçeklerden habersiz olma, aldırış etmeme.

Hasene: İyilik, sevap.

Hâsıl olmak: Meydana gelmek, ortaya çıkmak.

Muvaffakiyet: Başarma, başarı.

Sa'y: Çalışma, gayret.

Şirk-i hafî: Gizli şirk.

Terettüp etme: İcap etme, gerekme.

Üstad: İlim veya sanatta üstün olan kimse, usta, sanatkâr, rehber.

Vakıf: Gelirleri hayır işlerine tahsis edilen mal-mülk.

Zapt etmek: İdaresi altına almak.

Evet, bir kaleyi fetheden bir taburun ganimetini ve muzafferiyet ve şerefini, binbaşısı alamaz. Evet üstad ve mürşid, masdar ve menba telâkki edilmemek gerektir. Belki mazhar ve mâkes olduklarını bilmek lâzımdır. Meselâ, hararet ve ziyâ, sana bir ayna vasıtasıyla gelir. Senden Güneş'e karşı minnettar olmaya bedel, aynayı masdar telâkki edip, Güneş'i unutup, ona minnettar olmak, dîvâneliktir.

Evet ayna muhafaza edilmeli, çünkü mazhar dır. İşte mürşidin ruhu ve kalbi bir aynadır. Cenâb-ı Hak'tan gelen feyze mâkes olur, müridine aksedilmemesine de vesile olur. Vesilelikten fazla feyiz noktasında makam verilmemek lâzımdır. Hatta bazı olur ki, masdar telâkki edilen bir üstad, ne mazhardır, ne masdardır. Belki müridinin saffet-i ihlâsıyla ve kuvvet-i irtibâtıyla ve ona hasr-ı nazar ile o mürid başka yolda aldığı füyuzâtı,

Bedel: Karşılık.

Dîvânelik: Delilik, aptallık.

Feyz: Bereket, ihsan.

Füyûzât: Feyzler.

Ganîmet: Savaşta askerin kılıç hakkı olarak düşmandan ele geçirdiği şeyler.

Hararet: Sıcaklık.

Hasr-ı nazar: Bakışını bir noktaya dikme, odaklama, yoğunlaşma.

Kuvvet-i irtibat: Kuvvetli bağlılık.

Mâkes: Ayna.

Masdar: Menba, kaynak.

Mazhar: Görünme yeri, ayna.

Menba: Kaynak, pınar.

Muzafferiyet: Zafer, galibiyet.

Mürîd: Mânevî arınma isteyerek bir mürşide bağlanan kişi.

Mürşid: İrşad eden, doğru yolu gösteren, rehber.

Saffet-i ihlâs: Katıksız ihlâs.

Telâkki: Anlayış, kabul etme, öğrenme.

Ziyâ: Işık.

üstadının mir'ât-ı ruhundan gelmiş görüyor. Nasıl ki bazı adam, manyetizma vasıtasıyla bir cama dikkat ede ede âlem-i misale karşı hayalinde bir pencere açılır. O aynada çok garâibi müşâhede eder. Hâlbuki aynada değil, belki aynaya olan dikkat-i nazar vasıtasıyla aynanın hâricinde hayaline bir pencere açılmış görüyor. Onun içindir ki, bazen nâkıs bir şeyhin hâlis müridi, şeyhinden daha ziyâde kâmil olabilir ve döner şeyhini irşâd eder ve şeyhinin şeyhi olur.

On Dördüncü Nota

Tevhide dair dört küçük remizdir.

Birinci Remiz

Ey esbap-perest insan! Acaba garip cevherlerden yapılmış bir acîp kasrı görsen ki, yapılıyor. Onun binasında sarf edilen cevherlerin bir kısmı yalnız Çin'de bulunuyor.

Acîp: Hayret veren, dikkat çeken, orijinal.

Âlem-i misal: Maddî âlem ile gayb âlemi arasında yer alan ara kesit.

Cevherler: Kıymetli taşlar.

Dikkat-i nazar: Dikkatli bakış.

Esbap-perest: Her şeyi maddî sebeplere bağlayan.

Garâip: Tuhaf, şaşılacak şeyler.

Garip: Tuhaf, şaşılacak şeyler.

Hâlis: İhlâslı, samimî.

Hâricinde: Dışında.

İrşad: Doğru yolu göstermek.

Kâmil: Olgun, mükemmel.

Kasr: Saray.

Manyetizma: Telkin ve hipnoz vasıtasıyla etkileme.

Mir'ât-ı ruh: Ruh aynası.

Müşâhede etmek: Görmek.

Nâkıs: Noksan, eksik.

Remiz: İşaret, îmâ, sembol.

Tevhid: Cenâb-ı Hakk'ı birleme.

Diğer kısmı Endülüs'te, bir kısmı Yemen'de, bir kısmı Sibirya'dan başka yerde bulunmuyor. Binanın yapılması zamanında aynı günde şark, şimal, garp, cenuptan o cevherli taşlar kolaylıkla celb olup yapıldığını görsen; hiç şüphelen kalır mı ki; o kasrı yapan usta, bütün küre-i arza hükmeden bir Hâkim-i Mu'cizekâr'dır.

İşte, her bir hayvan, öyle bir kasrı ilâhîdir. Hususan insan, o kasırların en güzeli ve o sarayların en acîbidir. Ve bu insan denilen sarayın cevherleri; bir kısmı âlem-i ervâhtan, bir kısmı âlem-i misalden ve Levh-i Mahfuz'dan ve diğer bir kısmı da hava âleminden, nur âleminden, anâsır âleminden geldiği gibi; hâcâtı ebede uzanmış, emelleri semâvât ve arzın aktarında intişar etmiş, râbitaları,

Acîp: Hayret veren, dikkat çeken, orijinal.

Âlem-i ervâh: Ruhlar âlemi.

Âlem-i misal: Rüya âlemi. Maddî âlem ile gayp âlemi arasında yer alan ara kesit.

Anâsır: Unsurlar (toprak, hava, su, ateş).

Arzın aktârı: Dünyanın her bir tarafı.

Celb: Kendine çekmek.

Cenup: Güney.

Garp: Batı.

Hâcât: İhtiyaçlar.

Hâkim-i mu'cizekâr: Mu'cize gösteren Hâkim.

Hususan: Ayrıca, özellikle.

İntişar: Yayılmak, yaygın olmak.

Kasrı ilâhî: İlâhî saray.

Küre-i arz: Yerküre, dünya.

Levh-i Mahfuz: Olmuş ve olacak her şeyin yazıldığı levha, Allah'ın (c.c.) takdir buyurduğu hükümlerin yazıldığı ana kitap (bkz. Burûc Sûresi 85/22).

Râbita: Münasebet, alâka, bağ.

Semâvât: Gökler, yedi kat gök.

Şark: Doğu.

Şimal: Kuzey.

alâkaları dünya ve âhiret edvarında dağılmış bir saray-ı acîp ve bir kasr-ı gariptir.

İşte ey kendini insan zanneden insan! Madem mâhiyetin böyledir; seni yapan ancak o Zât olabilir ki: Dünya ve âhiret birer menzil, arz ve semâ birer sayfa, ezel ve ebed dün ve yarın hükmünde olarak tasarruf eden bir Zât olabilir. Öyle ise insanın mâbûdu ve melcei ve halâskârı O olabilir ki; arz ve semâyâ hükmeder, dünya ve ukba dizginlerine mâliktir.

İkinci Remiz

Bazı eblehler var ki, Güneş'i tanımadıkları için, bir ay-nada Güneş'i görse, aynayı sevmeye başlar. Şedit bir his ile onun muhafazasına çalışır. Tâ ki içindeki güneşi kaybolmasın. Ne vakit o ebleh; Güneş, aynanın ölmesiyle ölmediğini ve kırılmasıyla fenâ bulmadığını derk etse, bütün

Derk etmek: Anlamak.

Ebed: Sonu olmayan.

Ebleh: Ahmakça, aptalcasına.

Edvâr: Devirler, devreler.

Ezel: Başlangıcı olmama.

Fenâ: Yokluk, yok olma.

Halâskâr: Kurtarıcı.

Kasr-ı garip: Tuhaf, şaşılacak derecede orijinal saray.

Mâbûd: Kendisine ibadet edilen.

Mahiyet: Bir şeyin asıl iç yüzü, esası.

Mâlik: Sahip.

Melce: Sığınak.

Menzil: Yer, konaklama yeri, mesken.

Remiz: İşaret, îmâ, sembol.

Saray-ı acîp: Hayret veren, dikkat çeken saray.

Semâ: Gök.

Şedit: Şiddetli, kuvvetli.

Tasarruf: Yönetme.

Ukbâ: Âhiret.

muhabbetini gökteki Güneş'e çevirir. O vakit anlar ki, ay-nada görülen Güneş; aynaya tâbi değil, bekâsı ona müte-vakkıf değil. Belki Güneş'tir ki, o aynayı o tarzda tutuyor ve onun parlamasına ve nuruna medet veriyor. Güneş'in bekâsı onunla değil; belki aynanın hayattar parlamasının bekâsı, Güneş'in cilvesine tâbidir.

Ey insan! Senin kalbin ve hüviyet ve mâhiyetin, bir aynadır. Senin fıtratında ve kalbinde bulunan şe-dit bir muhabbet-i bekâ, o ayna için değil ve o kalbin ve mâhiyetin için değil. Belki o aynada istidâda göre cilvesi bulunan Bâkî-i Zülcelâl'in cilvesine karşı mu-habbetindir ki, belâhet yüzünden o muhabbetin yüzü başka yere dönmüş. Madem öyledir, يَا بَاقِي أَنْتَ الْبَاقِي¹ de. Yani, madem Sen varsın ve bâkîsin; fenâ ve adem ne isterse bize yapsın, ehemmiyeti yok!

¹ "Ey Kendinden başka her şeyin fânî olduğu tek Bâkî!"

Bâkî-i Zülcelâl: Ululuk sahibi mut-lak hâkim, ebedî, var olan Allah (c.c.).

Bekâ: Sürekli varolmak.

Belâhet: Ahmaklık, aptallık.

Cilve: Görüntü, yansıma.

Fıtrat: Yaradılış, tabiat.

Hayattar: Canlı.

Hüviyet: Mahiyet, kimlik.

İstîdat: Kabiliyet ve yetenek

Mahiyet: Bir şeyin asıl iç yüzü, esası.

Medet vermek: Yardım etme, des-tek verme.

Muhabbet: Sevgi.

Muhabbet-i bekâ: Bekâ sevgisi.

Mütevakkıf: Bağlı.

Üçüncü Remiz

Ey insan! Fâtır-ı Hakîm'in senin mâhiyetine koyduğu en garip bir hâlet şudur ki, bazen dünyaya yerleşemiyor-sun. Zindanda boğazı sıkılmış adam gibi "Of, of!" deyip Dünya'dan daha geniş bir yer istediğin hâlde, bir zerrecik bir iş, bir hâtıra, bir dakika içine girip yerleşiyorsun. Koca Dünya'ya yerleşemeyen kalb ve fikrin, o zerrecikte yerleşir. En şiddetli hissiyâtınla o dakikacık, o hâtıracıkta dolaşıyorsun.

Hem senin mâhiyetine öyle mânevî cihâzât ve latîfeler vermiş ki; bazıları dünyayı yutsa tok olmaz. Bazıları bir zerreyi kendinde yerleştiremiyor. Baş, bir batman taşı kaldırdığı hâlde; göz, bir saçı kaldıramadığı gibi; o latîfe, bir saç kadar bir sıkleti, yani gaflet ve dalâletten gelen küçük bir hâlete dayanamıyor. Hatta bazen söner ve ölür. Madem öyledir; hazer et, dikkatle bas, batmaktan kork. Bir lokma, bir kelime, bir dane, bir lem'a, bir işarete, bir öpmekte batma! Dünya'yı

Batman: 7692 gramlık ağırlık ölçüsü.

Dalâlet: Dinden sapma.

Dâne: Tane, tohum.

Fâtır-ı Hakîm: Her işini hikmetle yapan Yaradan.

Gaflet: Dikkatsizlik, gerçeklerden habersiz olma.

Hâlet: Durum, hâl, vaziyet.

Hazer et: Sakın.

Hissiyât: Duygular, sezisler.

Latîfe: Mânevî duyu.

Lem'a: Parıltı.

Mânevî cihazât: Mânevî âletler.

Sıklet: Ağırlık, mânevî sıkıntı.

Zerre: Maddenin en küçük parçası.

yutan büyük letâiflerini onda batırma. Çünkü çok küçük şeyler var, çok büyükleri bir cihette yutar. Nasıl küçük bir cam parçasında; gök, yıldızlarıyla beraber içine girip gark oluyor. Hardal gibi küçük kuvve-i hâfızanda, senin sahife-i a'mâlin ekseri ve sahâif-i ömrün ağlebi içine girdiği gibi; çok cüz'î küçük şeyler var, öyle büyük eşyayı bir cihette yutar, istiab eder.

Dördüncü Remiz

Ey dünya-perest insan! Çok geniş tasavvur ettiğin senin dünyanın, dar bir kabir hükmündedir. Fakat, o dar kabir gibi menzilin duvarları şişeden olduğu için, birbiri içinde in'ikâs edip göz görünceye kadar genişliyor. Kabir gibi dar iken, bir şehir kadar geniş görünür.

Çünkü o dünyanın sağ duvarı olan geçmiş zaman ve sol duvarı olan gelecek zaman, ikisi mâdum ve gayr-ı mevcut oldukları hâlde, birbiri içinde in'ikâs edip gayet

Ağleb: Çoğu.

Cihet: Yön, taraf.

Cüz'î: Bütüne ait küçük parça.

Dünya-perest: Dünyaya tapacak derecede bağlanan.

Ekser: Çoğu.

Gark olma: Boğulma, batma.

Gayr-ı mevcut: Mevcut olmayan.

Hardal: Çok küçük tohumları olan ve yaprakları yenen bir bitki ismi.

İn'ikâs: Aksetme, yansıma, yankılanma.

İstiâpetmek: İçine almak, kaplamak.

Kuvve-i hâfıza: Ezber gücü.

Letâif: Lâtîfeler.

Mâdum: Mevcut olmayan, bulunmayan.

Sahâif-i ömür: Ömür sahifeleri.

Sahife-i a'mâl: Amel defteri.

Tasavvur: Zihinde şekillendirme, göz önüne getirme.

kısa ve dar olan hazır zamanın kanatlarını açarlar. Hakikat hayale karışır, mâdum bir dünyayı mevcut zannedersin.

Nasıl bir hat, sür'at-i hareketle bir satıh gibi geniş görünürken, hakikat-i vücûdu ince bir hat olduğu gibi; senin de dünyanın hakikatçe dar, fakat senin gaflet ve vehm ü hayalinle duvarları çok genişlemiş. O dar dünyada, bir musibetin tahrikiyle kımıldansan, başını çok uzak zannettiğin duvara çarparsın. Başındaki hayali uçurur, uykunu kaçırrır. O vakit görürsün ki, o geniş dünyanın; kabirden daha dar, köprüden daha müsaadesiz. Senin zamanın ve ömrün, berkten daha çabuk geçer; hayatın, çaydan daha süratli akar.

Madem dünya hayatı ve cismânî yaşayış ve hayvanî hayat böyledir. *Hayvaniyetten çık, cismâniyeti bırak, kalb ve ruhun derece-i hayatına gir. Tevehhüm ettiğin geniş dünyadan daha geniş bir daire-i hayat, bir âlem-i nur bulursun. İşte o âlemin anahtarı, mârifetullah ve*

Âlem-i nur: Nur âlemi.

Berk: Şimşek.

Cismanî: Bedene ait.

Cismaniyet: Cisim, vücût.

Daire-i hayat: Hayat sahası.

Derece-i hayat: Hayat mertebesi, seviyesi.

Hakikat-i vücûd: Varlığın hakikati.

Hat: Çizgi.

Hayvanî: Hayvanca.

Hayvaniyet: Hayvanlık.

Mârifetullah: Allah'ı tanıma, bilme.

Musibet: Âfet, belâ, felâket.

Sür'at-i hareket: Hızlı hareket.

Tahrik: Harekete geçirme, sevk etme.

Tevehhüm: Zannetme.

Vehm ü hayal: Kuruntuya düşme, zannetme ve hayal.

vahdâniyet sırlarını ifade eden ¹لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ kelime-i kudsiyesiyle kalbi söylettirmek, ruhu işlettirmektir.

On Beşinci Nota

Üç meseledir.

Birinci Mesele

İsm-i Hafîz'in tecelli-i etemmine işaret eden

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۖ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ²
âyetidir. Kur'ân-ı Hakîm'in bu hakikatine delil istersen, Kitab-ı Mübîn'in mistarı üstünde yazılan şu kâinat kitabının sayfalarına baksan, İsm-i Hafîz'in cilve-i âzamını ve bu âyet-i kerîmenin bir hakikat-i kübrâsının nazîresini çok cihetlerle görebilirsin.

¹ "Allah'tan başka ilâh yoktur." (Sâffât Sûresi 37/35; Muhammed Sûresi 47/19)

² "Zerre ağırlığına hayır yapan onu bulur, ۞ Zerre ağırlığına şer yapan da onu bulur." (Zilzâl Sûresi 99/7-8)

Cihet: Yön, taraf.

Cilve-i âzam: En büyük tecelli.

Hakikat-i kübrâ: En büyük hakikat.

İsm-i Hafîz: Koruyan, esirgeyen. Cenab-ı Hakk'ın güzel isimlerinden.

Kelime-i kudsiye: Mukaddes kelime.

Kitab-ı Mübîn: Kaza.

Mistar: Cetvel, araç.

Nazîre: Benzer, denk, eş.

Tecelli-i etem: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin eserlerinin varlıkta en kapsamlı şekilde ortaya çıkması.

Vahdâniyet: Birlik.

Ezcümle: Ağaç, çiçek ve otların muhtelif tohumlarından bir kabza al. O muhtelif ve birbirine muhalif tohumların cinsleri birbirinden ayrı, nev'ileri birbirinden başka olan çiçek ve ağaç ve otların sandukçaları hükmünde olan o kabzayı karanlıkta ve karanlık ve basit ve câmid bir toprak içinde defnet, serp. Sonra mîzansız ve eşyayı fark etmeyen ve nereye yüzünü çevirsen oraya giden basit su ile sula. Sonra senevî haşrin meydanı olan bahar mevsiminde gel, bak! İsrâfil-vâri melek-i ra'd; baharda nefh-i Sûr nev'inden yağmura bağırması, yer altında defnedilen çekirdeklere nefh-i ruhla müjdelemesi zamanına dikkat et ki, o nihayet derece karışık ve karışmış ve birbirine benzeyen o tohumcuklar, İsm-i Hafîz'in tecellisi altında kemâl-i imtisâl ile hatasız olarak Fâtır-ı Hakîm'den gelen evâmir-i tekvîniyeyi imtisâl ediyorlar. Ve öyle tevfik-i hareket

Basit: Düz, yalın, sade.

Câmid: Cansız.

Evâmir-i tekvîniye: Allah'ın (c.c.) koyduğu tabiat kanunları.

Ezcümle: Bu cümleden, meselâ.

Fâtır-ı Hakîm: Her işini hikmetle yapan Yaradan.

Haşr: Toplama, ölümden sonra diriltme.

İsrâfil-vâri: İsrâfil gibi.

Kabza: Tutam, bir avucun alacağı miktar.

Kemâl-i imtisâl: Emre noksansız uymak.

Melek-i ra'd: Gök gürültüsü ile vazifeli melek.

Mîzan: Ölçü, terazi.

Muhالیf: Uymayan, aykırı.

Muhtelif: Çeşitli, farklı.

Nefh-i ruh: Ruh üfleme.

Nefh-i Sûr: Sûra üfleme.

Sandukça: Küçük sandık.

Senevî: Yıllık.

Tevfik-i hareket: Uygun hareket etmek.

ediyorlar ki; onların o hareketlerinde bir şuûr, bir basiret, bir kasd, bir irade, bir ilim, bir kemâl, bir hikmet parladığı görünüyor. Çünkü görüyorsun ki; o birbirine benzeyen tohumcuklar, birbirinden temâyüz ediyor, ayrılıyor.

Meselâ bu tohumcuk, bir incir ağacı oldu. Fâtır-ı Hakîm'in nimetlerini başlarımız üstünde neşre başladı. Serpiyor, dallarının elleri ile bizlere uzatıyor. İşte bu, ona sûreten benzeyen bu iki tohumcuk ise, gün âşığı nâmındaki çiçek ile, hercâî menekşe gibi çiçekleri verdi. Bizler için süslendi. Yüzümüze gülüyorlar, kendilerini bizlere sevdireyorlar. Daha buradaki bir kısım tohumcuklar, bu güzel meyveleri verdi ve sümbül ve ağaç oldular. Güzel tat ve koku ve şekilleri ile iştihamızı açıp, kendi nefislerine bizim nefislerimizi davet ediyorlar ve kendilerini müşterilerine feda ediyorlar. Tâ nebatî hayat mertebesinden, hayvanî hayat mertebesine terakki etsinler. Ve hâkezâ, kıyas et. Öyle bir sûrette o tohumcuklar inkişâf ettiler ki, o tek kabza, muhtelif ağaçlarla ve mütenevvi çiçeklerle dolu bir bahçe hükmüne geçti. İçinde hiçbir galat, kusur yok

Basiret: Kalb gözü.

Galat: Yanılma.

Hâkezâ: Bunun gibi, yine böyle.

Hayvanî: Hayvana ait.

İnkişâf etmek: Ortaya çıkmak, gelişme.

Kasd: Niyet, azmetmek, dilemek.

Kemâl: Mükemmellik.

Mütenevvi: Çeşitli.

Nebatî: Bitkisel.

Neşr: Yayma, saçma.

Temâyüz: Birbirinden ayrılma.

Terakki: Yükselme, ilerleme.

1 فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ¹ sırrını gösterir. Her bir tohum, İsm-i Hafız'ın cilvesiyle ve ihsanıyla ona pederinin ve aslının malından verdiği irsiyeti; iltibâssız, noksansız muhafaza edip gösteriyor.

İşte bu hadsiz hârika muhafazayı yapan Zât-ı Hafız, Kıyamet ve Haşır'de hafiziyetin tecelli-i ekberini göstereceğine kat'î bir işarettir.

Evet, bu ehemmiyetsiz, zâil, fânî tavırlarda bu derece kusursuz, galatsız hafiziyet cilvesi bir hüccet-i kâtiadır ki; ebedî tesiri ve azîm ehemmiyeti bulunan emanet-i kübrâ hamelesi ve arzın halifesi² olan insanların ef'âl ve âsâr ve

¹ “Çevir de bak gözünü, görebilir misin bir kusur?!” (Mülk Sûresi 67/3)

² Bkz.: Bakara Sûresi 2/30.

Âsâr: Eserler, izler, alâmetler.

Azîm: Büyük.

Ebedî: Sonsuz, nihayetsiz.

Ef'âl: Fiiller, işler.

Emanet-i kübrâ: Yeryüzünde Allah'ın halifesi olma sorumluluğu.

Fânî: Ölümlü.

Hafiziyet: Allah'ın (c.c.) her şeyi kaydettirip koruması.

Hamele: Taşıyıcılar, taşıyanlar.

Hüccet-i kâtiâ: Kesin delil.

İltibâs: Birbirine benzer şeyleri karıştırmak.

İrsiyet: Soya çekim.

Tecelli-i ekber: Cenâb-ı Hakk'ın isimlerinin eserlerinin varlıkta en büyük bir şekilde ortaya çıkması.

Zâil: Geçici.

Zât-ı Hafız: Her şeyi kaydettirip koruyan Zât Allah (c.c.).

akvâlleri ve hasenât ve seyyiâtları, kemâl-i dikkatle muhafaza edilir ve muhasebesi görülecek.

Âyâ, bu insan zanneder mi ki, başı boş kalacak?¹ Hâşâ! Belki insan, ebede meb'ustur ve saâdet-i ebediye ve şekâvet-i daimeye namzettir. Küçük büyük, az çok her amelinden muhasebe görecek. Ya taltif veya tokat yiyecek. İşte hafiziyetin cilve-i kübrâsına ve mezkûr âyetin hakikatine şâhidler hadd ü hesaba gelmez. Bu meseledeki gösterdiğimiz şâhid; denizden bir katre, dağdan bir zerredir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²

¹ Bkz.: “İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı sanır!” (Kıyâmet Sûresi 75/36)

² “Sübhânsın yâ Rab! Sen'in bize bildirdiğinden başka ne bilebiliriz ki? Her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan Sensin.” (Bakara Sûresi 2/32)

Akvâl: Sözcükler.

Âyâ: “Acaba?” “Ne o!”

Cilve-i kübrâ: En büyük tecelli.

Hasenât: İyilikler, sevaplar.

Hâşâ: Asla, kat'iyen.

Katre: Damla.

Kemâl-i dikkat: Mükemmel dikkat.

Meb'us: Gönderilmiş.

Mezkûr: Adı geçen. Anılan.

Namzet: Aday.

Saadet-i ebediye: Ebedî mutluluk.

Seyyiât: Günahlar.

Şekâvet-i daime: Sonsuz sıkıntı, bahtsızlık.

Taltif: Takdir, iltifat etme.

Temessül: Cisimleşme, görünme.

Zerre: Maddenin en küçük parçası, atom.

Merhum Hasan Feyzi'nin Risale-i Nur Hakkındaki Manzumesi

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ¹

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ²

âyetinin verâset-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) cihe-
tinde, mânâ-yı işarî noktasında, bu asırda o Rahmeten
li'l-âlemîn'in bir âyinesi ve hakikat-i Kur'âniye'nin bir
hakikî tefsiri olan Risale-i Nur, o küllî rahmetin bir cilvesi,
bir numûnesi olmasından, hakikat-i Muhammediye'nin
(*aleyhissalâtü vesselâm*) bir kısım evsafını, mânâ-yı mecâzî
ile cüz'î bir vârisine verilebilir diye, bu parlak kasideye
ilişmedim.

¹ “Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun!..”

² “Ey Resûlüm! Biz, seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi
olman için gönderdik.” (Enbiyâ Sûresi 21/107)

Âyine: Ayna.

Cüz'i: Küçük

Evsaf: Vasıflar, özellikler.

Hakikat-i Kur'âniye: Kur'an'a ait gerçekler.

Hakikat-i Muhammediye: Efendimiz'in (s.a.s.) mübarek şahsında temsil etmiş olduğu peygamberlik hakikati.

Küllî: Her şeyi içine alan, kuşatan.

Mânâ-yı işarî: İma yoluyla anlatılan mânâ.

Mânâ-yı mecâzî: Gerçek anlam veya özelliklerini taşımayan, ilgili olduğu durumun o kelimeye yüklediği, taşıdığı anlam.

Verâset-i Ahmediye: Hazreti Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) geriye bıraktığı muazzam mânevî miras.

Yalnız hakikat-i Ahmediye (*aleyhissalâtü vesselâm*) ile âyinesinin farkına işaretten bazı kelimeler ilâve edildi.

Huzur bulur bugün seninle âlem,
Ey bu asırda rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!
Sürûr bulur bugün seninle âdem,
Ey bir rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Bu hasta gönüller çoktan perişan,
Varsa sende eğer Lokman'dan nişan,
Bir şifa sun, gel, ey mahbûb-u zîşân,
Ey cilve-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Gelmez mi sonu bu uzun hecenin,
Geçmez mi gamı bu yaslı gecenin?
Zâri arttı, sabrı bitti nicenin,
Ey cilve-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Fahr-i Âlem, Arş'tan bu yere indi,
Şâh-ı Velâyet gelip Düldül'e bindi,
Zülfikar'a bugün, artık nur dendi,
Ey bu zamanda rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

.....

Arş: Allah'ın tahtı, bütün kâinatı kuşatan yüce hâkimiyeti.

Cilve-i rahmet-i âlem: Âleme rahmetin tecellisi.

Fahr-i Âlem: Âlemin övünç kaynağı, iftihar tablosu, Peygamber Efendimiz (s.a.s.).

Hakikat-i Ahmediye: Efendimiz'in (s.a.s.) ilm-i ilâhîdeki varlığı.

Mahbûb-u zîşân: Şanlı sevgili.

Rahmet-i âlem: Âleme rahmet.

Şâh-ı Velâyet: Velilik silsilesinin önderi Hazreti Ali (r.a.).

Zâr: Ağlama, inleme.

Dertlere dermansın, mahbûb-u cânsın,
Hem câmiü'l-esmâ ve'l-Kur'ân'sın,
Hem de nur-u Hak'tan bize ihsansın,
Ey bir rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Bu âlemde madde değil, bir özsün,
Her zerreden bakan bütün bir gözsün,
Kâinatı hayran eden bütün bir yüzsün,
Ey misal-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

.....

Asl-ı evvelisin balın, şekerin,
Deryasisın cümle ilmin, hünerin,
Gelmedi cihana böyle eser benzerin
Ey mir'ât-ı rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Çünkü sensin bu asırda Rahmeten li'l-âlemîn'in cilvesi,
Çünkü sensin şimdi Şefü'l-müznibîn'in vârisi.
"Ağisnâ yâ Gıyâse'l-Müstağîsîn" bir duası,
Ey şule-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Ağisnâ yâ Gıyâse'l-Müstağîsîn:
"Ey muhtaçların ihtiyaç kaynağı!
Ne olur, bahtına düştük, sağnak
sağnak yardımını yağdır bize!"

Asl-ı evvel: Birinci asıl.

Câmiü'l-esmâ ve'l-Kur'ân: Bütün
ilâhî isimlerin tecellîlerini ve
Kur'ân'ı hakikatinde, özünde ce-
meden Zât.

Mahbûb-u can: Canların sevgilisi.

Mir'ât-ı rahmet-i âlem: Cenâb-ı

Hakk'ın kâinatı kuşatan rahmetinin
aynası.

Misal-i rahmet-i âlem: Cenâb-ı
Hakk'ın kâinatı kuşatan rahmetinin
timsali.

Nur-u Hak: Allah'ın Hak isminin
nuru.

Şefü'l-Müznibîn: Günahkârların
şefaathâsi.

Şûle-i rahmet-i âlem: Bütün bir
varlığa rahmet ışığı.

Şifa bulsun şimdi biraz yaramız,
Revaç bulsun geçmez olsun paramız,
Saç nurunu, aka dönsün karamız,
Ey ziyâ-yı rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

.....

Meylimiz yok yalancı bir dünyaya,
Son verdik biz bid'alara, riyâyâ,
Kapılmayız öyle kuru hülyaya,
Ey bir hakikat-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Yok bizde cemiyet kurma hülyası,
Yok başka bir yola gitme sevdası,
Olduk ancak nurun dertli şeydâsı,
Ey dertlilere rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

.....

Geçmişiz hep medihlerden, senâdan,
Yüz çevirdik servetlerden, gınâdan,
Nur isteriz, geçmeden bu fenadan,
Ey bu asırda rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

.....

Bid'alar: Dinin aslından uzaklaşma, dinde olmayan bir şeyin icad edilmesi.

Gına: Zenginlik.

Hakikat-i rahmet-i âlem: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatı kuşatan rahmetinin hakikati.

Riyâ: Gösteriş, iki yüzlülük.

Şeydâ: Tutkun, âşık.

Ziyâ-yı rahmet-i âlem: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatı kuşatan rahmetinin ışığı.

Âşıkların Arş'a çıkan feryadı
 Ağlatıyor o pâk ruhlu ecdadı,
 Allah için eyle bize imdadı,
 Ey muhtaçlara rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Gökler saldı belâ, yer verdi belâ,
 Sarstı âfâkı bir acı vaveylâ,
 Rahmet et âleme, ey nur-u Mevlâ!
 Ey cilve-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Bir yanda sel var, bir yanda kan akar,
 Bu belâ ateşi âlemi yakar,
 Ağlayan bu beşer hep sana bakar,
 Ey numûne-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Çevrildi ateşle bu koca dünya,
 Bir cehennem gibi kaynadı derya.
 Yetiş imdada ey şâh-ı evliya!
 Ey bu zamanda rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

.....

Cilve-i rahmet-i âlem: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatı kuşatan rahmetinin tecellisi, yansımaları.

Numûne-i rahmet-i âlem: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatı kuşatan rahmetinin örneği.

Şâh-ı evliya: Velilerin sultanı.

Zındıkaya, küfre karşı saldırdın,
Gönüllerden kederleri kaldırdın,
Bizi nurun deryasına daldırdın,
Ey bîçarelere rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Kaldıramaz sana asla kimse el,
Bağlıyoruz bizler sana candan bel,
Dünyalara sensin ümit ve emel,
Ey ziyâ-yı rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Sen ordu kurmazsın erle, uşakla,
Savaşmazsın öyle, topla, bıçakla,
Nurunla şu asrı tutup kucakla,
Ey şimdi rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Bitsin de, bu korkunç tufan-ı şedit,
Açılsın yepyeni bir devr-i mesut,
On sekiz bin âlem eylesin hep îd,
Ey ehl-i Kur'ân'a rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Devr-i mesut: Mutluluk, huzur dönemi.

Ehl-i Kur'ân: Kur'ân-ı Kerîm'e bağlı, dindar kimseler.

Tufan-ı şedit: Fırtınalı, şiddetli yağmur.

Zındıka: Dinsizliği, din düşmanlığı meslek edinenler.

Geliyor Őu karŐıdan gerŐi bir zulmet,
Fakat sensin bugŪn atâ-yı rahmet,
BoŐacaksın onu nurunla elbet,
Ey bir rahmet-i âlem RisaletŪ'n-Nur!

Kızıl ejder yuvamıza girmesin,
Zehirli eli yakamıza ermesin,
Karşı durup nurun fırsat vermesin,
Ey seyf-i rahmet-i âlem RisaletŪ'n-Nur!

Kara duman ūstūmūzden daŐılsın,
Kızıl alev sūnūp âlem ayılsın,
Bu zaferin haşre kadar anılsın,
Ey Zūlfikar-ı rahmet-i âlem RisaletŪ'n-Nur!

O soydandır nice canlar yakanlar,
O soydandır evler barklar yıkanlar,
O soydandır sana kinle bakanlar.
Ey hūcet-i rahmet-i âlem RisaletŪ'n-Nur!

Atâ-yı rahmet: İlâhî ikram, hediye.

HaŐ: Kıyametten sonra dirilip haşir meydanında toplanma.

Hūcet-i rahmet-i âlem: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatı kuŐatan rahmetinin delili.

Kızıl ejder: Komūnizm.

Seyf-i rahmet-i âlem: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatı kuşatan rahmetinin kılıcı.

Zulmet: Karanlık.

Zūlfikar: Peygamber Efendimiz'in (s.a.s.) Hazreti Ali'ye hediye ettiği kılıcın adı. İnkârcılığa karŐı keskin bir kılıŐ hūkmündeki Risale-i Nur.

Mâsumların kanlarını içerler,
Ebû Cehil'i, Nemrutları geçerler,
Ölümlerden ölümleri seçerler,
Ey şimdi bir rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Bir mikrop ki, ciğerleri dişliyor,
Kanımızla kendisini besliyor,
Temiz yurdu telvis edip pisliyor,
Ey bir eczahane-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Gazilerin, fatihlerin konağı,
Seyyidlerin, serverlerin otağı,
Bu vatandır, şehitlerin yatağı,
Ey cilve-i rahmet-i âlem Risaletü'n Nur!

O şehidin ala dönmüş kefeni,
Miskler kokar, güle benzer bedeni.
Öper melekler de nurlu naaşını,
Ey numûne-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Kur'ân diyor, ölmemiştir, diridir,
Her birisi Hakk'ın arslan eridir,
Türebeleri yürekleri titretir,
Ey âyine-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Armağansın çünkü asîl millete,
Düşmeyelim birgün bile zillete,
Götür bizi şanlı büyük devlete,
Ey misal-i rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Eyleyeler nurun ile hep savlet,
Zaferlerle şanlar bulur bu millet,
Şarka, garba ziyâ salsın bu devlet,
Ey bizlere rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Nurdan kanadın, hem sağlam kolun var,
Nurdan senin Hakk'a giden yolun var.
Kabul et, bir kemter Feyzi kulun var,
Ey bu asırda rahmet-i âlem Risaletü'n-Nur!

Âyine-i rahmet-i âlem: Cenâb-ı Hakk'ın kâinatı kuşatan rahmetini yansıtan ayna.

Savlet: Saldırı.

Şark-garp: Doğu-batı.

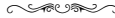
السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ¹

Üstadım, Efendim Hazretleri!

âyetinin nurlarından,
Nur'un sayesinde alabildiğim bir zerreyi bu şekilde yaz-
dım, ve huzur-u irfanınıza sundum. Kabulünü rica eder,
selâmlarımızı sunar ve mübarek ellerinizi öperiz efendi-
miz.

Bîçare talebeniz

Hasan Feyzi (rahmetullâhi aleyhi ebeden daimâ)

¹ “Ey Resûlüm! Biz, seni bütün insanlar için sırf bir rahmet vesilesi olman için gönderdik.” (Enbiyâ Sûresi 21/107)

² “Allah’ın selâmı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun!..”

Huzur-u irfan: Mârifet ufku, seviyesi.

Rahmetullâhi aleyhi ebeden daimâ: Allah sonsuza kadar, devamlı ona rahmet etsin!

Kaynakların Tesbitinde Faydalanılan Eserler

Abdurrezzak, Ebû Bekr Abdurrezzak İbn Hemmâm (126-211 h.); ***el-Musannef***, [Tahkîk: *Habîburrahmân el-A'zamî*], 1-11, el-Meclisü'l-ilmî, Beyrut 1403/1983.

; ***Tefsîru'l-Kur'ân***, 1-4, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad 1410/1989.

; ***Tefsîru's-San'ânî***, 1-2, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad 1410/1989.

el-Aclûnî, İsmâîl b. Muhammed (v.1162); ***Keşfü'l-hafâ ve müzîlü'l-ilbâs***, 1-2, Müessesetü'r-risâle, Beyrut 1988.

Ahmed İbn Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî (164-241 h.); ***el-Müsned***, 1-8, Müessesetü Kurtuba, Mısır tsz.

el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Huseyn (384-458 h.); ***es-Sünenü'l-kübrâ***, 1-10, Mektebetü Dâri'l-bâz, Mekke 1414/1994.

; ***Şuabü'l-îmân***, [Tahkîk: *Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl*], 1-9, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut 1410/1990.

; ***ez-Zühd***, Müessesetü'l-kütübi's-sekâfiyye, Beyrut 1996.

- el-Bezzâr**, Ebû Bekr Ahmed b. Amr b. Abdülhâlık (215-292 h.); *el-Müsned*, 1-9, Müessesetü ulûmi'l-Kur'ân-Müessesetü'l-ulûmi ve'l-hikem, Beyrut/Medine 1409 h.
- Bilmen**, Ömer Nasuhi (v. 1391/1971); *Hukuk-u İslâmiye ve Istilahât-ı Fıkhîye Kamusu*, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1985.
- el-Buhârî**, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl (v. 256 h.); *el-Edebü'l-müfred*, 1-8, Dâru'l-beşâiri'l-İslâmiyye, Beyrut 1409/1989.
- ; *Sahîhu'l-Buhârî*, 1-8, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul 1979.
- ; *et-Târihu'l-kebîr*, 1-8, Dâru'l-fikr, Beyrut 1986.
- ed-Dârakutnî**, Ebu'l-Hasan Ali İbn Ömer (306-385 h.); *Süne-nü'd-Dârakutnî*, 1-4, [Tahkik: es-Seyyid Abdullah Haşim Yemânî el-Medenî], Dâru'l-ma'rife, Beyrut 1386/1966.
- ed-Dârimî**, Abdullah b. Abdirrahmân (181-255 h.); *es-Sünen*, 1-2, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1407/1987.
- ed-Deylemî**, Ebû Şucâ' Şîreveyh b. Şehredâr (445-509 h.), *el-Müsnedü'l-firdevs bi me'sûri'l-hitâb*, [Tahkik: Muham-med es-Sâid Besyûnî ez-Zağlûl], Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 1986.
- Ebû Dâvûd**, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.); *es-Sünen*, [Tahkik: Muhammed Muhsin Abdülhamîd], 1-4, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul tsz.

Ebû Nuaym, Ahmed b. Abdillâh el-İsbehânî (v. 430 h.); *Hilye-tü'l-evliyâ ve tabakâtü'l-asfiyâ*, 1-10, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1405 h.

Ebû Ya'lâ, Ahmed b. Ali b. el-Müsennâ (210/307 h.); *Müsned*, 1-13, Dâru'l-Me'mûn li't-türâs, Dimaşk 1404/1984.

el-Gazâlî, Ebû Hâmid Muhammed İbn Muhammed (450-505 h.); *Fedâihu'l-bâtuniyye*, [Tahkik: Abdurrahman Bedevî], Müessesetü dâri'l-kütübi's-sekâfiyye, Küveyt, tsz.

; *İhyâu ulûmi'd-dîn*, 1-4, Dâru'l-ma'rife, Beyrut tsz.

; *el-Maksadü'l-esnâ fi şerhi meâni esmâillâhi'l-hüsnâ*, [Tahkik: Besam Abdulvahhab el-Cabî], el-Cifan ve'l-Câbî, Kıbrıs 1407/1987.

; *Meâricü'l-Kuds*, Dâru'l-âfâki'l-cedîde, Beyrut 1975.

; *el-Menhûl min ta'likati'l-usûl*, [Tahkik: Muhammed Hasan Hayto], Dâru'l-fikr, Dimaşk 1400 h.

el-Hakîm et-Tirmizî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. el-Hasen, *Nevâdiru'l-usûl fi ehâdîsi'r-Rasûl*, [Tahkik: Abdurrahman Amîra], 1-4, Dâru'l-cil, Beyrut 1412/1992.

el-Hamevî, Takıyyuddin Ebû Bekr Ali İbn Abdillâh (768-837 h.); *Hizânetü'l-edeb*, [Tahkik: Isâm Şayto], 1-2, Dâru mektebeti'l-hilâl, Beyrut 1987.

İbn Âbidîn, Muhammed Emîn (v. 1258/1842); *Hâşiye Raddi'l-Muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtâr*, 1-8, Kahraman Yayınları, İstanbul 1984.

- İbn Asâkir**, Ebu'l-Kâsım Sikatüddîn Ali b. Hasan b. Hibetullah (v. 571/1176); *Târîhu Dimaşk*, 1-70, Dâru'l-fikr, Beyrut 1417/1996.
- İbn Ebi'l-İzz**, Ali b. Ali b. Muhammed ed-Dımaşkî (v. 792/1390); *Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâviyye*, el-Mektebetü'l-İslâmî, Beyrut 1391.
- İbn Hazm**, Ali b. Ahmed b. Saîd et-Tahirî (v. 548 h.); *el-Fasl fi'l-milel*, 1-5, Mektebetü'l-hancı, Kahire tsz.
- İbn Kays**, Abdullah b. Muhammed b. Ubeyd b. Süfyân (208-281 h.), *Kura'd-dayf*, 1-5, Advâü's-selef, Riyad 1997.
- İbn Kayyim el-Cevziyye**, Ebû Abdillâh Muhammed İbn Ebî Bekr Eyyûb ez-Züreî (691-751 h.); *Medaricü's-salikin*, [Tahkik: Muhammed Hamid el-Fakî], 1-3, Dâru'l-kitabi'l-Arabî, Beyrut 1393/1973.
- ; *er-Rûh fi'l-keâm*, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut 1395/1975.
- ; *es-Savâiku'l-mürsele alâ'l-Cehmiyye ve'l-Muattile*, [Tahkik: Ali İbn Muhammed ed-Dehîli'l-İllâh], 1-4, Dâru'l-âsıme, Riyad 1418/1998.
- İbn Mâce**, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); *es-Sünen*, 1-2, Dâru'l-fikr, Beyrut tsz.
- İbnü'l-Mübârek**, Abdullah (118-181 h.); *ez-Zühed*, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, Beyrut tsz.

İbn Nüceym, Zeynüddin b. İbrahim; *el-Bahru'r-râik fi şerhi Kenzi'd-dekâik*, 1-7, Dâru'l-ma'rife, Beyrut tsz.

el-Îcî, Ebu'l-Fazl Adudiddin Abdurrahman İbn Ahmed Abdulgaffar (v. 756/1355); *Kitabu'l-Mevakıf*, [Tahkik: Abdurrahman Umeyre], Dâru'l-cıl, Beyrut 1997.

el-Kalkaşendî, Ahmed b. Ali (v.821 h.); *Subhu'l-a'sâ fi sinâati'l-inşâ*, 1-8, Dâru'l-fikr, Dimaşk 1987.

el-Kâsânî, Alâüddîn (v. 587 h.); *Bedâiu's-sanâi'*, 1-7, Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, Beyrut 1982.

el-Kazvînî, Celâlüddîn Ebû Abdillâh Muhammed b. Sa'diddîn b. Ömer (v. 739/ 1338); *el-Îzâh fi ulûmi'l-belâğa*, Dâru ihyâi'l-ulûm, Beyrut 1998.

el-Kudâî, Muhammed b. Selâme b. Ca'fer (v.454 h.); *Müsne-dü'ş-Şihâb*, 1-2, Müessesetü'r-risâle, Beyrut 1407/1986.

el-Kurtubî, Muhammed b. Ahmed b. Ebû Bekr b. Ferah (v.670); *el-Câmi' li ahkâmi'l-Kur'ân*, 1-20, Dâru'ş-şa'b, Kahire 1372 h.

Ma'mer b. Râşid (v. 151 h.); *el-Câmî* (Abdurrezzak'ın el-Mu-sannef'inin sonunda), el-mektebü'l-İslâmî, Beyrut 1403 h.

el-Mâtürîdî, Ebû Mansûr (v. 333 h.); *et-Tevhîd*, Dâru'l-câmiâti'l-Mısıriyye, İskenderiye tsz.

el-Mâverdî, Muhammed b. Habîb; *Edebü'd-dünyâ ve'd-dîn*, Dâru ihyâi'l-ulûm, Beyrut 1988.

el-Merğînânî, Ebu'l-Hüseyin Ali b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl (511-593 h.); *el-Hidâye şerhu'l-Bidâye*, 1-4, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, Beyrut tsz.

el-Meydânî, Ebu'l-Fadl Ahmed b. Muhammed (v.518 h.); *Mecmeu'l-emsâl*, 1-2, Dâru'l-ma'rife, Beyrut tsz.

el-Müceddidî, Muhammed Umeym el-İhsan el-Bereketî; *Kavâidü'l-fikh*, Dâru's-sadef, Keratesî 1407/1986.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); *Sahihu Müslim*, 1-5, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut tsz.

en-Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); *es-Sünen*, [Tahkik: Abdülfettah Ebû Gudde], 1-8, Mektebetü'l-matbûati'l-İslâmiyye, Halep 1406/1986.

; *es-Sünenü'l-kübrâ*, [Tahkik: Abdulğaffâr Süleyman el-Bündârî], 1-6, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 1411/1991.

es-Suyûtî, Abdurrahman b. el-Kemâl Celâleddîn (v. 911 h.); *ed-Dürru'l-mensûr*, 1-8, Dâru'l-fikr, Beyrut 1993.

eş-Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed İbni İdris (150-204 h.); *Müsnedü's-Şâfiî*, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut tsz.

; *el-Ümm*, Dâru'l-mârife, Beyrut 1393 h.

eş-Şehristanî, Muhammed İbn Abdilkerim İbn Ebî Bekr Ahmed (479-548 h.); *el-Milel ve'n-nihal*, [Tahkik: Muhammed Seyyid Cîlânî], 1-2, Dâru'l-ma'rife, Beyrut 1404 h.

et-Taberânî, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); *el-Mu'cemül-evsat*, [Tahkîk: Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefi], 1-10, Dâru'l-Harameyn, Kahire 1415 h.

; *el-Mu'cemül-kebîr*, [Tahkîk: Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefi], 1-20, Mektebetü'l-ulûmi ve'l-hikem, Musul 1404 h.

et-Taberî, Muhammed İbn Cerîr İbn Yezîd İbn Hâlid (224-310 h.); *Câmiu'l-beyân fî tefsîri'l-Kur'ân*, 1-30, Dâru'l-fikr, Beyrut 1405 h.

Tâhir b. Muhammed, el-İsferâyînî (v. 471 h.); *et-Tabsîr fî'd-dîn*, Âlemü'l-kütüb, Beyrut 1983.

et-Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ (209-279 h.); *el-Câmiu's-Sahih*, 1-5, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut tsz.

İndeksler

a. Âyet İndeksi

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Ahzâb Sûresi	33	72	89
Âl-i İmran Sûresi	3	16, 147, 193	129
Âl-i İmran Sûresi	3	26	163
Âl-i İmran Sûresi	3	47, 59	27
Âl-i İmran Sûresi	3	71-72	78
Âl-i İmran Sûresi	3	88	49
Âl-i İmran Sûresi	3	100	133
Âl-i İmran Sûresi	3	123-125	79
Ankebût Sûresi	29	18	172
Ankebût Sûresi	29	61	22
A'râf Sûresi	7	8-9	103
A'râf Sûresi	7	18, 27	49
A'râf Sûresi	7	128	45, 95
A'râf Sûresi	7	136	87
A'râf Sûresi	7	151	129
A'râf Sûresi	7	156	155
A'râf Sûresi	7	200	57
Bakara Sûresi	2	22	159

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Bakara Sûresi.....	2.....	30.....	157, 195
Bakara Sûresi.....	2.....	32.....	29, 107, 196
Bakara Sûresi.....	2.....	43, 83, 110.....	157
Bakara Sûresi.....	2.....	85.....	49
Bakara Sûresi.....	2.....	117.....	27
Bakara Sûresi.....	2.....	156.....	132
Bakara Sûresi.....	2.....	217.....	139
Bakara Sûresi.....	2.....	272.....	174
Bakara Sûresi.....	2.....	286.....	129
Dehr Sûresi.....	76.....	27.....	71
Duhân Sûresi.....	44.....	29.....	96
En'âm Sûresi.....	6.....	1.....	159
En'âm Sûresi.....	6.....	72.....	157
En'âm Sûresi.....	6.....	73.....	27
En'âm Sûresi.....	6.....	76.....	24
En'âm Sûresi.....	6.....	121.....	187
En'âm Sûresi.....	6.....	160.....	93
Enbiyâ Sûresi.....	21.....	107.....	205
Fâtîha Sûresi.....	1.....	2.....	159
Fâtîha Sûresi.....	1.....	5.....	19, 26
Fâtîha Sûresi.....	1.....	6.....	26
Fâtr Sûresi.....	35.....	13.....	22
Fecr Sûresi.....	89.....	25.....	49
Fussilet Sûresi.....	41.....	36.....	57

Âyet İndeksi _____ 217

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Ğâşiye Sûresi.....	88.....	23-24.....	49
Hac Sûresi.....	22.....	18.....	159
Hac Sûresi.....	22.....	78.....	157
Hâkka Sûresi.....	69.....	5-6.....	87
Hâkka Sûresi.....	69.....	11.....	87
Haşır Sûresi.....	59.....	14.....	136
İsrâ Sûresi.....	17.....	44.....	155, 159
İsrâ Sûresi.....	17.....	105.....	79
Kamer Sûresi.....	54.....	10.....	77
Kamer Sûresi.....	54.....	11-12.....	87
Kâria Sûresi.....	101.....	6-9.....	103
Kasas Sûresi.....	28.....	40.....	87
Kasas Sûresi.....	28.....	56.....	174
Kasas Sûresi.....	28.....	81.....	87
Kehf Sûresi.....	18.....	1.....	159
Kıyâmet Sûresi.....	75.....	20-21.....	71
Kıyâmet Sûresi.....	75.....	36.....	195
Lokman Sûresi.....	31.....	29.....	22
Meâric Sûresi.....	70.....	4.....	3
Meryem Sûresi.....	19.....	88-95.....	49
Mücadele Sûresi.....	58.....	13.....	157
Muhammed Sûresi.....	47.....	19.....	191
Mülk Sûresi.....	67.....	3.....	194
Mülk Sûresi.....	67.....	7-8.....	87

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Mü'min Sûresi.....	40.....	50.....	125
Mü'min Sûresi.....	40.....	56.....	57
Mü'minûn Sûresi.....	23.....	97-98.....	43, 107
Mü'minûn Sûresi.....	23.....	102-103.....	103
Müzzemmil Sûresi.....	73.....	20.....	157
Nahl Sûresi.....	16.....	40.....	27
Nahl Sûresi.....	16.....	49.....	159
Nahl Sûresi.....	16.....	68.....	155
Nahl Sûresi.....	16.....	90.....	66
Nahl Sûresi.....	16.....	98.....	57
Nâs Sûresi.....	114.....	1-6.....	106
Nebe Sûresi.....	78.....	1.....	163
Nebe Sûresi.....	78.....	6.....	159
Nisâ Sûresi.....	4.....	28.....	13
Nisâ Sûresi.....	4.....	76.....	55
Nisâ Sûresi.....	4.....	77, 103.....	157
Nisâ Sûresi.....	4.....	79.....	90
Nisâ Sûresi.....	4.....	103.....	30
Nisâ Sûresi.....	4.....	110.....	102
Nisâ Sûresi.....	4.....	173.....	49
Nûr Sûresi.....	24.....	35.....	41
Nûr Sûresi.....	24.....	44.....	22
Nûr Sûresi.....	24.....	54.....	172
Nûr Sûresi.....	24.....	56.....	157

Sûre adı:	Sûre no:	Âyet no:	Sayfa no:
Ra'd Sûresi.....	13.....	2.....	22
Ra'd Sûresi.....	13.....	14.....	125
Ra'd Sûresi.....	13.....	15.....	159
Rûm Sûresi.....	30.....	17-18.....	5
Rûm Sûresi.....	30.....	31.....	157
Sâd Sûresi.....	38.....	85.....	49
Sâffât Sûresi.....	37.....	35.....	191
Secde Sûresi.....	32.....	5.....	3
Tâhâ Sûresi.....	20.....	53.....	159
Tâhâ Sûresi.....	20.....	78.....	87
Talâk Sûresi.....	65.....	8.....	49
Tevbe Sûresi.....	9.....	72.....	128
Yâsîn Sûresi.....	36.....	83.....	155
Yûnus Sûresi.....	10.....	58.....	90
Yûnus Sûresi.....	10.....	87.....	157
Yûsuf Sûresi.....	12.....	53.....	79, 92, 102
Zuhruf Sûresi.....	43.....	10.....	159
Zümer Sûresi.....	39.....	5.....	22

6. Karma İndeks

A

abd 7, 8, 91, 127, 129, 221
abdest 16
acz-i mutlak 152
acz ve fakr 175
adalet-i ilâhiye 48, 103
adalet-i mutlaka 103
adem 61, 70, 74, 78, 187, 221
Adem 51, 52, 61, 70, 136, 179,
180, 221
Afrika 142, 221
âhiret 26, 38, 66, 73, 74, 96, 141,
165, 174, 186, 221
Âhiret 38, 40, 73, 178, 186
âhîrzaman 16
Âhîrzaman Peygamberi'nin (aley-
hissalâtü vesselâm) 11
ahlâk 128
akşam namazı 11, 17, 18
âlem-i bekâ 96
âlem-i berzah 12
Âlem-i İslâm 158
âlem-i nur 190
âlem-i zulümât 11
âlet-i vesvese 86
Alîm-i Kadîr 152
Allah 5, 6, 7, 8, 9, 12, 14, 15, 16,
18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25,
26, 28, 29, 32, 39, 41, 42, 43,
46, 48, 50, 51, 54, 55, 57, 59,
62, 63, 66, 72, 75, 78, 81,
82, 85, 86, 88, 89, 97, 98, 99,
100, 101, 102, 106, 108, 124,

128, 129, 130, 132, 133, 134,
140, 143, 144, 145, 149, 150,
151, 152, 153, 154, 156, 157,
158, 159, 160, 163, 164, 165,
166, 168, 169, 171, 172, 174,
176, 178, 179, 185, 187, 190,
191, 192, 194, 196, 197, 198,
200, 205
Allahu Ekber 6, 8, 18, 27, 28,
158, 159
altı gün 10
Amerika tavukları 37
Arş 3, 18, 129, 175, 197, 200
arzın halifesi 157, 194
arz-ı ubûdiyet 19
ashab-ı keşif 51
Asr-ı Saadet 11
Asr zamanı 11
Asya münafıkları 142
Avrupa 115, 116, 119, 122, 131,
133, 142, 221, 223
ayna muhafaza edilmeli 183
azamet 8, 12, 19, 21, 154, 156

B

Bâkî-i Lâyezâl 18
Bâkî-i Sermedî 24
Bâkî-i Zülcelâl 187
Barla Denizi 60, 221
basiret 161, 193
belâgat 50, 68, 221
belâlar 52
Berâhime 142
berzah 12, 110, 159
bid'alar 199

C

- Câzibe-i Azîme 79
 Cebel-i Arefe 158
 cehennem 36, 54, 63, 74, 90,
 118, 200
 Cehennem 63, 87, 90, 119, 221
 Cehl-i mürekkep 31
 celâl 15
 Celâleddin-i Harzemşah 171
 Celîl-i Lâyezâl 21
 Cemâdât 144, 149
 Cemâl-i Bâkî 18
 cemâlî ve celâlî isimler 76
 Cemâl-i Zât 19
 Cemîl-i ale'l-İtlak 46, 221
 Cemîl-i Bâkî 20
 Cemîl-i Lemyezal 21
 Cenâb-ı Hak 43, 48, 54, 57, 61,
 68, 91, 93, 103, 111, 123,
 127, 145, 166, 167
 Cenâb-ı Hak 143, 146, 170, 171,
 178, 181, 183
 Cenâb-ı Mün'im-i Hakikî 12
 Cengiz 171, 221
 cennet 36, 37, 54, 90, 92, 118,
 127, 128, 226
 Cevâd-ı Mutlak (celle celâlüh) 154
 Cevşenü'l-Kebîr 173, 221
 cihad 171, 221
 cinnî iblisler 83, 221
 cinnî şeytan 221
 cüz-ü ihtiyârî 91
 cüz-ü ihtiyârî 171

Ç

- Çin 142, 184

D

- Daim-i Bâkî 18
 dalâlet 8, 44, 45, 50, 53, 58, 59,
 69, 70, 75, 77, 83, 87, 88, 89,
 90, 97, 117, 136, 165, 222
 Dalâlet 52, 69, 89, 116, 119, 133,
 156, 165, 188, 222
 darb-ı mesel 149
 dâr-ı imtihan 11, 18
 Deccal 119, 222
 desise 60, 103, 104
 desiseler 95
 deve kuşu 73
 Deyyan 167
 Din-i hak 155
 dua 7, 8, 43, 129, 179, 182
 dualar 20, 156
 Döldül 197
 dünya hayatı 190
 durûb-u emsâl 45, 222

E

- Ebedî Zât 111, 222
 ebedü'l-âbâd 165
 Edebü'd-Dünya ve'd-Dîn Risalesi
 170
 edvâr-ı ömr-ü âlem 10
 ehl-i dalâlet 45, 50, 87, 222
 ehl-i fesat 94
 ehl-i hak 44, 68, 69, 222
 ehl-i hidâyet 68, 75
 Ehl-i hidâyet 50, 68, 75, 78, 97
 ehl-i iman 48, 51, 54, 74, 97
 ehl-i İslâm 143
 ehl-i küfür 87, 88

ehl-i medeniyet 133
ehl-i nübüvvet 78
Ehl-i Sünnet ve Cemaat 69, 222
ehl-i tahkik 51
ehl-i takvâ 3
Elhamdülillâh 6, 8, 18
emanet-i kübrâ 194
emr-i ilâhî 173, 177
emr-i kün feyekûn 27
emr-i tekvinî 151
enbiya 75
enbiyalar 77
Endülüs 185, 222
envâ-ı dalâlet 89
envâ-ı hayvanât 135
envâ-ı küfür 53
Erhamû'r-râhimîn 29, 169
ervâh-ı habise 82, 83, 84, 222
esâs-ı ubûdiyet 13
Esbab 54, 178, 179
esbap 137, 141, 178, 180, 184
Eski Said 115, 164, 222
esmâ 76, 88, 129, 144, 198
esmâ-yı ilâhiye 144
evâmir-i tekvîniye 144
evliyâ 85, 170, 175, 176, 209
Evrâd-ı Kudsiye-i Şâh-ı Nakşibendî
173
Ezel ve Ebed Sultânı 26

F

Fahr-i Âlem 197
Fahr-i Âlem (aleyhissalâtü vesse-
lâm) 75
farz namaz 13
fâsik 139, 140

Fâtiha 9, 19, 25, 26, 159, 216
Fâtiha-yı Şerife 9
Fâtır-ı Hakîm 111, 113, 135, 153,
188, 192, 193
Fâtır-ı Zülcelâl 127, 147, 148
Fecir zamanı 10
felsefe 116, 128, 131, 222
felsefe-i sakîme-i Avrupalıye 131
Felsefenin şâkirdi 128
fenâ ve adem 187
firâk-ı lâyezâlî 71
firavniyet 78
firavun 87, 126, 222
Firenkler 133, 135

G

gaflet 11, 15, 31, 73, 105, 133,
160, 164, 188, 190, 222
Gafûr 57
Galat-ı his 112
Ganiyy-i Mutlak 25
gaye-i ubûdiyet 127
gece âlemi 22
Gece vakti 12
geçmiş zaman 189
gelecek zaman 189
gybet 55, 222
günah 4, 52, 56, 63, 89, 91, 92,
102, 103, 104, 118, 139, 141,
166, 167, 168, 223
günah-ı kebâir 223
Günah-ı kebîre 63, 223
günahlar 50, 56, 65, 91, 101, 104,
165
Güneş 10, 11, 13, 16, 17, 22, 79,
129, 144, 145, 175, 183, 186,
187

H

- Habbe 108
 Habib 79, 168, 223
 Habib-i Rabbü'l-âlemîn 78, 79
 Habîb-i Rahmân 98, 223
 hads-i imanî 155
 Hafız-i Rahîm 25
 hafziyet 194
 hakâik-i imaniye 62, 105
 hakâik-i imaniye 134
 hakâik-i Kur'âniye 76
 hakikat 21, 28, 34, 41, 42, 55, 56,
 67, 84, 93, 94, 104, 109, 120,
 132, 136, 138, 156, 170, 190,
 191, 196, 197, 199
 hakikat-i Muhammediye 196
 hakikat-i namaz 41
 Hâkim-i Mu'cizekâr 185
 Hakîm-i Mutlak 85, 223
 Hakîm-i Zülcelâl 154
 Hakîm-i Zülkemâl 22, 81, 223
 Hakîm-i Zülkemâl 22
 Hâlık 2, 23, 44, 53, 62, 63, 76, 84,
 85, 97, 122, 124, 157, 165,
 166, 168, 172
 Hâlık-ı arz ve semâvât 23, 157
 Hâlık-ı Kerîm 122, 165, 166, 168
 Hâlık-ı mevt ve hayat 23
 halk-ı şer 63
 Halk-ı şer 63, 64
 hamd 5, 6, 12, 15, 17, 19, 55,
 155, 159
 hamd ü senâ 19
 Hannân 167, 223
 Hâriciye Mezhebi 56
 Hasan Feyzi 196, 197, 199, 201,
 203, 205
 hasenât 91, 92, 195, 223
 hasene 92, 93, 103, 223
 haşir 114, 202
 Haşir 103, 114, 136, 194, 217
 Hâtemü'l-Enbiya 75, 223
 hayat 3, 23, 31, 32, 37, 44, 74, 80,
 81, 103, 104, 105, 115, 122,
 125, 138, 139, 141, 144, 145,
 151, 153, 161, 165, 190, 193,
 221, 223
 hayr-ı mahz 51
 hayvan 37, 39, 124, 135, 152,
 178, 185
 hayvanât 27, 122, 124, 135, 223
 hayvanâtın reisi 157
 hayvanî hayat 190, 193
 Hazreti Azrâil 85
 Hazreti İsâ (aleyhisselâm) 170
 Hazreti Peygamber (aleyhissalâtü
 vesselâm) 60
 Hazreti Yusuf (aleyhisselâm) 102
 heves 65
 hidâyet 24, 44, 50, 54, 68, 69, 75,
 78, 97, 133, 134, 172, 222,
 223
 hikmet 4, 5, 47, 48, 51, 68, 77,
 81, 82, 84, 85, 89, 90, 174,
 193, 223
 Hikmetü'l-istiâze f, 43
 hilkat 10, 77, 88, 114, 157
 hilkat-i kâinatın neticesi 157
 Hind 142, 223
 hissîyât 65, 95, 115

- hizbullah 223
 Hizbullah 75, 223
 hizbü'-ş-şeytan 75
 hizmet-i Mevlâ 18, 28
 hırs 127, 140, 141
 hüdâ-yı Kur'ânî 131, 132
 Hulfü'l-vaad 35
 Huneyn 80, 223
 Hüsrev 178, 181, 223
- İ**
- ibadât 26
 ibadet 4, 9, 17, 19, 23, 24, 25, 26,
 33, 34, 111, 124, 126, 157,
 159, 169, 186
 İblis 82
 İbrâhimvârî 24
 îcâd-ı şer 64
 i'câz-ı Kur'ânî 75
 idam-ı ebedî 71, 72, 74, 223
 ihlâs 176, 177, 183
 ihsan niyeti 180
 ihtimal-i imanî 74
 ihtimal-i küfrî 74
 ihtimal-i zâtî 60
 ihtiyâr 54, 61, 64, 123, 125, 165,
 178
 ihtiyarlık 11, 16, 164
 İkinci sabah 12
 ikinci namazı 11, 16
 iktiran 179, 180, 182, 223
 illet 52, 91, 92, 173, 179, 180,
 181, 223
 ilm-i muhît 100
 İlm-i Usûl 139
 İlm-i Usûl-ü Din 59, 60
 iltibâs 58, 169, 176, 181
 iltica 8, 17, 24, 51, 168, 169
 İmam-ı Mutlak 81
 iman 48, 51, 54, 55, 56, 65, 69,
 73, 74, 78, 88, 92, 97, 133,
 142
 İman a, c, 60, 65, 73, 98, 104, 156
 imkân-ı zâtî 60
 imkân-ı zâtiye 60
 imkân-ı zihnî 60
 inâyet 75, 108, 223
 incir ağacı 193
 insan 9, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 37,
 39, 44, 47, 48, 53, 55, 65, 66,
 67, 72, 77, 80, 82, 83, 85, 89,
 91, 92, 96, 97, 101, 104, 105,
 111, 114, 118, 124, 125, 127,
 128, 130, 131, 134, 135, 143,
 147, 155, 156, 157, 158, 170,
 171, 177, 184, 185, 186, 187,
 188, 189, 195, 223, 224
 insanlar 3, 46, 47, 64, 66, 71, 96,
 133, 162, 174, 196, 205
 insî şeytanlar 82, 224
 irade 100, 132, 151, 180, 193
 irşâd 184
 İşâ vakti 11
 İsevî dini 119
 İsm-i Hafız 191, 192, 194
 İsrâfil-vârî 192
 İstanbul c, 136, 208, 209
 istiâze f, 43, 48, 62, 101, 102, 224
 istiğfar 8, 48, 57, 101, 102
 istikbal 23, 26, 40, 98
 itikat 53, 63

K

Kâbe-i Mükerrerme 158
 kabir 12, 73, 98, 110, 159, 165,
 189, 224
 kader 56, 151, 170
 Kadîm-i Bâkî 16
 Kadîm-i Lemyezel 18
 Kadîr 6, 14, 22, 23, 25, 152, 224
 Kadîr-i Ezelî 152
 Kadîr-i Kerîm 25
 Kadîr-i Mutlak 23
 Kadîr-i Zülcelâl 6, 14, 22
 kâfir 56, 71, 72, 73, 139, 142, 224
 kâfirler 66, 135
 Kahhâr-ı Zülcelâl 12
 kâide-i âdetullah 114
 kâide-i esasiye 94
 kâinat 9, 21, 24, 76, 88, 89, 97,
 157, 163, 191
 kalb 6, 17, 33, 34, 58, 61, 65, 78,
 106, 108, 115, 119, 125, 140,
 161, 163, 165, 175, 188, 190,
 193, 225
 kalbi söylettirmek 191
 Kâmil-i Mutlak 25
 kanun-u kader-i ilâhî 151
 kanun-u tagayyür ve tahavvül 77
 Karun 87, 224
 Katre 108, 145, 175, 195, 224
 kavâid-i mukarrere 224
 kavm-i Firavun 87, 224
 kavm-i Semûd ve Âd 87
 Kayyûm-u Bâkî 15
 Kayyûm-u Sermedî 16
 kebâir 56, 223

kemâlât-ı insaniye 46
 kemmiyet 135
 Kerîm 25, 32, 76, 85, 87, 122,
 123, 127, 131, 147, 163, 165,
 166, 168, 201, 224
 kesb-i şer 63, 64
 kitab-ı kâinatın tercüman-ı âyâtı 21
 Kitab-ı Mübîn 152, 153, 154, 191
 kıyamet 11, 194, 224
 kozmografya 37
 kudret 7, 8, 13, 41, 92, 100, 121,
 125, 130, 151, 157, 163, 180,
 224
 kudret-i rabbâniye 92
 küffârlar 74
 küfr 72, 117, 224
 küfür 53, 56, 58, 59, 62, 69, 70,
 71, 72, 73, 74, 87, 88, 89, 90,
 100, 136, 138, 224, 226
 Kumandan-ı Rabbânî 80, 224
 Kur'ân 3, 9, 13, 48, 51, 55, 56, 57,
 66, 67, 69, 72, 73, 74, 75, 76,
 77, 79, 87, 90, 98, 106, 111,
 120, 122, 127, 128, 129, 130,
 131, 132, 162, 163, 181, 191,
 196, 198, 201, 204, 207, 208,
 211, 213, 224
 Kur'ân-ı Azîmüşşân 3, 9
 Kur'ân-ı Hakîm 48, 55, 57, 66, 67,
 74, 87, 90, 120, 224
 Kur'ân-ı Mu'cizü'l-Beyan 69, 106,
 130, 162
 Kur'ân'ın şâkirdi 128
 küre-i arz 50
 küre-i arz 157, 158
 Kütüb-ü Semâviye 54, 224

Kuvve-i şehevîye ve gadabîye 56
kuvve-i vâhîme 86, 224

L

latîfe 32, 33, 61, 111, 188
latîfe-i rabbânîye 33
latîfeler 61, 188
letâif 71, 78
Levh-i Mahfuz 85, 185, 224
Lokman 22, 197, 217
lümme-i şeytaniye 86

M

mâbeynlerindeki emniyet 143
Mâbûd 23, 24, 25, 32, 156, 157,
169, 186, 224
Mâbûd-u Bâkî 32
Mâbûd-u Ezelî 156, 157
Mâbûd-u Lemyezel 24
Mâbûd ve Mahbûb-u Bâkî 25
Mâbûd ve Mahbûb-u Hakikî 23
mağfîret 57, 169
mağlata-yı şeytaniye 72
Mağrip zamanı 11
Mahbûb-u Lâyezâl 24
Mahbûb-u Sermedî 32
Mahşer 35
mahviyet 8, 20, 28
Mâlik-i Kerîm 127
Mâlik-i yevmi'd-dîn 26
Mâlik ve Mutasarrıf-ı Hakikî 23
mânâ-yı işarî 196
mânâ-yı mecâzî 196
mânevî cihâzât 188
mârifetullah 190, 224

Mârifetullahın şâhidleri 160
masdar ve menba 183
mâsivâ 20
Mâsiyet 34, 52, 167
mâsiyetler 52
mazhar ve mâkes 183
Mecusî 142
Medâr-ı iltibâs 169
medâr-ı necat 176
medeniyet 116, 133, 142, 225
Medine-i Münevvere 79, 224
mehâlik 53
Mekke 158, 207, 224
melâikeler 47
melek-i ra'd 192
melekler 203, 224
Mennân 167, 225
merhamet 2, 29, 32, 46, 57, 68,
79, 92, 102, 146, 162, 165,
166, 178
meşâgil-i dünyeviye 37
meşîet-i sübhâniye 81
meşkûk küfür 73
mevt 23, 72, 73, 225
Mezheb-i Hanefîye 139
mîzan ve imtiyaz 101
mücâhede 47, 48, 77, 169
mu'cizeler 81
müfârakat-ı ebediye 71
muhabbet 15, 16, 20, 28, 97, 177,
187, 225
Muhammed-i Arabî (aleyhissalâtü
vesselâm) 21
muhkemât-ı Kur'âniye 62, 106
Muktedâ-yı Küll 172

mümin 64, 67, 104
 münâcât 17, 24, 164
 Mün'im-i Hakikî 12, 15, 179
 Mün'im-i Kerîm 147
 müreccih 173
 mürid 183, 225
 mürşid 183
 mürted 139
 müşevvik 44, 173, 174
 musibet 33, 132
 musibetler 52
 müsün 168
 Müslümanlar 140, 143
 Mu'tezile 56, 62, 64, 225
 Mu'tezile imamları 62
 Mu'tezile Mezhebi 56

N

nafaka-yı dünyeviye 38
 Nakkaş-ı Ezeli 163
 namaz 1, 4, 5, 9, 13, 14, 24, 30,
 32, 33, 35, 40, 41, 42, 96,
 99, 157
 namazlar 221
 nebatât 27, 122
 nebatî hayat 193
 nebiler 156
 nefh-i Sûr 192
 nefis 31, 40, 47, 56, 65, 79, 91,
 92, 97, 101, 102, 118, 123,
 131, 141, 166, 225
 nefis 30, 65, 79, 91, 101, 118, 127,
 143, 148, 166, 225
 nefis-i emmâre 30, 225
 nimet-i istifade 181

niyaz 14, 32, 164, 168, 175
 niyet 4, 38, 92, 104, 158, 173,
 174, 180
 nizam ve intizam 100
 nokta-yı istinat 14, 126
 nübüvvet 75, 78, 155, 156, 225
 Nuru'l-Envâr 145, 225

Ö

ömr 10, 24
 ömr-ü bâkî 24

P

Parlak Güneş 79
 Peygamber-i Âlişan 102
 peygamberler 75, 77

R

Rab 19, 29, 107, 165, 166, 169,
 195, 225
 Rabb-i Âlâ 20
 Rabb-i Azîm 19
 Rabb-i Rahîm 165, 166, 168
 Rabbü'l-âlemîn 25, 79
 Rahîm 14, 20, 24, 25, 28, 32, 46,
 57, 131, 165, 166, 168, 225
 Rahîm-i Kerîm 32, 131
 Rahîm-i Mutlak 46, 225
 Rahîm-i Sermedî 20
 Rahîm-i Zülcemâl 14, 28
 Rahîm ve Kerîm 25
 Rahmân 12, 24, 28, 46, 98, 167,
 223, 225
 Rahmân-ı bi'l-Hak 46
 Rahmân-ı Rahîm 24
 Rahmân-ı Zülkemâl 28

rahmet 7, 8, 10, 12, 24, 31, 32,
43, 46, 48, 57, 73, 74, 75, 92,
93, 148, 161, 164, 166, 167,
168, 169, 179, 180, 181, 196,
197, 198, 199, 200, 201, 202,
203, 204, 205, 225

Rahmeten li'l-âlemin 168, 196,
198, 225

rahmet-i Rahmân 12

Re'fet 181, 225

Rehber-i Ekber 81, 225

Rehber-i Ekmel 172

rehber-i mutlak 172

Resûl-i Ekrem 21, 160, 172

Resûl-i Ekrem (aleyhissalâtü ves-
selâm) 48, 78, 79, 80, 81, 90

Rezzâk-ı Hakikî 39

Risale-i Nur c, h, 171, 181, 196

rıza-yı Hak 173

rıza-yı ilâhî 174, 177

rubûbiyet 7, 17, 88, 99, 101

Rufâî 129, 225

ruh 12, 14, 16, 17, 18, 24, 84,
117, 119, 129, 184, 192

ruhânî 84

Ruh-u beşer 15

S

saadet-i ebediye 36

sabır 34, 35

salâbet-i diniye 143

Sâni-i Zülcelâl 21, 41

sayha-yı ihyâ 27

sefâhet 119, 134

sekerât 18

semâvât ve arz 97, 98

seyahat-i kalbiye 108

seyyiât 92, 225

seyyie 92, 93, 104

Sibirya 185, 226

Sırat Köprüsü 35

Sübhânallah 6, 8, 19, 159

Sultan-ı Âdil 120

Sultan-ı Ezel ve Ebed 26, 50

Sünnet-i Ahmediye 45, 226

Sünnetullah 149, 226

Ş

Şâh-ı Geylânî 129

Şâh-ı Velâyet 197

Şâzelî 129

şâir-i İslâmiye 99

Şefiü'l-müznibîn 198

şefkat 76, 162, 178

şekk-i küfrî 73

Şemme 108

şer 44, 46, 47, 51, 52, 53, 54, 62,
63, 64, 91, 156, 191

Şeriat 45, 82, 139

Şeriat-ı Muhammediye (aleyhis-
salâtü vesselâm) 45

şerr-i mahz 51

Şerr-i mahz 46, 51

sevap 4, 45, 92, 103, 177, 182

şevk 2, 34, 39, 123, 144, 146,
148, 150

şeyhinin şeyhi 184

şeytan 44, 47, 50, 53, 54, 56, 58,
61, 66, 67, 68, 75, 82, 83, 86,
101, 105, 106, 124, 135, 170,
221, 223

Şeytan-ı ins ü cin 66

Şeytanlar 49, 68

şirk 100, 182

şükür 6, 8, 15, 17, 179

Şûle 108

şüphe 60, 65, 73

şuûnât 10, 11, 23

T

Tâat 34

tabakât-ı ömr-ü insan 10

tabiat 33, 144, 154, 187, 192, 226

tahayyül-ü küfür 59

Tahayyül-ü şetim 59

takdis 5, 6, 20, 62, 64, 101

takvâ 3, 143, 226

tasavvur-u dalâlet 59

tasdik 3, 55, 58, 63, 81, 99

tâzim 6

teheccüd 12

tekâlif 73, 74

tekbir 6, 159

tekebbür 111

tekrarât 68

terakki 26, 47, 77, 135, 145, 193,
226

Terakkiyât 64, 77, 138, 143

terakkiyât-ı insaniye 64

terbiye-i Kur'ân 130

terğibât 55

tesbih 6, 7, 8, 19, 129, 130, 155,
159

tevbe 164

tevehhüm 31, 58, 65, 85, 153, 179

tevekkül 8

Tevhid 5, 13, 184

tevziat memuru 39

U

ubûdiyet 7, 13, 17, 19, 20, 21, 25,
27, 28, 35, 79, 88, 127, 156,
157, 170, 173, 175, 223, 226,

Uhud 80, 226

ulûhiyet 17, 100, 175

ulûhiyet-i mutlaka 100

Ü

üslûb-u Kur'ânî 163

Üstad-ı Mutlak 172

V

vahdâniyet 191

vâhid-i kıyasî 135

vâlideler 147, 223

vazife-i fitrat 13

vazife-i ubûdiyet 27, 35

vehm 190, 226

verâset-i Ahmediye (aleyhissalâtü
vesselâm) 196

vesvese 61, 86, 93, 106, 226

vesveseler 165

vicdan 32, 33, 118

Y

yakîn 59, 166

yarasa kuşu 79

yarım ümmî 181

Yemen 87, 185, 226

Yeni Said 109, 115, 164, 226

yirmi dört altın 1, 2

Z

zaaf u acz 147, 226

Zâlimler 118, 226

Zât-ı Hafız 194

Zât-ı Zülcelâl 27, 145, 153, 159

zelzele-i sekerât 18

Zerre 108

zevâl-i eşya 73

zikir 7, 129, 130, 159, 173, 174

zimmî 139, 226

Zühal 37

zühd 142

Zühre 108, 226

Zuhr zamanı 10

Zülfikar 197

zulüm 66, 104, 133, 182, 226